

Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ

ΤΜΗΜΑ : ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΣΧΟΛΗ : ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ : “ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.
ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ-ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ”**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: κος ΚΑΜΠΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

Α. ΣΥΛΛΑΪΔΗ

Κ.ΑΚΤΥΠΗΣ

132

Α. ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

Α1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Η Αχαΐα, που κατέχει το βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου, είναι μια ορεινή κυρίως περιοχή με παλαιότατη ιστορία. Στην περιοχή γύρω από τον Άραξο οι ανασκαφές έφεραν στο φως ευρήματα, που μαρτυρούν την κατοίκηση της θέσης από την παλαιολιθική εποχή. Οι ανασκαφές εξ άλλου στην παραλιακή περιοχή από το Αίγιο ως τον Άραξο, στα Καλάβρυτα, στα οροπέδια του Παναχαϊκού και του Ερύμανθου απέδειξαν πως εδώ υπήρχαν κοινότητες στα μυκηναϊκά χρόνια. Μεγάλα μυκηναϊκά κέντρα δεν αναπτύχθηκαν, βέβαια, εδώ, όπως και στην γειτονική Ηλεία. Με την καταστροφή των μυκηναϊκών κέντρων τον 11ο αιώνα π.Χ. και την κάθοδο των Δωρικών φύλων, Αχαιοί από την Αργολίδα μετακινήθηκαν δυτικά, και εγκαταστάθηκαν εδώ σε δώδεκα πόλεις που ίδρυσαν: Τριταΐα, Δύμη, Ωλενος, Φαραί, Πάτραι, Ρύπαι, Αίγιο, Ελίκη, Βούρα, Αιγαί, Αιγείρα, Πελλήνη.

Η περιοχή που κατέλαβαν ονομάστηκε Αχαΐα, παρ'όλο που και σε αυτή σιγά σιγά εγκαταστάθηκαν Δωριείς εκτοπίζοντας τους Αχαιούς. Πολιτικά ασήμαντη η Αχαΐα μέχρι τον 4ο αιώνα π.Χ., έμεινε αμέτοχη στα μεγάλα γεγονότα και πήρε μόνο μέρος στην ίδρυση αποικιών στην Κάτω Ιταλία (700 π.Χ.). Η εγκατάσταση όμως φρουρών στις διάφορες πόλεις στη διάρκεια της μακεδονικής κυριαρχίας είχε σαν αποτέλεσμα οι πόλεις της να εξεγερθούν και να ιδρύσουν την Αχαϊκή Συμπολιτεία, που αργότερα εξελίχθηκε σε μια ισχυρή ομοσπονδία όλων σχεδόν των Πελοποννησιακών πόλεων. Οι μεταρρυθμίσεις του Κλεομένη Γ' στη Σπάρτη προκάλεσαν ανησυχία για μια νέα Σπαρτιατική ηγεμονία, με αποτέλεσμα η Πελοπόννησος να περάσει πάλι στους Μακεδόνες. Οι Αχαιοί ζήτησαν τη βοήθεια των Ρωμαίων το 198 π.Χ. και με τη βοήθειά τους έφεραν στη συμμαχία τη Σπάρτη, γεγονός που τους οδήγησε τελικά σε πόλεμο με τους Ρωμαίους, αφού οι Σπαρτιάτες έκαναν συνεχείς προσπάθειες να αποσπασθούν και οι Ρωμαίοι επενέβαιναν όλο και περισσότερο στα εσωτερικά της Συμπολιτείας.

Το 146 π.Χ. ο τελευταίος στρατηγός της Συμπολιτείας Δίαιος νικήθηκε στον ισθμό της Κορίνθου από τον Ρωμαίο Μόμμιο, και η Ελλάδα υποτάχθηκε στους Ρωμαίους. Η περιοχή δέχθηκε νωρίτερα τον χριστιανισμό, αφού στην Πάτρα δίδαξε και μαρτύρησε (68 μ.Χ.) ο απόστολος Ανδρέας.

Στα επόμενα χρόνια, η Αχαΐα δεν διαδραμάτισε κανένα ρόλο και δεχόταν μόνο τον απόηχο των γεγονότων και τις επιδρομές των βαρβάρων. Οι Σλάβοι ίδρυσαν μονιμότερες εγκαταστάσεις, προκαλώντας διάφορα προβλήματα ιδιαίτερα στην πόλη των Πατρών. Οι Νορμανδοί (1080-1147), επιθυμώντας τον πλούτο της περιοχής, την λεηλάτησαν και την κατάστρεψαν.

Με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204) και την ίδρυση πριγκιπάτου της Αχαΐας ή του Μορέως, η χώρα έρχεται στο προσκήνιο της ιστορίας και χωρίζεται σε βαρωνίες.

Το πριγκιπάτο σιγά σιγά πέρασε στα χέρια των Παλαιολόγων του Μυστρά, από τους οποίους το κατέλαβαν στα 1460 οι Τούρκοι.

Η Αχαΐα πρωτοστάτησε στην Επανάσταση του 1821 και το κάστρο της Πάτρας ήταν από τα πρώτα που πολιορκήθηκαν. Η πόλη ελευθερώθηκε από τους Τούρκους, μόλις το 1828, από τον Γάλλο στρατηγό Μαιζόν.

Πρωτεύουσα του νομού είναι η Πάτρα, που σύμφωνα με τον Πausανία σχηματίστηκε από την συνένωση μικρών συνοικισμών, που προϋπήρχαν στην περιοχή: Αρόη, Άνθεια, Μεσάτις. Στην Αρόη, έφτασαν οι Αχαιοί από τη Λακεδαιμόνα με τον Πατρέα, που έγινε και ο οικιστής των Πατρών, και ένωσε επτά συνοικισμούς της περιοχής με πυρήνα την ακρόπολη της Αρόης. Στην Πάτρα οι ανασκαφικές έρευνες βεβαίωσαν την ύπαρξη ακμαίας ζωής πολύ πριν την μυκηναϊκή περίοδο. Τα ευρήματα από τους τάφους χρονολογικά ανήκουν στην τελευταία φάση της μυκηναϊκής περιόδου (1230-1050 π.Χ.), αλλά δεν βρέθηκε καμιά μυκηναϊκή ακρόπολη ούτε μέγαρο, γεγονός που ενισχύει την άποψη πως οι Αχαιοί εγκαταστάθηκαν εδώ μετά την καταστροφή των μυκηναϊκών κέντρων. Κατά την διάρκεια του 7ου και 6ου αιώνα η ζωή στην περιοχή ήταν ήσυχη, τυπικά αγροτική. Οι κάτοικοι έμειναν απομονωμένοι και δεν συμμετείχαν στις κοινές επιχειρήσεις των Ελλήνων (Περσικοί πόλεμοι, Πελοποννησιακός). Ενεργό ρόλο άρχισαν να διαδραματίζουν από το 280 π.Χ. με την αναδιοργάνωση της Αχαϊκής Συμπολιτείας. Όταν στα 146 π.Χ. η Κόρινθος καταστράφηκε από τον Μόμμιο, η Πάτρα ξέφυγε από την εκδικητική του μανία και γνώρισε περίοδο ακμής. Όταν ο Πausανίας την επισκέφθηκε, η Πάτρα ήταν κέντρο κοσμοπολίτικο. Εδώ οργανώθηκε

και μια πρώιμη χριστιανική κοινότητα χάρη στην δραστηριότητα του απόστολου Ανδρέα. Στα χρόνια προς το τέλος της βασιλείας του Ιουστινιανού, φαίνεται πως έγινε η οχύρωση της ακρόπολης της Πάτρας με υλικό, που χρησιμοποιήθηκε από διάφορα αρχαία προγενέστερα οικοδομήματα. Χάρη στην οχυρωμένη ακρόπολη μπόρεσαν οι Πατρινοί να αποκρούσουν την επιδρομή των Σλάβων, που μαζί με σαρακηνούς πειρατές τους πολιορκήσαν γύρω στο 805 μ.Χ.. Η καλλιέργεια του μεταξιού, που άρχισε από τον 7ο αιώνα μ.Χ. βοήθησε στην οικονομική άνθηση της πόλης, που συνεχίστηκε ακόμα και όταν οι Βυζαντινοί παραχώρησαν προνόμια στους Βενετούς για το λιμάνι της (1199). Η ζωτικότητα της συνεχίστηκε την περίοδο της φραγκοκρατίας (1205-1430), οπότε και ήταν έδρα βαρωνίας ουσιαστικά υπό την επικυριαρχία του πάπα. Η πόλη έζησε έντονα τον ανταγωνισμό Τούρκων-Βενετών, και δέχτηκε επανειλημμένα επιθέσεις, πυρπολήσεις, σφαγές. Στα 1460 την πήραν οι Τούρκοι, από τους οποίους ελευθερώθηκε εντελώς το 1828 από τον Maison.

Α2. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του γεωγραφικού διαμερίσματος της Πελοποννήσου. Βρέχεται, βόρεια, από τους κόλπους Κορινθιακό και Πατραϊκό και, δυτικά από τις θάλασσες Ζακύνθου, Κεφαλλονιάς (Ιόνιο πέλαγος) και συνορεύει, ανατολικά, με τον νομό Κορινθίας και, νότια, με τους νομούς Αργολίδας και Ηλείας. Η έκτασή του είναι 3.209 τ.χλμ., από τα οποία τα 791 τ.χλμ. είναι πεδινά, τα 462 τ.χλμ. είναι ημιορεινά και τα 1956 τ.χλμ. είναι ορεινά.

α) Κλίμα Ο νομός Αχαΐας έχει ποικιλία στο κλίμα του, αλλά, γενικά χαρακτηρίζεται σαν ένα από τα καλύτερα της Ελλάδας. Ειδικότερα, η Άνοιξη, στην αρχή είναι υγρή και ψυχρή, ενώ αργότερα γίνεται θερμή. Οι βροχές τους ανοιξιάτικους μήνες είναι πολύ λίγες και η μέση θερμοκρασία της εποχής κυμαίνεται μεταξύ 13οC και 33οC. Το Φθινόπωρο είναι στην αρχή ήπιο και θερμό και παρουσιάζει απότομες ατμοσφαιρικές μεταβολές με δυνατές βροχές. Η μέση θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξύ

16οC και 22οC. Το Καλοκαίρι είναι πολύ ξερό και θερμό, με μέσες θερμοκρασίες που κυμαίνονται από 17οC μέχρι 38οC. Τέλος, ο Χειμώνας είναι γενικά ήπιος με μικρές περιόδους-δριμύτητας. Τότε η θερμοκρασία κατεβαίνει κάτω από το 10οC. Η μέση όμως χειμωνιάτικη θερμοκρασία βρίσκεται στους 8ο-14οC. Οι βροχές είναι συχνές, δεν είναι όμως συνεχείς. Το μέσο ετήσιο ύψος βροχής είναι 726,2 χλστ. και η μεγαλύτερη βροχερή περίοδος του χρόνου είναι των μηνών Νοεμβρίου, Δεκεμβρίου και Ιανουαρίου. Ο ετήσιος αριθμός βροχερών ημερών είναι κατά μέσο όρο 96.

β) Φυσική γεωγραφία. Ακτές. Οι ακτές του νομού αρχίζουν στα δυτικά, από το ακρωτήριο Κουνουπέλλι, κοντά στη λίμνη Λάμια, της κοινότητας Μετοχίου και αφού σχηματίσουν ολόκληρη τη βόρεια περιοχή του νομού, τελειώνουν 2 χλμ. ανατολικά του χωριού Αιγείρα, περίπου στις εκβολές του ποταμού Κριός.

Κόλποι-όρμοι-λιμνοθάλασσές. Από τα δυτικά, ακολουθώντας τα παράλια του νομού, συναντιούνται ο κόλπος Μετοχίου και μεταξύ των ακρωτηρίων Άραξος και Βάρδα, η λιμνοθάλασσα Καλογερά, από όπου αρχίζει και ο Πατραϊκός κόλπος. Στο βόρειο θαλάσσιο τμήμα του νομού υπάρχουν οι όρμοι Καραβοστάσι (μεταξύ των ακρωτηρίων Βάρδια και Μαύρη Μύτη), Αλυκών, Αλισσού, Μονοδεντρίου και Αγίου Γεωργίου. Εκεί βρίσκεται και το θαλάσσιο στενό του Ρίου και Αντιρρίου, όπου τελειώνει και ο Πατραϊκός κόλπος. Μεταξύ των ακρωτηρίων Ρίο και Δρέπανο (όπου είναι και το βορειότερο τμήμα του νομού) υπάρχει ο κόλπος Αραχωβίτικα και μέσα στο μεγάλο Κορινθιακό κόλπο, οι κόλποι Ψαθοπύργου, Λαμπιρίου, Σελιανίτικων, Αγίου, Πούντας και Αιγείρας.

Ακρωτήρια. Περιπλέοντας, από δυτικά προς βόρεια, συναντούμε τα ακρωτήρια Κουνουπέλλι, Καλόγρια και Άραξος. Συνεχίζοντας προς ανατολικά, είναι η Βέρδια και η Μαύρη Μύτη, που σχηματίζουν τον κόλπο Καραβοστάσι, η Αλυκή και το Ρογίτικο και βόρεια της Πάτρας η Αγία. Στο θαλάσσιο στενό Ρίου και Αντιρρίου, βρίσκεται το Ρίο και στο βορειότερο σημείο του νομού, το Δρέπανο. Στη θάλασσα του Κορινθιακού κόλπου και απέναντι από τα νησιά Τριζόνι είναι το ακρωτήριο Λαμπίρι και βορειοανατολικά του Αγίου το ακρωτήριο Γύφτισσα. Ανατολικά του Διακοφτού είναι το ακρωτήριο Πούντα και κοντά στα όρια του νομού, ανατολικά με τον Κορινθίας, είναι το ακρωτήριο Αίγεια.

Νησιά-νησίδια. Αν και ολόκληρο το βόρειο τμήμα του νομού βρέχεται από θάλασσα, η Αχαΐα στερείται τελείως νήσων, νησίδων, βραχονησίδων κλπ.

Βουνά. Ο νομός θεωρείται γενικά σαν ορεινή περιοχή, με την μεγαλύτερη συγκέντρωση βουνών στο ανατολικό και στο κεντρικό τμήμα του. Στα δυτικά υψώνονται τα βουνά Μόβρη (700 μ.), Σκόλλης ή Σανταμέρι (1.016 μ.), Κομποβούνι (760 μ.) και Σκιαδοβούνι (1.428 μ.), που καθορίζει, στην περιοχή του Πηνειού ποταμού, τα διοικητικά όρια των νομών Αχαΐας και Ηλείας. Στο κέντρο του νομού και στα δυτικά της επαρχίας Πατρών υπάρχουν οι μεγάλοι ορεινοί όγκοι, στα βορειοδυτικά το Παναχαϊκό ή Βοϊδιάς (1.926 μ.) και στα νοτιοδυτικά ο Ερύμανθος ή Ωλωνός (2.224 μ.). Μεταξύ αυτών των βουνών υψώνονται οι κορυφές Κρυσταλλόβρυση (1.115 μ.) και Πατερό (1.000 μ.). Στην επαρχία Αιγιαλείας, που κατέχει μέρος του βορειοδυτικού τμήματος του νομού, καταλήγουν οι βόρειες παρειές του Παναχαϊκού και του Χελμού και σχηματίζονται οι κορυφές Μπαρμπάς (1.615 μ.), Κερύνεια ή Κλωκός (1.780 μ.) και Πτέρης (989 μ.) από τις παρυφές του Παναχαϊκού, ενώ από του Χελμού, οι κορυφές Κουμουδιού (1.043 μ.), Μαρμάρι (1.780 μ.), Εβροστίνας (1.208 μ.), Προφήτης Ηλίας (1.543 μ.) και Λιβαδάκι (1.850 μ.), που βρίσκεται στα όρια με τον νομό Κορινθίας. Στην επαρχία Καλαβρύτων, που κατέχει το μεγαλύτερο μέρος του κεντρικού και νότιου τμήματος του νομού και που είναι η ορεινότερη περιοχή του νομού, υπάρχουν τα βουνά: Καλλιφώνι (1.998 μ.), Κορυφές (1.880 μ.), Άγιος Κωνσταντίνος (1.621 μ.) και Αφροδίσιο (1.447 μ.) στο δυτικό τμήμα της επαρχίας Καλαβρύτων. Στο κεντρικό τμήμα της επαρχίας υπάρχουν τα βουνά Κερπινής (1.558 μ.), Προφήτης Ηλίας (1.450 μ.), Τάρταρο (1.779 μ.) και Σκότανη (1.043 μ.). Τέλος στο ανατολικό τμήμα, τα Περιστέρα (1.993 μ.), Αροάνια ή Χελμός (2341 μ.), Βελιά (1.568 μ.), Ντουρντουβάνα (2.109 μ.) και Σαϊτάς (1.814 μ.).

Πεδιάδες. Ο νομός στερείται εντελώς εκτεταμένων πεδινών εκτάσεων, ενώ πεδινές ζώνες υπάρχουν στις παραθαλάσσιες περιοχές του βορειοδυτικού και βορειοανατολικού τμήματος του νομού. Το σύνολο των πεδινών εκτάσεων κατέχει μόλις το 2% της συνολικής έκτασής του. Η μεγαλύτερη πεδιάδα του νομού αρχίζει από το ακρωτήριο Άραξος και επεκτείνεται και πέρα από τα όρια του νομού, μέχρι τις δυτικές πλαγιές του όρους Σκόλλης. Ακόμα, ο ποταμός Πείρος διαπερνά τις δύο πεδινές εκτάσεις του νομού, τις πεδιάδες Αλισσού και Αχαΐας. Άλλες πεδινές εκτάσεις βρίσκονται στις διοικητικές περιοχές Πατρών, Αιγίου, Δρεπάνου, Ρίου. Υπάρχουν επίσης και μερικά οροπέδια, όπως της Βουντούχλας.

Ποταμοί. Ο νομός Αχαΐας έχει ποταμούς και πολλούς χειμάρους που πηγάζουν από τα βουνά του όσο και από τα βουνά των νομών Ηλείας και Αρκαδίας. Στο δυτικό

τμήμα του νομού είναι οι ποταμοί Ρούσκουλας που καθορίζει και τα νοτιοδυτικά όρια με τον νομό Ηλείας, και ο Λάρισος ή Μάννα, οι οποίοι εκβάλλουν στο Ιόνιο πέλαγος. Δυτικά βρίσκεται ο ποταμός Αχελώος ή Καμινίτσα, που βρέχει την πεδιάδα των Πατρών, ο Σέρβικος, ο Παράπειρος και ο Γλαύκος που αρδεύει την εύφορη περιοχή των Πατρών και κινεί και το ομώνυμο εργοστάσιο της ΔΕΗ. Στην περιοχή Ρίου Αντιρρίου εκβάλλουν ο Βελιτσιάνικος ή Χάραδρος, ένας από τους καταστρεπτικότερους χειμάρους, καθώς επίσης ο Μείλιχος ή Σίχαινας. Ανατολικά του Αιγίου υπάρχει ο Σέλινος, ο οποίος πηγάζει από τον Ερύμανθο, ο Φοίνιξ, ο Κερυνίτης ή Μποφούσκια, ο Γκούρας ή Μεγανίτης, ο Κριός στην Αιγείρα, ο Κράθης στην παραλία Ποροβίτσης (πηγές στον Χελμό, από όπου αποκομίζει και τα νερά της Στυγός). Στο νότιο τμήμα είναι ο Αροάνιος και ο χειμάρους Κλείτορας που χύνονται στο Λάδωνα ή Ρουφιά. Άλλο σημαντικό ποτάμι είναι ο Ερύμανθος, που πηγάζει από το ομώνυμο βουνό και χύνεται στον Αλφειό. Στην τεχνητή λίμνη του Πηνειού (νομός Ηλείας) εκβάλλει ο Αχαϊκός ποταμός Βυλισσός.

Λίμνες. Ο νομός Αχαΐας δεν έχει σημαντικές λίμνες. Μόνο στο δυτικό τμήμα του υπάρχουν η λιμνοθάλασσα του Πάπα ή Καλογερά, που βρίσκεται νοτιοδυτικά του όρμου Καραβοστάσι και που οι εδαφικές της προεκτάσεις καταλήγουν στα ακρωτήρια Άραξος και Βάρδια. Νοτιοδυτικά του χωριού Άραξος είναι και η λίμνη- ιχθυοτροφείο Πρόκοπος, που τροφοδοτείται από τα νερά του ποταμού Λάρισου. Νότια της λίμνης Πρόκοπος και κοντά στα όρια του νομού Ηλείας είναι η λίμνη Λάμια, που την τροφοδοτεί με νερό το ποτάμι Ρούσκουλας. Στο βορειοδυτικό άκρο του νομού, κοντά στο ακρωτήριο Άραξος, σχηματίζεται η μικρή λιμνοθάλασσα Καλόγρια, η οποία διαθέτει ιχθυοτροφείο.

Λιμάνια. Αν και το δυτικό και βόρειο τμήμα του νομού βρέχεται από θάλασσα, δεν αναπτύχθηκαν ούτε πολλά ούτε και σημαντικά λιμάνια, εκτός βέβαια από το σπουδαιότατο λιμάνι της Πάτρας και του Αιγίου. Υπάρχουν και μερικά άλλα, που έχουν μόνο μικρό και τοπικό ενδιαφέρον, όπως της Καμινιάς, των Ρογιτικών, του Ρίου, του Λαμπρίου κ.ά..

Ιαματικές πηγές. Εκτός από τις δύο επίσημα αναγνωρισμένες ιαματικές πηγές, των Αραχωβίτικων (υποτονική, ψυχρή, χλωριονατριούχος) και των Σελιανίτικων, που θεραπεύουν η πρώτη τα αρθριτικά και την αναιμία και, η δεύτερη, τους ρευματισμούς και τα εκζέματα, δεν υπάρχουν πολλές ιαματικές πηγές με γενικό ενδιαφέρον και πολύ γνωστές. Αυτές που υπάρχουν έχουν καθαρά τοπικό ενδιαφέρον και προσελκύουν, για

θεραπεία, μόνο τους κατοίκους των γύρω χωριών. Οι ιαματικές πηγές με μικρό τοπικό ενδιαφέρον είναι:

α) στην επαρχία Πατρών. 1) η υφάλμυρη με οσμή θείου πηγή Μηλιά, στην κοινότητα Λακκόπετρας, 2) η πηγή Βρωμονέρι, στην κοινότητα Αγιοβλαστίτικων, 3) η πηγή Τσαγγρείκων, στην κοινότητα Τσουκαλαϊκών, που θεραπεύει στομαχικές παθήσεις, και τέλος οι δύο υδροθειούχες πηγές που βρίσκονται στις περιοχές των κοινοτήτων Μανεσίου και Ριόλου.

β) στην επαρχία Αργολίδας. 1) η πηγή Σούλινα (υψόμ. 1.150 μ.) στην κοινότητα Διακοφτού, 2) η πηγή Μελίτσια, στην ομώνυμη κοινότητα, που είναι για θεραπεία ρευματισμών και οσχυαλγιών, και 3) η πηγή Βερσοβά, στην παλιά ομώνυμη κοινότητα, που είναι σιδηρούχος και έχει καθαρτικές ιδιότητες.

γ) στην επαρχία Καλαβρύτων υπάρχουν μόνο οι δύο πηγές Κριέριζα και Πύργος, στην περιοχή Πριολίθου, και οι πηγές αυτές έχουν καθαρτικές ιδιότητες.

Α3. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Ο νομός έχει έκταση 3.208 τ.χλμ. Η έκταση αυτή, από την άποψη της πληθυσμιακής πυκνότητας: είναι τα 148 τ.χλμ. (4,6%) αστικές περιοχές, τα 12 τ.χλμ. (3,7%) ημιαστικές και τα 3.048 (91,7%) αγροτικές περιοχές. Από την άποψη της κλίσης του εδάφους, στο συνολό του, τα 774 τ.χλμ. (24,1%) είναι πεδινά, τα 479 τ.χλμ. (14,9%) είναι ημιορεινά και τα 1.955 τ.χλμ (61%) είναι ορεινά.

Μέσα σ' αυτή την κατανομή των εδαφών ζει ένας πληθυσμός της τάξης των 300.000 περίπου ατόμων (1980) ενώ η πυκνότητά του ανέρχεται σε 93,5 κατοίκους κατά τ.χλμ. Αυτός ο πληθυσμός είναι συγκεντρωμένος κατά μεγάλο ποσοστό στα πολεοδομικά συγκροτήματα της Πάτρας (153.344 κατ.) και του Αγίου (22.316). Ειδικότερα στις πεδινές περιοχές του νομού ζει το 81,5%, στις ημιορεινές το 5,1% και στις ορεινές το 13,4%, ενώ στις αστικές το 68,2%, στις ημιαστικές το 1,2% και στις αγροτικές το 30,6%.

Γενικά, ο πληθυσμός του νομού, που είναι ο πολυπληθέστερος νομός της Πελοποννήσου και ο τρίτος σε κατοίκους νομός της Ελλάδας, συνεχώς αυξάνεται με αποτέλεσμα, από 63.000 άτομα, που ήταν το 1833, έφτασε το 1980, περίπου, στις 300.000. Έτσι, τώρα στο νομό ζει περίπου το 34% του συνολικού πληθυσμού της Πελοποννήσου και το 3,2% του πληθυσμού της Ελλάδας.

Παρακάτω παρατίθενται πίνακες που δείχνουν την πληθυσμιακή κατάσταση και εξέλιξη του νομού, με τελευταία απογραφή αυτή του 1980.

1) ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΤΩΝ 468 ΧΩΡΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

α) Κατά τάξεις πληθυσμιακού μεγέθους

Με πληθυσμό 100.000-199.999 κάτοικοι, οικισμοί 1

Με πληθυσμό 10.000-19.999 κάτοικοι, οικισμοί 1

Με πληθυσμό 2.000-4.999 κάτοικοι, οικισμοί 1

Με πληθυσμό 1.000-1.999 κάτοικοι, οικισμοί 15

Με πληθυσμό 500-999 κάτοικοι, οικισμοί 26

Με πληθυσμό 200-499 κάτοικοι, οικισμοί 114

Με πληθυσμό 50-199 κάτοικοι, οικισμοί 205

Με πληθυσμό 0-49 κάτοικοι, οικισμοί 105

β) Κατά τάξεις υψομετρικού μεγέθους (υψομετρικές ζώνες)

Σε υψόμετρο 0-99 μέτρα, οικισμοί 121

Σε υψόμετρο 100-199 μέτρα, οικισμοί 36

Σε υψόμετρο 200-299 μέτρα, οικισμοί 38

Σε υψόμετρο 300-299 μέτρα, οικισμοί 28

Σε υψόμετρο 400-499 μέτρα, οικισμοί 38

Σε υψόμετρο 500-599 μέτρα, οικισμοί 27

Σε υψόμετρο 600-699 μέτρα, οικισμοί 33

Σε υψόμετρο 700-799 μέτρα, οικισμοί 47
 Σε υψόμετρο 800-899 μέτρα, οικισμοί 43
 Σε υψόμετρο 900-999 μέτρα, οικισμοί 32
 Σε υψόμετρο 1.000-1.099 μέτρα, οικισμοί 14
 Σε υψόμετρο 1.100-1.199 μέτρα, οικισμοί 9
 Σε υψόμετρο 1.200-1.299 μέτρα, οικισμοί 2

2) ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ (1833-1980)

<u>Έτη</u>	<u>Πληθυσμός</u>	<u>Έτη</u>	<u>Πληθυσμός</u>
1833	63.000	1854	87.850
1839	69.753	1855	88.991
1840	70.584	1856	89.854
1841	71.956	1861	92.109
1842	65.604	1870	98.495
1843	73.578	1879	115.880
1844	77.492	1889	130.719
1845	81.249	1896	144.826
1846	82.311	1907	150.918
1847	82.620	1920	167.435
1848	81.818	1928	190.422
1849	85.607	1940	222.060
1850	81.759	1951	228.871
1851	81.394	1961	239.206
1852	81.656	1971	239.859
1853	478.435	1980	300.000

3. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΜΩΝ (1950-1980)

	1950			1960			1970			1980		
	Δ ή μ ο ι	Κ ο ι κ ή σ η	Ο ι κ ή σ η	Δ ή μ ο ι	Κ ο ι κ ή σ η	Ο ι κ ή σ η	Δ ή μ ο ι	Κ ο ι κ ή σ η	Ο ι κ ή σ η	Δ ή μ ο ι	Κ ο ι κ ή σ η	Ο ι κ ή σ η
Επαρχίες												
Αιγιαλείας	1	57	93	1	57	96	1	56	93	1	56	93
Καλαβρύτων	2	69	103	2	69	127	2	69	130	2	68	130
Πατρών	1	110	232	1	112	240	1	112	244	1	114	245
Σύνολο	4	236	428	4	238	463	4	237	467	4	238	468

Από τη Μικρασιατική καταστροφή εγκαταστάθηκαν στο νομό 14.262 πρόσφυγες (6.181 άντρες και 8.081 γυναίκες), ενώ η φυσική κίνηση του νομού, τα πέντε χρόνια 1975-1980, παρουσιάζει κατά μέσο όρο: γάμους 1.920, γεννήσεις 4.200 και θανάτους 2.190, έτσι, μόνο από τα γεγονότα της φυσικής κίνησης του πληθυσμού, οι κάτοικοι του νομού αυξάνονται κάθε χρόνο κατά 2.000 άτομα. Στα άτομα αυτά προστίθεται και ένας αριθμός μεταναστών από τους νομούς της Πελοποννήσου προς την Πάτρα.

Ο ηλικίας 10 ετών και πάνω πληθυσμός του νομού είναι, από την άποψη της οικογενειακής κατάστασής του, το 36% άγαμοι, το 56% έγγαμοι, το 6% χήροι και το 2% διαζευγμένοι, ενώ, από την άποψη του επιπέδου εκπαίδευσης, παρουσιάζει ποσοστό αγραμμάτων 12,6% και εγγραμμάτων 87,4%. Οι περισσότεροι εγγράμματοι είναι απόφοιτοι του δημοτικού σχολείου (52,6%) και ακολουθούν αυτοί που δεν τελείωσαν το δημοτικό (35,9%) και οι απόφοιτοι του γυμνασίου (10,1%). Οι πτυχιούχοι ανωτάτων σχολών καλύπτουν σχετικά μικρό μέρος του πληθυσμού (14%). Εκτός από την γενική εκπαίδευση λειτουργούν και σχολές μέσης και κατώτερης τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης, καθώς και πανεπιστήμιο.

A4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Η γεωγραφική θέση του νομού στο βορειοδυτικό τμήμα της Πελοποννήσου, σε μικρή απόσταση από την Στερεά Ελλάδα, με την Πάτρα τρίτο αστικό κέντρο της χώρας και σπουδαιότερο οικονομικό κέντρο και λιμάνι στη Δυτική Ελλάδα, με σιδηροδρομική και καλή οδική σύνδεση με την πρωτεύουσα, ευνόησε την ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εμπορίου.

Ο νομός είναι τρίτη σε σημασία βιομηχανική παριοχή της Ελλάδας μετά την περιοχή της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, με σημαντικότερους κλάδους και αρκετές μεγάλες παραγωγικές μονάδες στις υφαντικές βιομηχανίες, στις βιομηχανίες τροφίμων, ποτών, χαρτιού, τσιμέντου, ελαστικού κ.λ.π.

Η αγροτική οικονομία είναι ανεπτυγμένη και εντατική στην παραθαλάσσια πεδινή ζώνη του νομού, με κύρια προϊόντα Κορινθιακή σταφίδα, σταφύλια, κρασί, λεμόνια, αχλάδια, λαχανικά, λάδι, καθώς και δημητριακά, αμύγδαλα, ζωοκομικά, ξυλεία κ.ά.

Η εθνική οδός Αθηνών-Πατρών και η τακτική σύνδεση με τη Στερεά Ελλάδα, τα νησιά του Ιονίου και τα λιμάνια της Ιταλίας με οχηματαγωγά πλοία ευνοούν και την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Αναλυτικότερα, ο οικονομικός ενεργός πληθυσμός (ηλικίας 10 ετών και πάνω) καλύπτει το 40% του συνολικού πληθυσμού, ενώ ο μη ενεργός πληθυσμός το 60%. Τα μη οικονομικά ενεργά άτομα κατά πλειοψηφία, είναι μαθητές-σπουδαστές, ανίκανοι για δουλειά από αρρώστιες ή αναπηρία, καθώς και νοικοκυρές. Από τους απασχολούμενους δουλεύουν στην κτηνοτροφία-γεωργία κ.λ.π. το 23% (71% άντρες και 29% γυναίκες), στις βιομηχανίες-βιοτεχνίες το 13% (80% άντρες και 20% γυναίκες), εστιατόρια-ξενοδοχεία-εμπόριο το 32,5% και το 12% (67% άντρες και 33% γυναίκες) στις υπηρεσίες. Ακόμα το 7%, σχεδόν όλοι άντρες, δουλεύουν στις οικοδομές και στα δημόσια έργα, το 6,5% (93% άντρες και 7% γυναίκες) συμβάλλουν στις μεταφορές, αποθηκεύσεις, επικοινωνίες, το 3% (76% άντρες και 24% γυναίκες) είναι υπάλληλοι τραπεζών, ασφαλιστικών ταμείων κ.λ.π. Τέλος το 3% δουλεύουν στα λατομεία, στη ΔΕΗ, στην ύδρευση κ.λ.π. Ακόμα στην οικονομική ζωή του νομού ουσιαστικό ρόλο παίζουν και τα βιομηχανικά, βιοτεχνικά, εμπορικά κ.λ.π. καταστήματα, κυρίως του βιομηχανικού κέντρου Πατρών, που συγκεντρώνει το 60%

όλων των καταστημάτων του νομού. Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται, κατά κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, όλα τα καταστήματα του νομού.

Πίνακας των καταστημάτων του νομού		
Αχαΐας		
Κλάδος δραστηριότητα	Καταστήματα	
	Αριθμός	Απασχολούμενοι
Λατομεία, μεταλλεία κ.λ.π.	25	200
Βιομηχανίες, βιοτεχνίες	3.100	18.000
Ηλεκτρισμός, ύδρευση κ.λ.π.	25	400
Εμπόριο, εστιατόρια, ξενοδοχεία	5.700	12.000
Μεταφορές, αποθηκεύσεις κ.λ.π.	200	2.700
Τράπεζες, ασφάλειες κ.λ.π.	200	1.000
Υπηρεσίες	900	1.500

Από τις εκτάσεις του νομού καλλιεργούνται τα 1.031 στρέμματα (πεδινά 44%, ημιορεινά 17%, ορεινά 39%), βοσκότοποι 1.228 στρέμματα (πεδινόι 11%, ημιορεινοί 17%, ορεινοί 72%), δασώδεις εκτάσεις 754.00 στρέμματα (πεδινές 6%, ημιορεινές 12%, ορεινές 82%), καλυπτόμενες από νερά εκτάσεις 68.000 στρέμματα (πεδινές 50%, ημιορεινές 13%, ορεινές 37%) και τέλος εκτάσεις οικισμών, δρόμων κ.λ.π. 130.000 στρέμματα (πεδινές 51%, ημιορεινές 8%, ορεινές 41%). Από τους γεωργούς του νομού το καλλιεργούμενο έδαφος το χρόνο χρησιμοποιείται, κατά μέσο όρο, για:

	Στρέμματα	%
α) Αροτραίες καλλιέργειες	468.000	45%
β) Κηπευτική γη	27.000	3%
γ) Άμπελοι, σταφιδάμπελοι	167.000	16%
δ) Δεντρώδεις καλλιέργειες	116.000	11%
ε) Αγραναπαύσεις	253.000	25%

Οι αροτραίες καλλιέργειες που συνήθως γίνονται στο νομό είναι : σιτηρά για καρπό το 55%, βρώσιμα όσπρια το 2%, βιομηχανικά φυτά το 1%, κτηνοτροφικά φυτά

για σανό το 14%, κτηνοτροφικά φυτά για γρασίδι το 13% και πεπονοειδή και γεώμηλα το 12%.

Οι κηπευτικές καλλιέργειες είναι ντομάτες, κρεμμύδια, φασολάκια, λάχανα, κουνουπίδια κ.λ.π., καθώς και φυτώρια δασικών και καλλωπιστικών φυτών, εμπορικοί ανθόκηποι, θερμοκήπια κ.λ.π.. Τα αμπέλια είναι οινάμπελοι το 40%, επιτραπέζιων σταφυλιών το 6% και σταφιδάμπελοι το 56%.

Οι δενδρώδεις καλλιέργειες είναι: εσπεριδοειδή (πορτοκαλιές, λεμονιές, μανταρινιές, κ.λ.π.) το 30%, φρούτα (μηλιές, αχλαδιές, ροδακινιές, κερασιές κ.λ.π.) το 8% , ξηροί και αποξηραμένοι καρποί (σύκων, αμυγδάλων, καρυδιών, φιστικιών κ.λ.π.) το 7%, ελαιόδεντρα το 53% και λοιπά δέντρα το 2%.

Μέσα σ' αυτόν τον γενικό οικονομικό χώρο του νομού κινείται ένα σύνολο επαγγελματιών, βιοτεχνών, εμπόρων κ.λ.π. της τάξης των 24.000 φορολογουμένων που, κατά μέσο ετήσιο όρο, δηλώνουν στην Εφορία εισόδημα 4.441.000 δρχ.

A5. CAMPING ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

ΤΙΤΛΟΣ CAMPING	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΘΕΣΕΙΣ	ΑΤΟΜΑ
"Golden sunset"	Άνω Αλισσός	Β'	137	411
"Rio mare"	Ρίο-Πατρών	Γ'	12	36
"Κάτω Αλισσός"	Κάτω Αχαΐα	Γ'	60	180
"Rio"	Ρίο-Πατρών	Γ'	44	132
"Άκολη μπητς"	Άκολη Ροδοδάφνη			
	Αίγιο	Γ'	25	75
"Lemon beach"	Συλιβανιώτικα			
	Αιγίου	Γ'	60	180
"Κρυονέρι"	Ακράτα Αχαΐας	Γ'	48	144
"Αλυκές"	Νιφορέϊκα Αχαΐας	Γ'	51	153

“Νιφορέϊκα ακτη”	Νιφορέϊκα Αχαΐας	Γ’	51	153
“Tsolis”	Λαμπίρι Αχαΐας	Γ’	107	321
“Ακτη Ακράτα”	Ακράτα Αχαΐας	Γ’	42	126
“Ελαιών μητης”	Ελαιώνας Αίγιο	Γ’	76	228

Α6. ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ

ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΤΡΩΝ

Α/Α	ΣΗΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΔΩΜΑΤΙΑ	ΚΔ
1	8927	Ζαχαρόπουλος-Ζαχαριάς Αραχωβίτικα	Γ’	9	23
2	22708	Ζησιμόπουλος Σταμάτης Τσουκαλέϊκα	Α’	7	14
3	9076	Κουμπουρλής Αντώνιος	Α’	6	12
4	16399	Παπαδάτος Παναγιώτης Βραχνέικα	Γ’	21	45
5	9324	Παπαδόπουλος Νικόλαος Βραχνέικα	Α’	6	12
6	9403	Παπούλιας Γεώργιος Μονοδένδρι	Α’	4	8
7	17305	Ρίζος Βασίλειος Τσουκαλέϊκα	Α’	8	16

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑ

A/A	ΣΗΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΔΩΜ	ΔΙΑΜ.	ΚΛΙΝ
8	9183	Δήμου Θεόδωρος Σελιανίτικα Αιγίου	A'	14	13	34
9	23420	Μαζαράκης Ανδρέας Λαμπίρι	A'	8	16	
10	23448	Ρουσσέτης Γεώργιος Ριζόμυλος	B'	12	12	24
11	26843	Σπηλιωτόπουλος Αγγ. Ελαιώνας	Γ'	20	10	40
12	94054	Τσαγγαρη Άννα Λόγγος Αιγίου	A'	6	6	12
13	9275	Χριστοπούλου Αγγ. Τράπεζα Αιγίου	Γ'	10		20

ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΙΧΑ

A/A	ΣΗΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΔΩΜΑΤ.	ΚΛΙΝ.
14	9140	Γαλανοπούλου Δήμ. Μίχα Πατρών	B'	10	20
15	8926	Τσίγκας Γεώργιος	B'	12	24

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΚΡΑΤΑΣ

A/A	ΣΗΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΔΩΜΑΤ.	ΚΛΙΝ.
16	9274	Σταυρόπουλος Αντώνιος Συλιβαινώτικα	A'	10	30
17	25964	Ψαριάδη Ελένη Ζαρούχλα	Γ'	8	17

ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΤΩ ΑΧΑΪΑ

Α/Α	ΣΗΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΔΩΜ.	ΚΛΙΝΕΣ
18	9198	Ανδρικοπούλου Μαγδ. Νιφορέικα	Α'	7	14
19	23447	Ανδρικόπουλος Νικόλαος Νιφορέικα	Α'	9	18
20	20809	Αχαγιώτη Κων. & ΣΙΑ Καλόγρια	Α'	7	14
21	9381	Βυθούλκας Πέτρος Μετόχι	Α'	4	8
22	22709	Γουναρίδου-Τσάφου Ουρ. Άραξος	Α'	5	10
23	24594	Κωνσταντακόπουλος Ζαφείρης Σανταμέρι	Α'	6	12
24	23934	Μπεθυμούτης Ανδρέας Φώσταινα	Α'	3	6
25	9361	Σπηλιόπουλος Πέτρος & ΣΙΑ Λακκόπετρα	Α'	7	14
26	9077	Τραχάνης Σπύρος Άνω Αλισσός	Α'	10	22

ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ

Α/Α	ΣΗΜΑ	ΕΠΩΝΥΜΙΑ	ΚΑΤ.	ΔΙΑΜ.	ΔΩΜ.	ΚΛΙΝΕΣ
27	9380	Αλεξόπουλος Αλέξ. Ζαχλωρού	Γ'	8	8	16
28	9379	Αμπατζή Γεωργία Καλάβρυτα	Α'		11	25
29	9404	Βαρδακαστάνης Ιωαν. Καλάβρυτα	Α'	4	4	8
30	25984	Γκιόρκα-Μιχοπούλου Καλάβρυτα	Α'		3	6
31	22707	Ζούμης Κων/νος Καλάβρυτα	Α'	3	9	21
32	26580	Καραμάνου Γεωργία Πλανητερό	Α'		2	4
33	9316	Καράμπελας Νικόλαος Καλάβρυτα	Α'		5	10
34	9276	Κούρτης Παναγιώτης Κερτεζής	Β'		5	10
35	9406	Μαγκάφας Βασίλειος Καλάβρυτα	Α'	3	3	9
36	9197	Μητσοπούλου Ερρικ. Καλάβρυτα	Β'		4	12
37	26312	Παπαγεωργίου Πολυξ. Καλάβρυτα	Γ'		2	4
38	9277	Πετροπούλου Παρασκ. Κάτω Λούσσοι	Α'		5	9
39	9407	Σταυρόπουλος Παναγ. Καλάβρυτα	Α'	4	4	12
40	26592	Σταυροπούλου Χαριτ. Καλάβρυτα	Β'		4	8
41	25961	Σφαραγκούλιας Νικ. Καλάβρυτα	Α'		6	12

42	9273	Τέτοκας Αγγ. Σκεπαστό	Β'		5	11
43	25962	Τζόβολος Νικολ. Καλάβρυτα	Α'	2	4	8

Α7. ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Α/Α	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΔΩΜ/ΤΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ
1	“Πόρτο Ρίο”	Ρίο Πατρών	Α'	269	504
2	“Αστήρ”	Πάτρα	Α'	120	222
3	“Ακτή Λακκόπετρα	Πάτρα	Α'	199	385
4	“Λογκ Μπητς”	Αίγιο	Β'	139	267
5	“Καλόγρια”	Καλόγρια	Β'	96	182
6	“Κούκος”	Πάτρα	Γ'	20	43
7	“Ποσειδών”	Αίγιο	Β'	90	168
8	“Ροδινή”	Ροδινή	Β'	43	86
9	“Εδέμ Μπητς”	Αίγιο	Β'	24	48
10	“Φλώριντα”	Ψαθ/γος	Β'	81	150
11	“Φίλοξενια”	Καλάβρυτα	Β'	26	48
12	“Πύργος Ζαρούχλας”	Ζαρούχλα	Β'	4	12
13	“Μαρία”	Πάτρα	Γ'	24	48
14	“Ξένια”	Καλέντζι	Γ'	22	43
15	“Ράννια”	Πάτρα	Γ'	30	54
16	“Ακτή Αχαΐας”	Καστελ/μπος	Β'	87	165
17	“Γαλαξίας”	Πάτρα	Β'	53	98
18	“Γεωργάκιον”	Καλάβρυτα	Γ'	7	14
19	“ Το Τζάκι”	Πάτρα	Β'	50	96

A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΔΩΜ/ΤΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ
20	“Χελμός”	Καλάβρυτα	Β’	27	45
21	“Ολύμπικ”	Πάτρα	Γ’	35	75
22	“Ιονική Ακτή”	Λακκόπετρα	Β’	79	150
23	“Παναγιώτης”	Σελιανίτικα	Γ’	10	18
24	“Ελ Γκρέκο”	Πάτρα	Γ’	24	43
25	“Ακτή Χριστίνα”	Καλόγρια	Β’	45	84
26	“Γεώργιος”	Ρίο	Γ’	14	26
27	“Γιώτης”	Πάτρα	Γ’	20	38
28	“Αχαΐα”	Κάτω Αχαΐα	Γ’	16	29
29	“Παραλία Ακράτας”	Ακράτα	Γ’	30	56
30	“Φτέρες”	Φτέρη	Γ’	11	17
31	“Άλφα-Βήτα”	Σελιανίτικα	Γ	15	30
32	“Τέλης”	Αίγιο	Γ’	34	64
33	“Κανέλλη”	Σελιανίτικα	Γ’	36	68
34	“Ακτή Σλέυ”	Λόγγος	Γ’	39	72
35	“Δελφίνι”	Πάτρα	Γ’	71	135
36	“Ακρόπολη”	Πάτρα	Γ’	33	64
37	“Αχαιός”	Νιφορέικα	Γ’	39	76
38	“Μαρία”	Καλάβρυτα	Γ’	15	29
39	“Μενπιτερανέ”	Πάτρα	Γ’	96	165
40	“Χρήστος-Παύλος”	Διακοπτό	Γ’	24	46
41	“Ταραντέλα”	Κάτω Αλισσός	Γ’	32	62
42	“Χρυσελέν”	Ελαιώνας	Γ’	12	23
43	“Αφροδίτη”	Ροδινή	Δ’	9	19
44	“Ρομάντζο”	Ζαχλωρού	Δ’	8	18
45	“Δροσιά”	Καμίνια	Δ’	4	6
46	“Ο Κήπος”	Καμίνια	Δ’	12	22
47	“Πλαζ”	Σελιανίτικα	Γ’	25	48
48	“Αδωνις”	Πάτρα	Γ’	56	107
49	“Ατλάντα”	Πάτρα	Γ’	24	39

50	“Παράδεισος”	Καλάβρυτα	Δ’	14	23
51	“Μητρόπολις”	Πάτρα	Δ’	21	40
Α/Α	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	ΚΑΤ/ΡΙΑ	ΔΩΜ.	ΚΛΙΝ.
52	“Μέγας Αλέξανδρος”	Καλάβρυτα	Δ’	5	12
53	“Πανόραμα”	Διακοπτό	Γ’	21	39
54	“Λεμονιές”	Διακοπτό	Δ’	10	19
55	“Χελμός”	Διακοπτό	Δ’	7	15
56	“Ελλάς”	Πάτρα	Δ’	16	32
57	“Τάρταρης”	Καλάβρυτα	Ε’	6	13
58	“Δάφνη”	Καλάβρυτα	Ε’	9	18
59	“Ασημένια Ακτή”	Ακράτα	Γ’	34	65
60	“Γαλήνη”	Αίγιο	Β’	31	59
61	“Βίλλα Καλάβρυτα”	Καλάβρυτα	Β’	8	16
62	“Θεμιστώ”	Νικολαίικα	Γ’	19	37
63	“Κράθιον”	Κράθιο	Β’	23	46
64	“Ποσειδών”	Καμίνια	Γ’	49	93
65	“Μόντ Χελμός”	Κλειτορία	Β’	20	38
66	“Αγ. Γεώργιος”	Πάτρα	Δ’	23	37
67	“Παυλίνα”	Νιφορέικα	Α’	91	168
68	“Απόλλων”	Ρίο	Β’	10	18
69	“Αχαϊκόν”	Καμίνια	Δ’	7	11
70	“Άφρικα”	Ελαιώνας	Γ’	19	35
71	“Ακτή Καλόγρια ΙΙ”	Καλόγρια	Δ’	76	150

**Α8. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΚΑΤΑ ΕΠΑΡΧΙΕΣ-
ΔΗΜΟΥΣ-ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ**

1. ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

Δήμοι:

1. Αιγίου

Κοιότητες:

Αγίου Κωνσταντίνου	Κουλούρας	Σελινούντος
Αιγείρας	Κούμαρη	Σιλβιενιωτικών
Αιγών	Κουνινάς	Σινεβρού
Ακράτας	Κραθίου	Τεμένης
Αμπελοκήπων	Κρήνης	Τούμπας
Αμπέλου	Λόγγου	Τραπέζης
Ανω Διακοπτού	Μαμουσιάς	Χατζή
Βαλιμής	Μαυρικού	Χρυσανθίου
Βαλιμιτικών	Μελισσίων	
Βελάς	Μοναστηρίου	
Βουτσίμου	Νερατζιών	
Γκραικά	Νικαλαϊκών	
Γρηγόρη	Οάσεως	
Δαφνών	Παραλία Πλατάνου	
Δημητροπούλου	Παρασκευής	
Διακοπτού	Περιθωρίου	
Διγελιωτικών	Πλατάνου	
Ελαιώνας	Ποροβίτσης	
Ελίκης	Πτέρης	
Εξοχής	Ριζομύλου	
Ζαχλωριτικών	Ροδιάς	
Καθολικού	Ροδοδάφνη	

Καλαμιά
Κερυνείας

Σελιάνας
Σελιανιτικών

2. ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

Δήμοι

1. Δάφνης

2. Καλαβρύτων

Κοινότητες:

Αγίας Βαρβάρας
Αγίου Νικολάου
Αγραμπέλων
Αγριδίου
Αλεσταίνης
Αμυγδαλέας
Αναστάσεως
Άνω Βλασίας
Άνω Κλειτορίας
Άνω Λουσών
Άρμπουνα
Αροανίας
Βάλτας
Βιλβίνης
Βρυσαρίου
Γλάστρας
Δεσινού
Δουμενών
Δροσάτου
Δρυμού
Ζαρούχλης

Κάτω Ζαχλωρούς
Κάτω Λουσών
Κερπινής
Κερτέζης
Κλειτορίς
Κλείτορος
Κορφών
Κούτελης
Κρινοφύτων
Κρυονερίου
Λαγοβουνίου
Λαπαναγών
Λευκασίου
Λεχουρίου
Λιβαρτζίου
Λυκουρίας
Μανεσίου
Μεσορρουγίου
Μικρού Ποντιά
Νασίων
Παγκρατίου

Πλατανιωτίσσης
Πριολίθου
Προφήτη Ηλία
Ρογών
Σειρών
Σιγουνίου
Σκεπαστού
Σκοτάνης
Τουρλάδας
Τρεχλού
Φιλίων
Φλαμπούρων
Χόβολης
Ψωφίδος

Καλλιφωνίου	Πάου
Καμενιάνων	Περιστέρας
Κανδάλου	Πετσάκων
Καστελλίου	Πεύκου
Καστριών	Πλάκας
Κάτω Βλασίας	Πλανητέρου

3. ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ

Δήμοι

1. Πατρέων

Κοινότητες:

Αγίας Βαρβάρας	Δεμεστίχων	Κρίνου
Αγίας Μαρίνης	Δουκαναϊκών	Κρυσταλλόβρυσης
Αγοβλασιτικών	Δρεπάνου	Λάκκας
Αγίου Βασιλείου	Δροσιάς	Λακκόπετρας
Αγ. Γεωργίου Ρίου	Ελαιοχωρίου	Λακκωμάτων
Αγίου Νικολάου	Ελικίστρας	Λεοντίου
Αγίου Νικολάου	Ελληνικού	Λιμνοχωρίου
Αγίου Στεφάνου	Ερυμανθείας	Λουσιών
Αλεποχωρίου	Ζήριας	Μάγειρα
Αλισσού	Θέας	Μαζαρακίου
Άλσους	Θεριανού	Μανεσίου
Άνω Αχαΐας	Ισώματος	Ματαράγκας
Άνω Καστριτσίου	Καγκαδίου	Μετοχίου
Άνω Σουδεναιϊκών	Καλανίστρας	Μιντιλογλίου
Απιδεώνος	Καλάνου	Μιραλίου
Αράξου	Καλεντζίου	Μιτοπόλεως
Αραχοβιτικών	Καλλιθέας	Μιχοίου
Αργυράς	Καλουσίου	Μοίρας

Άρλας	Κάλφα	Μονοδενδρίου
Αρραβωνίτισης	Καμαρών	Μυρόβρυσης
Αχαϊκού	Καμινίων	Μύρτου
Βασιλικού	Καραϊκών	Νέου Ερινέου
Βελιμαχίου	Καταρράκτου	Νέου Κομπιγαδίου
Βελιτσών	Κάτω Αλισσού	Νιφοραϊκών
Βερίνου	Κάτω Αχαΐας	Οβριάς
Βερναδαϊκών	Κάτω Καστριτσίου	Παραλίας
Βραχναϊκών	Κρήνης	Πέτα
Δαμακινίου	Κριθαρακίων	Πετροχωρίου
Πετρωτού	Σταροχωρίου	
Πλατανίου	Σταυροδρομίου	
Πλατανόβρυσης		
Πορτών	Τσουκαλαϊκών	
Ριόλου	Φαρών	
Ρογιτικών	Φλόκα	
Ρουπακιάς	Φράγκας	
Σαγαϊκών	Φωσταίνης	
Σαλμενίκου	Χαϊκαλίου	
Σαραβαλίου	Χαλανδρίτσας	
Σελλών	Χαραυγής	
Σκιαδά	Χιόνας	
Σκούρα	Χρυσοπηγής	
Σουλίου	Ψαθοπύργου	

Α9. ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΧΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΩΜΟΠΟΛΕΙΣ

α) ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

Απ' το Αίγιο περνάει ο εθνικός δρόμος Αθήνας-Πάτρας, άλλοι μικρότεροι δρόμοι που ξεκινούν από το Αίγιο ή από άλλα παραλιακά μέρη, πάνε νότια για την υπόλοιπη επαρχία, παίρνοντας τον εθνικό δρόμο, που πάει δυτικά για την Πάτρα, συναντάμε πρώτο μεγάλο χωριό τη Ροδοδάφνη. Κοντά στην Ροδοδάφνη είναι ο Άγιος Κωνσταντίνος, πιο δυτικά τα Σελιανίτικα, κι αμέσως μετά ο Λόγγος, μετά τον οποίο αρχίζει η επαρχία Πατρών.

Γυρίζουμε στο Αίγιο και πέρνουμε ένα μικρότερο δρόμο που πάει νοτιοδυτικά. Περνάμε διάφορα χωριά και φτάνουμε στις Δάφνες. Επιστρέφουμε πάλι στο Αίγιο. Παίρνοντας τον δρόμο νότια συναντάμε αμέσως την Κουλούρα και συνεχίζοντας φτάνουμε στο Μαυρίκι και από εκεί στα Μελίσσια. Πάμε πίσω στο Αίγιο. Παίρνοντας τον δρόμο ανατολικά και μετά τρία χιλιόμετρα κάνουμε νότια για να συναντήσουμε το χωριό Σελινούντας. Συνεχίζουμε το δρόμο, που γίνεται ανηφορικός, για να φτάσουμε στο όμορφο τουριστικό χωριό Φτέρη.

Ξαναγυρίζουμε στον εθνικό δρόμο Αιγίου-Αθήνας και πάμε ανατολικά. Σε λίγο φτάνουμε στην Ελίκη. Μετά συναντάμε τον Ριζόμυλο και σε λίγο πάμε στα Νικολέικα. Συνεχίζοντας φτάνουμε στα Ζαχλωρίτικα και στο Διακοφτό. Αφήνουμε αριστερά μας την Τράπεζα και τον Πλάτανο για να φτάσουμε στα Σιλβενιώτικα. Προχωράμε, περνάμε το Κράθιο και πάμε στην Αιγείρα, μετά την οποία αρχίζει ο νομός Κορινθίας. Το όνομα αυτής της τοποθεσίας είναι Μαύρα Λιθάρια.

Απ' την Αιγείρα πάμε νότια και συναντάμε το Χρυσάνθι και τους Αμπελόκηπους. Γυρίζοντας πίσω πάμε στο Κράθιο και ανεβαίνουμε στο σταφιδοχώρι Ακράτα. Επιστρέφουμε στον εθνικό δρόμο. Πάμε πίσω για το Αίγιο και 4 χιλιόμετρα μετά τα Ζαχλωρίτικα πάμε νότια και ανεβαίνουμε στη Μαμουσιά, κοντά στην οποία ήταν η αρχαία Κερύνεια.

Από αυτό το σημείο γυρίζουμε στο Αίγιο και τελειώνουμε την εξέταση των μεγαλύτερων χωριών της Αιγιάλειας με τα χωριά Τέμενη και Βαλιμίτικα, τα οποία βρίσκονται ανατολικά του Αιγίου.

* Μεγαλύτερα χωριά (οικισμοί) της επαρχίας Αιγιάλειας με τους κατοίκους τους (απογραφή 1981)

Ροδοδάφνη	1822 κάτοικοι	Σιλιβενιώτικα	698 κάτοικοι
Διακοφτό	1724 κάτοικοι	Ελαιώνας	617 κάτοικοι
Ακράτα	1590 κάτοικοι	Μαυρίκι	585 κάτοικοι
Αιγείρα	1320 κάτοικοι	Σελινούντας	567 κάτοικοι
Τέμενη	1113 κάτοικοι	Κουνινάς	563 κάτοικοι
Σελιανίτικα	814 κάτοικοι	Ελίκη	541 κάτοικοι
Λόγγος	811 κάτοικοι	Βαλιμίτικα	526 κάτοικοι

* Μεγαλύτερες κοινότητες της επαρχίας Αιγιάλειας, με τον αριθμό των οικισμών τους και τους κατοίκους τους (απογραφή 1981)

Κοινότητα Διακοφτού, με 4 οικισμούς,	1848 κάτοικοι
Κοινότητα Ροδοδάφνης, με 1 οικισμό,	1822 κάτοικοι
Κοινότητα Ακράτας, με 4 οικισμούς,	1624 κάτοικοι
Κοινότητα Αιγείρας, με 1 οικισμό,	1320 κάτοικοι
Κοινότητα Τεμένης, με 1 οικισμό,	1113 κάτοικοι
Κοινότητα Σελιανίτικων, με 1 οικισμό,	814 κάτοικοι
Κοινότητα Λόγγου, με 1 οικισμό,	811 κάτοικοι
Κοινότητα Φτέρης, με 6 οικισμούς,	781 κάτοικοι
Κοινότητα Κουλούρας, με 1 οικισμό,	700 κάτοικοι
Κοινότητα Σιλιβενιώτικων, με 1 οικισμό,	698 κάτοικοι
Κοινότητα Ελαιώνα, με 3 οικισμούς,	655 κάτοικοι
Κοινότητα Κουνινά, με 5 οικισμούς,	655 κάτοικοι
Κοινότητα Ελίκης, με 2 οικισμούς,	621 κάτοικοι
Κοινότητα Μαυρικού, με 3 οικισμούς,	608 κάτοικοι
Κοινότητα Σελινούντα, με 1 οικισμό,	567 κάτοικοι
Κοινότητα Βαλιμίτικων, με 1 οικισμό,	526 κάτοικοι

β) ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

Απ'τα Καλάβρυτα ξεκινούν τρεις κύριοι δρόμοι. Ο ένας πάει για την Πάτρα, ο δεύτερος περνάει από το Μεγάλο Σπήλαιο και κατεβαίνει στον εθνικό δρόμο Αιγίου-Αθήνας και ο τρίτος πάει νότια. Κοντά στα σύνορα της επαρχίας με τον νομό Αρκαδίας ενώνεται με τον εθνικό δρόμο Πάτρας-Τρίπολης. Παίρνουμε το δρόμο που πάει για Πάτρα. Αφήνουμε σε λίγο δεξιά μας το Σκεπαστό, περνάμε διάφορα μικρά χωριά και φτάνουμε στα Φλάμπουρα. Αμέσως μετά είναι το Κρυονέρι, που κάποτε λέγονταν Ασάνι, και λίγο βόρεια το Τρεχλό. Πιο δυτικά είναι το Μάνεσι, η Κάτω Βλασία και η Άνω Βλασία, ενώ βόρεια είναι ο Μικρός Ποντιάς. Γυρίζουμε πίσω και μετά τον Φλάμπουρα, εκεί που βρίσκεται το μικρό χωριό Κουδουνόμυλος, κάνουμε βόρεια. Συναντάμε το Βρυάρι, το Δροσάτο, περνάμε τις Κορφές και φτάνουμε στους Πετσάκους. Ο δρόμος αυτός συνεχίζει και πάει στο Αίγιο.

Γυρίζουμε στα Καλάβρυτα. Παίρνουμε το δρόμο για Μεγάλο Σπήλαιο και μετά από 6 χιλιόμετρα κάνουμε βόρεια για να φτάσουμε στην Κερπινή. Ανατολικά είναι οι Ρογοί και βορειότερα η Κάτω Ζαχλωρού, τα Δουμενά, η Πλατανιώτισσα και άλλα μικρότερα χωριά.

Επιστρέφουμε και πάλι στα Καλάβρυτα. Παίρνουμε το δρόμο που πάει νότια για Τρίπολη. Μετά από 8 χιλιόμετρα πάμε δυτικά και φτάνουμε στην Κέρτεζη, με το περίφημο καστανοδάσος της. Βόρεια είναι η Κούτελη και νότια το Καλλιφώνι, όπου βρίσκονται οι πηγές του Βουραϊκού και σχηματίζεται μια υπέροχη κοιλάδα. Γυρίζουμε πίσω και συνεχίζουμε το δρόμο για Τρίπολη. Συναντάμε το Λαγοβούνι, τον Πριόλιθο, αφήνουμε δεξιά μας τον Δρυμό και φτάνουμε στην Άνω Κλειτορία. Σε λίγο βρισκόμαστε στην Κάτω Κλειτορία, η οποία είναι το μεγαλύτερο χωριό της επαρχίας, μετά τα Καλάβρυτα και τη Δάφνη. Στο χωριό, που παλαιότερα λέγονταν Μαζέικα, υπάρχει σπουδαία βιοτεχνία υφαντών, ενώ κοντά βρίσκεται και η αρχαία Κλειτορία. Νότια είναι το Λευκάσι και τα Φύλια. Δυτικά απ'τα Φύλια είναι η Σκοτάνη, η Αμυγδαλιά και το Πεύκο. Βόρεια της Κλειτορίας είναι το Πλανήτερο, τα Καστριά και το Σιγούνι. Κοντα στα Καστριά είναι το όμορφο Σπήλαιο των Λιμνών. Ανατολικά της Κλειτορίας είναι ο Άγιος Νικόλαος και η Τουρλάδα.

Τέσσερα χιλιόμετρα μετά την Κλειτορία αφήνουμε αριστερά μας τα Κρινόφυτα. Ύστερα από άλλα τέσσερα χιλιόμετρα παίρνουμε ανατολικά το δρόμο της Λυκουριάς. Αμέσως μετά την διασταύρωση, στη θέση Χελωνοσπηλιά, υπάρχει ένα άγαλμα της

ελευθερίας. Μετά φτάνουμε στην Λυκουρία, κοντά στην οποία είναι οι πηγές του Λάδωνα. Γυρίζουμε στο δρόμο Κλειτορίας- Τρίπολης και σε λίγο κάνουμε αριστερά και πάμε στο Παγκράτι. Επιστρέφουμε, συνεχίζουμε και φτάνουμε στη διασταύρωση Πάτρας-Τρίπολης.

Ακολουθώντας το δρόμο δυτικά για την Πάτρα συναντάμε, μετά από 14 χιλιόμετρα, ένα δρόμο που πάει νότια για την Δάφνη. Είναι το νοτιότερο χωριό της επαρχίας και αποτελεί δήμο για την ιστορία της. Βόρεια της διασταύρωσης της Δάφνης είναι η Αροανία, που παλαιότερα λέγονταν Σωποτό. Κοντά στην Αροανία βρίσκεται το Αγρίδι. Συνεχίζοντας, απ'τη διασταύρωση το δρόμο για Πάτρα, αφήνουμε σε λίγο δεξιά μας την Πάο και φτάνουμε στα Τριπόταμα, όπου ενώνονται και τρεις παραπόταμοι του Ερύμανθου και βρίσκονται τα σύνορα της επαρχίας Καλαβρύτων, του νομού Αρκαδίας και του νομού Ηλείας. Βορειότερα είναι το μικρό χωριό Ψωφίδα, το οποίο επειδή έχει το όνομα της αρχαίας Ψωφίδας, είναι κοινότητα στην οποία ανήκουν τα Τριπόταμα και τρεις άλλοι οικισμοί. Βόρεια της Ψωφίδας είναι το Λειβάρτζι, το οποίο είχε μεγάλη σχέση με την επανάσταση του 1821. Δυτικά βρίσκεται η Πλάκα, ανατολικά οι Καμενιάνοι και βόρεια το Λεχούρι.

Γυρίζουμε πίσω στα Καλάβρυτα και τελειώνουμε την εξέταση των μεγαλύτερων χωριών της επαρχίας με τα χωριά Άνω και Κάτω Λούσοι, που βρίσκονται κοντά στα Καλάβρυτα, και το χωριό Ζαρούχλα, το οποίο είναι στις ανατολικές πλαγιές του Χελμού και διαθέτει παλιούς πύργους και παλιές εκκλησίες.

* Μεγαλύτερα χωριά (οικισμοί) της επαρχίας Καλαβρύτων με τους κατοίκους τους (απογραφή 1981)

Η Δάφνη αποτελεί δήμο (για ιστορικούς λόγους) και ας έχει 1287 κατοίκους.

Κάτω Κλειτορία	1015 κάτοικοι	Βρυσάρι	260 κάτοικοι
Κέρτεζη	639 #	Φύλια	252 #
Λυκουρία	628 #	Δροσάτο	251 #
Σκεπαστό	644 #	Πετσάκοι	249 #
Νέα Πάος	462 #	Πριόλιθος	238 #
Λειβάρτζι	399 #	Αροανία	237 #
Άνω Βλασία	296 #	Κάτω Βλασία	231 #

Κερπινή	287	#	Παγκράτι	219	#
Κρινόφυτα	278	#	Καλλιφώνι	219	#
Μάνεσι	276	#	Σκοτάνι	204	#
Χόβολη	292	#	Κούτελη	201	#

* Μεγαλύτερες κοινότητες της επαρχίας Καλαβρύτων με τον αριθμό των οικισμών τους και τους κατοίκους τους (απογραφή 1981)

Κοινότητα Κάτω Κλειτορίας, με 4 οικισμούς,	1.148 κάτοικοι.
Κοινότητα Λυξουρίας, με 3 οικισμούς,	662 κάτοικοι.
Κοινότητα Πάου, με 5 οικισμούς,	649 κάτοικοι.
(Η Πάος έχει μόνο 4 κατοίκους. Μεγαλύτερος οικισμός της κοινότητας είναι η Νέα Πάος με 462 κατοίκους)	
Κοινότητα Σκεπαστού, με 1 οικισμό,	644 κάτοικοι.
Κοινότητα Λεβαρτζίου, με 3 οικισμούς,	473 κάτοικοι.
Κοινότητα Φύλων, με 5 οικισμούς	458 κάτοικοι.
Κοινότητα Ψωφίδας, με 6 οικισμούς,	434 κάτοικοι.
(Η Ψωφίδα έχει μόνο 38 κατοίκους. Μεγαλύτερος οικισμός της κοινότητας είναι τα Κάτω Τριπόταμα με 153 κατοίκους)	
Κοινότητα Σειρών, με 4 οικισμούς,	397 κάτοικοι.
Κοινότητα Παγκρατίου, με 4 οικισμούς,	393 κάτοικοι.
Κοινότητα Μικρού Ποντιά, με 4 οικισμούς,	377 κάτοικοι.
Κοινότητα Μανεσίου, με 2 οικισμούς,	356 κάτοικοι.
Κοινότητα Χόβολης, με 2 οικισμούς,	313 κάτοικοι.

γ) ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ

Απ'την Πάτρα ξεκινούν τρεις μεγάλοι δρόμοι για τα διάφορα μέρη της επαρχίας. Οι δρόμοι αυτοί συνεχίζουν και προς την υπόλοιπη Πελοπόννησο. Παίρνοντας τον παραθαλάσσιο δρόμο που πάει ανατολικά προς το Αίγιο, συναντάμε πρώτο μεγάλο χωριό το Ρίο, το οποίο βρίσκεται κοντά στο ακρωτήριο του Ρίου και διαθέτει ενετικό φρούριο. Προχωρώντας φτάνουμε στον Άγιο Βασίλειο, στο Δρέπανο και στον

Ψαθόπυργο. Συνεχίζοντας και αφού περάσουμε διάφορα μικρά χωριά, φτάνουμε στις Καμάρες, κοντά στις οποίες βρίσκεται ο Νέος Ερινεός. Λίγο πιο νότια από την θέση αυτή θα βρούμε το χωριό Σαλμενίκος, ενώ κοντά στις Καμάρες θα βρούμε τη Ζήρια. Επιστρέφουμε πίσω στο Ρίο και πέρνουμε τον ανηφορικό δρόμο που περνάει από την πανεπιστημιούπολη και φτάνει στο Άνω Καστρίτσι.

Παίρνοντας τον άλλο παραλιακό δρόμο που πάει για Κάτω Αχαΐα και Άραξο περνάμε τις Ιτιές, που ανήκουν στην Πάτρα, και φτάνουμε στην Παραλία. Σε λίγο, αριστερά μας, συναντάμε το Μιντιλόγλι. Πιο πέρα είναι τα Ρογίτικα, τα Τσουκαλέικα και τα Βραχνέικα. Επόμενο μεγάλο χωριό είναι ο Αλισσός, ενώ μετά συναντάμε την κωμόπολη Κάτω Αχαΐα. Σ' αυτό το σημείο ο δρόμος διακλαδίζεται. Ένας πηγαίνει για τον Άραξο και ο άλλος για τον Πύργο Ηλείας. Παίρνουμε τον δρόμο του Αράξου, περνάμε τα Νιφορέικα, αφήνουμε σε λίγο το Λιμνοχώρι αριστερά μας και φτάνουμε στην κοινότητα Λακκόπετρας. Κοντά στο χωριό υπάρχει ιαματική πηγή. Συνεχίζουμε και φτάνουμε στον Άραξο. Δίπλα από το χωριό είναι το στρατιωτικό αεροδρόμιο και το Τείχος των Δυμαίων. Προχωρούμε, περνούμε την πλαζ της Καλογριάς και φτανούμε στο Λάπα (κοινότητα Μετοχίου). Νότια του Λάπα είναι ο Απιδεώνας, το Καγκάδι και ο Ριόλος. Μετά το Ριόλο, προς την Αχαγιά, είναι η Φράγκα και πιο κάτω τα Καρέικα. Στη διασταύρωση των δρόμων πάμε λίγο πίσω προς του Λάπα, για να βρούμε τα Σαγέικα. Επιστρέφουμε στην Κάτω Αχαγιά, για να πάμε νότια και να βρούμε το Πετροχώρι. Ανατολικά βρίσκουμε τα Λουσικά. Από τον Αλισσό γυρίζουμε στην Πάτρα.

* Κωμοπόλεις και μεγαλύτερα χωριά (οικισμοί) της επαρχίας Πάτρας με τους κατοίκους τους (απογραφή 1981):

Κωμοπόλεις			
Κάτω Αχαγιά	4936		
Οβριά	2318		
Ρίο	2012		
Χωριά (οικισμοί)			
Βραχνέικα	1914	Ρογίτικα	809
Καμάρες	1224	Σαγέικα	739

Μιντιλόγλι	1121	Ριόλος	727
Χαλανδρίτσα	963	Καλαμάκι	726
Δεμένικα	957	Άνω Καστρίτσι	691
Λάπας	890	Λακκόπετρα	679
Μαζαράκι	888	Άγιος Βασίλειος	640

* Μεγαλύτερες κοινότητες της επαρχίας Πάτρας, με τον αριθμό των οικισμών τους και τους κατοίκους τους (απογραφή 1981)

Κοινότητα Κάτω Αχαγιάς, με 5 οικισμούς,	5185 κάτοικοι
Κοινότητα Οβριάς, με 1 οικισμό,	2318 κάτοικοι
Κοινότητα Βραχνέικων, με 3 οικισμούς,	2167 κάτοικοι
Κοινότητα Σαραβαλίου, με 5 οικισμούς,	2018 κάτοικοι
Κοινότητα Ρίου, με 1 οικισμό,	2012 κάτοικοι
Κοινότητα Μετοχίου, με 4 οικισμούς,	1723 κάτοικοι
Κοινότητα Σαγέικων, με 6 οικισμούς,	1319 κάτοικοι
Κοινότητα Λιμνοχωρίου, με 4 οικισμούς,	1285 κάτοικοι
Κοινότητα Καμαρών, με 3 οικισμούς,	1274 κάτοικοι
Κοινότητα Μίντιλογλίου, με 2 οικισμούς,	1198 κάτοικοι
Κοινότητα Ελεκίστρας, με 5 οικισμούς,	1186 κάτοικοι
Κοινότητα Χαλανδρίτσας, με 2 οικισμούς,	1090 κάτοικοι
Κοινότητα Σκιαδά, με 3 οικισμούς,	1067 κάτοικοι
Κοινότητα Ζήριας, με 7 οικισμούς,	1059 κάτοικοι
Κοινότητα Δροσιάς, με 4 οικισμούς,	1004 κάτοικοι

Α10. ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ- ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

α) ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

Μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η επαρχία της Αιγιάλειας, είναι τα παρακάτω:

1. Η καλύτερευση των επαρχιακών δρόμων.
2. Η αύξηση των αγροτικών ιατρείων και παιδικών σταθμών.
3. Η ίδρυση τεχνικών σχολών στα κεντρικά μεγάλα χωριά.
4. Η ίδρυση σχολής γεωργών.
5. Η μεγαλύτερη ανάπτυξη της βιοτεχνίας και της γεωργίας.

Ειδικότερα αναφέρουμε τα κυριότερα προβλήματα του Αιγίου, τα οποία είναι αρκετά:

1. Η αποχέτευση. Το δίκτυο της αποχέτευσης του Αιγίου είναι πολύ παλιό και με στενούς σωλήνες.

2. Η αξιοποίηση του λιμανιού. Εκτός από την αποπεράτωση του λιμανιού, πρέπει να φτιαχθούν και αποθήκες για την αποθήκευση των προϊόντων που εξάγονται και εισάγονται, καθώς και να αξιοποιηθεί ο παραλιακός χώρος.

3. Η λιμνοθάλασσα της Αλυκής. Η περιοχή της λιμνοθάλασσας είναι τόπος μόλυνσης. Γι' αυτό η λίμνη πρέπει να ξεραθεί και να γίνει τουριστικό κέντρο ή βιομηχανική περιοχή.

4. Το νοσοκομείο. Πρέπει να αποπερατωθεί το νέο νοσοκομείο, λόγω του ότι το παλιό νοσοκομείο είναι ακατάλληλο.

5. Οι δρόμοι. Πολλοί από τους δρόμους του Αιγίου είναι στενοί, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αρκετά προβλήματα κυκλοφορίας.

6. Η βιομηχανία. Να αναπτυχθεί περισσότερο η βιομηχανία, ώστε να υπάρξει δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και μείωση της ανεργίας της πόλης και της ευρύτερης περιοχής. Παράλληλα θα αναπτυχθεί και η εμπορική κίνηση του Αιγίου.

7. Τέλος, θα πρέπει να γίνει Πρωτοδικείο, ένα μεγάλο και σύγχρονο ξενοδοχείο, να ηλεκτροφωτιστούν περισσότερο οι δρόμοι και να γίνει ένα λιμανάκι (μαρίνα), ώστε να είναι δυνατή η προσάραξη μικρών τουριστικών καϊκιών.

Β) ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

Τα κυριότερα προβλήματα της επαρχίας των Καλαβρύτων, είναι τα εξής:

1. Να γίνει ο δρόμος Μεγάλου Σπηλαιίου-Πούντας, για την ευκολότερη συγκοινωνία προς τον εθνικό δρόμο Αιγίου-Αθήνας.
2. Να γίνει ο δρόμος προς την Πάτρα, αφού ο ήδη υπάρχων είναι στενός και επικίνδυνος.
3. Να γίνει σύγχρονο χιονοδρομικό κέντρο στον Χελμό.
4. Να αξιοποιηθεί το Σήλαιο των Λιμνών.
5. Να καλυτερεύσει το ευρύτερο οδικό δίκτυο της επαρχίας.
6. Να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην ανάπτυξη της βιομηχανίας, όπως ένα σύγχρονο εργοστάσιο γάλακτος.

Όσον αφορά την πόλη των Καλαβρύτων, έχουμε να επισημάνουμε τα εξής:

1. Να γίνει δίκτυο αποχέτευσης.
2. Να γίνουν σύγχρονα ξενοδοχεία, αφού τα ήδη υπάρχοντα δεν επαρκούν.
3. Να ιδρυθούν παιδικοί σταθμοί.
4. Το κτήριο που στεγάζει το παλιό δημοτικό σχολείο να μετατραπεί σε μουσείο.
5. Να αναπαλαιωθούν το παλάτι της Παλαιολογίνας και το αρχοντικό των Πετιμεζέων.
6. Να αποκτήσει το νοσοκομείο γιατρούς με όλες τις ειδικότητες.

γ) ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ

Τα κυριώτερα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η επαρχία Πατρών, είναι τα παρακάτω:

1. Να βελτιωθεί το οδικό δίκτυο και πιο συγκεκριμένα να ανοιχτούν οι στενοί δρόμοι και να ασφαλοστρωθούν όλοι όσοι είναι ακατάλληλοι.
2. Να αξιοποιηθούν τα σπήλαια και οι ιαματικές πηγές που υπάρχουν.
3. Να γίνουν περισσότερα αγροτικά ιατρεία και παιδικοί σταθμοί.
4. Να γίνουν ανασκαφές στους αρχαιολογικούς χώρους π.χ. Τριταία.
5. Να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή και σημασία στην ανάπτυξη του Παναχαϊκού π.χ. χιονοδρομικό κέντρο, ώστε να υπάρξει έλξη του ορεινού-χειμερινού τουρισμού.

Τα πιο σημαντικά προβλήματα της πόλης των Πατρών και κατ'επέκταση και της ευρύτερης περιοχής, είναι τα παρακάτω:

1. Η υποδομή παρουσιάζει ακόμα σημαντικές ελλείψεις. Μέρος της θα καλυφθεί με τα προγραμματιζόμενα εντός του ΚΠΣ έργα. Εξακολουθούν να παραμένουν όμως σημαντικά κενά (κτίρια, σιδηροδρομικό δίκτυο, αεροδρόμιο, ύδρευση, επικοινωνίες).

2. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αδυναμία κάλυψης του κόστους συντήρησης ή λειτουργίας (π.χ. νοσοκομεία) της υπάρχουσας υποδομής, που δημιουργεί σοβαρά προβλήματα της αξιοποίησής της. Σημειώνεται ακόμα ο ελλειπής και μη εκσυγχρονιζόμενος εξοπλισμός και εγκαταστάσεις (σχολεία, ΤΕΙ, πανεπιστήμιο, νοσοκομεία, λιμάνι), που επιτείνει την προβληματικότητα.

3. Η χωροταξική αναρχία (που προκαλεί άμεσα και οικονομική αναρχία) είναι ένα ακόμα αρνητικό χαρακτηριστικό της περιοχής. Οι δε προσπάθειες περιβαλλοντικής αναβάθμισης έχουν αποσπασματικό και κατασταλτικό χαρακτήρα.

4. Το πρόβλημα των σεισμών δημιουργεί σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές αρνητικές επιπτώσεις στην περιοχή. Ο τελευταίος σεισμός τις 14.7.93 δημιούργησε περίπου 5.000 (μόνιμα ή προσωρινά) αστέγους. Το άμεσο κόστος αποκατάστασης των ζημιών ξεπερνά τα 300 δις., ενώ ανυπολόγιστες είναι οι έμμεσες αρνητικές επιπτώσεις (σχολική στέγη, νοσοκομεία, καταστροφή διατηρητέων, τρομοκράτηση υποψηφίων τουριστών κ.λ.π.).

5. Η συρρίκνωση του δευτερογενούς τομέα αποτελεί το μείζον πρόβλημα της περιοχής δεδομένου ότι αποδιοργάνωσε τον παραγωγικό-οικονομικό ιστό της. Οι μονάδες που έκλεισαν, λόγω φύσης και μεγέθους, συντηρούσαν πληθώρα

περιφερειακών δραστηριοτήτων, ενώ δεν προκλήθηκε τοπική υποκατάστασή τους. Η προκληθήσα ανεργία δεν απορροφήθηκε.

6. Οι απομένουσες βιομηχανικές μονάδες της περιοχής πραγματοποιούν ελάχιστες επενδύσεις τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και οργάνωσης, ενώ δεν έχουν προσελκυθεί επενδύσεις σε τεχνολογίες αιχμής. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί η μικρή συνεισφορά του πανεπιστημίου και των ερευνητικών ινστιτούτων στον εκσυγχρονισμό των βιομηχανικών και λοιπών επιχειρήσεων της περιοχής και γενικότερα ο χαμηλός βαθμός ένταξή τους στον οικονομικό-παραγωγικό ιστό της.

7. Η ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα υστερεί σημαντικά του ρυθμού της υπόλοιπης χώρας, ενώ οι δυνατότητές του στη περιοχή είναι τεράστιες. Είναι φανερό η έλλειψη συντονισμού ολοκληρωμένων σχεδίων, οι μικρές εμβέλειες δραστηριότητες και η με σημαντική υστέρηση παρακολούθηση των εξελίξεων.

8. Η επαγγελματική εκπαίδευση, η συνεχιζόμενη κατάρτιση, η επανένταξη των μειονεκτουςών ομάδων του πληθυσμού (κυρίως άνεργοι) και η ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας λειτουργούν υποτυπωδώς, παρ'όλες τις σημαντικές δαπάνες, κυρίως από κοινοτικά ταμεία.

9. Η πλήρης σχεδόν εξάρτηση (οικονομική, διοικητική) τόσο στο σχεδιαστικό όσο και στο λειτουργικό επίπεδο από το κέντρο (Αθήνα) και η έλλειψη άμεσης και οργανωμένης επαφής με τις Βρυξέλες αποτελούν μόνιμο ανασταλτικό παράγοντα στην όποια αναπτυξιακή προσπάθεια επιχειρείται να αναληφθεί σε τοπικό επίπεδο.

10. Η έλλειψη αναπτυξιακού οράματος και σχεδίου για την περιοχή είναι εμφανής στις μέχρι τώρα ενέργειες. Εξ'ίσου εμφανής είναι η έλλειψη εξειδικευμένων, συνδυασμένων, ολοκληρωμένων μελετών που να λαμβάνουν υπ'όψη τους όχι μεμονωμένα αντικείμενα αλλά συνολικές ενέργειες. Ο συντονισμός επίσης των αρμοδίων φορέων είναι ανύπαρκτος. Αποτέλεσμα των ανωτέρω ήταν η παντελώς χαμένη ευκαιρία του ΜΟΠ και του 1ου ΚΠΣ για την περιοχή. Ελλοχεύει ο κίνδυνος να συμβεί το ίδιο με το 2ο ΚΠΣ.

11. Τέλος σημαντικά είναι τα προβλήματα που αφορούν την κακή κατάσταση του οδικού δικτύου και την έλλειψη θέσεων πάρκινγκ, το μόνιμα άλυτο πρόβλημα της καθαριότητας, την αποχέτευσης και την ύδρευσης της πόλης, καθώς και το χρόνιο αίτημα των κατοίκων της περιοχής για κατασκευή της γέφυρας Ρίου-Αντιρρίου.

B. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

B1. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ

ΕΠΙΠΕΔΟ

Πριν αναλύσουμε τις ειδικές μορφές τουρισμού και την σχέση τους με τον νομό Αχαΐας, κρίνω σκόπιμο και απαραίτητο να αναφέρω την σημασία του τουρισμού γενικά, ώστε να υπάρξει μια πρώτη κατανόηση του πόσο σημαντική είναι η συμβολή του στην οικονομική και κοινωνική ζωή μιας χώρας και ειδικότερα της Ελλάδας.

Η μεγάλη σημασία του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδος δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να παραγνωρισθεί. Ο τουρισμός θεωρείται σήμερα, περισσότερο από άλλοτε, σαν ένας παράγοντας καλύτερευσης ζωής κάθε ανθρώπου χωριστά και κάθε χώρας. Ειδικά για την Ελλάδα, η οποία είναι μια χώρα χωρίς μεγάλες δυνατότητες στην βιομηχανία, εκείνο το οποίο την ενδιαφέρει περισσότερο κυρίως μετά το 1992 (χρονιά πλήρους ένταξης στην ΕΟΚ) είναι η κατά το μεγαλύτερο δυνατή ανάπτυξη του τουριστικού φαινομένου.

Η εισροή τουριστών, δημιουργεί σε μια χώρα ή περιοχή ή πόλη, ολόκληρη σειρά δραστηριοτήτων (μέσα συγκοινωνιών, εστιατόρια, ξενοδοχεία κ.λ.π.) και μια σειρά οργάνωσης διασκέδαστων και θεαμάτων.

Η ταχεία και αλματώδης αύξησης της εισροής τουριστών προς την χώρα μας, κατά τα τελευταία έτη, καθώς και η ταυτόχρονη ποσοτική και ποιοτική μεταλλαγή των διαφόρων αναγκών, την κατέστησαν πρόξενο εμφανίσεως νέων υποχρεώσεων και νέων προβλημάτων στον τομέα των πάσης φύσεως δραστηριοτήτων για την εξυπηρέτηση των τουριστών που διακινούνται προς την Ελλάδα.

Αυτό οδήγησε σε μια έντονη προσπάθεια προς περισσότερο μεθοδική και συστηματική αντιμετώπιση όλων αυτών των υποχρεώσεων και προβλημάτων. Έτσι επιβλήθηκε στα αρμόδια κρατικά όργανα και στην ιδιωτική πρωτοβουλία να δείξουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για όσο το δυνατό αρτιότερη και πλέον επιστημονική οργάνωση και διοίκηση των διαφόρων τουριστικών μονάδων.

Ο τουρισμός έχει εξελιχθεί σε κύριο παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής ζωής της χώρας μας. Συνεπώς η συμβολή του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, είναι από τους σημαντικότερους παράγοντες, αφού με τον τουρισμό επιτυγχάνονται τα οικονομικά στηρίγματα προόδου μιας συγκεκριμένης περιοχής.

Τα πιο πάνω οικονομικά στηρίγματα είναι: α) η αύξηση του εθνικού εισοδήματος, β) περισσότερες ευκαιρίες για απασχόληση, γ) η διατήρηση του πολιτιστικού και φυσικού μας πλούτου, δ) η περιφερειακή ανάπτυξη και τέλος ε) περισσότερο συνάλλαγμα.

Φυσικά, η ανάπτυξη του τουρισμού, δημιουργεί σημαντικές δαπάνες για το κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση. Οι δαπάνες αυτές αφορούν: α) την κατασκευή και συντήρηση έργων υποδομής-αναδομής, β) τα φορολογικά και επενδυτικά κίνητρα, γ) την τουριστική διαφήμιση και προβολή της χώρας, δ) την καθαριότητα, φωτισμό, προστασία των τουριστικών πόρων.

Ο τουρισμός σαν μια κρατική δραστηριότητα, που εντάσσεται στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, έχει μια ευρύτατη οικονομική και κοινωνική σημασία. Οικονομική αφού: α) συμβάλλει αποφασιστικά στην αύξηση του εθνικού εισοδήματος (με την αύξηση του κύκλου εργασιών και την ροή του συναλλάγματος), β) συντείνει στην αύξηση της ξενοδοχειακής δραστηριότητας σε περιφερειακή κλίμακα, γ) συντελεί στην μείωση της ανεργίας, δ) βοηθάει στην κατανομή του εισοδήματος στις διάφορες περιοχές, ε) περιέχει δυνατότητες αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας (επενδύσεις, υποδομή, βελτίωση του οδικού δικτύου). Κοινωνική σημασία αφού σχετίζεται: α) με ένα ιδιότυπο διεθνισμό (διακίνηση ατόμων, ιδεών, αγαθών), β) με την αναγκαιότητα ξεκούρασης και φυγής από την ρουτίνα, γ) με την ικανοποίηση πνευματικών, πολιτιστικών και ψυχολογικών ενδιαφερόντων και αναγκών, δ) με την διατήρηση ή όχι των λαογραφικών και εθνολογικών δεδομένων και τα προβλήματα των κατοίκων των περιοχών που δέχονται αυξημένα τουριστικά ρεύματα, ε) με το όλο εκπαιδευτικό πλαίσιο ανάπτυξης του τουρισμού και την δημιουργία τουριστικής συνείδησης κ.λ.π.

Η αύξηση της κινήσεως τουριστών στην Ελλάδα, οφείλεται στο ήπιο μεσογειακό κλίμα, στο υπέροχο και πλούσιο σε εναλλαγές φυσικό περιβάλλον της (όπου συνθέτουν τα ορεινά συγκροτήματα, τα πολλά λιμάνια, τα αρχαιολογικά μνημεία, οι πάμπολλες παραλίες κ.λ.π.), στην Ελληνική φιλοξενία, στην αύξηση των επενδύσεων σε τουριστικές εγκαταστάσεις και στην οργάνωση της τουριστικής εκμετάλλευσης, στο χαμηλό κόστος ζωής, στην ασφάλεια που παρέχεται στην Ελλάδα για Έλληνες και ξένους, στο γεγονός ότι η Ελλάδα έχει ενταχθεί στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες είναι κάτι που ενισχύει την κίνηση από τα κράτη-μέλη και πολλά άλλα.

B2. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΑΤΟΜΙΚΟ

ΕΠΙΠΕΔΟ

Ο τουρισμός σαν πρακτική μετακίνηση και παραμονή του ατόμου από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας του σε κάποιον άλλο τόπο, είναι μια πανάρχαια διαδικασία, ίχνη της οποίας βρίσκονται στους πολιτισμούς της αρχαίας Κίνας, των Φοινίκων, των Σουμέριων, των Αιγυπτίων και των Ελλήνων.

Όμως ο σύγχρονος αναπτυγμένος τουρισμός είναι κατάκτηση του ανθρώπου του αιώνα μας, ενώ αυτό που αποκαλείται “τουριστική βιομηχανία” ή αλλιώς “βιομηχανία χωρίς καμινάδες” είναι φαινόμενο μεταπολεμικό.

Οι λόγοι που μετέτρεψαν τον τουρισμό από ελιτιστικό φαινόμενο των λίγων και εύπορων στο σημερινό μαζικό τουρισμό, δηλαδή τον τουρισμό των πολλών και ευρύτερων λαϊκών μαζών (180.000.000 Ευρωπαίοι πολίτες κάνουν ετησίως διακοπές) είναι πολλοί. Πολύ συνοπτικά αναφέρονται:

1. Η μεταβολή των κοινωνικών συνθηκών προς όφελος των εργαζομένων μέσα από τις κατακτήσεις της βιομηχανικής επανάστασης και τις επαναστατικές αλλαγές των αρχών του αιώνα μας,

2. Η μεγάλη συσσώρευση πληθυσμιακών ρευμάτων στα μεγάλα αστικά κέντρα και στις βιομηχανικές περιοχές, που επέτεινε τα κοινωνικά, οικονομικά, ψυχολογικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, με αποτέλεσμα την αναζήτηση διεξόδου στις διακοπές,

3. Ραγδαία τεχνολογική πρόοδος, που ειδικά στα μέσα μαζικής μεταφοράς οριοθέτησε την αναπτυξιακή πορεία των σύγχρονων κοινωνικών θεσμών,

4. η θεσμοθέτηση των πληρωμένων διακοπών από το 1962, που διαφοροποίησε και ανέπτυξε μαζικά την τουριστική δραστηριότητα των πολιτών, μετατρέποντας τον θεσμό από ελιτιστικό σε μαζικό,

5. Η ίδια η διεθνής οργάνωση του τουρισμού, μέσα από την δική του υποδομή, το δικό του θεσμικό πλαίσιο, τα δικά του αναπτυξιακά μοντέλα ακόμα και το δικό του νομικό πλαίσιο, έστω και περιορισμένο.

Το ότι μέσα από όλους αυτούς τους προαναφερθέντες λόγους καταφαίνεται η τάση του σύγχρονου τουρισμού, να καλύπτει ολοένα και μεγαλύτερα στρώματα των εργαζομένων διεθνώς είναι γεγονός. Το θέμα όμως που αναφύεται εδώ, αφορά σε μεγάλο βαθμό τη μετατροπή του τουρισμού σε σύγχρονη κοινωνική και ψυχολογική αναγκαιότητα.

Στην πραγματικότητα δηλαδή, έχουμε μια μετατροπή μιας διαδικασίας (π.χ. αναψυχή, χόμπυ, περιέργεια, διασκέδαση) σε ανάγκη, η οποία δεν είναι απόρροια μιας κάποιας εμπορευματικής ή διαφημιστικής καμπάνιας, όπως συμβαίνει σήμερα με πολλά προϊόντα και υπηρεσίες.

Πρόκειται για ανάγκη για τον σύγχρονο εργαζόμενο, αφού είναι σε θέση να του προσφέρει:

- Ξεκούραση, από τον κάματο μεγάλων χρονικών διαστημάτων, που πέρα από τις καθαρά σωματικές επιπτώσεις, αλληλεπιδρά και στην όλη ψυχοσύνθεση του ατόμου,
- Αλλαγή περιστάσεων, εικόνων και μηνυμάτων της συνηθισμένης καθημερινής ζωής και ρουτίνας,
- Ανακατασκευή (“ανάπλαση”) των συνηθισμένων κοινωνικών ρόλων που η διάρκεια των διακοπών και της τουριστικής διακίνησης εμπεριέχει,
- Απόκλιση από κάποια μορφή τυποποιημένων συμπεριφορών, που αποτελεί, σύμφωνα με την σχετική βιβλιογραφία, την καλύτερη αντιμετώπιση ορισμένων ψυχοπαθολογικών συνδρόμων με ποικιλία διαταραχών και σωματικών ενοχλημάτων,

- Απομάκρυνση από τα κέντρα ατμοσφαιρικής κύρια (αλλά όχι μόνο) μόλυνσης, από τα κέντρα υψηλής ηχορύπανσης, κ.λ.π. που με την σειρά τους προσδίδουν κάποιες ψυχολογικές αμβλύνσεις,
- Επέκταση τέλος της δημιουργικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου, που αποτελεί και το κύριο ζητούμενο για τον εργαζόμενο της σύγχρονης αναπτυγμένης κοινωνίας, με ότι αυτό συνεπάγεται.

Ουσιαστικά λοιπόν τόσο από καθαρά κοινωνιολογική όσο και από καθαρά ψυχολογική άποψη, η τουριστική διαδικασία (αυτό που ο μέσος πολίτης αποκαλεί διακοπές) έχει μετατραπεί την τελευταία εικοσαετία σε αναγκαιότητα, της οποίας πλέον η σημασία τείνει να αποβεί καθοριστικής σημασίας για τον εργαζόμενο.

Σημασία που πλέον δεν αμφισβητείται (λόγω της σπουδαιότητάς της) ούτε καν από αυτούς τους πολέμιους του τουριστικού θεσμού και που για μια κατηγορία επιστημών, των Κοινωνικών ή Ανθρωπιστικών λεγόμενων Επιστημών, αποτελεί ουσιώδες σημείο αναφοράς για την βελτίωση των όρων διαβίωσης του εργαζόμενου.

Γ. ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο πολιτισμός και η ιστορία ενός τόπου, καθώς και τα κατάλοιπά τους, αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους πόλους έλξης για έναν επισκέπτη (τουρίστα). Η Ελλάδα είναι μια χώρα, αν όχι με την μεγαλύτερη ιστορία και πολιτισμό, με μια από τις μεγαλύτερες και ενδιαφέροντες του κόσμου. Κάθε χρόνο χιλιάδες τουριστών κατακλίζουν την χώρα μας για να επισκευτούν την πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά μας. Όσον αφορά τον νομό Αχαΐας, παραθέτουμε τα πιο σημαντικά αξιοθέατα αυτής της κατηγορίας τουριστικής μετακίνησης:

Γ1. ΑΡΧΑΙΕΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Στο νομό Αχαΐας υπάρχουν διάσπαρτες ορισμένες αρχαίες πόλεις, στα ερείπια των οποίων ή κοντά σ'αυτά, έχουν κτιστεί νεώτερες πόλεις. Οι πιο σημαντικές από αυτές είναι:

1. ΑΙΓΕΪΡΑ. Ο πρώτος παραλιακός οικισμός, ανατολικά, είναι η κωμόπολη Αιγείρα, στην οποία έχει δοθεί το όνομα αρχαίας πόλης. Η ωραία αυτή κωμόπολη πνίγεται στο γαλάζιο της θάλασσας και στο πράσινο των ελαιώνων και των πεύκων. Μέσω της Αιγείρας περνάει η σιδηροδρομική γραμμή του ΟΣΕ, η παλαιά εθνική οδός και η νέα εθνική λεωφόρος Αθηνών-Πατρών. Γι'αυτούς τους λόγους παρουσιάζει, κυρίως κατά τους θερινούς μήνες, ζωνή τουριστική κίνηση.

Η Αιγείρα είναι αφητηρία δύο οδικών αρτηριών προς την ορεινή ενδοχώρα. Η πρώτη εξυπηρετεί τον συνοικισμό Μάρμαρα και τις κοινότητες Χρυσανθίου με υψόμετρο 600 μέτρα, Αμπελοκήπων με υψ. 700 μέτρα, Οάσεως με υψ. 450 μέτρα, Συνεβρού με υψ. 550 μέτρα και Βελάς με υψ. 840 μέτρα. Απόσταση Αιγείρας-Βελάς 20 χιλιόμετρα. Η δεύτερη αρτηρία εξυπηρετεί τις κοινότητες Αιγών υψ. 400 μέτρα,

Μοναστηρίου υψ. 650 μέτρα, Σελιάνας υψ. 700 μέτρα, Περιθωρίου υψ. 940 μέτρα και Εξοχής (Ραχόβης) υψ. 1.100 μέτρα. Απόσταση Αιγείρας-Εξοχής 24 χιλιόμετρα.

Από την δεύτερη αρτηρία και σε περίπου 10 λεπτά φθάνει κανείς στην τοποθεσία Παλαιόκαστρο. Βόρεια από αυτό το σημείο αρχίζουν τα ερείπια της αρχαίας Αιγείρας. Διακρίνονται τα ερείπια της ακρόπολης, του θεάτρου και άλλων κτισμάτων. Το 1916 και το 1925 πραγματοποιήθηκαν ολιγοήμερες ανασκαφές από το Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο. Η αρχαιολογική σκαπάνη ανακάλυψε σπουδαιότατα ευρήματα, αγάλματα, ανάγλυφα, επιγραφές και χαραγμένο σε μάρμαρο το περίφημο αγορανομικό διάταγμα του Διοκλητιανού 301 μ.Χ. Τα ευρήματα αυτά, και πολλά άλλα, κοσμούν το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. (Επαρχία Αιγιαλείας).

2. **ΣΕΛΙΑΝΑ.** Το χωριό αυτό είναι πλούσιο σε νερά και πράσινο. Στην περιοχή της Σελιάνας εντοπίζονται τα ίχνη της αρχαίας πόλης Φελλόης, την οποία αναφέρει ο Πausανίας (Αχαϊκά). Η Σελιάνα απέχει από την Αιγείρα 20 χιλιόμετρα. (Επαρχία Αιγιαλείας).

3. **ΕΛΙΚΗ.** Από το Διακοφτό ο παλιός παραλιακός δρόμος Κορίνθου- Πάτρας αρχίζει να απομακρύνεται από την ακτή. Περίπου στο 87ο χιλιόμετρο μπαίνει στο χωριό Ελίκη, η οποία περιβάλλεται από ελαιώνες και εσπεριδοειδή. Άλλοτε, στα χρόνια των ομηρικών επών, ήταν εδώ η Αρχαία Ελίκη, μεταξύ των ποταμών Σελινούντα και Κερυνίτη. Ήταν θρησκευτικό και πολιτικό κέντρο, με άπειρους μαρμάρινους ναούς και μεγαλοπρεπείς αγορές.

Η Ελίκη, με το περίφημο άγαλμα του Ελικωνείου Ποσειδώνος, χάθηκε το 373 π.Χ. μέσα στον βυθό του Κορινθιακού κόλπου σε βάθος 30-40 μέτρων. Ένας φοβερός σεισμός ήταν η αιτία που βούλιαξε ολόκληρη με όλα τα υπάρχοντά της, χωρίς να σωθεί τίποτα. Σιγά-σιγά τα ποτάμια φέρνοντας πέτρες από τα βουνά κάλυψαν τα αρχαία κτίσματα και έτσι έμειναν χαμένα όλα τα δημιουργήματα της αρχαίας αυτής πόλης.

Αργότερα εξεδηλώθηκε μεγάλο αρχαιολογικό ενδιαφέρον και έγιναν βυθομετρήσεις για την διεξαγωγή υποβρυχίων ανασκαφών. (Επαρχία Αιγιαλείας).

4. **ΚΕΡΥΝΕΙΑ-ΒΟΥΡΑ.** Είχαν συνδεθεί με την Αχαϊκή Συμπολιτεία και βρίσκονταν στο εσωτερικό της Αιγιαλείας. Τα ερείπια της Κερύνειας εντοπίζονται πάνω

από το χωριό Ριζόμυλος, στην αριστερή όχθη του ποταμού Κερυνίτη σε απόσταση 3 χιλιομέτρων από την θάλασσα. Τα ερείπια της Βούρας βρίσκονται κοντά στο χωριό Τράπεζα. (Επαρχία Αιγιαλείας).

5. ΡΑΚΙΤΑ ΑΙΓΙΟΥ. Ανάμεσα στις ωραίες παραθεριστικές τοποθεσίες του νομού σπουδαία θέση κατέχει και η Ρακίτα. Είναι οροπέδιο του Παναχαϊκού με έλατα και άφθονα νερά. Για την ετυμολογία της λέξης επικρατεί η εξής εκδοχή: η λέξη είναι αλβανική και σημαίνει είδος θάμνου. Συναντάται και σήμερα στην Αλβανία και Γιουγκοσλαβία και είναι και όνομα όπως εμείς λέμε Λεμονιά, Τριανταφυλλιά κ.λ.π.

Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως αξιόλογα ευρήματα και μαρτυρείται η ύπαρξη ζωής στην περιοχή αυτή από αρχαιοτάτων χρόνων. Στην θέση Αχνάρι κατά την διάνοιξη δρόμου βρέθηκαν τα ακόλουθα ευρήματα: δυο χάλκινες γεωμετρικές περόνες, μεγάλη χάλκινη βελόνη, χάλκινη τοξωτή πόρπη γεωμετρικής περιόδου, χάλκινα σφυρήλατα ελάσματα, χάλκινος μικροσκοπικός πέλεκυς, μικρή λίθινη σφραγίδα διατηρούσα την κομβιόσχημη λαβή, χάλκινο ανθεμωτό κόσμημα, χάλκινος δακτύλιος, χάλκινο ενώτιο, χάλκινες ψήφοι αμφικωνικές, χάλκινοι δακτύλιοι, χάλκινο νεκρικό στεφάνι, δύο άωτα πήλινα κύπελλα, όστρακα γεωμετρικών σκύφων κ.ά. Τα παραπάνω ευρήματα ανάγονται στη Μυκηναϊκή, Γεωμετρική, Κλασσική εποχή.

Πρόσφατες αρχαιολογικές ανασκαφές έφεραν στο φως το ακόλουθο πλούσιο αρχαιολογικό υλικό:- Οικισμό και ιερό που χρονολογούνται τον 8ο π.Χ. αιώνα, δηλαδή στους ιστορικούς χρόνους. Διατηρήθηκαν από τον 8ο π.Χ. αιώνα έως το 3ο μ.Χ. αιώνα. Το ιερό πιθανολογείται ότι είναι της Αρτέμιδας, διότι τέτοια ανεγείρονταν σε ορεινές περιοχές (η Ρακίτα έχει υψόμετρο 1300 μέτρα). - Αγγείο με τριφυλλόσχημο άνοιγμα που φέρει πάνω διάφορες παραστάσεις, κυρίως ελάφια, κυνηγούς, αντωπές σφίγγες και άλλα. - τρία πήλινα κατασκευάσματα, για τα οποία υπάρχουν τρεις ερμηνείες: 1. Θεωρούνται σιταποθήκες, και αυτό δικαιολογείται από το ορεινό της περιοχής, όπου έχουμε σιτοκαλλιέργεια, 2. κυψέλες, η εκδοχή αυτή έχει εμπόδια στην ερμηνεία, και 3. καλύβες. - Λίθινα οστείνια εργαλεία, αιχμές δοράτων, ειδώλια ελαφιών.- Ευρήματα τοίχων.

Όταν άνοιγαν τα θεμέλια του ναού της Αγίας Παρασκευής βρέθηκαν τάφοι. Αυτό βεβαιώνει την ύπαρξη νεκροταφείου και άρα μόνιμου οικισμού. Κάθε αρχαία πόλη είχε την δική της έκταση, η οποία ονομαζόταν χώρα. Για την Ρακίτα, για το σε ποια αρχαία πόλη άνηκε, υπάρχουν οι ακόλουθες εκδοχές: 1. Στο Αίγιο, γιατί τα

ευρήματα έχουν σχέση-συγγένεια με τα ευρήματα του Αιγίου και μάλιστα με τα ευρήματα που ανασκάφησαν στο Δερβένι Μαμουσιάς Αιγίου, 2. Στο Λεόντιο, αρχαία πόλη, που τοποθετείται στον Αϊ Βλάση και εκτεινόταν στην Ρακίτα και Λαπαγάνους, 3. Στην Αρκαδία, όπου κατ'εξοχή λατρευόταν η θεά Άρτεμη.

Η ζωή στην Ρακίτα συνεχίζεται και στη Βυζαντινή περίοδο. Απόδειξη αυτού είναι η εύρεση ενός βυζαντινού νομίσματος του Λέοντα του ΣΤ' του Σοφού (886-912). Στο Λεόντιο υπάρχει αποτύπωμα πέλματος του Αγίου Ανδρέα, ενώ στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής υπάρχει θαυματουργή εικόνα που θεραπεύει τις παθήσεις των ματιών. Τα αρχαιολογικά ευρήματα στην Ρακίτα είναι πλούσια και η αρχαιολογική σκαπάνη φέρνει συνεχώς καινούρια στο φως. Έχει βρεθεί επίσης η αρχαιότερη επιγραφή της Αχαϊκής γης.

Αναφέρεται ότι στην Ρακίτα βρίσκονταν οι Κορίνθιοι κατά την μάχη του Άϊ-Γιάννη Τσετσεβών στις 17 Ιουλίου 1827 εναντίον των στρατευμάτων του Ιμπραήμ.

Από την Ρακίτα πολλοί εγκαταστάθηκαν στο Κάτω Μαζαράκι. Υπάρχει και μικρή λίμνη. Υπήρξε και καταφύγιο των ανταρτών κατά την εθνική αντίσταση 1941-44. Στην περιοχή αυτή έκαναν τις ρίψεις κιβωτίων με οπλισμό και λίρες οι Σύμμαχοι (1942-44). (Επαρχία Αργολείας).

6. ΧΑΛΑΝΔΡΙΤΣΑ. Απέχει 22 χιλιόμετρα από την Πάτρα και βρίσκεται σε υψόμετρο 334 μέτρα και κάτω από τα ΝΔ πρόβουνα του όρους Παναχαϊκού. Ήταν πρωτεύουσα του τέως δήμου Φαρών και σήμερα είναι κοινότητα με πλούσια ιστορία.

Στην τοποθεσία "Άγιος Βασίλειος", που βρίσκεται κάτω από λοφίσκους και καλείται Τρουμπές, έκανε ανασκαφές ο αρχαιολόγος Ν. Κυπαρίσσης κατά τα έτη 1928-30 και έφερε στο φως μυκηναϊκό νεκροταφείο, στο οποίο βρέθηκαν σκελετοί, αμφορείς, οινοχόες, απιόσχημα αγγεία, πέλεκεις, αιχμές δοράτων, λίθινος πέλεκυς, σφραγιδόλιθοι, κολουροειδές αγγείο, κυάθια, φιάλη, λεβήτια, επιτύμβιες στήλες κ.ά.

Το 1961 στη θέση Σκόρος στο λόφο Τρουμπέ βρέθηκαν εντός κιβωτιστήμων τάφων υστερογεωμετρικές οινοχόες, δύο νεκροί, αλλά όχι κτερίσματα. Τα παραπάνω ευρήματα και των δύο τοποθεσιών βρίσκονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο των Πατρών.

Κατά την αρχαιότητα η περιοχή αυτή ανήκε στις Φαρές, αλλά, όταν η αρχαία αυτή πόλη εγκαταλείφθηκε, παρουσιάστηκε η Χαλανδρίτσα, η οποία αποτέλεσε κέντρο. Μεγάλη ανάπτυξη παρουσίασε κατά την Φραγκοκρατία (1205-1430). Πότε

κτίστηκε ακριβώς δεν γνωρίζουμε. Πάντως κατά τον μεσαιώνα και ίσως κατά τον Θ' ή Γ' μ.Χ. αιώνα (αυτό συμπεραίνεται από τα ερείπια πολλών βυζαντινών ναών).

Υπήρξε μία από τις 12 βαρωνίες στις οποίες χωρίστηκε η Πελοπόννησος το 1209 από τους Φράγκους. Κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας στην Ελλάδα παρατηρήθηκε ότι δεν εκφραγκίστηκε η ελληνική κοινωνία, αλλά αντιθέτως εξελληνίστηκε η φραγκική. Τα μόνα που απέμειναν από την φραγκική κατάκτηση ήταν τα κάστρα, οι ναοί, άλλα οικοδομήματα και τοπωνύμια. (Επαρχία Πατρών).

7. **ΨΩΦΙΔΑ.** Το χωριό Ψωφίδα (Χόλοβα), είναι κτισμένο σε ύψος 960 μέτρων, κοντά στη θέση της Αρχαίας Ψωφίδας (που ιδρύθηκε από τους πρώτους βασιλιάδες της Αρκαδίας και αρχικά λέγονταν Φηγία και αργότερα Ερύμανθος). Η αρχαία πόλη βρίσκεται στη θέση που κτίστηκε το μοναστήρι των Τριπόταμων. Έχουν διασωθεί ίχνη των τειχών και μερικών οικοδομημάτων, καθώς και σπόνδυλοι από τους κίονες ενός ναού της πολιούχου Ερυκίνης Αφροδίτης. Η σημασία και η ακμή της αρχαίας πόλης φαίνονται και από το ότι έκοβε δικά της ασημένια νομίσματα κατά τον 5ο π.Χ. αιώνα. Στο λόφο της αρχαίας ακρόπολης υπάρχουν ερείπια φραγκικών κτισμάτων. (Επαρχία Καλαβρύτων).

8. **ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ.** Από την Ζαχλωρού ο οδοντοτός σιδηρόδρομος συνεχίζει την διαδρομή του (σε πιο φιλικό τοπίο) και καταλήγει στα Καλάβρυτα. Η κωμόπολη, κατάφυτη, χτισμένη σε ύψος 756 μέτρων, έχει υγιεινό κλίμα (δροσερό το καλοκαίρι) και πολύ όμορφα τοπία και περικόρα.

Βρίσκεται στη θέση της αρχαίας πόλης Κύναιθα, στο λεκανοπέδιο του Καλαβρυτινού ποταμού (ή Ερασίνου), στους πρόποδες του Χελμού. Η σημερινή ονομασία χρησιμοποιήθηκε κατά τα μεσαιωνικά χρόνια και προέρχεται από τις λέξεις καλά βρυτά , δηλαδή καλές βρύσες. Και σήμερα πολλές πηγές με άφθονα νερά βρίσκονται μέσα στην κωμόπολη και έξω από αυτή (Καλαβρυτινή, Φίνται, Κεραμιδάκι, Σουλειμάνι, Βρυσούλα, Τζαμί, Γκεριζόμανα, Αλήμπτη, Τρία Πηγάδια κ.λ.π.). Στην πηγή Καλαβρυτινή τοποθετούν οι μελετητές την αρχαία πηγή Άλυσσο (ο Πausανίας αναφέρει ότι βρισκόνταν δίπλα σ'ένα πλατάνι και ότι τα νερά της γιάτρευαν από τη λύσσα και άλλες αρρώστιες, καθώς και από τις κακές επιπτώσεις των κοντινών "Υδάτων της Στυγός"). Η Κύναιθα καταστράφηκε με φωτιά από τους Αιτωλούς το 220

π.Χ.. Ξαναχτίστηκε αργότερα, στα χρόνια του αυτοκράτορα Αδριανού. Σε κατοπινούς αιώνες ο τόπος λεηλατήθηκε από Γότθους και Σλαύους επιδρομείς. Το 1205 οι Φράγκοι σχημάτισαν τη βαρονία των Καλαβρύτων, με έδρα το κάστρο της κωμόπολης (ερείπια του οποίου έχουν διασωθεί). (Επαρχία Καλαβρύτων).

9. **ΛΟΥΣΣΟΙ** Κοντά στο σημερινό χωριό Λουσσοί (Σουδενά) υπάρχουν τα ερείπια των Λουσσών, ανασκαφές στα οποία έκαναν Αυστριακοί αρχαιολόγοι. Στα ερείπια αυτά φτάνουμε μέσω Καλαβρύτων. (Επαρχία Καλαβρύτων).

10. **ΚΛΕΙΤΟΡΙΑ**. Η αρχαία πόλη Κλειτορία της Αρκαδικής Αζανίδος βρίσκεται 3 χιλιόμετρα δυτικά της σημερινής κωμόπολης Κλειτορία. (Επαρχία Καλαβρύτων).

Οι Κλειτόριοι είχαν μπρούτζινο ανάθημα του Δία, ιερό των Διοσκούρων, καθώς και χάλκινα λατρευτικά αγάλματα. Υπάρχει ακόμα ναός και άγαλμα της Αθηνάς Κορίας στην κορυφή ενός βουνού, σε απόσταση 30 σταδίων από την πόλη. Στο ιερό αυτό γίνονταν η γιορτή Κοριάσια ή Κοράσια. Υποστηρίζεται ότι ο ναός βρίσκεται κοντά στο χωριό Κόκοβα (Σκοτάνη), επειδή εκεί υπάρχουν αρχαία κατάλοιπα.

Η Αρχαία Κλειτορία είχε και ακρόπολη, που σημαίνει ότι ήταν ισχυρή πόλη. Με τα μηχανήματα ανίχνευσης λέγεται ότι έχουν επισημανθεί κάτω στο έδαφος κάπου 30 χάλκινα αγάλματα.

Ο Κλείτορας ήταν το κέντρο, η κεντρική πόλη, η δε αρχαία Κλειτορία η ευρύτερη περιοχή. Ο Κλείτορας είχε δικό του νομισματοκοπείο, πολλά από τα οποία έχουν βρεθεί. Στο κοινοτικό γραφείο της Κλειτορίας έχει τοποθετηθεί το άγαλμα του Πολύβιου του Μεγαλοπολίτη, το οποίο βρέθηκε από αγρότη που όργωνε το χωράφι του. Αναφέρεται ότι οι Μυκηναίοι τους βασιλείς τους τους μετέφεραν και τους ενταφίαζαν κοντά στο Χελμό. Εάν ανακαλυφθεί το νεκροταφείο αυτό θα έλθουν στο φως σπουδαία ευρήματα.

Η περιοχή αυτή (Κλείτορα-Αρχαίας Κλειτορίας) προσδιορίζεται τον 5ο και 6ο π.Χ. αιώνα και η ιστορία της αρχίζει από τους γεωμετρικούς χρόνους. (Επαρχία Καλαβρύτων).

11. **ΚΑΤΩ ΑΧΑΪΑ**. Η κωμόπολη Κάτω Αχαΐα είναι χτισμένη στη θέση της αρχαίας πόλης Δύμης. Η πόλη εκείνη ήταν η δυτικότερη της αρχαίας Αχαΐας και

παλιότερα είχε τις ονομασίες Πάλεια, Στράτος και Καυκωνίς. Σύμφωνα με την παράδοση, την ίδρυσαν οι πανάρχαιοι κάτοικοι της δυτικής Πελοποννήσου Επειοί. Είχε ναό και άγαλμα της θεάς Αθηνάς και ιερό της Δινδυμήνης Μήτερας (Ρέας-Κυβέλης) και του Άττη. Μετά το 756 π.Χ., η πόλη συγχωνεύτηκε με την γειτονική Ωλενο (σε μικρή απόσταση από τη Κάτω Αχαΐα βορειοανατολικά έχουν βρεθεί ερείπιά της) και με τους γύρω δήμους. Απελευθερώθηκε τον 3ο π.Χ. αιώνα από την κυριαρχία των Μακεδόνων και μαζί με την Πάτρα, τις Φαρές και την Τριταΐα ανασύστησε την Αχαϊκή Συμπολιτεία (281-280). Τον καιρό του Φιλίππου του 5ου δέχθηκε μακεδονική φρουρά. Αντιτάχθηκε στην κυριαρχία των Ρωμαίων και μάλιστα στασίασε εναντίον τους (120-115). Οι Ρωμαίοι την κατέλαβαν και ο Πομπήιος κάλεσε για εποικισμό της πειρατές από τη Κιλικία της Μικρασίας. Εκείνοι όμως δεν έμειναν στην Δύμη πολύ καιρό. Ο Αύγουστος την περιέλαβε στη διοίκηση της Πάτρας. Έχουν διασωθεί μερικά ερείπια της Δύμης κοντά στην κωμόπολη Λακκόπετρα. Προς τα εκεί οδηγεί ένας μικρός δρόμος, που βγαίνει δυτικά από την Κάτω Αχαΐα και περνάει από το χωριό Νιφορέικα. (Επαρχία Πατρών).

12. ΛΕΟΝΤΙΟ. Ο δρόμος που συνεχίζει μετά την Χαλανδρίτσα προς τα Καλάβρυτα ανηφορίζει με πολλές στροφές. Περνάμε το χωριό Καταρράκτης και στην διασταύρωση που συναντάμε στρίβουμε αριστερά. Συναντάμε το χωριό Δεμέστιχα (με το φερόνυμο κρασί) και το Λεόντιο (Γκουρζούμισα). Από τα ερείπια της μικρής αρχαίας πόλης Λεόντιο προκαλεί ιδιαίτερη εντύπωση ένα καλλιεπές μικρό θέατρο του 4ου π.Χ. αιώνα. Επίσης βρέθηκαν σε διάφορες θέσεις, θαλαμοειδείς τάφοι υστερομυκηναϊκοί, έναν δε ακέραιο στη θέση Άγιος Ιωάννης με αρχαιολογικά ευρήματα, που έχουν τοποθετηθεί στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πατρών. Είναι τα παλαιότερα αρχαιολογικά ευρήματα στην περιοχή αυτή και ανήκουν στην υστερομυκηναϊκή εποχή (1100-600 π.Χ.).

Υπάρχει τοποθεσία Παλαιά Κτήρια, όπου βρέθηκαν πολλά αρχαία μνημεία. Βρέθηκε και υδραγωγός από κέραμους στο φρούριο Αγ. Κωνσταντίνου, καλούμενο Καστελλάκι. Στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πατρών υπάρχουν από το Λεόντιο αμφορείς μυκηναϊκοί, λεβήτια, ποτήρια, λεπίδες, ψήφοι, ψευδόστομοι αμφορείς και μια επιγραφή επιτύμβια των χρόνων της Αχαϊκής Συμπολιτείας. Το Λεόντιο έχει και κατάλοιπα ιστορικών χρόνων, επιγραφές ελληνιστικές και ρωμαϊκές, τείχος ελληνιστικών χρόνων κ.ά. Ακόμη έχουν βρεθεί ρωμαϊκά λουτρά στην τοποθεσία Λουτρό. (Επαρχία Πατρών).

Γ2. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

1. **ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΙ ΤΑΦΟΙ.** Η μνημειακή ιστορία της πόλης των Πατρών και ολόκληρου του νομού μας είναι γνωστή από τους μυκηναϊκούς χρόνους και μετά. Παλιότερα ευρήματα, παλαιολιθικά από την Λακκόπετρα και νεολιθικά από τις ανασκαφές στο τείχος Δυμαίων, ανήκουν στην περιοχή της Δύμης. Ο μεγάλος αριθμός των μυκηναϊκών τάφων, που ερευνήθηκαν γύρω στην Πάτρα, πρέπει να σχετιστεί με τα τρία ή επτά πολιίσματα που συνοικίστηκαν από τον Πατρέα στη θέση της Αρόης. Τα ευρήματα των τάφων αυτών αποτελούν τον κύριο όγκο των προϊστορικών εκθεμάτων του μουσείου των Πατρών. Άλλα προέρχονται από την περιοχή ανατολικά των Πατρών, από χωριά όπως τα Άνω Συχαινά, η Σκίοεσσα (πρώην Βούντενη) και ο Μπάλας, και από θέσεις όπως η Αγριαπιδιά και η Σαμακιά. Είναι η περιοχή που τοποθετείται η αρχαία Μεσάτις. Άλλα πάλι προήλθαν από τα νότια των Πατρών, ερευνήθηκαν τάφοι στην περιοχή της Καλλιθέας, της Κρήνης, του οινοποιείου της Αχαΐα-Κλάους, στη θέση Κούκουρη και πλησιέστερα στην Εγλυκάδα. Στα πλησιέστερα προς την Πάτρα υψώματα εικάζεται ότι υπήρχε η Άνθεια. Όσο για την Αρόη, που ήταν πιθανώς κοντά αν όχι πάνω από το κάστρο των Πατρών, η μετέπειτα συνεχής ζωή της πόλης αφάνισε ή κάλυψε τα μυκηναϊκά λείψανα. Συνολικά έχουν σκαφεί μυκηναϊκοί τάφοι σε πάνω από 70 θέσεις. Τα ευρήματα ανήκουν πιο πολύ στο τέλος της μυκηναϊκής εποχής και αυτό δείχνει την σημασία του τόπου στα χρόνια αυτά.

2. **ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ.** Σε απόσταση μιας περίπου ώρας, στ' ανατολικά από την κωμόπολη Καλαβρύτων, βρίσκεται σε ύψος 1.190 μέτρων, στην κορφή ενός βράχου, το κάστρο που έχτισαν οι βαρόνοι Ντε Τουρναί για την υπεράσπιση των περασμάτων του Χελμού. Έχουν διασωθεί ερείπια πολλών κτισμάτων. Σε μια σπηλιά, στο ανατολικό τμήμα του κάστρου, είναι κτισμένη η εκκλησία του Άγιου Ιωάννη του Θεολόγου. Στο κάστρο αυτό πολιορκήσαν οι Καλαβρυτινοί τους Τούρκους το 1821 και εναντίον τους έριξαν την πρώτη κανονιά στις 21 Μαρτίου 1821 (από μια αντικρινή θέση, στην οποία σήμερα είναι στημένο ένα παλιό κανόνι). Με το ίδιο όνομα σώζονται κάστρα και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Το συγκεκριμένο φρούριο των Ντε Τουρναί ονομάστηκε "Κάστρο της Ωριάς" ή "Κάστρο της Ωραίας" γιατί σύμφωνα με μια παράδοση, από το κάστρο αυτό έπεσε και αυτοκτόνησε η Αικατερίνη Παλαιολόγου, η

κόρη του βαρώνου της Χαλανδρίτσας, για να μην πέσει στα χέρια των Τούρκων όταν το κατέλαβαν. (Επαρχία Καλαβρύτων).

3. ΤΕΙΧΟΣ ΔΥΜΑΙΩΝ. Αναγνωρίστηκε προ πολλού στο λεγόμενο Κάστρο της Καλογριάς στα νότια του ακρωτηρίου Αράξου και της εκεί μεγάλης λιμνοθάλασσας και στην κορυφή του νοτιότερου από τη σειρά των υψωμάτων που έχουν το όνομα Μαύρα Βουνά. Το τείχος αυτό ανήκει στην μυκηναϊκή περίοδο και αυτό συμπεραίνεται από τις ανασκαφές.

Στο Μεσαίωνα έγινε εγάρσιο τείχος με πύργους στα άκρα του, που δεν σώζονται σήμερα. Το προϊστορικό τείχος των Δυμαίων είναι κτισμένο με ακανόνιστους ογκόλιθους και μικρές πέτρες στα κενά, χωρίς συνδετική ύλη. Στη μέση της μακράς πλευράς του τείχους υπήρχε πύλη, η οποία πιστεύεται πως αχρηστεύτηκε στα μεσαιωνικά χρόνια και φράχτηκε με μικρότερες πέτρες και διαφορετικό κτίσημο. Η προς την Ηλεία πλευρά του είναι απόκρημνη και υπήρχε κοντά σ' αυτή, κατά την αρχαιότητα, θάλασσα. Σήμερα είναι έλη και προσχώσεις από τον ποταμό Λάρισσο.

Οι περιηγητές Ντόντγουελ και Ληκ και ο αρχαιολόγος Κούρτιος ταύτισαν το οχυρό με το τείχος των Δυμαίων. Ο αρχαιολόγος Μαστροκώστας υποστηρίζει ότι είναι η ακρόπολη της Αρχαίας Δύμης. Στις ανασκαφές που έκανε, έφερε στο φως πλούσια ευρήματα: λεπίδες, όστρακα (2550-2000 π.Χ.), αγγεία αμαυρόχρωμα, φιάλες και πολλά άλλα αντικείμενα της μυκηναϊκής εποχής (1600-1100 π.Χ.), από τα οποία φαίνεται ότι πυρπολήθηκε η ακρόπολη. Τα ευρήματα αυτά μεταφέρθηκαν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πατρών. Ερείπια οικισμού διαπίστωσε ο αρχαιολόγος Μαστροκώστας και στην πλαγιά του λόφου. Βρέθηκαν και επιγραφές, σε βωμό κοντά στην κύρια πύλη, Αφροδίτης, Ποσειδώνα, Αρτέμιδας (4ος-3ος αιώνας π.Χ.), βυζαντινά νομίσματα, λίθινο ειδώλιο, μυκηναϊκές οικίες στο εσωτερικό, πήλινες κεραμίδες στέγης με την σφραγίδα ΔΥΜ.(Επαρχία Πατρών).

4. ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΟΥ ΡΙΟΥ. Στην αρχαιότητα υπήρχε εκεί του Ποσειδώνα, για να προστατεύει τους ναυτικούς. Η προέλευσή του είναι πανάρχαια. Είναι γνωστό από την εποχή του Ομήρου. Ο Αλκιβιάδης από τις αρχές του Πελοποννησιακού πολέμου αποφάσισε να τειχίσει την περιοχή. Το 429 π.Χ. κοντά στο Ρίο έγινε η ναυμαχία των Αθηναίων και των Λακεδαιμονίων, με νικητές τους πρώτους. Αρκετά χρόνια μετά, το

1499, ο σουλτάνος Βεγίζτ Β' ανήγειρε το πρώτο κάστρο, καθώς και το απέναντι του Αντιρρίου, τα μικρά Δαρδανέλλια. Αυτή η ακρόπολη του Μοριά η οποία δεσπόζει στην περιοχή είναι ένα από τα γραφικότερα τοπία της, καθώς και τελευταίο οχυρό των Τούρκων. Απελευθερώθηκε στις 30 Οκτωβρίου 1828 από το Γάλλο στρατηγό Μαιζών. Μετατράπηκε σε φυλακές, ενώ κατά τον τελευταίο πόλεμο οχυρώθηκε από τους Γερμανούς. Στο εσωτερικό του βρίσκεται εκκλησιάκι αφιερωμένο στην Παναγία. Σήμερα αποτελεί τον σπουδαιότερο συγκοινωνιακό κόμβο μεταξύ Πελοποννήσου και δυτικής Στερεάς Ελλάδας. Σημαντικό βήμα για την επιλέον ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής του Ρίου είναι η αποπεράτωση των έργων για την γέφυρα που θα αντικαταστήσει την συγκοινωνία με πλοίο και θα απαιτεί, όπως είναι φυσικό, λιγότερο χρόνο και ταλαιπωρία. (Επαρχία Πατρών).

5. ΚΑΣΤΡΟ ΠΑΤΡΩΝ. Για να ανέβει ο επισκέπτης στο φρούριο ακολουθεί την οδό Αγίου Νικολάου, στο τέρμα της οποίας υπάρχουν 198 σκαλοπάτια. Επίσης υπάρχει και περιμετρικό δρόμος που οδηγεί στο κάστρο των Πατρών. Από το κάστρο μπορεί κανείς να δει την πόλη των Πατρών.

Είναι κτισμένο σε χαμηλό λόφο του Παναχαϊκού, σε απόσταση 800 μέτρων περίπου από την ακτή, στην ίδια θέση της αρχαίας ακρόπολης. Χρησιμοποιήθηκε αδιάκοπα από την αρχαιότητα μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο για την άμυνα της περιοχής και των κατοίκων της και συνέπεια αυτού είναι οι αλλεπάλληλες επισκευές, μετασκευές και προσθήκες, δείγματα οικοδομικής δραστηριότητας διαφόρων εποχών.

Το κάστρο υπήρχε ήδη το 805 μ.Χ., όταν η Βυζαντινή αυτοκρατορία αντιμετώπιζε συγχρόνως τις επιθέσεις Βουλγάρων και Σαρακηνών και επωφελούμενοι οι Σλαύοι της Πελοποννήσου ξεσηκώθηκαν και πολιορκήσαν την Πάτρα με την υποστήριξη του στόλου των Σαρακηνών. Η νίκη των Βυζαντινών του κάστρου, που αποδόθηκε σε θαύμα του πολιούχου Αγίου Ανδρέα, είχε σαν επακόλουθο τον εκχριστιανισμό και την υποταγή των Σλαύων της Πελοποννήσου.

Στα 1205 οι Φράγκοι ιππότες άρχισαν την κατάκτηση της Πελοποννήσου με την κατάληψη της Πάτρας και του κάστρου της. Ο πρώτος βαρόνος Γουλιέλμος Αλεμάν, επέκτεινε τα τείχη περιλαμβάνοντας σε αυτά τον επισκοπικό ναό των Αγίων Θεοδώρων και το μητροπολιτικό μέγαρο. Τον 15ο αιώνα με την αποδυνάμωση των Φράγκων και την απειλή των Τούρκων η Πάτρα παραχωρείται από τον Πάπα στους Βενετούς, οι οποίοι στα 1408 επισκευάζουν τις οχυρώσεις. Το 1429, μετά από δύο χρόνια πολέμους

και διαπραγματεύσεις, μπαίνει στην Πάτρα ο Κων/νος Παλαιολόγος και τον επόμενο χρόνο, ενισχύει τα τείχη του κάστρου. Στα 1458 καταλαμβάνεται από τους Τούρκους, που πρόσθεσαν σημαντικά κτίσματα και το κράτησαν, παρά τις προσπάθειες ανακατάληψής του από τους δυτικούς, μέχρι το 1687. Τότε με την εκστρατεία του Μοροζίνη βρέθηκε στην δικαιοδοσία των Βενετών και στην διάρκεια της Β' Βενετοκρατίας στην Πελοπόννησο επισκευάστηκε ξανά. Στα 1715 καταλήφθηκε και πάλι από τους Τούρκους και ακολούθησαν νέες καταστροφές και αντίστοιχες επισκευές, μετά τα Ορλωφικά, στα 1785 μετά από ισχυρό σεισμό, στα 1811 ύστερα από έκρηξη πυριταποθήκης. Ελευθερώθηκε το 1828 από το Γάλλο στρατηγό Μαιζόν.

Το κάστρο αποτελείται από έναν ευρύ εξωτερικό περίβολο με πύργους και προμαχώνες, που περιέβαλε από τις τρεις πλευρές βαθιά τάφος. Στη ΒΑ γωνία, όπου υψώνεται φυσικό ανάχωμα, υπάρχει δεύτερος περίβολος με ισχυρούς πύργους, που προστατεύεται επίσης με τάφο. Αν προσπαθήσουμε να διακρίνουμε τις οικοδομικές φάσεις των τειχών και πύργων, στην παλαιότερη περίοδο, την βυζαντινή, θα πρέπει να αποδώσουμε τα χαμηλά τμήματα του βόρειου τείχους, που παρουσιάζουν ισχυρή τοιχοδρομία από λαξευτούς μεγάλους πορόλιθους και μάρμαρα, τμήματα του τείχους δίπλα στον επτάπλευρο προμαχώνα της ΝΑ πλευράς, μεγάλο μέρος του πύργου του εσωτερικού περιβόλου, όπου παρατηρείται άφθονη χρήση αρχαίου υλικού, καθώς και σε τμήμα του νότιου τείχους. Τα στοιχεία αυτά φανερώνουν πως η βασική κάτοψη είναι η αρχική βυζαντινή, που διαδέχθηκε την αρχαία ακρόπολη και κτίσθηκε σε μεγάλο μέρος από τα ερείπιά της.

Το εσωτερικό του κάστρου παρουσιάζεται σήμερα ισοπεδωμένο και δενδροφυτεμένο, χωρίς εμφανή ίχνη των κτισμάτων που υπήρχαν άλλοτε, ναών, τζαμιών, στρατώνων κ.λ.π. Συστηματική όμως ανασκαφική έρευνα δεν έχει γίνει μέχρι τώρα, αλλά είναι βέβαιο, ότι όταν ο χώρος και τα κτίσματα ερευνηθούν, μελετηθούν και κατά το δυνατόν αποκατασταθούν, θα αποδοθεί στην Πάτρα ένας σημαντικότερος αρχαιολογικός χώρος, με σαφή τα ίχνη της αδιάλειπτης ιστορίας του από την αρχαιότητα μέχρι την σύγχρονη εποχή.

6. ΤΕΙΧΗ ΚΑΤΩ ΠΟΛΗΣ ΠΑΤΡΩΝ. Στα τείχη της κάτω πόλης, αποδίδονται λείψανα κρυμμένα ανάμεσα στα σπίτια κατά μήκος του φρυδιού, που σχηματίζεται από το δυτικό κυκλικό πύργο του κάστρου ως κάτω από τα Ψηλά Αλώνια. Το άλλο σκέλος του τείχους της κάτω πόλης ξεκινούσε, φαίνεται, από το νοτιοδυτικό πύργο με

κατεύθυνση προς ΝΔ. Πού και πώς έκλεινε ο κύκλος δεν είναι εξακριβωμένο. Αν σκεφτεί κανείς πως η Αχαΐα δεν είχε κατάλληλη πέτρα και είναι χωματερή, θα πρέπει και τα τείχη των αρχαίων Πατρών να τα υποθέσει πλίθινα από ένα ύψος και πάνω. Αυτό εξηγεί τον αφανισμό τους. (Επαρχία Πατρών).

7. ΡΩΜΑΪΚΟ ΩΔΕΙΟ-ΘΕΑΤΡΟ. Είναι το ωραιότερο κτίσμα που έχουμε από το πέρασμα των Ρωμαίων από την Πάτρα. Σύμφωνα με τις πληροφορίες των ειδικών κτίστηκε κοντά στην αρχαία αγορά, ίσως την εποχή του αυτοκράτορα Αυγούστου. Κατά βάσιμες απόψεις θεμελιώθηκε μεταξύ του 100-150 μ.Χ. Ήταν, καθώς βεβαιώνει ο Πausanίας (ο οποίος επισκέφτηκε την Πάτρα μεταξύ 170-177 μ.Χ.) “ένα περιλαμπρο κτίσμα”. Οι αιώνες, ο χρόνος, οι κατακτητές, οι σεισμοί, οι πόλεμοι επέδρασαν με τον τρόπο τους και το θαυμάσιο αρχαίο θέατρο-ωδείο κατεστράφη, καταπλακώθει από άλλα κτίσματα και από χώματα. Για αιώνες κανείς δεν γνώριζε την ύπαρξή του. Η ανακάλυψή του έγινε το 1899, όταν εργάτες στον λεγόμενο “ λόφο του Στραϊή” έβγαζαν χώματα για επιχωμάτωση του λιμανιού, είδαν έκπληκτοι ότι βρήκαν αρχαία ευρήματα. Δυστυχώς στα χρόνια εκείνα επικρατούσε αμάθεια και απληστία. Ληλατήθηκαν τα ευρήματα, ενώ πολλοί κίονες εξαφανίστηκαν. Από το 1938 άρχισε η αξιοποίηση του Αρχαίου Ωδείου, ενώ από το 1958 (και με την συμπαράσταση του Πατρινολάτρη αρχιτέκτονα Ιωαν.Βασιλείου) το Αρχαίο Ωδείο ανεμαρμαρώθηκε και προσέλαβε την πρωταρχική του μορφή. Με υποδείξεις της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας κτίστηκαν και πάλι οι ακτινοειδείς θόλοι, διεμορφώθηκαν με οπλοπληθοδομή επάνω από το διάζωμα σειρές εδωλίων, χωρισμένες με σκαλιά σε επτά κερκίδες. Στον γύρω από το ωδείο χώρο εκτίθενται σαρκοφάγοι, ψηφιδωτά και άλλα αρχαία κομμάτια που μεταφέρθηκαν εκεί μετά την ανευρεσή τους κατά τις αρχαιολογικές ανασκαφές της Πάτρας.

Στο Αρχαίο Ωδείο-Θέατρο εμφανίζονται αξιόλογα καλλιτεχνικά συγκροτήματα κατά την καλοκαιρινή περίοδο (και ιδιαίτερα κατά την διάρκεια του Φεστιβάλ Πατρών) τα οποία είναι μουσικά, θεατρικά, χορευτικά και δίνουν παραστάσεις τις οποίες παρακολουθούν χιλιάδες θεατές, μεταξύ των οποίων και αρκετοί ξένοι (Επαρχία Πατρών).

8. ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΠΑΤΡΩΝ. Στην πλατεία Γεωργίου Α' δεσπόζει το Δημοτικό Θέατρο της πόλης των Πατρών, "ο Απόλλων". Κτίστηκε επί δημάρχου Γεωργίου Ρούφου το 1872. Είναι το αρχαιότερο θέατρο των νεώτερων ελληνικών χρόνων, καθώς και βωμός θεατρικής τέχνης και κέντρο καρναβαλικών διασκεδάσεων. Κατά την θητεία του δημάρχου κ. Γκολφινόπουλου, το θέατρο ανακαινίσθηκε και πήρε την μορφή την οποία είχε στην εποχή του αρχιτέκτονα Τσίλλερ. Στο Δημοτικό Θέατρο Πατρών εμφανίστηκαν και εμφανίζονται οι διασημότεροι Έλληνες ηθοποιοί και μεγάλα ευρωπαϊκά συγκροτήματα του δραματικού και λυρικού θεάτου. Επίσης κατά την περίοδο του καρναβαλιού δίνονται σ' αυτό επίσημοι χοροί, αλλά και χοροί μεταμφιεσμένων, τα πανελληνίως γνωστά "μπουρμπούλια". Από τον εξώστη του Δημοτικού Θεάτρου μίλησαν προς τον Αχαϊκό λαό σχεδόν όλοι οι πολιτικοί άνδρες των τελευταίων 100 χρόνων. (Επαρχία Πατρών).

9. ΠΑΛΑΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ. 1837. Ενέργειες του δήμου Πατρέων και των Φιλανθρώπων για την ανέγερση Νοσοκομείου στην Πάτρα.

1842. Συντάσσονται οι πρώτες διαθήκες, κληροδοτήματα και δωρεές, με αποκλειστικό στόχο την ανέγερση νοσοκομείου. Ιδρύεται το Αδελφάτο του Νοσοκομείου, διοικητικό όργανο καθοριζόμενο από το Δημοτικό Συμβούλιο.

1857. Θεμελίωση του Νοσοκομείου από τον Όθωνα στις 15.10.1857 σε οικόπεδο 3.650m² νότια του φρουρίου. Άρχισαν αμέσως οι εργασίες, βάσει του σχεδίου που εκπόνησε ο Δανός αρχιτέκτονας Ch.E.Hansen.

1870. Ξαναρχίζουν οι εργασίες που είχαν στο μεταξύ διακοπεί.

1871. Αποπεράτωση του πρώτου τμήματος (πρόσοψη 1ου ορόφου και το ήμισυ των δύο πτερύγων) στο τέλος του έτους.

1872. Με την επωνυμία "Δημοτικό Νοσοκομείο Πατρών ο Άγιος Ανδρέας", αρχίζει την 01.01.1872 η επίσημη λειτουργία του Νοσοκομείου.

1887. Δωρεά Παπαγιάννη και προέκταση των δύο πτερύγων κατά μια μεγάλη αίθουσα σε κάθε πτέρυγα (δυνάμειως 14 κλινών έκαστη).

1897. Βασιλικές δωρεές: 1) αίθουσες εκδηλώσεων, 2) Κλίβανος και κτίριο για την στέγασή του, 3) αίθουσα φαρμακείου.

1904. Ο Χρήστος Κορύλλος αναλαμβάνει τη διεύθυνση. Ανακαίνιση, καθαρισμός και εξοπλισμός θαλάμων και φαρμακείου. Επιμέλεια και δενδροφύτευση κήπου.

1905. Αρχίζει να λειτουργεί το “Θεραπευτήριο Αφροδισίων Παθών” σε ιδιαίτερο κτίριο. Θεωρείται δορυφόρο τμήμα του Νοσοκομείου και τελεί υπό την επίβλεψη της διεύθυνσης. Εγκατάσταση φωτισμού.

1908. Εγκαινιάζονται 4 νέες αίθουσες, δύο από τις οποίες χρηματοδοτήθηκαν από τους αδελφούς Κορύλλους.

1911-1912. Ανασκάφεται το υπόγειο και μετατρέπεται σε ισόγειο που στο εξής στεγάζει το φαρμακείο, τα εξωτερικά ιατρεία, το μαγειρείο και τις αποθήκες. Δαπάνη του Γ. Δανίκα οικοδομείται νέα αίθουσα σε συνέχεια της παλαιάς χειρουργικής καθώς και άλλες δύο αίθουσες δαπάνη του Δήμου επιτυγχάνοντας την ένωση της ανατολικής πλευράς με το παλαιό κτίριο του Νοσοκομείου. Στη δυτική πτέρυγα, δαπάνη Χρ. Κορύλλου οικοδομείται κτίριο όπου στο εξής στεγάζεται το μικροβιολογικό εργαστήριο.

1913. Κτίζεται ναός Αγ. Χαραλάμπους δαπάνη Χ. Βλαχούτσικου.

1923. Ιδρύεται το “ Τρεμπέλιο Θεραπευτήριο Φυματιώντων” που στεγάζεται σε ιδιαίτερο δορυφόρο οίκημα Β’ του νοσοκομείου με δαπάνη Π. Τρεμπέλα.

1946. Εργασίες ανασυγκρότησης και επισκευών του Νοσοκομείου. Λειτουργούν 186 κλίνες.

1959. Το Νοσοκομείο περνά στη δικαιοδοσία του Υπουργείου Κοιν. Πρόνοιας. Μετονομάζεται σε “Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο Πατρών Άγιος Ανδρέας”. Το κτίριο επισκευάζεται, στα εξωτερικά ιατρεία δημιουργείται τμήμα νευρολογικό, ενώ οργανώνεται και αιμοδοσία.

1973. Το Νοσοκομείο μεταφέρεται στο νέο κεντρικό συγκρότημα όπου και σήμερα λειτουργεί, ενώ το παλαιό νεοκλασικό κτίριο, αφήνεται εγκαταλελειμμένο να γκρεμίζεται.

1984. Με την υπ’ αριθμό 5/84 απόφαση, το Εφετείο Πατρών απέρριψε την αγωγή του Δ.Σ. του Νοσοκομείου και αναγνώρισε την κυριότητα στον Δήμο Πατρέων. Στις 23.03.84, ο νομικός σύμβουλος του νοσοκομείου, γνωστοποιεί με έγγραφό του στο Δήμο Πατρέων, την παραχώρηση του Νοσοκομείου κατά κυριότητα, νομή και κατοχή.

1989. Αρχίζουν οι εργασίες αποκατάστασης των εξωτερικών και εσωτερικών όψεων, με σκοπό την δημιουργία Πολιτιστικού Πολύκεντρου.

1991. Εκδηλώσεις στο Παλαιό Νοσοκομείο του Διεθνούς Ινστιτούτου Μεσογειακού Θεάτρου. Μεταφορά του τυπογραφείου “Θεόδωρου Κούκουρα”, δωρεά

προς το πολιτιστικό Κέντρο Πατρών-Μουσείο Λαϊκής Τέχνης σε αίθουσα του Νοσοκομείου.

1992. Εγκατάσταση στα δύο διόροφα κτίρια της βόρειας πλευράς των υπηρεσιών του Πολιτιστικού Τομέα του Δήμου Πατρέων.

Γ3. ΜΟΥΣΕΙΑ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

1. **ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΤΡΩΝ.** Είναι ένα από τα σπουδαιότερα αρχαιολογικά μουσεία της Ελλάδας, με ανεκτίμητους θησαυρούς. Στεγάζεται στο παλιό αρχοντικό της οικογένειας Καραμανδάνη, στην πλατεία Όλγας και συγκεκριμένα στη διασταύρωση των οδών Μαιζώνος και Αράτου. Εγκαινιάστηκε μόλις στα 1938, αλλά δεν πληρεί τον προορισμό του, λόγω του περιορισμένου χώρου των 4 αιθουσών που το αποτελούν. Ο επισκέπτης μπορεί να δει σπουδαιότατα ευρήματα από μυκηναϊκούς τάφους, όπως όπλα, ασπίδες, κράνη, περιδέραια, κοσμήματα, καθώς και ανάγλυφα από αγάλματα. Τα περισσότερα γλυπτά που φυλάσσονται στο Αρχαιολογικό Μουσείο των Πατρών είναι αντίγραφα έργων του Πραξιτέλη, όπως ο αναπαυόμενος σάτυρος, ο Ευβουλεύς, ο Ερμής, ο Ηρακλής, κεφαλές, σώματα και γενικά μαρμάρινες μορφές του 5ου, 4ου κ.λ.π. π.Χ. αιώνων. Τα περισσότερα από τα ευρήματα παραμένουν σε κιβώτια, γιατί ο χώρος δεν επιτρέπει την έκθεσή τους. Άξια προσοχής είναι τα διάφορα αγγεία τα οποία διαθέτει και τα οποία καλύπτουν όλες σχεδόν τις περιόδους, από την πρωτοελλαδική εποχή μέχρι και τη Ελληνορωμαϊκή. Ιδιαίτερα τα Μυκηναϊκά αγγεία είναι ύψιστης τέχνης, μερικά δε από αυτά μοναδικά στον κόσμο. Ξίφη από μυθικούς πολέμους, χάλκινα και αργυρά σκεύη, κειμήλια οικιακά του Μυκηναϊκού πολιτισμού κ.λ.π. είναι κάποια επιπλέον εκθέματα του μουσείου. Επίσης ευρήματα των ρωμαϊκών χρόνων αποτελούν σαφή δείγματα της πολιτιστικής ακμής των Πατρών από τα βάθη των αιώνων μέχρι τα χρόνια του Βυζαντίου. Αναλυτικά

περιλαμβάνει: *Ισόγειο*. Εκθέτονται γλυπτά ρωμαϊκών χρόνων. Ρωμαϊκό ψηφιδωτό δάπεδο με σκηνές παλαίστρας και θεάτρου. Ρωμαϊκό αντίγραφο της Αθηνάς Παρθένου (του Φειδία) και αντίγραφο της προτομής του Ευβουλέως (του Πραξιτέλη). Διάφορα ανάγλυφα.

Προθάλαμος. Εκθέτονται κορμός πολεμιστή και κεφάλια γιγάντων από τα αετώματα του ναού στο Μάζι Ηλείας.

Όροφος (αίθουσα δεξιά). Εκθέτονται μυκηναϊκά αγγεία από την περιοχή της Πάτρας. Γεωμετρικά και αρχαϊκά από τις περιοχές Φαρών και Καλαβρύτων. Έργα κεραμικής και μικροτεχνίας από τους αχαϊκούς ως τους ρωμαϊκούς χρόνους.

Όροφος (αίθουσα αριστερά). Εκθέτονται συλλογή μυκηναϊκών αγγείων και όπλων από τον Καταράχτη, Βρυσάρι, Λεόνη, Καλλιθέα, Τσαπλανέικα κ.α. Επίσης νεολιθικά από την περιοχή της Ακράτας και μεσοελλαδικά από τις Φαρές.

Ανάμεσα στα εκθέματα αυτά ξεχωρίζουν τα εξής:

- Το ακέφαλο άγαλμα της Αθηνάς. Είναι πολύ πετυχημένο αντίγραφο του χρυσοελεφάντινου αγάλματος της Αθηνάς, που έχει φτιάξει ο ξακουσμένος γλύπτης Φειδίας, ο οποίος έζησε τον 5ο π.Χ. αιώνα. Το ακέφαλο αυτό άγαλμα έχει μεγάλη αρχαιολογική αξία, γιατί μέχρι σήμερα μόνο ένα ακόμη αντίγραφο βρέθηκε και είναι στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας. Το αντίγραφο όμως της Πάτρας είναι καλλιτεχνικότερο και ομορφότερο, γιατί ο γλύπτης κατόρθωσε να κάνει πιστή και πετυχημένη αντιγραφή του αριστουργήματος του Φειδία.

- Το ακέφαλο άγαλμα της Αφροδίτης. Είναι και αυτό κομψό και πολύ καλλιτεχνικό. Πολλοί αρχαιολόγοι λένε ότι είναι αντίγραφο του αγάλματος της Αφροδίτης της Μήλου, που έφτιαξε ο γλύπτης Σκόπας, ο οποίος έζησε τον 4ο αιώνα π.Χ. Άλλοι πάλι λένε ότι είναι αντίγραφο της Κνιδίας Αφροδίτης, το οποίο είχε φτιάξει ο γλύπτης Πραξιτέλης, που έζησε τον 4ο αιώνα π.Χ.

- Το ακέφαλο άγαλμα του Ερμή. Είναι αντίγραφο του αριστουργήματος του Πραξιτέλη, το οποίο σώζεται μέχρι σήμερα στην Ολυμπία.

- Τέλος στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πατρών θα δούμε εκτός των άλλων και ένα σπάνιο και αξιόλογο μωσαϊκό, που βρέθηκε στα Ψηλά Αλώνια. Στο μωσαϊκό αυτό παρασταίνονται διάφοροι αγώνες και μια χορωδία. Παρόμοιο μωσαϊκό, μήκους 9 μέτρων, βρίσκεται και αυτό στα Ψηλά Αλώνια σκεπασμένο με χώματα, όπως μας πληροφορεί ο κ. Κ. Σφαέλος.

Σύμφωνα με τους υπεύθυνους του μουσείου, ο αριθμός των επισκεπτών φτάνει την περίοδο από τα μέσα Μαΐου έως τα μέσα Σεπτέμβρη τα 30 μόλις άτομα την ημέρα, ενώ τον υπόλοιπο χρόνο ο αριθμός αυτός είναι πάρα μα πάρα πολύ μικρός. Ο αριθμός αυτός σε συνδυασμό με την ποιότητα των εκθεμάτων φανερώουν πως η ενημέρωση του υποψήφιου κοινού είναι ελλειπής. Άμεση επίσης εμφανίζεται η ανάγκη για την μεταφορά του Αρχαιολογικού Μουσείου των Πατρών σ' ένα μεγαλύτερο χώρο, ώστε να είναι δυνατή η έκθεση όλων των υπάρχοντων του μουσείου και άρα η πλούτευσή του.

2. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΠΑΤΡΩΝ. Ιδρύθηκε το 1988 και υπάγεται στο Πνευματικό και Καλλιτεχνικό Κέντρο του Δήμου Πατρέων. Η ίδρυση του θεσμού ανάγεται στα τέλη της 10ετίας του '50. Οι δωρεές του Α. Σώχου, του Ε. Θωμόπουλου και άλλων ζωγράφων, καθώς και οι αγορές έργων τέχνης από το Δήμο Πατρέων, έθεταν επιτακτικά το αίτημα δημιουργίας Δημοτικής Πινακοθήκης.

Οι συλλογές της, στεγάστηκαν αρχικά στις αίθουσες της Δημοτικής Βιβλιοθήκης και του Δημαρχείου και από το 1980 έως το 1992 παρουσιάστηκε ένα μόνο μέρος τους, στο Δημοτικό Μέγαρο Λόγου και Τέχνης. Η μόνιμη εικαστική συλλογή του Δήμου Πατρέων αριθμεί πάνω από 300 έργα τέχνης και περιλαμβάνει πίνακες ζωγραφικής, χαρακτικής, γλυπτά και πλούσιο φωτογραφικό υλικό. Η σύσταση της Δημοτικής Πινακοθήκης και η γόνιμη λειτουργία της, με το παιδευτικό πρόγραμμα που εκπονείται και υλοποιείται κάθε εικαστική περίοδο, δρομολόγησε νέες προοπτικές και διεύρυνε τον εμπλουτισμό της συλλογής.

Σκοπός της σύστασης και λειτουργίας της Δημοτικής Πινακοθήκης είναι, πλην της αξιοποίησης και του εμπλουτισμού της συλλογής και η οργάνωση εκθέσεων εκπαιδευτικού περιεχομένου σε συνεργασία με την Εθνική Πινακοθήκη, τα Μουσεία, τις Πινακοθήκες και τα ιδρύματα της χώρας μας, καθώς και με αναδρομικές εκθέσεις- παραγωγές που οργανώνονται για να τιμηθούν δημιουργοί με πολυσήμαντο και πολυδιάστατο έργο. Με την οργάνωση των αναδρομικών εκθέσεων σύγχρονων καλλιτεχνών, η Δημοτική Πινακοθήκη συμβάλλει με μεθοδικό και ερευνητικό τρόπο στην ανάδειξη των πλέον χαρακτηριστικών εκπροσώπων της Νεοελληνικής Τέχνης.

Πλην των εκθέσεων, οργανώνονται και εκπαιδευτικά προγράμματα με ξεναγήσεις των σχολείων από ιστορικούς τέχνης, ενώ ολοκληρώθηκε ο κύκλος

λογοτεχνικών εκδηλώσεων όπου τιμήθηκαν οι συγγραφείς της πόλης και συγγραφείς της περιφέρειας.

Η απουσία εικαστικού ιδρύματος και η ανάγκη να παρουσιαστεί με επιστημονικό τρόπο η εικαστική δημιουργία επέβαλε και επιβάλλει την συνεχή ανάπτυξη της Πινακοθήκης. Φιλοδοξία της Καλλιτεχνικής Επιτροπής, του Διοικητικού Συμβουλίου και των υπευθύνων της Δημοτικής Πινακοθήκης, είναι η παρουσίαση όλου του φάσματος της εικαστικής δημιουργίας, παρέχοντας μ' αυτό τον τρόπο εικαστική παιδεία και εκπληρώνοντας τη βασική εκπαιδευτική και πολιτιστική αποστολή που οφείλει να έχει ένα Δημοτικό Ίδρυμα.

3. ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΤΡΩΝ. Βρίσκεται στην πλατεία Γεωργίου Α'. Ιδρύθηκε το 1973 από την "Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία Πελοποννήσου" από την οποία και εξαρτάται. Στεγάζεται και αυτό σε μια αίθουσα του δημοτικού μεγάρου "Κέντρο Λόγου και Τέχνης". Περιλαμβάνει πορτραίτα αγωνιστών του 1821, παραστάσεις ιστορικών γεγονότων, πολεμικές φορεσιές, όπλα, ξίφη, μετάλλια, την πολεμική σημαία του 12ου Συντάγματος Πατρών, άλμπουμ με ιστορικές φωτογραφίες, διάφορα λάφυρα των πολέμων από το 1821 ως το 1940.

4. ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ. Βρίσκεται στην Πάτρα και στεγάζεται σε νεοκλασικό κτίριο (Ρ. Φεραίου 79). Ιδρύθηκε το 1977 από το σύλλογο "Πολιτιστικό Κέντρο Πατρών" από τον οποίο και εξαρτάται. Στις τέσσερις αίθουσες του μουσείου εκθέτονται: αυθεντικές λαϊκές φορεσιές διαφόρων περιοχών της χώρας μας, όπλα, κεντήματα, διάφορα είδη οικιακής χρήσης, κοσμήματα, εργαλεία, εκκλησιαστικά και λειτουργικά σκεύη, έργα λαϊκών ζωγράφων κ.λ.π.

5. ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΑΤΡΩΝ. Βρίσκεται στην πλατεία Γεωργίου Α' και στεγάζεται στον 4ο όροφο του δημοτικού μεγάρου "Κέντρο Λόγου και Τέχνης".

6. ΒΟΤΑΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ. Βρίσκεται στην Πανεπιστημιούπολη (Ρίο Πατρών) στο εργαστήριο Βοτανικής της Φυσικομαθηματικής Σχολής. Ιδρύθηκε το 1973. Διαθέτει δύο αίθουσες με αποξηραμένα φυτά.

7. ΖΩΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ. Βρίσκεται στην Πανεπιστημιούπολη (Ρίο Πατρών) στο εργαστήριο Ζωολογίας της Φυσικομαθηματικής Σχολής. Ιδρύθηκε το 1973. Διαθέτει μια αίθουσα με διάφορα εκθέματα.

Γ4. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

1. ΑΠΟ ΤΑ ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΑ ΜΕΧΡΙ ΤΑ ΕΛΙΚΕΙΑ. Η αγάπη των Αιγιωτών για τα λουλούδια βρήκε και την καλλιτεχνική της έκφραση : τα “Ανθεστήρια”, Μαγιάτικη γιορτή που οργάνωνε ο Δήμος από τα προπολεμικά ακόμα χρόνια, για να ψυχαγωγεί τους Δημότες. Χιλιάδες άνθρωποι μαζεύονταν στα Ψηλά Αλώνια Αιγίου για να απολαύσουν το θέαμα της παρέλασης των ανθοστόλιστων αρμάτων και να χαρούν τις μαθήτριες των γυμνασίων που χόρευαν ρυθμικούς, παραδοσιακούς χορούς.

Τα πρώτα “Ανθεστήρια” διοργανώθηκαν το 1930 από τον δήμαρχο Αιγίου Πολυχρόνη Πολυχρονιάδη, που τέλεσε τα καθήκοντά του από το 1929 έως το 1932. Από τότε τελούνται κάθε χρόνο τα “Ανθεστήρια”, με αξιοσημείωτα αυτά του Μαΐου του 1936 όπου “το απόγευμα κόσμος -κατά πυκνούς ομίλους- κατευθύνετο προς τα Ψηλά αλώνια και αντί 15,10 ή 5 δραχμών που πλήρωνε, εισήρχετο στη μεγάλη πλατεία και κυρίως στον περιφερειακό αυτής προς τη θάλασσα δρόμο. Επηκολούθησε η πομπή με επικεφαλής την Φιλαρμονική και μικρά κοριτσάκια 6-10 ετών με τις οδηγίες της καθηγήτριας γυμναστικής κα. Περιστερί, περιήλθον όλο το δρόμο της πλατείας εκτελούντα χορούς. Εν συνεχεία παρήλασε αυτοκίνητο με τη Χορωδία Αιγίου ολόκληρον, ψάλλουσα τραγούδι των ανθέων. Μετά παρήλασαν άρματα.”

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ: Η γιορτή των λουλουδιών του Αιγίου σταμάτησαν με την κήρυξη του πολέμου. Επαναλήφθησαν όμως μετά το 1950. Εδώ σημειώνουμε τα “Ανθεστήρια” της 26ης Μαΐου 1963, τα οποία σημείωσαν μεγάλη επιτυχία. Χιλιάδες λαού από τα γύρω μέρη και την Αθήνα, ήρθαν τότε στο Αίγιο για να θαυμάσουν τις

εκδηλώσεις. Στα Ψηλά Αλώνια, στην πλατεία με τα λουλούδια, παρήλασαν 12 συνολικά άνθινα άρματα, με θέματα όπως το “Λούνα Πάρκ”, “Οι Τέσσερις Εποχές”, “Οι Εθνικοί Πόθοι” κ.λ.π. Η Περιηγητική Αιγίου παρουσίασε το θαυμάσιο άρμα από αληθινά λουλούδια, τη “Βασίλισσα της Ανοιξέως”.

1. ΑΠΟ ΤΑ “ΑΝΘΕΣΤΗΡΙΑ” ΣΤΑ “ΕΛΙΚΕΙΑ”: Από το 1976 εγκαινιάζεται ένα οκταήμερο πολιτιστικών εκδηλώσεων, που περιλαμβάνει πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα και που καταλήγει στην πατροπαράδοτη παρέλαση των αρμάτων. Τα μέχρι τότε γνωστά “Ανθεστήρια” εξελίσσονται και μετονομάζονται σε “Ελίκεια”. Η επιτυχία που σημειώνουν το 1976 ήταν πραγματικά μεγάλη. Όλος ο τοπικός τύπος αλλά και των Αθηνών, έγραψαν επαίνους για τα πρώτα “Ελίκεια”, για το φεστιβάλ αυτό του Αιγίου και της Αιγιάλειας, που έδωσε καινούρια ζωή στην πόλη και αποτέλεσε σταθμό στην καλλιτεχνική ιστορία του Αιγίου. Χιλιάδες συγχαρητήριες και ευχαριστήριες επιστολές έφτασαν, μετά την λήξη των πρώτων “Ελικείων” αλλά και τα επόμενα χρόνια, για την επιτυχή διεξαγωγή τους. Έκτοτε τα “Ελίκεια” καθιερώθηκαν να διοργανώνονται κάθε χρόνο, όπως και γίνεται κάθε καλοκαίρι, όλοι όμως αναπολούν και αναζητούν την αίγλη και μεγαλοπρέπεια που είχαν επί δημαρχίας Γεωργίου Παναγόπουλου. Οι εναλλαγές στη δημαρχιακή εξουσία ήταν πολλές και οι Αιγιώτες ήλπιζαν -χρόνο με τον χρόνο- πως τα “Ανθεστήρια” θα άνθιζαν και πάλι. Δυστυχώς όμως. Ο θεσμός είχε αρχίσει να φθίνει. Η νέα ποιότητα που όλοι αποζητούσαν αλλά και η ανάγκη ώστε οι εκδηλώσεις να στηρίζονται σε όσα το δυνατόν περισσότερα τοπικά στοιχεία και παραδόσεις για να αυξάνει η ενεργή συμμετοχή του κόσμου, έλειπε. Αν και κύριο μέλημα κάθε τοπικής αρχής είναι η αναβάθμιση και στήριξη κάθε τοπικού γεγονότος, στην συγκεκριμένη περίπτωση των “Ελικείων” παρατηρείται το εντελώς αντίθετο φαινόμενο. Αποτέλεσμα αυτού φυσικά είναι η μη μεγάλη επιτυχία του φεστιβάλ και η όλο μικρότερη εισροή κόσμου, τουριστική μετακίνηση, για την παρακολούθηση των εκδηλώσεων.

2. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΠΑΤΡΩΝ. Η Πάτρα διαθέτει σημαντική πολιτιστική παράδοση η οποία κορυφώνεται τον 19ο αιώνα. Παράλληλα αποτελεί ιστορικά την πύλη της Ελλάδας προς τη Δύση, ρόλος που αναβαθμίστηκε σημαντικά κατά τον 19ο και 20 αιώνα. Η γεωγραφική της θέση (στο κέντρο του τριγώνου Δελφοί-Επίδαυρος-Ολυμπία) συνιστά μοναδικό πλεονέκτημα για την πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη.

Το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας αποτέλεσε έναν σημαντικό πολιτιστικό θεσμό και μια μοναδική εμπειρία που μπορεί σήμερα να μεταφερθεί και σε άλλους χώρους. Το συγκεκριμένο Φεστιβάλ άνθισε σε μια εποχή όπου η Ελλάδα της επαρχίας ζούσε τον ρυθμό των λεγόμενων “πολιτιστικών εκδηλώσεων”. Το Φεστιβάλ Αθηνών εκείνη την εποχή, παρ’ότι κουρασμένο, διατηρούσε εν τούτοις, τα πρωτεία του “καλύτερου” Φεστιβάλ. Η πρώτη σοβαρή προσπάθεια να μεταφερθεί το κέντρο των καλλιτεχνικών γεγονότων πέραν της Αθήνας, έγινε γύρω στα 1980 από τον Μάνο Χατζηδάκι. Ήταν τότε που δημιούργησε τον περίφημο “Μουσικό Αύγουστο” στο Ηράκλειο Κρήτης. Δυστυχώς αυτό το σπουδαίο εγχείρημα διακόπηκε στην αρχή του.

Έτσι φτάνουμε στα 1986 όπου ο Θάνος Μικρούτσικος βάζει στην Πάτρα τα θεμέλια ενός καινούριου Φεστιβάλ, που από την πρώτη στιγμή ξαφνιάζει και προκαλεί ενδιαφέρον.

Τα χρόνια που κύλησαν έφεραν το Φεστιβάλ σε μια αμηχανία, που στην συνέχεια την διαδέχθηκε η αδράνεια. Η πραγματοποίηση ενός Φεστιβάλ στην Πάτρα, η οποία διεκδικεί ένα πρωτεύοντα ρόλο στα θέματα πολιτισμού δεν είναι εύκολη υπόθεση, ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες, που κάθε περιοχή της Ελλάδας πραγματοποιεί εκδηλώσεις υπό αυτόν τον τίτλο.

Το Διεθνές Φεστιβάλ Πάτρας όμως έχει διακριτή φυσιογνωμία, που την απέκτησε μέσα από μια δωδεκαετή διαδρομή απόκτησης αυτογνωσίας και γι’αυτό ξεχωρίζει από τα άλλα.

Καταβάλλει προσπάθεια ανύψωσης του επιπέδου ψυχαγωγίας αλλά και εκπαιδευτική, στηριζόμενο κυρίως στην λογική των παραγωγών και των αποκλειστικότητων και δευτερευόντως στην διεκπεραίωση άλλου τύπου εκδηλώσεων. Ταυτόχρονα αποτελεί έγνοια σταθερή η υπαγωγή του προαναφερθέντος σκεπτικού και σε πλαίσια οικονομικά και αναπτυξιακά σύμφωνα με τους γενικότερους στόχους ή σχεδιασμούς της πόλης και της περιοχής.

Στα δώδεκα χρόνια της ζωής του το Φεστιβάλ έχει φιλοξενήσει τα σημαντικότερα ονόματά του εγχώριου και διεθνούς καλλιτεχνικού χώρου, γεγονός που σε συνδυασμό με την ένταξή του στο Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο Πόλεων, έδωσε την δυνατότητα καταλυτικών παρεμβάσεων, με σκοπό την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη επιτυχία του.

Έτσι το Φεστιβάλ της Πάτρας έχει καταγραφεί πλέον ως ένας από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς θεσμούς. Και είναι βεβαίως μια από τις δυναμικότερες διοργανώσεις του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύου Πόλεων. Η μεγαλύτερη επιτυχία του

δεν είναι ίσως αυτή καθ'εαυτή η σταθερή επιτυχία των εκδηλώσεών του, αλλά η καταξίωσή του ως πολιτιστικού θεσμού με αξιοπιστία και κύρος.

Πρόκειται για την απτή απόδειξη ότι τα μεγάλα αστικά κέντρα της περιφέρειας και θέλουν και μπορούν να δημιουργήσουν και να υποστηρίξουν φορείς πολιτιστικής ανάπτυξης, αξιοποιώντας τις υποδομές τους, την πολιτιστική τους παράδοση και την θερμή υποδοχή της τοπικής και όχι μόνο κοινωνίας. Επίσης το Φεστιβάλ αυτό άνοιξε καινούργιους δρόμους στη διοργάνωση πολιτιστικών δρώμενων. Δεν αρκέστηκε σε μια απλή δέσμη εκδηλώσεων, αλλά προχώρησε με ευφάνταστο τρόπο, στη δημιουργία ενός καθολικού -κάθε φορά- γεγονότος. Η αποδοχή του σε πανελλαδικό επίπεδο συνέβαλε στην καθιέρωση ενός νέου τρόπου διεξαγωγής και διαχείρισης τέτοιων διοργανώσεων και συγχρόνως ενθάρρυνε και άλλους που θέλησαν να ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο.

Κρίνουμε σκόπιμο να παραθέσουμε το πρόγραμμα του Φεστιβάλ για την χρονιά του 1998, ως απόδειξη των μεγάλων ονομάτων και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (θεατρικές, μουσικές, εικαστικές) που αυτό φιλοξενεί:

ΚΥΡΙΑΚΗ 21-ΤΕΤΑΡΤΗ 24 ΙΟΥΝΙΟΥ. Νέες τάσεις Ελληνικού τραγουδιού.

ΚΥΡΙΑΚΗ 21 ΙΟΥΝΙΟΥ. Συναυλία με τους Άβατον.

ΔΕΥΤΕΡΑ 22 ΙΟΥΝΙΟΥ. Συναυλία με τα Ξύλινα Σπαθιά.

ΤΡΙΤΗ 23 ΙΟΥΝΙΟΥ. Συναυλία με τους Ίασις.

ΤΕΤΑΡΤΗ 24 ΙΟΥΝΙΟΥ. Συναυλία με τον Σωκράτη Μάλαμα.

ΤΕΤΑΡΤΗ 24 ΙΟΥΝΙΟΥ-ΣΑΒΒΑΤΟ 18 ΙΟΥΛΙΟΥ. "Ένας εικαστικός απολογισμός": Έκθεση Δημήτρη Μυταρά.

ΠΕΜΠΤΗ 25 ΙΟΥΝΙΟΥ-ΤΕΤΑΡΤΗ 5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Αναδρομική έκθεση Δημήτρη Μυταρά.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 26 ΙΟΥΝΙΟΥ. ΕΠΙΣΗΜΗ ΠΡΕΜΠΕΡΑ Διεθνούς Φεστιβάλ Πάτρας. Έργα Θάνου Μικρούτσικου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 27 ΙΟΥΝΙΟΥ. Συναυλία Θάνου Μικρούτσικου. Τραγουδούν Δημήτρης Μητροπάνος και Κώστας Θωμαΐδης.

ΚΥΡΙΑΚΗ 28 ΙΟΥΝΙΟΥ. Διονύσιος Σολωμός: "Ένα σήμα της Σολωμικής ποιητικής". Α' μέρος Δ. Μαρωνίτης, Β' μέρος διαβάζει ο Δ. Μαρωνίτης, πιάνο ο Θάνος Μικρούτσικος, ερμηνεύει η Μάτα Κατσούλη.

ΤΕΤΑΡΤΗ 1 ΙΟΥΛΙΟΥ. Συναυλία John Mayall, ο πατέρας των blues.

ΠΕΜΠΤΗ 2-ΣΑΒΒΑΤΟ 4 ΙΟΥΛΙΟΥ. α) Διεθνές συνέδριο συγγραφέων, ευθύνη και συντονισμός Βασίλης Βασιλικός. β) Θέατρο Σαλαμίνας "Πέρσες" Αισχύλου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 4 ΙΟΥΛΙΟΥ. “Βραδιά όπερας” με την υψίφωνο Βάσω Παπαντωνίου και τη Συμφωνική Ορχήστρα της Όπερας του Βελιγραδίου.

ΔΕΥΤΕΡΑ 6 ΙΟΥΛΙΟΥ. Μουσική βραδιά με την Nadia Weinberg.

ΤΕΤΑΡΤΗ 8 ΙΟΥΛΙΟΥ. Θεατρική ομάδα “Άττις”, “Το χρήμα” (έργο του Brecht).

ΠΕΜΠΤΗ 9 ΙΟΥΛΙΟΥ. Συναυλία των Steve Winwood, Tito Puente, Arturo Sandoval.

ΔΕΥΤΕΡΑ 13 ΙΟΥΛΙΟΥ. Συναυλία Pandit Hariprasad Chaurasia “Bansuri” , φλάουτο μπαμπού.

ΤΕΤΑΡΤΗ 15 ΙΟΥΛΙΟΥ. Συναυλία του Διονύση Σαββόπουλου (έργο γραμμένο ειδικά για το Φεστιβάλ της Πάτρας το “Ξενοδοχείο”).

ΠΑΡΑΣΚΥΗ 17 ΚΑΙ ΣΑΒΒΑΤΟ 18 ΙΟΥΛΙΟΥ. 2ο Βαλκανικό Forum μουσικής συνεργασίας “Ήχος Αιώνιος”.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 17 ΙΟΥΛΙΟΥ. Συναυλία με την Άλκηστη Πρωτοπαλτη “Σαν ηφαίστειο που ξυπνά”.

ΣΑΒΒΑΤΟ 18 ΙΟΥΛΙΟΥ. Οι σολίστ των Βαλκανίων.

ΔΕΥΤΕΡΑ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ. Συναυλία Stephan Micus.

ΤΡΙΤΗ 21 ΙΟΥΛΙΟΥ. Συναυλία Jack De Jhonette Trio.

ΤΕΤΑΡΤΗ 22 ΙΟΥΛΙΟΥ. Ο δημοσιογράφος Πάνος Παναγιωτόπουλος συζητά με δύο προσωπικότητες της τέχνης και της πολιτικής.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 24 ΙΟΥΛΙΟΥ. Berliner Ensemble: “Leben will ich! Eure Jonne Schnaufen” (Θέλω να ζήσω! Να αναπνεύσω τον ήλιο σας).

ΔΕΥΤΕΡΑ 27 ΙΟΥΛΙΟΥ. Οι σολίστ της Φιλαρμονικής του Στρασβούργου, Koenig Ensemble.

ΤΕΤΑΡΤΗ 29 ΙΟΥΛΙΟΥ. Συναυλία της Milva με το κουϊντέτο Daniel Binelli από το Piccolo Teatro di Milano.

ΠΕΜΠΤΗ 30 ΙΟΥΛΙΟΥ-ΣΑΒΒΑΤΟ 12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Θέατρο Τέχνης “Αρχαίο δράμα και σύγχρονο Ελληνικό έργο” (έκθεση στη Δημοτική Πινακοθήκη Πατρών).

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 31 ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΣΑΒΒΑΤΟ 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Ο Ι.Καμπανέλλης και ο Μ. Χατζηδάκης στο Θέατρο Τέχνης.

ΔΕΥΤΕΡΑ 3 ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ 4 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Θέατρο Τέχνης “Κάρολος Κουν”, “Ορέστης” του Ευριπίδη.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 7 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Schenectady philharmonia New York.

ΚΥΡΙΑΚΗ 9 ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Ανοιχτό θέατρο-Γιώργος Μιχαϊλίδης “Αχαρνείς” Αριστοφάνης (Θ. Βέγγος, Δ. Πιατάς).

ΔΕΥΤΕΡΑ 17 ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ 18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Θεατρική διαδρομή “Οιδίπους επί Κολωνώ” Σοφοκλή (Δ. Παπαμιχαήλ).

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 21-ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Επτά ταινίες του χειμώνα.

ΣΑΒΒΑΤΟ 22 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Εθνικό θέατρο “Βάτραχοι” Αριστοφάνη (Κ. Τσιάνος).

ΚΥΡΙΑΚΗ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Καλαμάτας “Ο καπετάν Μιχάλης” Καζαντζάκη.

ΤΡΙΤΗ 25 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Εθνικό θέατρο Μαυροβουνίου “Πριγκίπισσα Ξένια του Μαυροβουνίου” Ραντμίλα Βόιβοντιτς.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Συναυλία Πέτρου Γαϊτάνου.

ΔΕΥΤΕΡΑ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. Συναυλία Μάριου Τόκα-Στέλιου Διονυσίου.

ΤΕΤΑΡΤΗ 2 ΚΑΙ ΠΕΜΠΤΗ 3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Σερρών “Αντιγόνη” Σοφοκλή.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Θεατρικός οργανισμός Πολιτεία “Η Φόνισσα” Α. Παπαδιαμάντης.

ΣΑΒΒΑΤΟ 5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ Αγρινίου “Ο κύκλος με την κιμωλία” Μπρέχτ.

ΚΥΡΙΑΚΗ 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Θεσσαλικό θέατρο “Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας” Σαίξπηρ.

ΤΕΤΑΡΤΗ 9 ΚΑΙ ΠΕΜΠΤΗ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Συναυλία με την Μαρινέλλα.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Συναυλία των Elysium string quarter New York.

ΣΑΒΒΑΤΟ 12 ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΗ 13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Θεατρική έξοδος Αιγαίου “Λυσιστράτη” Αριστοφάνης.

ΔΕΥΤΕΡΑ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Μορφές έκφρασης “Ίφιγένεια στην Αυλίδα” Ευριπίδη.

ΤΕΤΑΡΤΗ 16 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Μελοδραματική βραδιά με αφιέρωμα στην Μαρία Κάλλας.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 18 ΚΑΙ ΣΑΒΒΑΤΟ 19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Εθνικό θέατρο- Παιδικό στέκι "Εκκλησιάζουσες...σαν παραμύθι" Αριστοφάνης.

ΚΥΡΙΑΚΗ 20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Βραδιά όπερας.

ΔΕΥΤΕΡΑ 21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Θέατρο αγορά "Χαίρε.. Λουίζα" Ρέα Γαλανάκη.

ΤΡΙΤΗ 22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Συναυλία των Κώστα Χατζή και Αλέξανδρου Χατζή.

ΠΕΜΠΤΗ 24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Θέατρο Σαλαμίνας "Πέρσες" Αισχύλου.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Ρεσιτάλ για φωνές Γιώργος Χατζηνάσιος.

ΣΑΒΒΑΤΟ 26 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Θέατρο Κνωσού-Τσαγκας "Ιφιγένεια η εν ταύροις" Ευριπίδη.

ΚΥΡΙΑΚΗ 27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Λύκειο Ελληνίδων Πατρών συναυλία Ελληνικής παραδοσιακής μουσικής.

ΤΕΤΑΡΤΗ 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ. Θίασος "Παρωδία" καρναβαλικού κομιτάτου Πάτρας "Μπουμ και ταρατατζούμ" Γιώργου Λαζαρίδη.

Το τμήμα εικαστικών πραγματοποιεί τις κάτωθι εκδηλώσεις:

1. Βυζαντινές αιογραφίες από 21-31 Μαΐου.
2. Θαλασσογραφίες από 26 Ιουνίου-10 Ιουλίου.
3. Σατυρικά δρώμενα από 20-30 Νοεμβρίου.
4. Αιογραφίες από 20-30 Νοεμβρίου.
5. Κύκλος θεάτρου, έκθεση στα πλαίσια των θεατρικών παραστάσεων του Φεστιβάλ Πατρών.

Το τμήμα ομιλιών-διαλέξεων πραγματοποιεί τις κάτωθι ομιλίες-διαλέξεις:

1. Τετάρτη 24 Ιουνίου, Β. Λάζαρης "Η Πάτρα μετά την δολοφονία του Καποδίστρια".
2. Άννα Συνοδινού "Ρήγας Βελεστινλής-Διονύσιος Σολωμός οι μεγάλοι του έθνους"
3. Αγγελική Σταυροπούλου (Βυζαντινολόγος καθηγήτρια Παν/μίου Ιωαννίνων) "Μεταβυζαντινή εικονογραφία".
4. Αναφορά στο θέατρο.
5. Ομιλία-αφιέρωμα στον Κώστα Βάρναλη.
6. Ομιλία-αφιέρωμα στον Μπέρτχολντ Μπρέχτ.

7. Τετάρτη 21 Οκτωβρίου, Γιώργος Στασινάκης (πρόεδρος διεθνούς εταιρείας φίλων Ν. Καζαντζάκη) “Το έργο και η σκέψη του Νίκου Καζαντζάκη”.

3. ΠΑΙΔΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ. Ένας καινούριος θεσμός γεννιέται την χρονιά του 1998, και πιο συγκεκριμένα την χρονική περίοδο από 03.09.98 μέχρι και 13.09.98. Πρόκειται για μια σειρά εκδηλώσεων που αφορούν τα παιδιά και την σχέση τους με διάφορες δραστηριότητες θεατρικές, αθλητικές, μουσικές, επιστημονικές. Είναι η πρώτη φορά που πραγματοποιήθηκε το συγκεκριμένο Φεστιβάλ και γι'αυτό δεν υπάρχουν άλλα στοιχεία να παραθέσουμε, όπως η ιστορία του, η εξέλιξή του κ.λ.π. Έτσι παραθέτουμε το πρόγραμμα των εκδηλώσεων, ώστε να μπορεί να γίνει γνωστό στον αναγνώστη το είδος των εκδηλώσεων και τα ενδιαφέροντα που αυτές καλύπτουν:

ΠΕΜΠΤΗ 3/9. 7.00-8.30 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”, ψυχαγωγικός περίπατος των παιδιών στα περίπτερα της πλατείας. 8.30-9.10 μ.μ. “Το χαμένο βιβλίο”, παράσταση κουκλοθέατρου, παντομίμας, ακροβατικών. 9.10-10.00 μ.μ. “Ψηλαλωνίζω και γλεντώ”, γιορτή έναρξης με την Μπαντίνα του Δήμου Πατρέων. 10.00-10.20 μ.μ. “Μια φορά κι έναν καιρό...”, Παραμυθοιστορίες για μικρούς και μεγάλους.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 4/9. 7.00-9.00 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 9.00-9.30 μ.μ. “Η πριγκίπισσα των κύκνων”, κλασικό μπαλέτο σε αποσπάσματα από το αριστούργημα της Disney. 9.30-10.00 μ.μ. “Ο Καραγκιόζης και ο Μινώταυρος”. 10.00-10.20 μ.μ. “Μια φορά κι έναν καιρό...”.

ΣΑΒΒΑΤΟ 5/9. 5.00-7.00 μ.μ. Εκδρομή στον υπτικό όμιλο Πατρών. 7.00-8.30 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 8.30-9.00 μ.μ. “Short Brothers” ένα πρόγραμμα ταχυδακτυλουργικών και ακροβατικών. 9.00-10.20 μ.μ. Κινητός κινηματογράφος “Η μικρή Πονέτ”.

ΚΥΡΙΑΚΗ 6/9. 10.00-13.00 μ.μ. Εκδρομή στον υπτικό όμιλο Πατρών. 7.00-8.50 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 8.50-10.15 μ.μ. Κινητός κινηματογράφος “Ο μικρός Κόλυα”.

ΔΕΥΤΕΡΑ 7/9. 7.00-8.50 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 8.50-10.15 μ.μ. Κινητός κινηματογράφος “Οι τρακαδόροι”.

ΤΡΙΤΗ 8/9. 7.00-9.00 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 9.00-9.30 μ.μ. “Παιχνιδοτράγουδα”. 9.30-10.00 μ.μ. “Το πηγάδι της στρίγγλας” (Καραγκιόζης). 10.00-10.20 μ.μ. “Μια φορά και έναν καιρό...”.

ΤΕΤΑΡΤΗ 9/9. 7.00-9.00 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 9.00-9.30 μ.μ. “Στο μονοπάτι της χορωδιακής μουσικής”. 9.30-10.00 μ.μ. “ Περίπατος στο δάσος”, μουσικοκινητικό παιχνίδι. “Προστασία του περιβάλλοντος”, κουκλοθέατρο από το κέντρο στήριξης ατόμων με ειδικές ανάγκες του Κοινωνικού Τομέα του Δήμου Πατρέων. 10.00-10.20 μ.μ. “Μια φορά κι ένα καιρό...”.

ΠΕΜΠΤΗ 10/9. 7.00-9.00 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 9.00-10.00 μ.μ. Μουσική εκδήλωση με τα σύνολα κρουστών και πνευστών από το Δημοτικό Ωδείο Πάτρας. 10.00-10.20 μ.μ. “Μια φορά κι έναν καιρό...”.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 11/9. 7.00-9.00 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 9.00-9.30 μ.μ. “Ήχος και φως”, από την ορχήστρα, χορωδία και σολίστ του κέντρου αρμονίου Θεοδώρου. 9.30-10.00 μ.μ. “Σχολικός τροχονόμος”, “Ευρωχορός”, θεατρικές παραστάσεις από το 4ο ειδικό σχολείο Πάτρας. 10.00-10.20 μ.μ. “Μια φορά κι έναν καιρό...”.

ΣΑΒΒΑΤΟ 12/9. 7.00-9.00 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 9.00-9.30 μ.μ. “Τα τραγούδια της πλατείας”, ωδείο Μότσαρτ. 9.30-10.00 μ.μ. Παράσταση Καραγκιόζη “Ο Μέγας Αλέξανδρος και το καταραμένο φίδι”. Θέατρο σκιών “Ο καμπουρομακροχέρης”. 10.00-10.20 μ.μ. “Μια φορά κι έναν καιρό...”.

ΚΥΡΙΑΚΗ 13/9. 7.00-8.30 μ.μ. “Όσο περπατώ μαθαίνω”. 8.30-8.40 μ.μ. Μοντέρνα χορογραφία. 8.40-9.10 μ.μ. “Ο Μραμς, ο Ντραμς και ο Φακής”, παράσταση παντομίμας, κουκλοθέατρου και ζωντανής μουσικής. 9.10-9.30 μ.μ. “Μια φορά κι έναν καιρό...”. 9.30-10.20 μ.μ. “Ψηλαλωνίζω και γλεντώ”, γιορτή λήξης.

Τα παιδιά κατά την διάρκεια του “Όσο περπατώ μαθαίνω” επισκέπτονταν τα διάφορα περίπτερα που είχαν στηθεί στο χώρο των Ψηλών Αλωνιών. Τα περίπτερα αυτά ήταν 6, ενώ το καθένα από αυτά αφορούσε και κάποιο διαφορετικό θέμα: το πρώτο περίπτερο είχε σαν τίτλο “Κοινωνική ευαισθησία και πληροφόρηση”. Συχνά θεωρούμε τα παιδιά ανέτοιμα να κατανοήσουν και να διαμορφώσουν άποψη και δράση για τα κοινωνικά προβλήματα του κόσμου. Έτσι τους τα κρύβουμε δημιουργώντας άτομα χωρίς ευαισθητοποίηση και ανθρωπιά. Σκοπός αυτού του κοινωνικού περιπτέρου είναι να αξιοποιήσουμε τις απεριόριστες δυνατότητες των παιδιών μας και να τα εμπλέξουμε δυναμικά στην προσπάθεια που πρέπει όλοι να καταβάλουμε για να επιλυθούν τα κοινωνικά προβλήματα του εαυτού μας, του διπλανού μας και του κόσμου ολόκληρου, δίνοντάς τους τα σωστά ερεθίσματα. Το 2ο περίπτερο είχε τίτλο “Οικολογία, περιβάλλον-ζωοφιλία”. Στοχεύει στην ανάπτυξη της

περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, γνώσης και δράσης των παιδιών. Θα γνωρίσουν, θα συζητήσουν και θα εκφράσουν με τον δικό τους μοναδικό τρόπο το όνειρό τους για ένα μέλλον φιλικό με το περιβάλλον. Το 3ο περίπτερο ήταν το “Τεχνολογία & ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας”. Με την ουσιαστική συνεργασία της Computer Practica το παιδί-επισκέπτης θα έρθει σε επαφή συμμετέχοντας και διασκεδάζοντας με τα θετικά αποτελέσματα της τεχνολογίας. Το πρόγραμμα εκδηλώσεων χωρίζεται σε δύο μέρη: μόνιμες παρουσιάσεις και δραστηριότητες. Το 4ο περίπτερο είχε τίτλο “Πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής”. Στήθηκε μια μικρή γειτονιά από σπίτια, καταστήματα, δρόμους, πεζοδρόμια, διαβάσεις και φανάρια, στην οποία θα μάθουν τα παιδιά να περπατάνε σωστά, να αναγνωρίζουν τα σήματα και τους κινδύνους των δρόμων, και γιατί όχι, να παίζουν όπου πρέπει. Το 5ο περίπτερο ήταν το “Μη διαδεδομένα Ολυμπιακά αθλήματα” . με την σκέψη ότι ορισμένα Ολυμπιακά αθλήματα είναι άγνωστα ή σχεδόν άγνωστα στα παιδιά, θα παρουσιαστούν σε ειδικό για κάθε άθλημα χώρο έξι από αυτά (υπασία, τοξοβολία, μπριτζ, μάντμπιντον, ξιφασκία, μπόουλινγκ). Εκεί τα παιδιά, αφού διδασκούν, θα μπορέσουν να δοκιμάσουν τις δυνατότητές τους. η ανάλυση των Ολυμπιακών αγώνων το 2004 από την Ελλάδα πρέπει να βρει τα παιδιά γνώστες όλων των αγωνισμάτων που θα διεξαχθούν στον τόπο μας. Το 6ο περίπτερο ήταν το “Μουσική και φαντασία”. Τα παιδιά είχαν την δυνατότητα να παίζουν με την μουσική, την κίνηση, την φαντασία και τον χορό.

4. ΠΑΤΡΙΝΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ. Πρόκειται για το πιο φημισμένο καρναβάλι της Ελλάδας, το οποίο λειτουργεί ως πόλος έλξης για χιλιάδες τουρίστες κάθε χρόνο.

Το θέμα του πατρινού καρναβαλιού είναι αρκετά μεγάλο. Γι’ αυτόν τον λόγο θα αναφερθώ περιληπτικά στον συγκεκριμένο θεσμό και ιδιαίτερα στους παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση μιας όχι και τόσο κολακευτικής εικόνας τόσο για το ίδιο το καρναβάλι όσο και για την πόλη της Πάτρας γενικότερα.

Ο κάθε υποψήφιος επισκέπτης επιθυμεί να παραβρεθεί στην Πάτρα στο καρναβαλικό τριήμερο ένεκα της εικόνας που λαμβάνει μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, για τον τρόπο και τον βαθμό διασκέδασης, καθώς και για το θέαμα που προσφέρεται. Η πλημμύρα του κόσμου, οι πολύχρωμες στολές, η εύθυμη μουσική, το κέφι και γενικότερα το ασυνήθιστο θέαμα για αρκετούς είναι πόλος έλξης.

Τα προβλήματα και τα αρνητικά φαινόμενα που επικρατούν την συγκεκριμένη περίοδο και όχι μόνο, ξεκινούν από την στιγμή που λαμβάνεται η απόφαση για την

επίσκεψη του Πατρινού καρναβαλιού. Αναφέρονται τα πιο έντονα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο μεγαλύτερος αριθμός των επισκεπτών:

- Υπάρχει μεγάλο πρόβλημα στο να βρεθεί δωμάτιο, αλλά η μεγάλη έκπληξη είναι όταν ενημερωθεί ο ενδιαφερόμενος για τις τιμές των δωματίων. Είναι τόσο υψηλές που αποτελούν από μόνες τους έναν αρκετά σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα, ιδιαίτερα για οικογένειες. Γι' αυτόν τον λόγο παρουσιάζεται τα τελευταία χρόνια το φαινόμενο των πιο νέων επισκεπτών και η μείωση των οικογενειών. Αυτό φυσικά προκαλεί μια σειρά αρνητικών επιπτώσεων σε αρκετές επιχειρήσεις, αφού οι ανάγκες και οι απαιτήσεις μιας οικογένειας είναι τελείως διαφορετικές και σαφώς περισσότερες από αυτές μιας παρέας νέων ατόμων.

- Δεν είναι όμως μόνο αυτό το πρόβλημα που έχει σχέση με τον χώρο των ξενοδοχείων. Τις περισσότερες φορές τα δωμάτια αποτελούν μια απογοητευτική εικόνα για τον επισκέπτη, ο οποίος περιμένει τουλάχιστον το δωμάτιο να είναι προσεγμένο και άνετο (ιδιαίτερα λόγω των χρημάτων που πληρώνει για αυτό). Προκειμένου όμως να μείνουν στο ξενοδοχείο όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα, προστίθενται στα δωμάτια έξτρα κρεβάτια (περισσότερα και από τα επιτρεπτά), με αποτέλεσμα η οποιαδήποτε κίνηση στον χώρο του δωματίου να είναι ιδιαίτερα δύσκολη.

- Το πρόβλημα των τιμών συναντάται και στα εστιατόρια, καφέ-μπαρ. Ο επισκέπτης νιώθει πως οι επιχειρήσεις της πόλης εκμεταλλεύονται τις ανάγκες που αυτός έχει, με αποτέλεσμα να υπάρχει ένα αρνητικό κλίμα έναντι της πόλης.

- Ο σχηματισμός μιας αρνητικής άποψης για την πόλη των Πατρών και για το πατρινό καρναβάλι συνεχίζεται με την εικόνα που παρουσιάζει η πόλη. Οι δρόμοι, τα πεζοδρόμια και γενικά κάθε κοινόχρηστος χώρος είναι γεμάτος με σκουπίδια.

- Οι εμφανίσεις των πληρωμάτων που λαμβάνουν μέρος στην παρέλαση του καρναβαλιού είναι παρόμοιες με αυτές της προηγούμενης χρονιάς ή, ακόμα χειρότερα, με αυτές άλλων πληρωμάτων. Τα άτομα που παρακολουθούν το καρναβάλι, είτε από την τηλεόραση είτε από κοντά, υιοθετούν την άποψη πως μια επίσκεψη είναι αρκετή αφού το θέαμα είναι επαναλαμβανόμενο στον τομέα των στολών.

- Ένα ακόμα φαινόμενο που εμποδίζει τις οικογένειες να επισκεφτούν το καρναβάλι είναι και η εικόνα των μεθυσμένων ατόμων, η οποία δημιουργεί αίσθημα ανασφάλειας. Τα άδεια μπουκάλια στους δρόμους και τα άτομα που δεν ξέρουν τι

κάνουν και λιποθυμάνε, κατά την διάρκεια και των τριών ημερών, δεν είναι σίγουρα η καλύτερη διαφήμιση για την προσέλκυση τουριστών.

•Όσοι τουρίστες αποφασίσουν να μετακινηθούν από τον τόπο κατοικίας τους στην Πάτρα με το αυτοκίνητό τους θα αντιμετωπίσουν το τεράστιο πρόβλημα της στάθμευσης. Η πόλη αντιμετωπίζει αυτό το πρόβλημα καθημερινά, πόσο μάλλον το τριήμερο του καρναβαλιού με τις χιλιάδες επισκεπτών.

Αυτά και αρκετά άλλα φαινόμενα δημιουργούν την χειρίστη εικόνα για την πόλη και τον θεσμό. Δεν θα πρέπει να ξεχνάει κανείς, και ιδιαίτερα τα άτομα που πέρνουν μέρος στην διοργάνωση του καρναβαλιού, ότι η καλύτερη διαφήμιση είναι αυτή που γίνεται από τους ίδιους τους επισκέπτες. Μόνο που στη συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για δυσφήμιση, γεγονός που φαίνεται από την εικόνα του καρναβαλιού τα τελευταία χρόνια. Θα πρέπει λοιπόν να καθιερωθούν και να εφαρμοστούν ποιοτικοί κανόνες, ώστε να διασφαλίζονται η προσφορά και η κάλυψη των αναγκών και προσδοκιών του εσωτερικού-εξωτερικού τουρίστα.

Δ. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο νομός Αχαΐας είναι ένας νομός με μεγάλο πλήθος προορισμών θρησκευτικού ενδιαφέροντος. Διαθέτει αρκετούς αξιόλογους ναούς και μοναστήρια, με πλούσια ιστορία-παράδοση και ενδιαφέροντα κειμήλια. Παραθέτουμε τα πιο σημαντικά από αυτά, τα οποία είναι ικανά να τραβήξουν την προσοχή και το ενδιαφέρον των υποψήφιων τουριστών, κατά επαρχία του νομού :

Δ1. ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

1. ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΡΥΠΗΤΗ. Ο Χριστιανικός κόσμος απέδωσε στην Παναγία πλήθος επωνυμιών από τις ιδιότητές της, από τον εικονογραφικό τύπο, από τον κτίτορα, από τα θαύματα, από τον τόπο προέλευσης, από τον χρόνο της εορτής, από τη θέση ή το σχήμα του ναού ή από άλλους τυχαίους λόγους. Στην προκειμένη περίπτωση η Παναγία ονομάζεται Τρυπητή, γιατί ένα μέρος του ναού (η Αγία Τράπεζα και ο Νάρθηκας) είναι μέσα σε μεγάλο σπήλαιο.

Βρίσκεται πάνω σ'ένα βράχο στην παραλία του Αιγίου. Κτίσθηκε εκεί τον 17ο αιώνα, σ'ένα μικρό κοίλωμα του βράχου, ένας μικρός ναός. Στην ίδια θέση κτίσθηκε αργότερα και ο σημερινός ναός. Για την αρχική κτίση του ναού υπάρχουν θρύλοι και παραδόσεις. Η πιο αληθοφανής παράδοση αναφέρει τα ακόλουθα: Κάποια νύκτα σκοτεινή και θυελλώδη, το 1650, κάποιο ιστιοφόρο κτυπήθηκε από την θύελλα. Ο πλοίαρχος αγνοώντας τα λιμάνια και τους όρμους (ήταν η πρώτη φορά που έπλεε σε αυτά τα νερά) για να αγκυροβολήσει, απευθύνθηκε προς την θεία επέμβαση. Ενώ έστρεφε το βλέμμα με αγωνία προς όλες τις κατευθύνσεις, διέκρινε προς τα δεξιά αμυδρό φως. Έστρεψε το πλοίο προς το φως και μετά από μεγάλη πάλη με τα κύματα βρήκε καταφύγιο στον μικρό όρμο της Τρυπητής. Αποβιβάστηκε και κατευθύνθηκε αμέσως στον βράχο όπου τον οδηγούσε το φως. Μέσα σε ένα σπήλαιο βρήκε ένα

· μικρό καντήλι να καίει μπροστά στην εικόνα της Παναγίας. Έτσι ο ναυτικός αυτός κατέβαλε τα απαιτούμενα έξοδα και κτίστηκε μέσα στο σπήλαιο η πρώτη μικρή εκκλησία. Αργότερα η περιοχή αυτή διαμορφώθηκε με διάφορα κτίσματα και χρησιμοποιήθηκε για Μονή. Τα τελευταία χρόνια, με σχέδια του μηχανικού Άγγελου Κορυζή, έγινε η εξωτερική προσθήκη με μαρμάρινη σκάλα.

Η Παναγία η Τρυπητή είναι σήμερα ένας μεγαλοπρεπής και επιβλητικός ναός. Γιορτάζει μετά το Πάσχα, την Παρασκευή της Διακαινησίμου.

Μέσα στο ναό υπάρχει η πάνσεπτη εικόνα της Παναγίας. Η θαυματουργή αυτή εικόνα είναι έργο του Ευαγγελιστή Λουκά. Ακόμη υπάρχει η εικόνα του Αγίου Γεωργίου πεζού (όχι έφιππου, όπως συνηθίζεται στην αγιογραφία να παρουσιάζεται), μεγάλης αρχαιολογικής αξίας. Η θαυματουργή εικόνα είναι κατάφορτη από αναθήματα πιστών, που έρχονται από όλα τα μέρη της Ελλάδας για να προσκυνήσουν και να ζητήσουν θεραπεία.

Στην είσοδο του ναού αναβλύζει από το εσωτερικό του βράχου μια μικρή πηγή, που στάζει ιαματικό νερο (αγίασμα) από μια μαρμάρινη βρύση σε σχήμα σταυρού, όπου επάνω έχουν λαξευθή τρεις άγγελοι οι οποίοι αφήνουν να βγαίνει από το στόμα τους νερό. Το νερό αυτό κυλάει σε μια μαρμάρινη λίμνη στην οποία ζουν πολύχρομα ψάρια, σύμβολα του Χριστού. Ο προσκυνητής διαβάσει σε αυτήν την επιγραφή “ ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ, η οποία διαβάζεται και ανάποδα το ίδιο, ενώ στην βρύση διαβάσει ο προσκυνητής μια άλλη επιγραφή η οποία δηλώνει τον σκοπό του αγιάσματος. Επάνω της είναι τοποθετημένη η εικόνα της Ζωοδόχου Πηγής. Πολλά θαύματα έχουν καταστήσει την εικόνα της Παναγίας αντικείμενο πανελληνίας λατρείας.

Εξωτερικά του ναού υπάρχουν λογής-λογής λουλούδια, τα οποία μπορεί ο επισκέπτης να αγοράσει. Είναι και αυτό ένα έσοδο του ναού.

2. ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗ. Ενώ η Παναγία η Τυπητή είναι ο πολιούχος του Αιγίου, η Φανερωμένη είναι η Μητρόπολή του. Βρίσκεται στην οδό Μητρόπολης και είναι αφιερωμένος στην κοίμηση της Θεοτόκου. Είναι ο αρχαιότερος ναός του Αιγίου. Ο πρώτος ναός, ο οποίος ήταν πολύ μικρός, κτίστηκε το 1366. Ο σημερινός ναός κτίστηκε τον 19ο αιώνα και είναι έργο του μεγάλου Γερμανού αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλλερ. Ο ναός είναι διακοσμημένος με θαυμάσιες εικόνες, τις οποίες καλλιτέχνησε ο μεγάλος Αιγιώτης ζωγράφος Κώστας Φανέλης. Στο κέντρο του ναού κρέμεται ένας μεγάλος

κρυστάλλινος πολυέλαιος με 318 φάτα. Στο ναό φυλάγονται τα κόκκαλα του Τιμόθεου Αναστασίου, που ήταν μητροπολίτης Καλαβρύτων και Αιγιαλείας από το 1912 μέχρι το 1931.

3. ΠΑΝΑΓΙΑ ΤΩΝ ΕΙΣΟΔΙΩΝ. Ο ναός αυτός κτίσθηκε το 1894 από τον Ερνέστο Τσιλλες. Είναι βυζαντινού ρυθμού και έχει άριστη αρχιτεκτονική επιτυχία. Όταν γίνεται λειτουργία δημιουργείται θαυμάσια αντήχηση. Στις εξωτερικές πλευρές του ναού υπάρχουν όμορφα σκαλιστά κολονάκια που μοιάζουν με μικρούς τρούλους.

4. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ. Σε μικρή απόσταση από το Αίγιο βρίσκεται η Μονή Ταξιαρχών. Ιδρυτής της Μονής ο Όσιος Λεόντιος, ο οποίος, αφού εγκατέλειψε τα εγκόσμια, ασκήτεψε στον απότομο βράχο του Κλοκού και σε ύψος 500 μέτρων.

Σήμερα μπορούμε να δούμε τη σκήτη του στο αρχικό μοναστήρι που λέγεται "Παλαιομονάστηρο". Το ανέβασμα στη σκήτη είναι αρκετά δύσκολο, γιατί με μεγάλη προσοχή πρέπει να ανέβεις περίπου 40 σκαλιά. Κοντά στη σκήτη βρίσκεται ο τάφος του Λεόντιου και μικρό εκκλησάκι.

Κάτω, σε μικρή επίπεδη έκταση, υπάρχει υδαταποθήκη υπόγεια, ναός βυζαντινού ρυθμού του Ταξιάρχη Μιχαήλ και κοντά μικρό εκκλησάκι. Στη σκήτη και στο ναό υπάρχουν τοιχογραφίες του 16ου αιώνα, άριστης τέχνης, λιγιστές, γιατί έχουν καταστραφεί από το πέρασμα του χρόνου, από βέβηλα χέρια, αλλά και από έλλειψη συντήρησης. Στο "Παλαιομονάστηρο" σώζονται ακόμη λείψανα του τείχους που προστάτευε το μοναστήρι και λείψανα του αυλακιού που μετέφερε το νερό στην υδαταποθήκη.

Η Μονή κτίσθηκε το 1500 από τους δεσπότες της Πελοποννήσου Θωμά και Δημήτριο Παλαιολόγους, ενώ κατ' άλλους κτίσθηκε τον 10ο αιώνα (963).

Δύο φορές κάηκε και τελικά ξανακτίσθηκε πιο χαμηλά στη θέση που βρίσκεται σήμερα. Καταστράφηκε το 1772 από τις αλβανικές ορδές. Κατόρθωσε όμως ο ηγούμενος Θεοφάνης Μαυρικιώτης να διασώσει ένα μέρος από τους πολύτιμους θουσαυρούς της Μονής. Παρά τις αλλεπάλληλες καταστροφές ξανακτίσθηκε και συνεχίζει το υψηλό και θαύρεστο έργο της.

Κατά τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 21 προσέφερε ανεκτίμητες και ανυπολόγιστες υπηρεσίες. Προσέφερε σημαντικά οικονομικά ποσά στον αγωνιζόμενο

Έθνος και μετατράπηκε σε νοσοκομείο τραυματιών κατά την έναρξη του αγώνα. Ο κώδικας της Μονής αναφέρει ως γενναίο πολεμιστή, το μοναχό Ρούβαλη Παφνούτιο, ο οποίος αγωνίστηκε μαζί με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο και αργότερα με τον Ανδρέα Λόντο.

Μέσα στον περίβολο της Μονής υπάρχει και η εκκλησία των Ταξιαρχών με θαυμάσιο ξυλόγλυπτο τέμπλο, στο οποίο βλέπουμε την επιγραφή “Εσκαλίσθη υπ’εμού του Νικολάου Μεζοβίτη 1818”. Μέσα στην εκκλησία φυλάσσονται τα οστά του Λεοντίου σε πολυτελές κιβώτιο, κοντά στον ναό υπάρχει καμπαναριό ή κατ’άλλους πύργος και στη βάση του μικρό παλαιό εκκλησάκι.

Το 1836 ιδρύθηκε και λειτούργησε Ελληνικό Σχολείο στο Μοναστήρι. Η ίδρυση αυτού βοήθησε πολύ στην πνευματική άνθηση του Μοναστηριού. Από το Ελληνικό Σχολείο αποφοίτησαν μορφωμένοι μοναχοί που διακρίθηκαν, αφού σπούδασαν κατόπιν στα Ελληνικά και σε Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια. Ανέπτυξαν πολυποικίλη δράση, πνευματική και συγγραφική.

Το μουσείο της Μονής είναι πλουσιώτατο σε κειμήλια μεγάλης καλλιτεχνικής και ιστορικής αξίας. Φυλάσσονται σε αυτό χρυσοποικίλα άμφια επιφανών Αρχιερέων, όπως του εθνομάρτυρα Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου Ε’ και άλλων Ιεραρχών, επιτάφιοι άριστης τέχνης, λείψανα Αγίων, σταυροί ποικίλων σχημάτων, πατριαρχικά σιγγίλλια, χειρόγραφα, κώδικες και πολλά άλλα αντικείμενα μεγάλης αξίας. Πλουσιώτατη είναι επίσης και η βιβλιοθήκη της Μονής, η οποία διαθέτει 4.000 περίπου τόμους βιβλία. Ακόμα διαθέτει άφθονα νερά, πλούσια βλάστηση, κήπους, ελαιώνες, ροδώνες από τους οποίους παρασκευάζεται η περίφημη ροδοζάχαρη και μικρή ποσότητα ροδελαίου.

Απέναντι από την Μονή και πέρα από τον ποταμό Σελινούντα, υπάρχει ένας βυζαντινός ναός, κτισμένος στην περιοχή των Παλαιολόγων. Είναι αφιερωμένος στον Άγιο Νικόλαο και ανήκει στην Μονή Ταξιαρχών. Στην ανατολική πλευρά του ναού σώζονται βάσεις καμπαναριού και ένα μετόχι, μισοκατεστραμμένο. Ο ναός αυτός είναι ένα σπουδαίο αρχιτεκτονικό μνημείο, που επιβάλλεται με κάθε τρόπο να διασωθεί από τον χρόνο. Τέλος, επιστρέφοντας από την Μονή αξίζει να σταματήσει κανείς στη Φωνησκαριά και να επισκεφθεί το μεταβυζαντινό ναό του Αγίου Κωνσταντίνου. Είναι μια μονόκλιτη εκκλησία με θαυμάσιο τρούλο

5. Η ΜΟΝΗ ΠΕΠΕΛΕΝΙΤΣΑΣ ΑΓΙΟΥ. Απέναντι από την Μονή Ταξιαρχών βρίσκεται η Μονή της Πεπελενίτσας και ανάμεσα στις δύο μονές παρεμβάλλεται το ποτάμι Σελινούντας. Τα αρχικό της όνομα ήταν “Ελπίς των Επηλπισμένων”.

Η παράδοση λέει ότι κτίσθηκε ή από την μητέρα και την αδελφή του Όσιου Λεόντιου ή από την σύζυγο του αυτοκράτορα Μανουήλ Παλαιολόγου ή από την κόρη του ηγεμόνα της Αχαΐας Θωμά Παλαιολόγου, που ονομάζονταν Μπέμπελ-Ελενίτσα-Πεπελνίτσα. Άλλη εκδοχή λέει ότι το όνομα Πεπελενίτσα είναι σλάβικο. Το απέκτησε η Μονή κατά την κάθοδο των Σλάβων στην Πελοπόννησο και παράγεται από την σλαβική λέξη Πέπελ=τέφρα και σημαίνει κατά το Ρώσο καθηγητή Μιχαήλωφ τεφροδοχείο, με την μεταφορική έννοια της λέξεως, δηλαδή τόπος εξαγνισμού από τις αμαρτίες, από τα ανομήματα.

Θεωρείται σύγχρονη με την Μονή Ταξιαρχών και ως εκ τούτου είναι κτίσμα του 15ου αιώνα.

Η Μονή αρχικά ήταν κτισμένη πιο χαμηλά (στην αριστερή όχθη του Σελινούντα) μέσα σε μια μικρή ωραία κοιλάδα, όπου σώζονται σήμερα μεγαλοπρεπή κτίρια, εγκαταλελειμένα και ονομαζόμενα “Το Παλιομονάστηρο”. Η Μονή έπαθε φοβερή καταστροφή από τους Τουρκαλβανούς το 1772, αμέσως μετά τα Ορλωφικά. Αργότερα ξανακτίστηκε, όχι όμως στο ίδιο μέρος, αλλά πολύ ψηλότερα, μέσα στους απόκρημνους βράχους για ασφάλεια. Η παράδοση λέει ότι οι μοναχές εγκατέλειψαν το αρχικό μέρος και έκτισαν τη νέα Μονή μισή ώρα ψηλότερα στην πλαγιά απότομου βράχου, γιατί η εικόνα της Παναγίας έφευγε αδιάκοπα από την παλαιά Μονή και ανευρίσκονταν στο βράχο που αρχικά είχε βρεθεί. Το πιθανότερο είναι ότι η νέα θέση στον ψηλό και απρόσιτο βράχο παρείχε περισσότερη ασφάλεια και απομάκρυνε τις μοναχές από τις ενοχλήσεις και τους πειρασμούς των διαβατών του παλιού δρόμου.

Στους παλαιότερους χρόνους είχε αρκετή περιουσία, αποτελούμενη από χωράφια, αμπέλια και ελαιώνες. Δυστυχώς η μεγάλη αυτή περιουσία καταπατήθηκε και ένα μέρος αυτής μεταβιβάστηκε στη Μονή Ταξιαρχών κατά την χρονική περίοδο που προσαρτήθηκε σ’αυτήν και έγινε μετόχι της. Μετά από αυτά τα γεγονότα η Μονή περιέπεσε σε φτώχεια και οι καλόγριες αναγκάστηκαν να επιδωθούν στη βιοτεχνία και να στήσουν εργαλειούς και να υφαίνουν μάλλινα και λινά. Αναφέρεται ότι ασχολούνταν ακόμη με τη μεταξοσκωληκοτροφία και τα μεταξωτά, συνεχίζοντας την βυζαντινή παράδοση της Δανηλίδας. Σε διεθνή έκθεση στο Παρίσι το 1867 τα υφαντά

της Μονής βραβεύτηκαν ως τα καλύτερα. Στο αρχείο της Μονής φυλάσσεται το σχετικό δίπλωμα της εκθέσεως.

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και του ιερού αγώνα της Επανάστασεως του 21, το Μοναστήρι προσέφερε υλική βοήθεια, αλλά και ηθική συμπαράσταση. Φυλάσσονται στη Μονή μια λειψανοθήκη αργυρή, δυο πατριαρχικά σιγίλλια, χειρόγραφα σε περγαμνή του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' του έτους 1807, τα οποία αναφέρονται στο προνόμιο της Μονής ως Σταυροπηγιακού Πατριαρχικού Μοναστηρίου.

Ο ναός της Μονής είναι αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου, είναι ορθογώνια βασιλική με ωραίο καμπαναριό και ψηφιδωτές εικόνες. Το εσωτερικό του ναού κοσμείται από ωραιότατο τέμπλο, εικόνες μεταβυζαντινής τέχνης και τρεις ψηφιδωτές εικόνες. Η φορητή εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου είναι αξιόλογη και φέρει πλήθος από αφιερώματα. Γύρω από τον ναό υπάρχουν 5 παρεκκλήσια.

Όλο το μοναστηριακό συγκρότημα φαντάζει από μακριά σαν αετοφωλιά επάνω στα βράχια. Λόγω του ανώμαλου εδάφους και του μικρού χώρου τα κελλιά των μοναχών είναι έξω από τον περίβολο της Μονής, κάτι που σπανιότατα σηναντάται σε άλλα μοναστήρια, με αποτέλεσμα να μοιάζει σαν αγροτικός συνοικισμός στην πλαγιά του πευκόφυτου λόφου. Η περιήγηση όλου του μοναστικού συγκροτήματος γίνεται με δρόμο καλντερίμι. Το πάνω μέρος των κελλιών χρησιμεύει για την διαμονή των καλογριών, ενώ οι κάτω χώροι χρησιμεύουν για αποθήκες και στέγαση των ζώων.

6. ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΤΕΡΗΣ ΑΓΙΟΥ. Πρόκειται για ένα γραφικό ναό αφιερωμένο στον Άγιο Γεώργιο. Σε αυτό το ναό ο αρχιμανδρίτης Παπαφλέσσας, όταν ήρθε στην Αχαΐα, συσκέφτηκε με τους πρόκριτους του νομού τον Ιανουάριο του 1821 και συναποφάσισαν για τη έναρξη του αγώνα. Αναφέρεται μάλιστα ότι έγινε μάχη με τους Τούρκους, τους νίκησαν και τους φόνευσαν όλους. Παλιοί κάτοικοι της Φτέρης βεβαιώνουν ότι κοντά στο ναό έβλεπαν κόκαλα Τούρκων.

7. ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑΣ ΦΤΕΡΗΣ. Ο ναός γιορτάζει στις 27 Ιουλίου. Το αξιόλογο του ναού αυτού είναι το θαυμάσιο ξυλόγλυπτο τέμπλο, το οποίο κατασκεύασαν το 1901 οι Γ.Ν. Ψαθάς και Στυλ. Ρ. Παναγόπουλος. Επάνω στο τέμπλο υπάρχουν εικόνες του Ιησού Χριστού (1901), του Αγιάνη του Πρόδρομου (1906) και

της Θεοτόκου (1907), έργα του Δ.Κ. Φανέλλη, ο οποίος ήταν γιος του μεγάλου ζωγράφου Κωνσταντίνου Φανέλλη.

8. ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ. Είναι ένα γυναικείο μοναστήρι 3 χιλιόμετρα ανατολικά από την Ακράτα. Εξαρτάται από την Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας (έδρα Αίγιο). Άγνωστος είναι ο χρόνος της ίδρυσής του. Πιθανόν στο τέλος του 16ου αιώνα χτίστηκαν τα πρώτα ασκηταριά σε σπηλιές του απότομου βράχου στο βουνό της Πορρωβίτσας, όπου σώζονται μέχρι σήμερα λείψανα των παλιών χτισμάτων, καθώς και η εκκλησία των Αγίων Πάντων, που ήτανε το καθολικό του μοναστηριού, κατάγραφο με τοιχογραφίες του 1751, έργα του ζωγράφου Αντωνίου. Το μοναστήρι αυτό εγκαταλείφθηκε και κτίστηκε στη σημερινή του θέση, 136 μέτρα από το παλιό. Άρχισε να κτίζεται στα 1751 και οι τοιχογραφίες του νέου καθολικού, που είναι καμαρασκέπαστη μονόκλιτη βασιλική, γίνανε από τον ίδιο ζωγράφο που έκανε των Αγίων Πάντων.

Μετά το 1951 το μοναστήρι ανακαινίστηκε. Μεταξύ των κειμηλίων φυλάγονται λειψανοθήκες, Ευαγγέλιο του 1672 και άλλα εκκλησιαστικά βιβλία, φορητές εικόνες κ.ά. Λειτουργεί εργαστήριο ταπητουργίας.

9. ΜΟΝΗ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟΥ. Είναι γυναικείο μοναστήρι. Εξαρτάται από την Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας (έδρα Αίγιο). Δεν είναι γνωστός ο χρόνος ίδρυσής του. Το καθολικό του μοναστηριού είναι κατάγραφο με τοιχογραφίες του 1621, έργα του Δημητρίου Μόσοχου. Το τέμπλο έχει χρονολογία 1743 και έχει φτιαχτεί από τον ιερομόναχο Αγαθάγγελο.

10. ΜΟΝΗ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ. Είναι αντρικό μοναστήρι μισή ώρα από το χωριό Ανάσταση (Αναστάσοβα) στην αριστερή όχθη του Ερύμανθου. Εξαρτάται από την Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας (έδρα Αίγιο). Δεν είναι γνωστό πότε ιδρύθηκε. Πιθανόν να είναι κτίσμα του 18ου αιώνα που ανακαινίστηκε το 1724. Το καθολικό κτίστηκε στα 1743 και στα 1746 αγιογραφήθηκε διαχειρός του ζωγράφου Κωνσταντίνου ιερέως και της συνοδείας αυτού από τα Ιωάννινα. Έχει αξιόλογο ξυλόγλυπτο τέμπλο και στο μοναστήρι φυλάγονται πολύτιμα κειμήλια, χειρόγραφα, κ.λ.π.

11. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΜΑΚΕΛΛΑΡΙΑΣ. Είναι αντρικό μοναστήρι στα νότια του χωριού Λαποναγοί της επαρχίας Καλαβρύτων, στη δεξιά όχθη του ποταμού Σελινούντα. Εξαρτάται από την Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας (έδρα Αίγιο). Είναι αφιερωμένο στην κοίμηση της Θεοτόκου. Κατά την παράδοση κτίστηκε στα 532 και κτίτοράς του θεωρείται ο στρατηγός του Ιουστιανού Βελισάριος.

Αρχικά το παλιό μοναστήρι ήταν κτισμένο κάτω από τον βράχο όπου βρίσκεται σήμερα και αναφέρονταν σαν Παναγία η Λιθαριώτισσα. Την ονομασία Μακελλαριά τη συσχετίζουν με την σφαγή των στασιαστών του Νίκα από τον Βελισάριο ή με άλλη σφαγή Τούρκων (από το σφαγείο=μακελλειό). Το καθολικό του μοναστηριού συνθέτουν δυο μικρές μονόχωρες εκκλησίες. Η μία (6* 3,5 μ.) έχει τέμπλο του 1840. Το δεύτερο εκκλησάκι (16*6 μ.) είναι αφιερωμένο στην Αγία Τριάδα και είναι κτίσμα του 16ου αιώνα. Διαθέτει ένα θαυμάσιο ξυλόγλυπτο τέμπλο. Το μοναστήρι καταστράφηκε από τους Τούρκους και ανακαινίστηκε στα 1784. Στο μουσείο του φυλάγονται πολύτιμα κειμήλια: λειψανοθήκες, ξυλόγλυπτοι σταυροί του 16ου αιώνα, Ευαγγέλια επίχρυσα και ασημένια, άλλα εκκλησιαστικά και λειτουργικά σκεύη, χρυσοκεντήματα, φορητές εικόνες 16ου-17ου αιώνα, όπλα και στολές αγωνιστών του 1821 κ.ά. Διαθέτει και ξενώνα με 17 δωμάτια.

12. ΜΕΓΑ ΣΠΗΛΑΙΟ. Είναι αντρικό μοναστήρι κοντά στα Καλάβρυτα, στη δυτική και κατακόρυφη πλαγιά του Χελμού, το οποίο είναι αφιερωμένο στην κοίμηση της Θεοτόκου. Εξαρτάται από την Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας (έδρα Αίγιο). Το μοναστήρι, το οποίο είναι κολλημένο στον βράχο σε υψόμετρο 924 μέτρων, περιβάλλεται από σπήλαιο (βάθος 30 μ., ύψος και πλάτος 60 μ.) από το οποίο πήρε και το όνομα. Είναι το καταπληκτικότερο ιερό προσκύνημα της Ορθοδοξίας στην Πελοπόννησο.

Κατά την παράδοση, η μονή ιδρύθηκε τον 4ο αιώνα από τους Θεσσαλονικιώτες αδελφούς Συμεών και Θεόδωρο, που ανακάλυψαν το σπήλαιο και την εικόνα της Παναγίας με την βοήθεια της βοσκοπούλας Ευφροσύνης, που σήμερα τιμάται ως Αγία. Ωστόσο οι πρώτες ιστορικές πληροφορίες που έχουμε για την μονή δεν είναι παλιότερες του τέλους του 13ου αιώνα. Τότε ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος Β΄ Παλαιολόγος (1282-1328) εξέδωσε ένα χρυσόβουλο, που αναφέρεται στην αξιόλογη

κτηματική περιουσία της μονής. Παρόμοια επίσημα έγγραφα υπέρ της μονής εξέδωσαν αργότερα και άλλοι αυτοκράτορες του Βυζαντίου και Οικουμενικοί Πατριάρχες. Από τα κείμενα αυτά και από άλλες, πενιχρές πάντως, ιστορικές πηγές μπορούμε να συμπεράνουμε ότι με τα χρόνια, ιδίως κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, η μονή συγκέντρωσε εκατοντάδες μοναχούς, και απέκτησε τεράστια κτηματική περιουσία και μεγάλο αριθμό δουλοπαροίκων. Επίσης στην μονή λειτούργησε Ελληνικό σχολείο, στο οποίο φοίτησαν επιφανείς κληρικοί, μεταξύ των οποίων οι Πατριάρχες Ιεροσολύμων Δοσίθεος και Χρύσανθος, τον 17ο αιώνα.

Δύσκολες μέρες γνώρισε η μονή μετά τα Ορλωφικά (1770), όταν στίφη Αλβανών λεηλάτησαν την περιουσία της. Κατά την Ελληνική Επανάσταση ενίσχυσε τους αγωνιστές με τρόφιμα και πολεμοφόδια και περιέθαλψε πολλούς πρόσφυγες μετά την εισβολή του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο. Χειρότερος εχθρός της όμως στάθηκαν οι πυρκαγιές, από τις οποίες καταστράφηκε πολλές φορές: το 1400, το 1460, το 1640, το 1934. Κάθε φορά όμως τα ανθηρά οικονομικά της της επέτρεπαν να ανακτάζεται μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Στις 14 Δεκεμβρίου 1943 οι Γερμανοί, κατά την γνωστή επιδρομή τους στην περιοχή των Καλαβρύτων, αφού λεηλάτησαν την μονή, την έκαψαν και σκότωσαν τους μοναχούς και το υπηρετικό προσωπικό. Ξανακτίστηκε αμέσως μετά τον πόλεμο ένα εφταώροφο κτιριακό συγκρότημα, κατά τρόπο όμως που απόβλεπε κυρίως την πρακτικότητα και στη στερεότητα του οικοδομήματος παρά στη διατήρηση του παλιότερου αρχιτεκτονικού ρυθμού.

Το καθολικό της μονής βρίσκεται στον τρίτο όροφο, σκαμμένο στο βράχο. Είναι εκκλησία σταυροειδής εγγεγραμμένη με δύο νάρθηκες. Η τοιχογράφηση του κυρίως ναού έγινε στα 1653 από τον ιερέα Μανουήλ του Ανδρώνου από το Ναύπλιο, ενώ του νάρθηκα αργότερα ίσως το 1808. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο είναι του 18ου αιώνα φτιαγμένο από Χιώτη μάστορα. Λειτουργεί και ξενώνας.

Από τα κειμήλια της μονής το πιο γνωστό είναι η κυρόχυτη και ανάγλυφη εικόνα της Παναγίας -στον τύπο της Οδηγήτριας- που η παράδοση αποδίδει στον Ευαγγελιστή Λουκά. Πρόκειται για έργο ανατολικής τεχνοτροπίας, του 11ου ή 12ου αιώνα, που προέρχεται πιθανότατα από την Συρία ή την Παλαιστίνη. Οι μορφές που εικονίζονται στο έργο αυτό είναι σήμερα δυσδιάκριτες, όχι μόνο εξαιτίας της παλαιότητάς του και των αλλοιώσεων που έχουν επιφέρει οι καιρικές συνθήκες, αλλά και εξαιτίας των αλλεπάλληλων μεταλλικών επενδύσεων της εικόνας. Αξιόλογη είναι επίσης και μια άλλη εικόνα της Παναγίας, έργο του 15ου αιώνα, που, όπως μας

πληροφορεί η επιγραφή της, αφιερώθηκε στην μονή “εις μνημόσυνον” κάποιου νεαρού μέλους της οικογένειας των Παλαιολόγων. Επίσης διαθέτει και άλλα κειμήλια όπως μολυβδόβουλα, σιγίλλια, χρυσοποίκιλτα άμφια, ιερά σκεύη, λείψανα Αγίων, ξυλύγλυπτοι σταυροί, χειρόγραφα κ.ά. Η βιβλιοθήκη της μονής αριθμεί 1.000 περίπου τόμους βιβλίων.

Γιορτάζει στις 23 Αυγούστου. Εκατομμύρια Χριστιανών το έχουν επισκεφτεί κατά τους 16 αιώνες από τη ίδρυσή του.

Δ2. ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

1. **ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ.** Είναι η μόνη ενορία της πόλης των Καλαβρύτων. Βρίσκεται στην πλατεία Αλέξανδρου Ζαΐμη. Το 1943, όταν οι Γερμανοί έκαψαν τα Καλάβρυτα, κάηκε και ο ναός εκτός από το Ευαγγέλιο. Σώθηκε σαν από θαύμα και σήμερα φυλάγεται σε ειδική θήκη μέσα στο ναό που ξαναφτιάχτηκε. Στο ένα από τα δυο καμπαναριά του ναού είναι τοποθετημένη μια πλάκα του ρολογιού που κάηκε το 1943. Οι δείκτες δείχνουν την ώρα της καταστροφής 2 και 34 πρώτα λεπτά.

Κοντά στην Κοίμηση της Θεοτόκου, μέσα στην πλατεία Πετιμεζά, είναι το μικρό και όμορφο εκκλησάκι της Αγίας Κυριακής. Οι άλλες εκκλησίες των Καλαβρύτων είναι η Αγία Τριάδα, η Αγία Αικατερίνη και ο Άγιος Γεώργιος.

2. **ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΛΑΤΑΝΙΩΤΙΣΣΑ.** Ανάμεσα στα όρη Καραμάνο και Ελατιά και στην αριστερή όχθη του ποταμού Κερυνίτη βρίσκεται η Παναγία η Πλατανιώτισσα. Είναι μια τοποθεσία καταπράσινη με άφθονα νερά. Απέχει περίπου 30 χιλιόμετρα από το Αίγιο και 8 χιλιόμετρα από την Φτέρη. Κατά τους θερινούς μήνες παρουσιάζει έντονη τουριστική κίνηση.

Η Παναγία η Πλατανιώτισσα είναι ένα εκκλησάκι μέσα σε έναν υπερμεγέθη πλάτανο, ο οποίος προήλθε από τρία πλατάνια, τα οποία φύτεψαν μαζί και με την πάροδο του χρόνου ενώθηκαν και σχημάτισαν αυτό το αξιοθέατο θέαμα. Το ιστορικό

αυτό πλατάνι έχει ύψος 25 μέτρα περίπου, περίμετρο στη βάση 16 μέτρα και στο μέσον 12,65 μέτρα. Το ευρή κοίλωμα του κορμού του πλατανιού έχει προς ανατολικά και δυτικά δύο φυσικά ανοίγματα. Είναι άγνωστο πότε μετατράπηκε σε εκκλησάκι, αφού χρησιμοποιήθηκε το μεν δυτικό άνοιγμα για θύρα και τοποθετήθηκε πάνω σε αυτή μικρό αέτωμα, το δε ανατολικό για ιερό βήμα, αφού φράχτηκε το άνοιγμα αυτό με σανίδες, έτσι ώστε να δημιουργηθούν δύο μικρά ανοίγματα (παράθυρα) για αερισμό και φωτισμό του εσωτερικού.

Το εκκλησάκι εντός του κοιλώματος του κορμού του πλατάνου (3,65 * 3,35 μ., ύψος 3,50) έχει μικρό τέμπλο με δύο μικρούς κίονες, οι οποίοι σχηματίζουν την Ωραία Πύλη. Στο μικρό αυτό τέμπλο υπάρχει η εικόνα της Δεήσεως. Η εικόνα προέρχεται από τον παραπλήσιο ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Στο εσωτερικό του τέμπλου είναι η Αγία Τράπεζα, η οποία χωράει τον ιερέα με τον βοηθό του. Ο κυρίως ναός έχει χωρητικότητα 15 προσκυνητών. Το ταβάνι του μικρού αυτού ναού καλύπτεται από σανίδες από το οποίο κρέμεται μικρός χάλκινος πολυέλαιος, το δε δάπεδο έχει στρωθεί με χρωματιστές πέτρες. Σε πολλά μέρη του κοιλώματος του πλατάνου υπάρχουν μικρά ανοίγματα, τα οποία έχουν καλυφθεί με τσιμέντο.

Την εικόνα της Παναγίας της Πλατανιώτισσας την διακρίνουν οι προσκυνητές στο δεξιό μέρος του κυρίως ναού. Η θαυματουργή αυτή εικόνα βρίσκεται αποτυπωμένη στο πλατάνι σε ύψος 3 μέτρα από το έδαφος, εντός φυσικού κοιλώματος (0,37 * 0,37μ.) και σε βάθος 0,25 μ., εντός του οποίου σχηματίζονται μικρά φυσικά κοιλώματα, τα οποία σχηματίζουν την εικόνα της Παναγίας ανάγλυφη και η οποία μετά τόσους αιώνες μένει ανεξίτηλη. Η εικόνα είναι Βρεφοκρατούσα-Δεξιοκρατούσα και πανομοιότυπη στη μορφή και στις διαστάσεις με την εικόνα του Λουκά στο Μέγα Σπήλαιο, δεδομένου ότι και αυτή είναι ανάγλυφη και κατασκευασμένη από κερι και μαστίχα. Το αξιοπρόσεκτο είναι ότι το τμήμα του πλατάνου που είναι αποτυπωμένη η εικόνα της Παναγίας, παραμένει νεκρό και αναλλοίωτο παρά τη γύρω σαρκοφυΐα.

Κατά το κτιτορικό της μονής του Μεγάλου Σπηλαίου λόγω πυρκαγιάς στη μονή κατά το έτος 840, ο Γ. Σωτηρίου, αρχαιολόγος των Βυζαντινών υποστηρίζει ότι το έτος 1640, οι μοναχοί διέσωσαν μόνο την εικόνα του Λουκά και έφυγαν για Αίγιο και στη συνέχεια για Πάτρα. Επειδή όμως νύκτωσε, σταμάτησαν την πορεία τους για να αναπαυθούν στο πλατάνι της Κλαπατζούνας (το όνομα του χωριού). Για την αποτύπωση της εικόνας στο πλατάνι υπάρχουν και άλλες εκδοχές, όπως: οι δυο μοναχοί Συμεών και Θεόδωρος περνώντας από την περιοχή της Αχαΐας για να βρουν

την εικόνα της Παναγίας της Μεγαλοσπηλιώτισσας κουράστηκαν και διανυκτέρευσαν στο πλατάνι αυτό. Την νύκτα είδαν στον ύπνο τους τον τρόπο ανεύρεσης της εικόνας και έτσι την επόμενη κατευθύνθηκαν εκεί που τους υποδείχθηκε και την βρήκαν. Από αυτό το περιστατικό υποστηρίζεται και η αποτύπωση της εικόνας.

Άλλη εκδοχή λέει ότι ο Ευαγγελιστής Λουκάς εργάζονταν στην περιοχή της Αχαΐας ζωγραφίζοντας και γράφοντας και μάλιστα διέμενε σε σπήλαιο μεταξύ Αιγίου και Σέλισσας. Και το γεγονός αυτό θεωρείται ότι έχει σχέση με την αποτύπωση της εικόνας.

Μια τελευταία εκδοχή λέει ότι οι μοναχοί της μονής περιέφεραν την εικόνα της Παναγίας σε πόλεις και χωριά για να προσκυνήσει ο κόσμος και κάποια φορά έμειναν και διανυκτέρευσαν στο ιερό πλατάνι, αφού κρέμασαν την εικόνα μέσα στο κοίλωμα του πλατανιού, και το πρωί είδαν το αποτύπωμά της. Επικρατέστερη εκδοχή θεωρείται η πρώτη.

Δεξιά στο πλατάνι βρίσκεται δρομικός ναός με ξύλινη στέγη (11,70 * 4,80 μ.) αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου και για ένα χρονικό διάστημα χρησίμευσε η γύρω περιοχή του ναού και για νεκροταφείο. Στους τοίχους του ναού διασώζονται τοιχογραφίες μετά τον ΙΗ' αιώνα, ενώ πάνω από την Ωραία Πύλη του τέμπλου η επιγραφή "εν έτι σωτηρίω 1740, Οκτωβρίω". Κοντα στο ναό υπάρχει βρύση με την εξής επιγραφή "ΑΟΛΓ γέγονε άφτι η πιγή μέρες Όθωνος βασιλέος Ελλάδος δια κυρίου Ανθίμου ιερομονάχου". Αναφέρεται όπως βρίσκεται γραμμένη με τα λάθη.

Τα κτίσματα αυτά μαρτυρούν ότι, πριν των χρόνων της Εθνεγερσίας του 21, υπήρχε στο μέρος αυτό μικρή μονή ή μετόχι του Μεγάλου Σπηλαίου και από τότε υπήρχε πιθανότατα και το εκκλησάκι του πλατάνου.

Στα βόρεια του ναού σώζονται κελλιά επισκευασμένα. Διασώζεται ακόμη και μια αγυρή λειψανοθήκη με οστά αγίων.

Η λαϊκή ψυχή λέει ότι οι τρεις πλάτανοι που ενώθηκαν και σχημάτισαν το κοίλωμα συμβολίζουν την Αγία Τριάδα, ενώ οι άλλοι τέσσερις που είναι γύρω συμβολίζουν τους τέσσερις Ευαγγελιστές.

Από την Παναγία την Πλατανιώτισσα ονομάστηκε και το χωριό Πλατανιώτισσα (πρώην Κλαπατζούνα). Γιορτάζει στις 8 Σεπτεμβρίου, όπου πλήθος κόσμου συρρέει και κατακλύζει την περιοχή από τις γύρω περιοχές για να προσκυνήσει και για να διακεδάσει.

3. ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ. Είναι αντρικό μοναστήρι. Εξαρτάται από την Μητρόπολη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας. Έχει ονομαστεί “Εθνική Κιβωτός” και δίκαια, αφού αποτελεί πανελλήνιο και πανορθόδοξο προσκύνημα. Η μονή της Αγίας Λαύρας απέχει από τα Καλάβρυτα μόλις 5-6 χιλιόμετρα.

Η μονή είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου, γιορτάζει όμως και στις 17 Μαρτίου την μνήμη του Αγίου Αλεξίου, του οποίου τα ιερά λείψανα φυλάγονται σε αργυρή θήκη. Κτίστηκε, σύμφωνα με την παράδοση, το 963 μ.Χ., από ένα μοναχό, ονόματι Ευγένιο, σε μικρή απόσταση από την σημερινή του θέση. Από την ίδρυσή του αποτέλεσε ένα από τα πιο ουσιώδη κέντρα του Χριστιανισμού και επί Τουρκοκρατίας υπήρξε σημαντικό κέντρο εθνικής δράσης των Πατέρων και των επίτηδες επισκεπτών της για εθνικούς σκοπούς, λεηλατήθηκε και καταστράφηκε πολλές φορές ολοκληρωτικά, αλλά πάντα ξανακτίζονταν. Στις 14 Μαΐου 1826 ο Ιμπραήμ πασάς διέταξαν και την έκαψαν. Αλλά και οι νεώτεροι κατακτητές έκαναν τα ίδια. Οι Γερμανοί την κατέστρεψαν στις 14 Δεκεμβρίου 1943 και έσφαξαν τους μοναχούς.

Αμύθητης αξίας είναι τα κειμήλια που φυλάσσονται στην μονή Αγίας Λαύρας: θρησκευτικά, λατρευτικά, ιστορικά, εθνολογικά. Σώζονται χρυσοκέντητοι επιτάφιοι του 1700, Ευαγγέλια χρυσοποίκιλτα του 10ου και 11ου αιώνα, άλλα χειρόγραφα, σιγγύλλια, Ενετικά και Τουρκικά έγγραφα, πολύτιμοι κώδικες, άμφια, αρχιερατικές μίτρες, ιερά σκεύη, λείψανα Αγίων, Ευαγγέλιο διακοσμημένο με 1.102 διαμάντια (δώρο της Μεγάλης Αικατερίνης της Ρωσίας προς την μονή), η πατερίτσα και τα άμφια του Παλαιών Πατρών Γερμανού. Στην βιβλιοθήκη της μονής υπάρχουν περίπου 1.000 τόμοι βιβλία.

Έξω από την μονή βρίσκεται ο γιγάντιος ιστορικός πλάτανος, όπου ο Παλαιών Πατρών Γερμανός όρκησε τους οπλαρχηγούς και πολεμιστές για τον αγώνα της ελευθερίας. Παραπλεύρως η μικρή εκκλησία της Αγίας Λαύρας και λίγο πιο αριστερά το Πανελλήνιο Μνημείο-Ηρώο των Αγωνιστών του 1821.

Δ3. ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ

1. **ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΝΔΡΕΑ.** Ο ναός του Αγίου Ανδρέα -πολιούχου της πόλης των Πατρών-, είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα σημεία της πόλης. Πρόκειται για μια από τις επιβλητικότερες εκκλησίες ολόκληρης της Ελλάδας, κτισμένη στο σημείο που μαρτύρησε ο Άγιος. Γιορτάζει στις 30 Νοεμβρίου.

Ο ναός θεμελιώθηκε την 1η Ιουνίου 1908 από τον βασιλιά Γεώργιο Α' και εγκαινιάστηκε στις 26 Σεπτεμβρίου 1974. Έχει χωρητικότητα 8.000 πιστών, είναι ρυθμού Βασιλικής μετά τρούλων και ο κεντρικός τρούλλος του έχει ύψος 43 μέτρα από το δάπεδο. Ο τρούλλος αυτός περιτοιχίζεται από 12 άλλους χαμηλότερους τρούλλους-κωδονοστάσια, συμβολίζοντας τον Ιησού με τους 12 μαθητές του. Κάθε τρούλλος έχει ένα μαρμάρινο σταυρό. Ο σταυρός του μεγάλου τρούλλου είναι επίχρυσος και ύψους 5 μ. Όλοι οι άλλοι σταυροί είναι ντυμένοι με χαλκο. Σε έναν τρούλλο είναι 38 ηλεκτρονικές καμπάνες. Οι τρεις χτυπάνε τον συνηθισμένο ήχο των καμπανών και οι 35 χτυπάνε ύμνους μελωδικούς.

Στον ιερό ναό υπάρχουν βυζαντινές εικόνες, στο μπροστινό και δεξιό μέρος του Ιερού Βήματος βρίσκεται ο τάφος του Αποστόλου Ανδρέα με Άγια λείψανα και από το 1964 και η Κάρα του Αγίου, την οποία ο Πάπας προσέφερε στην Ορθοδοξία μετά από 5 αιώνες, καθώς και τμήμα του σταυρού στον οποίο μαρτύρησε ο Απόστολος Ανδρέα. Υπάρχει άνετος χώρος πάρκινγκ, καθώς επίσης και καταπράσινος περίβολος του ναού.

Ακριβώς δίπλα, στην είσοδο της πόλης από το νότο, βρίσκεται ο παλιός ναός του Αγίου Ανδρέα, ο οποίος αποτελεί το ιερώτερο προσκύνημα των Αχαιών, αλλά και των πιστών που περνά από την Πάτρα. Υπέστη αρκετούς εμπρησμούς, καταστροφές, λεηλατήσεις. Το 1571 κάηκε κατά την πρώτη μεγάλη επανάσταση των Πατρών εναντίον των Τούρκων. Καταστράφηκε και πάλι ολοσχερώς από τους Τούρκους το 1770. Από την εποχή εκείνη οι Τούρκοι απαγόρευσαν την ανέγερση του νέου ναού. Διασώζονται όμως δύο θόλοι υπόγειοι και κομμάτια μαρμάρινων στηλών. Μέχρι το 1813 σώζονταν και ψηφιδωτά του παλιού ναού. Ο νέος ναός, παλιός τώρα, κτίστηκε κατά την περίοδο 1836-1846 και διετέλεσε Μητροπολιτικός από τα 1845-1856.

Είναι ρυθμού Βασιλικής. Στην οροφή του έχουν απεικονισθεί μορφές Πατριαρχών, σκηνές από την Βίβλο και Πατέρες της εκκλησίας. Είναι έργο του

μεγάλου ζωγράφου και συγγραφέα Δ. Βυζαντίου. Στο μέσο κρέμεται αργυρός πολυέλαιος, έργο του Ηπειώτη Σπυρ. Παπαμόσχου. Σε αυτόν φυλάσσονται δύο δάκτυλα μαζί με ένα μικρό κομμάτι της παλάμης του Αγίου Ανδρέα.

Δίπλα από τον παλιό ναό του Αποστόλου Ανδρέα υπάρχει και “Το Πηγάδι του Αγίου Ανδρέα” ή “Η Πηγή του Αγίου Ανδρέα”. Ακριβώς στην ίδια τοποθεσία βρίσκονταν κατά την αρχαιότητα ο ναός της Δήμητρας. Είναι ένα μικρό υπόγειο σπήλαιο, όπου το νερό αναβλίζει από βάθος 4 μέτρων. Το νερό αυτό θεωρείται Αγίασμα, γιατί σ’ αυτό το σημείο άφησε ο Άγιος Ανδρέας την τελευταία του πνοή. Στην είσοδο του υπογείου είναι γραμμένη η Βυζαντινή φράση “Νίψον ανομήματα μη μόναν όψιν” (το οποίο διαβάζεται και ανάποδα). Πιστεύεται ότι έχει θεραπευτικές ιδιότητες.

2. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ. Στο κέντρο της Πάτρας, στην οδό Μαιζώνος, μεταξύ των οδών Αγίου Νικολάου και Ερμού, δεσπόζει ο Μητροπολιτικός ναός της Ευαγγελίστριας. Η εικονογράφηση είναι από τις πιο επιβλητικές και στη σύλληψη και στην εκτέλεση. Σ’ αυτόν τελούνται στις επίσημες εορτές οι δοξολογίες.

3. ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ. Προς την έξοδο για Αθήνα και κοντά στο λιμάνι της πόλης των Πατρών (μετά την διασταύρωση των δρόμων Αγίου Ανδρέα και Καρόλου), βρίσκεται ο Βυζαντινός ναός του Αγίου Διονυσίου. Ο συγκεκριμένος ναός είναι από τους πιο νέους της πόλης, με πλήρες όμως αρχιτεκτονικό σχέδιο. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του είναι οι πολύ μελωδικές καμπάνες του. Γιορτάζει στις 17 Δεκεμβρίου.

4. ΝΑΟΣ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΑ. Στην λεγόμενη επάνω πόλη, την παλιά Πάτρα, δεσπόζουν οι χάλκινοι τρούλλοι του ναού του Παντοκράτορα. Είναι ο μεγαλοπρεπέστερος ναός των Πατρών, μετά τον ναό του Αγίου Ανδρέα, καθώς και ο αρχαιότερος. Η σύγχρονη εκκλησία κτίστηκε εκεί που άλλοτε οι Αχαιοί λάτρευαν τον Δία. Ο Παντοκράτορας μοιάζει με το ναό της Αγίας Σοφίας.

Ο πρώτος ναός, ο οποίος καταστράφηκε επανηλειμμένα, αναφέρεται στα χρόνια των Παλαιολόγων. Σήμερα είναι προσκύνημα μοναδικής χριστιανικής λαμπρότητας. Υπήρξε ο πρώτος καθεδρικός ναός των Πατρών. Γιορτάζει δύο φορές τον χρόνο: της

Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (6 Αυγούστου) και του Αγίου Ελευθερίου (15 Δεκεμβρίου), του οποίου τα ιερά λείψανα φυλάσσονται σε αργυρή θήκη.

5. ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΤΑΝΑΣΣΑΣ. Από τους μεγαλύτερους ναούς της Ορθοδοξίας είναι και ο ναός της Παντάνασσας, στην οδό Αλεξάνδρου Υψηλάντου, κοντά στην λεωφόρο Γούναρη. Τα καμπαναριά του ναού είναι ορατά από πολύ μακριά, αποτελούν δε και ένα από τα χαρακτηριστικά γνώρισμα της πόλης των Πατρών. Είναι παλιά εκκλησία, η οποία ανακαινίσθηκε ριζικά το 1890 και μετά. Είναι μια από τις πλουσιότερες εκκλησίες της Ελλάδας. Η εικονογράφηση της είναι αληθινό μουσείο Χριστιανικής τέχνης. Ο επιτάφιός της είναι εξ ολοκλήρου από ασήμι. Γιορτάζει στις 8 Σεπτεμβρίου.

6. ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ (ΣΤΟ ΠΛΑΤΑΝΙ). Ανάμεσα στις Βυζαντινές εκκλησίες του νομού Αχαΐας εξέχουσα θέση κατέχει και ο Βυζαντινός ναός του Αγίου Νικολάου, που βρίσκεται κοντά στο Ρίο στο χωριό Πλατάνι. Η τοποθεσία αυτή βρίσκεται στις υπώρειες του όρους Παναχαϊκού.

Χρονολογείται στα μέσα του 11ου αιώνα. Είναι μονόκλιτος τρίκογχος ναός με τρούλο και με απλή προσκόλληση νάρθηκα στο δυτικό σκέλος του τρίκογχου. Είναι ο απλούστερος αυτός τύπος, που θα πάρει αργότερα διαφορετική εξέλιξη. Ο κυρίως ναός έχει το σχήμα του σταυρού, εσωτερικά έχει σχήμα κυκλικό και εξωτερικά πολυγωνικό. Κάθε μύακας (= το άνω μέρος της κόγχης χριστιανικού ναού) εξωτερικού φέρει τρεις πλευρές. Ο ναός έχει συνολικά τρεις μύακες, άρα έχει συνολικά εννέα πλευρές, οι οποίες συμβολίζουν τα εννέα Τάγματα της Ιεραρχίας, προς την οποία στρεφόμαστε μέσω αυτού του επίγειου ναού.

Ο ναός του Αγίου Νικολάου μέχρι ύψος 1,20 μ. είναι κτισμένος από ακανόνιστες ποταμίσιες πέτρες, ενώ από εκεί και πάνω είναι τοποθετημένοι πωρόλιθοι με κανονικές επιφάνειες και τούβλα. Ο τρόπος αυτός του κτισίματος λέγεται "πλινθοπερίβλητος" και είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα των Βυζαντινών μνημείων της Ελλάδας. Ο τρόπος αυτός προκαλεί μονοτονία. Για να την αποφύγει ο κτίτορας, τοποθέτησε σε κάθε τρεις σειρές πωρολίθων οδοντωτές ταινίες από λοξά τούβλα, που κόβονται μόνο στα παράθυρα. Στις οριζόντιες κλειδώσεις τοποθέτησε σε αραιά διαστήματα δύο σειρές τούβλων, ενώ στις κάθετες τοποθέτησε δυο τούβλα όρθια σε

κοντινά διαστήματα. Με τούβλα έφτιαξε διάφορα σχήματα και γράμματα, όπως το Κ (Κύριε) κ.λ.π. Τα τόξα των παραθύρων είναι επίσης από τούβλα. Ο τρούλος είναι κατασκευμένος από τούβλα και οι αρχαιολόγοι υποστηρίζουν ότι είναι μεταγενέστερος από το όλο κτίσμα. Επίσης φέρει άνα δύο κυλινδρικούς θόλους μπρος και πίσω και τρεις τεταρτοσφαιρικούς δεξιά, αριστερά και στο Ιερό Βήμα. Ο νάρθηκας καλύπτεται από τρία σταυροθόλια, που βρίσκονται πιο χαμηλά. Το μήκος του ναού είναι 11,65 μ. και το πλάτος 8,20 μ.

Ο ναός ήταν από προσχώσεις χωμένος μέσα στη γη και ήρθε στο φως πριν 70 χρόνια, ύστερα από την απομάκρυνση των χωμάτων από τους κατοίκους του χωριού.

Αναφέρεται ακόμα ότι εκεί ήταν παλιά μονή με περιουσιακά στοιχεία. Στο εσωτερικό του ναού διασώθηκαν αγιογραφίες και ίχνη πυρκαϊάς.

Αναφέρεται ακόμη ότι στο Ρίο, πριν την ανέγερση του φρουρίου, υπήρχε ναός του Ποσειδών. Δεν αποκλείεται αργότερα να αντικαταστάθηκε με το ναό του Αγίου Νικολάου στο Πλατάνι, πράγμα που συνηθιζόνταν στους πρώτους Χριστιανικούς χρόνους και μεταγενέστερα.

7. ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΝΤΖΕΝΑΣ (ΠΛΑΤΑΝΟΒΡΥΣΗ). Ο Βυζαντινός ναός της Μέντζενας βρίσκεται σε απόσταση 18 χιλ. από την Πάτρα, στο δημόσιο δρόμο Πατρών-Καλαβρύτων, σε πολύ μικρή απόσταση από τον δρόμο και λίγο πιο κάτω από το χωριό.

Ο ναός βρίσκεται σε πεδινή περιοχή και περιβάλλεται από ελιές, αμυγδαλιές και αμπέλια. Το δάπεδο του ναού είναι χαμηλότερο από το εξωτερικό έδαφος, λόγω των προσχώσεων. Το κτίριο αποτελείται από δύο μέρη: το νάρθηκα και τον κυρίως ναό, κτισμένα με ακανόνιστους λίθους και με παρεμβαλλόμενα τεμάχια πλίνθων. Ο νάρθηκας ισοπλατής προς το ναό, έχει βάθος 3,10 μ. Επί της πρόσοψής του υπάρχουν τρεις θύρες και μια θύρα στη νότια στενή πλευρά του. Η στέγη του νάρθηκα ήταν ξύλινη, όπως βεβαιώνει ο αρχαιολόγος Αναστ. Ορλάνδος.

Ο κυρίως ναός έχει σχήμα τετράγωνο, το οποίο διαιρείται σε τρία άνισα κλίτη. Ο χωρισμός γίνεται με δύο τοίχους, αλλά στο μέσο του κάθε τοίχου έχουν τοποθετηθεί δύο κίονες. Κάθε κλίτος καταλήγει στο ανατολικό μέρος σε ημικυκλική κόγχη. Σε κάθε ημικυκλική κόγχη ανοιγόταν ανά ένα παράθυρο, τρίλοβο στην μεσαία κόγχη και μονόλοβο στις δύο ακρινές. Οι τοίχοι που φέρουν τις κιονοστοιχίες υψώνονται πιο πάνω από τα πλάγια κλίτη και φέρουν και από τις δύο πλευρές ανά τέσσερα μονόλοβα

παράθυρα. Η στέγη και των τριών κλιτών ήταν ξύλινη. Σύμφωνα με τα παραπάνω είναι μια τρίκλιτη Βασιλική με υπερυψωμένο το μεσαίο κλίτος.

Τοιχογραφίες στο εσωτερικό του ναού δεν υπάρχουν. Γλυπτός διάκοσμος υπάρχει στα κιονόκρανα των τεσσάρων κίωνων, τα οποία έχουν σχήμα κόλουρης πυραμίδας αντεστραμμένης. Κάθε κιονόκρανο έχει τέσσερις πλευρές και κάθε πλευρά του κοσμεύεται με έναν ισοσκελή σταυρό και εκατέρωθεν αυτού υπάρχει φύλλωμα ακάνθινο ανάγλυφο. Το τέμπλο ήταν μαρμάρινο, από το οποίο διασώθηκαν τεμάχια επιστυλίου. Η κάτω επιφάνεια κοσμεύεται από σειρά εφαπτομένων κύκλων, οι οποίοι περιβάλλουν ρόδακες τετράφυλλους ή οκτάφυλλους και σταυρούς. Ανάμεσα στους κύκλους παρεμβάλλονται μικρές τετράγωνες επιφάνειες για την τοποθέτηση των κιονίσκων. Το δάπεδο του ναού ήταν μαρμάρινο, του οποίου διασώζονται σήμερα μικρά μόνο τμήματά του. Στις πλάγιες πλευρές του ναού τα παράθυρα αντικαταστάθηκαν με μεγάλα ορθογώνια ανοίγματα, από τους επιτρόπους της ενορίας.

Κατά τον Αναστ. Ορλάνδο, η τρίκλιτη Βυζαντινή Βασιλική της Μέντζενας χρονολογείται το 1400. Είναι αφιερωμένη στην μνήμη της Θεοτόκου. Γύρω από το ναό γίνονται ανασκαφές και γίνεται και η αναστύλωση του ναού, λόγω της φθοράς που έπαθε από το πέρασμα του χρόνου. Πρόκειται για ένα αξιόλογο Βυζαντινό μνημείο που πρέπει με κάθε τρόπο να διατηρηθεί.

8. ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΧΑΛΑΝΔΡΙΤΣΑΣ. Ααφέρεται σε πηγές ότι η Χαλανδρίτσα είχε 60 εκκλησίες, όμοιες κατά το σχέδιο με εκείνες των νησιών του Ιονίου. Σήμερα σώζονται 8 παλαιοί ναοί. Ο πιο αξιόλογος είναι του Αγίου Αθανασίου, τον οποίο θαύμασε ο Πουκεβίλ το 1816. Αναφέρει ότι βρήκε εικόνες ρωσικής τέχνης, αξιόλογο σταυρό στο τέμπλο με δύο φίδια (ο θάνατος και η αμαρτία). Από επιγραφή εικάζουν ότι κτίστηκε το 1100.

Είναι σταυροειδής μετά τρούλου, έχει εξωνάρθηκα σε σχήμα γάμα, με αψίδες ανατολικής επίδρασης, το εσωτερικό του ναού έχει ανακαινιστεί, διαθέτει ξυλόγλυπτο τέμπλο και έχει στερεωθεί με ειδικά καρφιά που έφτιαξαν χαλκιάδες. Στο Ιερό Βήμα, απέναντι από την Αγία Τράπεζα υπάρχει εικόνα του Αγίου Αθανασίου, ξύλινη, αλλά η μορφή της και μάλιστα τα μάτια φέρουν χτυπήματα από βόλια Τουρκαλβανών του 1772, υπάρχει ακόμα και σήμερα μέσα στο ξύλο βόλι που δεν είναι δυνατόν να βγει. Δεξιά από την Αγία Τράπεζα υπάρχει μια αψίδα, όπου βρίσκεται η αποκαθήλωση του Κυρίου.

Αναφορικά παραθέτουμε και μερικές από τις υπόλοιπες εκκλησίες : Άγιος Νικόλαος, τέρμα Αγίου Νικολάου. Άγιος Δημήτριος, στη συνοικία του Αγίου Δημητρίου. Αγία Βαρβάρα, στην ομόνυμη συνοικία. Απόστολος Παύλος, Μεσολογγίου και Ιεροθέου. Αγία Τριάδα, στην ομόνυμη συνοικία. Αγία Τριάδα και Άγιος Βασίλειος, στα Ζαρουχλεία. Άγιος Ανδρέας, στην Εγλυκάδα. Άγιος Γεώργιος, στο Λάγγουρα. Ανάληψη και Άγιος Νεκτάριος, στο Ψαροφάι. Άγιος Κωνσταντίνος, στην Αρόη. Όσιος Λουκάς, στην Ομόνοια. Αγία Παρασκευή, στν οδό Αγίας Παρασκευής. Παναγία Αλεξιώτισσα, στην ομόνυμη οδό. Αγία Σοφία και Άγιος Αλέξιος, στην περιοχή Αγίου Αλεξίου. Προφήτης Ηλίας, στην Ανθούπολη. Άγιοι Απόστολοι, στου Λαδόπουλου. Άγιος Γεράσιμος, στην Ακτή Δυμαίων. Άγιος Γεώργιος στις Ιτιές.

9. ΜΟΝΗ ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟΥ. Είναι μια από τις αρχαιότερες (αντρικές) μονές της Ελλάδος και βρίσκεται σε ύψωμα (185 μ.) στην ανατολική παρυφή της πόλης των Πατρών. Είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου και η εικόνα της καλείται Παναγία η Γηροκομήτισσα. Γιορτάζει στις 15 Αυγούστου και την Τρίτη του Πάσχα.

Βρέθηκαν αρχαιότητες στην γύρω περιοχή της μονής, όπως: τάφοι με κτερίσματα, Ερμής, 2 αμφορίσκοι, όστρακα, μικρά χαλκά, εξαρτήματα, αιχμή ακοντίου, θαλαμωτός ΥΕ τάφος με ευρήματα αγγεία, λύχνους και λουπά.

Ο Άγιος Αρτέμιος φέρεται ως ιδρυτής της μονής, ο οποίος αντικατάστησε τον ναό της Άρτεμης, χρησιμοποιώντας τα υλικά της, όπως συνηθίζονταν. Ο Αρτέμιος ήταν στρατηγός του Βυζαντινού αυτοκράτορα Κωνσταντίνου και βρισκόνταν περί τα μέσα του 4ου αιώνα στην Πάτρα, προκειμένου να επιστατήσει στη μετακομιδή των λειψάνων του Αγίου Ανδρέα στην Κωνσταντινούπολη. Αυτό το δέχτηκαν οι Πατρινοί, με την προϋπόθεση να κατασκευαστεί πρώτα υδραγωγός από το Παναχαϊκό όρος. Ο Αρτέμιος ανέλαβε προσωπικά το έργο και έδωσε διαταγή να στηθούν σκηνές για τους εργάτες. Στον καταυλισμό αυτό άρχισαν να προσέρχονται γέροντες από την Πάτρα και την γύρω περιοχή, άτομα που χρειάζονταν βοήθεια, τα οποία κοντά στον Άγιο Αρτέμιο έβρισκαν αγάπη, προστασία και τροφή από τα συσσίτια που ετοιμάζε για τους εργάτες και τα οποία συνεχώς αυξάνονταν. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος η θέση πήρε το όνομα Γηροκομείο, καθώς και η μονή που κτίστηκε αργότερα, το 501.

Για το έτος ίδρυσης της μονής δεν υπάρχουν γραπτές πηγές. Από άλλες πηγές μαθαίνουμε ότι η Πάτρα κυριεύτηκε από τους Φράγκους το 1204 και για την μονή Γηροκομείου έγιναν συγκρούσεις μεταξύ των ιεραπολεμικών ταγμάτων της Δύσης για την κατάληψή της, λόγω της μεγάλης αξίας της. Η μονή την περίοδο αυτή ανθούσε, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την διαμάχη που δημιουργήθηκε μεταξύ των κατακτητών για να την καταλάβουν. Από αυτό εικάζεται πως πρέπει να προϋπήρχε έναν ή περισσότερους αιώνες.

Μέχρι το 1806 διατηρόνταν ο αρχαίος ναός της μονής, τον οποίο οι περιηγητές αναφέρουν ως καθαρός Βυζαντινού τύπου, με θόλο, κίονες κ.λ.π. Μετά το 1806, λόγω σεισμού, καταστράφηκε και διασώθηκε στο εσωτερικό της κρήνης της μονής εντοιχισμένο μαρμάρινο ανάγλυφο με διακοσμήσεις, έργο του 9ου ή 10ου αιώνα, εποχή που επικρατεί ως η εποχή ίδρυσής της.

Την εποχή των Σταυροφορειών οι μοναχοί αναγκάστηκαν να φύγουν από την μονή και να εγκατασταθούν σε άλλα ορθόδοξα μοναστήρια. Έτσι την μονή την κατέλαβε το τάγμα των Ναϊτών. Στη συνέχεια η μονή έγινε εξάρτημα (μετόχι) της μονής του Κλονύ στη βόρειο Γαλλία από τον Λατίνο αρχιεπίσκοπο των Πατρών Αντέλμο το 1210. Ο ίδιος έδωσε το τάγμα των Ναϊτών και εγκατέστησε το τάγμα των Ιωαννιτών.

Το 1408 οι Ενετοί παρέλαβαν από τους Λατίνους την Πάτρα και τότε άρχισε να υπάρχει θησκευτική ανακτικότητα και τοποθετείται ορθόδοξος μητροπολίτης στην Πάτρα. Με έγγραφο που εκδόθηκε από τον οικουμενικό Πατριάρχη Ιερεμία Β' το Τρανό το 1589 η μονή ανακηρύχθηκε σταυροπηγική και εξαρτιόταν από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Το 1676 υπάρχουν μαρτυρίες για τις αρχαιότητες που υπήρχαν εκεί, δηλαδή 12 στήλες. Στο λιθόστρωτο βρήκαν μεταγενέστερη επιγραφή, η οποία συντρίφτηκε κατά την ανατίναξη της μονής κατά τον αγώνα του 1821. Το εσωτερικό της ήταν άξιο ενδιαφέροντος λόγω τοιχογραφιών, επιγραφών, εικόνων, ασημένια καντήλια, αλλά ήταν όμως κακώς οικοδομημένος.

Στις 13 Απριλίου 1770, οι Αλβανοί πυρπόλησαν την μονή. Τότε ήταν που χάθηκαν τα περισσότερα κινητά πράγματα και έγγραφα.

Κατά την δεύτερη εθνική επανάσταση των Ελλήνων εναντίων των Τούρκων το 1821, οι μοναχοί της μονής παρακολουθώντας την καταστροφή και πυρπόληση της πόλης, αντιλήφθηκαν τον κίνδυνο που διέτρεχαν και γι'αυτό παρέλαβαν τα πιο πολύτιμα πράγματα της μονής και απομακρύνθηκαν έγκαιρα. Έτσι σώθηκαν εικόνες,

βιβλία, έγγραφα και η εικόνα της Παναγίας. Βέβαια η μονή πυρπολήθηκε. Στις 26 Ιουλίου 1821, μετά από σύγκρουση Ελλήνων και Τούρκων, τοποθετήθηκε Τουρκική φρουρά στην μονή. Στις 2 Αυγούστου 1821 κατέλαβαν την μονή οι Έλληνες, ενώ στις 6-8 Αυγούστου 1821 την ανακατάλαβαν οι Τούρκοι. Στις 9 Μαρτίου 1822 κατέλαβαν το Γηροκομείο οι Έλληνες με επικεφαλής τον Θ. Κολοκοτρώνη.

Η μονή ήταν τελείως κατεστραμμένη μετά το 1821. Μετά από αίτηση και αναφορές των κατοίκων επιτυγχάνεται η ανασύσταση της μονής. Ανεγείρεται ο ναός (το καθολικό) 1833-36, ο ναός των Αγίων Πάντων και τα κελλιά από το 1833 έως και το τέλος του 1836. Τα κελλιά δεν κτίστηκαν θολωτά, όπως ήταν πριν, αλλά με τον συνηθισμένο τύπο ορθογωνίων δωματίων. Υπάρχουν πλάκες που μαρτυρούν το χρόνο οικοδομής του ναού. Δεν ξανακτίστηκε το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, που υπήρχε πριν το 1821. Πίσω από το ναό (ΝΑ) ήταν το ζυμωτήριο και ο κλίβανος, δεδομένου ότι η μονή μέχρι το 1914 ήταν κοινόβιο και όχι ιδιόρρυθμος, όπως είναι από το έτος αυτό μέχρι και σήμερα.

Η μονή λειτούργησε όχι σαν πατριαρχική, αλλά εξαρτημένη από τον επίσκοπο Πατρών. Το 1885 η μονή έγινε μετόχι του Ομπλού, ενώ το 1886 έγινε και πάλι αυτοτελής.

Κατά τις πολεμικές επιχειρήσεις του 1912-13, 1940-41 η μονή φιλοξένησε στρατιωτικές μονάδες.

Στις 17 Ιανουαρίου 1943 επιτάχθηκε από τους Ιταλούς για να χρησιμοποιηθεί ως αποθήκη πυρομαχικών και για στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Οι μοναχοί μεταφέρουν όλα τα κινητά της μονής και βρίσκουν καταφύγιο στο μοναστήρι Άγιος Νικόλαος Μπάλα. Το Νοέμβριο 1943 θα επιστρέψουν στην μονή (μετά το τέλος της Ιταλικής κατοχής). Στις 2-4 Οκτωβρίου 1944 (μάχη απελευθέρωσης των Πατρών) βρήκαν καταφύγιο σε αυτήν τα γυναικόπαιδα από την άνω πόλη. Οι Γερμανοί βομβάρδιζαν την μονή επί 20 μέρες, αλλά δεν σημειώθηκαν θύματα ή ζημιές.

Μετά την επανασύσταση της μονής το 1836 τοποθετήθηκε στο καθολικό της μονής η εικόνα της Παναγίας, είναι έργο του 17ου-18ου αιώνα με επανησιακή επίδραση, αλλά σε ύφος Βυζαντινό, τεχνικά έργο καλό (0,84 ύψος μ. * 0,64 μ.). Είναι επενδεδυμένη με άργυρο. Υπάρχουν δύο επενδύσεις, δύο διαφορετικών εποχών. Επίσης τοποθετήθηκε σταυρός αγιασμού που διασώθηκε. Ο ναός κοσμήθηκε, εκτός από την εικόνα Άγιου Ιωάννου του 1600, και με μια εικόνα προεπαναστατική, η οποία είναι γνωστή ως Μαντόνα του Γηροκομείου, καθώς και εικόνα του Χριστού του 1816.

Στην Ωραία Πύλη υπάρχει κεντητή εικόνα της Παναγίας με μετάξι καλής τέχνης, έργο του 1875. Διασώθηκαν αργυρή επένδυση Ευαγγελίου με επιγραφή του 16ου αιώνα, εικόνα της Παναγίας του Δαμασκηνού (η οποία βρίσκεται σήμερα στο αρχιερατικό οίκημα Πατρών), αργυρό δισκοπότηρο του 1794 και σφραγίδα της μονής του 1790. Διασώζονται αρκετά έγγραφα, σιγίλλια, βιβλία κυρίως θρησκευτικού περιεχομένου και με προεπαναστατικές εκδόσεις και άλλες ενδιαφέρουσες των μετεπαναστατικών χρόνων και συνεχώς εμπλουτίζεται.

Το σημερινό καμπαναριό της μονής στην ανατολική είσοδό της είναι έργο του 1892. Ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου έχει μαρμάρινο τέμπλο του 1852. Στο εξωτερικό προαύλιο βρίσκεται το παρεκκλήσι των Αγίων Πάντων που ανοικοδομήθηκε δαπάνη των Βυρσοδεψών την 1η Ιουνίου 1812 και ανακαινίστηκε το 1911. Σε ερείπια βρίσκεται ο ναός του Αγίου Γεωργίου 200 μ. ανατολικά της μονής. Ο ναός του Προφήτη Ηλία είναι ανέκαθεν μετόχι της μονής.

Γύρω από την μονή υπάρχει πλούσια βλάστηση με ελαιώνες, πευκοδάση κ.λ.π.

10. ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΧΡΥΣΟΠΟΔΑΡΙΤΙΣΣΑΣ. Είναι αντρική μονή στα Νεζερά Φαρών, κοντά στα χωριά Καλάνιστρα και Κάλανο. Είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Η μονή έχει κτιστεί στην κοιλάδα του Πείρου ποταμού, κάθετα και κολλητά στον βράχο. Είναι τριώροφη, ύψους 30 μ. με πολεμίστρες στον μεσαίο όροφο. Η μονή περικλείει φυσικό σπήλαιο με σταλαχτίτες και δύο φυσικές κολόνες. Ήταν παλιότερα ασκητήριο μοναχών και ο πρώτος ναός της μονής. Διακρίνονται σ' αυτό ίχνη αγιογραφιών.

Για την ονομασία "Χρυσοποδαρίτισσα" υπάρχουν οι ακόλουθες εκδοχές: α) η εικόνα της Παναγίας μετακινήθηκε, όταν επρόκειτο να κτιστεί, β) ονομάστηκε έτσι από αφιέρωμα αρρώστου που γιατρεύτηκε το πόδι του, γ) η κύρια ερμηνεία είναι: η Παναγία που έχει χρυσό, θαυματουργό πόδι και σπεύδει σε βοήθεια όταν παρακληθεί.

Στην μονή υπάρχουν δύο μολυβδόδουλα πατριαρχικά, ένα του 1786 και το άλλο του 1798, τα οποία ανακηρύσσουν την μονή πατριαρχική.

Η μονή είχε πολλά μετόχια στις ακόλουθες περιοχές: Χαλανδρίτσα, Μαύρα Βουνά Αράξου, Θερειανό, Μπούγα, Κομπηγάδι, Πάτρα, Κέτεζη, Καλάνιστρα, Ψαροφάι κ.λ.π. Το πιο αξιόλογο μετόχι της μονής ήταν στα Μαύρα Βουνά Αράξου και εκτεινόταν από το ακρωτήριο ως την Καλογριά, τις Αλυκές και τα Λαγκάδια.

Στην μονή ήταν και οι αποθήκες εφοδιασμού των στρατοπέδων πολιορκίας της Πάτρας.

Η μονή πυρπολήθηκε κατά τα Ορλωφικά 1769-70. Κατά την παράδοση μόνο η εικόνα της Παναγίας σώθηκε.

Τχνη πυρκαϊάς έχουν διαπιστωθεί στο υπόγειο από την εποχή του Ιμπραήμ. Ανακαινήσθηκε το 1879.

Στην μονή υπάρχουν πολλά έγγραφα δικαιοπρακτικά από το 1723 και άλλα έγγραφα, καθώς και κώδικας. Υπάρχει επίσης χειρόγραφο της μονής Ευαγγελισμού, η οποία φαίνεται είχε συγχωνευτεί ή απλώς κληρονομήθηκε από την Χρυσοποδαρίτισσα. Έχει κήπους και δάση, καθώς και υδραγωγείο.

11. ΜΟΝΗ ΟΜΠΛΟΥ. Είναι αντρικό μοναστήρι αφιερωμένο στα Εισόδια της Θεοτόκου. Είναι κοντά στην Πάτρα, σε μια κοιλάδα του Παναχαϊκού και σε υψόμετρο 750 μ. Ιδρύθηκε την εποχή των Παλαιολόγων και διαδραμάτισε μεγάλο και σημαντικό ρόλο σε όλη την ιστορική πορεία του Έθνους. Ο σωζόμενος ναός ανάγεται στον 17ο αιώνα. Παλαιότερα υπάγονταν στο πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και κατά καιρούς έτυχε ειδικής προστασίας.

Πρόσφερε τεράστια υπηρεσία καθώς ήταν ορμητήριο της κλεφτουριάς καθ' όλη την διάρκεια της Οθωμανικής σκλαβιάς. Κατά την επανάσταση του 1821 ήταν το κέντρο των οπλαρχηγών και των προκρίτων της Αχαΐας. Στις 21 Μαρτίου συγκεντρώθηκαν στην μονή του Ομπλού οι πρόκριτοι, μεταξύ των οποίων και ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, και αποφάσισαν την εξέγερση. Για αυτόν τον λόγο δέχθηκε και την μανία των κατακτητών. Πυρπολήθηκε και καταστράφηκε.

Το 1940-44 καταστράφηκε και από τους Γερμανούς, για να ξανακτιστεί αργότερα. Γιορτάζει στις 21 Νοεμβρίου.

12. ΜΟΝΗ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΤΡΙΤΑΙΑΣ. Είναι αντρικό μοναστήρι μεταξύ των χωριών Γρεβενού, Αλποχώρι και Βελιμάχι στους πρόποδες του Ωλενού. Εξαρτάται από την μητρόπολη Πατρών.

Η ίδρυσή του ανάγεται στις αρχές του 18ου αιώνα (1715-1728). Το καθολικό είναι κατάγραφο με τοιχογραφίες και έχει ξυλόγλυπτο τέμπλο του 1734. Στον περίβολο του μοναστηριού βρίσκεται ο τάφος του ιδρυτή του Νεκτάριου.

Στο μοναστήρι υπάρχουν τρεις εκκλησίες: οι Άγιοι Πάντες, ο Ευαγγελισμός (καθολικό) και το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωάννου. Στα 1949 ανακαινίσθηκε.

Στο σκευοφυλάκιο φυλάγονται πατριαρχικό σιγίλλιο και πολλά έγγραφα, καθώς και ο κώδικας του μοναστηριού που αρχίζει από το 1715.

13. ΜΟΝΗ ΕΛΕΟΥΣΗΣ. Είναι γυναικείο μοναστήρι αφιερωμένο στο Γενέσιο της Θεοτόκου. Εξαρτάται από την μητρόπολη Πατρών. Βρίσκεται στο βουνό Παναχαϊκό, ανατολικά του χωριού Πυτίτσα Ερινεού.

Το μοναστήρι ιδρύθηκε τον 14ο αιώνα και όπως μαρτυρεί σχετική επιγραφή ανακαινίστηκε στα 1854.

14. ΜΟΝΗ ΜΑΡΙΤΣΗΣ. Είναι γυναικείο μοναστήρι αφιερωμένο στην Αγία Μαρίνα. Βρίσκεται σε ένα πλάτωμα της Μούβρης, κοντά στα χωριά Τζάιλο (Πηγάδια) και Σανταμέρι. Εξαρτάται από την μητρόπολη Πατρών.

Επιγραφή στο νάρθηκα αναφέρει χρονολογία κτίσεως το 1715. Το καθολικό του μοναστηριού είναι εκκλησία σταυροειδής εγγεγραμμένη, με τρούλο. Έχει αξιόλογο τέμπλο, επιχρυσωμένο στα 1819, και μεταβυζαντινές εικόνες. Διαθέτει ξενώνα.

15. ΜΟΝΗ ΝΟΤΕΝΩΝ. Είναι αντρικό μοναστήρι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Βρίσκεται στο χωριό Σκιαδά, σε πρόβουνο του Ωλενού (Ερύμανθου). Εξαρτάται από την μητρόπολη Πατρών.

Ιδρύθηκε στα 1530. Το όνομα του μοναστηριού προέρχεται από την αλβανική μορφή της λέξης Παναγιώτης (Νότης). Το καθολικό έχει τοιχογραφίες του 17ου αιώνα και ξυλόγλυπτο τέμπλο.

Ε. ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ε1. ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ

Ο νομός Αχαΐας σε μήκος 125 χλμ. βρέχεται από θάλασσα. Δεκάδες είναι οι πολυσύχναστες αλλά και οι ερημικές παραλίες στις οποίες μπορεί κανείς να απολαύσει το μπάνιο του. Παραλίες για όλα τα γούστα. Με άμμο, με αμμοβότσαλο, με βότσαλο. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα γενικά χαρακτηριστικά των πιο γνωστών ακτών της Αχαΐας. Το μήκος και το πλάτος των ακτών είναι ενδεικτικό και κατά προσέγγιση.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΠΑΡΑΛΙΑΣ	ΔΗΜΟΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΠΑΤΡΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΗ	ΜΗΚΟΣ	ΠΛΑΤΟΣ
Αγίου Βασιλείου	Ρίου	11,3 km	Π.Ε.Ο.	3 km	10 m
Αγιάς	Πατρέων	5 km	Πάτρα	1 km	20 m
Αιγείρας	Αιγείρας	70 km	Π.Ε.Ο.	2,5 km	10 m
Αιγίου	Αιγίου	40 km	Ε.Ο.	12 km	10 m
Άκολης	Συμπολιτεία	37 km	Π.Ε.Ο.	4 km	10 m
Ακράτας	Ακράτας	71,5 km	Π.Ε.Ο.	5 km	10 m
Ακταίου	Ρίου	7 km	Ε.Ο.	2 km	10 m
Αλισσού	Δύμης	22 km	Ε.Ο.*	1 km	12 m
Αραχοβίτικων	Ρίου	14,5 km	Π.Ε.Ο.	4 km	10 m
Βραχναϊκών	Βραχναϊκά	12 km	Π.Ε.Ο.*	1,5 km	5 m
Γιαλισκάρι	Λαρισσού	36 km	Ε.Ο.*	1,5 km	100 m
Διακοπτού	Διακοπτού	54,2 km	Π.Ε.Ο.	7 km	10 m
Δρεπάνου	Ρίου	16 km	Π.Ε.Ο.	1 km	10 m
Καλαμακίου	Μόμβρης	28,9 km	Κάτω Αχαΐα	1,5 km	10 m
Καλόγριας	Λαρισσού	46 km	Ε.Ο.*	7 km	100-200 m
Καμάρων	Ερινέου	30 km	Π.Ε.Ο.	1 km	10 m
Καμινιών	Βραχναϊκά	16 km	Ε.Ο.*	1 km	10 m
Καστελόκαμπου	Πατρέων	7 km	Ε.Ο.	2 km	10 m
Κάτω Αχαΐας	Δύμης	24 km	Π.Ε.Ο.*	2,5 km	15 m
Λακκόπετρας	Λαρισσού	32 km	Κάτω Αχαΐα	3 km	30 m
Λαμπίρι	Ερινέου	28,4 km	Π.Ε.Ο.	2 km	10 m
Λόγγου	Συμπολιτεία	33 km	Π.Ε.Ο.	3 km	10 m
Μονοδενδρίου	Βραχναϊκά	11 km	Ε.Ο.*	1,5 km	5 m
Νικολαϊκών	Διακοπτού	47,6 km	Π.Ε.Ο.	2 km	10 m
Νιφοραϊκών	Δύμης	26 km	Κάτω Αχαΐα	3,5 km	10 m
Πλατάνου	Ακράτας	61 km	Π.Ε.Ο.	4 km	10 m

Ρίου	Ρίου	8,5 km		1 km	10 m
Ροϊτίκων	Παραλίας	9 km	Ε.Ο.	1,5 km	8 m
Ροδιάς	Διακοπτού	50 km	Ε.Ο.*	2 km	10 m
Ροδινής	Ρίου	18,8 km	Π.Ε.Ο.	1 km	10 m
Σελιανίτικων	Συμπολιτεία	33 km	Π.Ε.Ο.	2 km	10 m
Τράπεζας	Διακοπτού	60 km	Π.Ε.Ο.	2 km	10 m
Τσουκαλεϊκών	Βραχναϊκά	14 km	Π.Ε.Ο.	1,5 km	5 m
Ψαθοπύργου	Ρίου	19,8 km	Ε.Ο.*	1 km	10 m
			Π.Ε.Ο.		

Όπου αναφέρεται Π.Ε.Ο. σημαίνει Παλαιά Εθνική Οδός Πατρών-Αθηνών.

Όπου αναφέρεται Π.Ε.Ο.* σημαίνει Παλαιά Εθνική Οδός Πατρών-Πύργου.

Όπου αναφέρεται Ε.Ο. σημαίνει Εθνική Οδός Πατρών-Αθηνών.

Όπου αναφέρεται Ε.Ο.* σημαίνει Εθνική Οδός Πατρών-Πύργου.

Ε2. ΛΙΜΑΝΙΑ-ΜΑΡΙΝΕΣ

Ο νομός Αχαΐας διαθέτει το λιμάνι Πατρών, Αιγίου, Ρίου, καθώς και μαρίνες για μικρότερα σκάφη. Περισσότερα στοιχεία για αυτά αναφέρονται στην συνέχεια της πτυχιακής και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο Ζ.

ΣΤ. ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

ΣΤ1. ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΟΡΕΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα νησιά και οι ακρογιαλιές δεν είναι το μόνο στοιχείο της Ελληνικής γης και ειδικότερα του νομού Αχαΐας. Συστάδα ολόκληρη από οροσειρές με πλούσια πανίδα και χλωρίδα και οικολογικό ενδιαφέρον τον διασχίζει. Λειτουργούν καταφύγια και χιονοδρομικά κέντρα με την εποπτεία της Ομοσπονδιακής Ορειβασίας και Χιονοδρομίας, καθώς και της εποπτείας των κατά τόπους σωματείων τα οποία προσφέρονται για τους χιονοδρόμους ορειβάτες και περπατητές.

Τα κλιματολογικά χαρακτηριστικά του νομού, σε συνδυασμό με την γεωγραφική κατανομή των ορεινών όγκων ευνοούν την ανάπτυξη της ειδικής μορφής τουρισμού “χειμερινού και ορεινού”, η οποία βρίσκεται στα πρώτα βήματα ανάπτυξης, παρ’όλο που υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την πραγματοποίηση μιας ορθής ανάπτυξης “οδηγού” της τουριστικής κίνησης κατά την χειμερινή περίοδο και κατ’επέκταση της αύξησης του εθνικού εισοδήματος, δίνοντας ικανοποιητικές λύσεις στις προβληματικές περιοχές.

Αν αναλογιστεί κανείς ότι ένας σημαντικός αριθμός Ελλήνων σκιέρ (περίπου 170.000) χρησιμοποιούν σήμερα κέντρα του εξωτερικού για τις χειμερινές τους διακοπές, είναι σε θέση να κατανοήσει την τεράστια απώλεια συναλλάγματος προς το εξωτερικό και την αντίστοιχη απομάκρυνση αλλοδαπών τουριστών από την χώρα μας. Αν όμως η Ελλάδα και ειδικότερα ο νομός Αχαΐας, παρείχε τις κατάλληλες υπηρεσίες θα ήταν σε θέση να προσελκύσει Έλληνες και ξένους τουρίστες. Είναι ανάγκη λοιπόν, να δραστηριοποιηθούμε σύντομα για την ανάπτυξη του χειμερινού και ορεινού τουρισμού, ώστε να μπορέσουμε να γευτούμε τους καρπούς της ειδικής αυτής μορφής τουρισμού στην πορεία προς το 2000.

Θα αναφερθούν τα σημαντικότερα στοιχεία, τα οποία σχετίζονται με τον ορεινό - χειμερινό τουρισμό του νομού Αχαΐας και αποτελούν αξιοθέατα και πόλους έλξης τουριστών:

1.Όρος Παναχαϊκό

Ψηλότερή του κορυφή έχει το Βοϊδά (ύψ. 1926 μ.) και δεσπόζει στα ανατολικά της Πάτρας. Πρόκειται για γυμνό κυρίως βουνό που το αυλακώνουν βαθιές χαράθρες-κοίτες και κοιλάδες από διάφορους ποταμούς. Στο ΝΑ άκρο της η κοιλάδα του ποταμού Σελινούντα χωρίζει την κορφή Μπαρμπάς από τα βουνά της Φτέρης και νοτιοανατολικότερα ο Βουραϊκός ποταμός χωρίζει το Παναχαϊκό από το Χελμό. Στις πλαγιές του και σε υψόμετρο 1500 και 1800 μέτρων βρίσκονται τα καταφύγια Ψάρθι και Πρασούδι, στα οποία βρίσκουν κατάλυμα οι ορειβάτες.

Σύμφωνα με τον δασολόγο κ. Πολίτη, η διαχείριση του Παναχαϊκού θα πρέπει να αποβλέπει σε επεμβάσεις που δεν θα απειλούν την εύθραυστη ευστάθεια του οικοσυστήματος αλλά θα το οδηγούν στους επιθυμητούς στόχους. Έτσι η διαχειριστική αντιμετώπιση του Παναχαϊκού δεν θα πρέπει να περιοριστεί μόνο στην εφαρμογή δασοπονικών προγραμμάτων, αλλά θα πρέπει να καθοριστεί από την αρχή μια συνολικής πολιτικής διαχείρισης με κανόνες και μέτρα που θα εγγυώνται την επίτευξη του στόχου, δηλαδή την ανόρθωση και αξιοποίηση του Παναχαϊκού.

Ο κ. Πολίτης καταθέτοντας το πακέτο των μέτρων της Επιτροπής Πρασίνου, αναφέρθηκε:

- στην προστασία της ποικιλότητας των δασοσυστάδων που υπάρχουν και στην εξυγίανσή τους με δασονομικούς χειρισμούς ανάλογα με την πραγματική κατάσταση του σταθμού,

- στην ενίσχυση της ποικιλότητας των δέντρων και θάμνων που βρίσκονται κατ'άτομα είτε κατ'ομάδες στην περιοχή,

- στην διατήρηση ενδημικών, σπάνιων και απειλούμενων ειδών,

- στην αναδάσωση, φυσική ή τεχνητή όπου ενδείκνυται με είδη της τοπικής χλωρίδας,

- στην τήρηση των αρχών της Δασοπονίας και κυρίως της Αρχής της αειφορίας σε όλους τους φυσικούς πόρους.

Ειδικότερα η Επιτροπή Πρασίνου πρότεινε για το τμήμα του Παναχαϊκού που θα μελετηθεί να χαρακτηριστεί προστατευόμενη περιοχή στα πλαίσια των διατάξεων των σχετικών νόμων, να ενταχθεί στο δίκτυο "Natura 2000" ώστε να τύχει των οικονομικών ενισχύσεων της Ε.Ε. και να διατηρηθεί ο χαρακτηρισμός της περιοχής ως καταφύγιο θηραμάτων, ώστε να ελέγχεται κάθε δραστηριότητα σχετική με την πανίδα.

Στις προτάσεις της Επιτροπής Πρασίνου για αξιοποίηση του Παναχαϊκού επισημαίνεται η ανάγκη για απαγόρευση κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας. Η απαλλοτρίωση ή η ανταλλαγή των γεωργικών εκτάσεων, η φύτευση σπυροφόρων δέντρων, η διαμόρφωση χώρων αναψυχής, κατασκηνώσεων, θέας και αθλοπαιδιών. Οι κατασκευές που θα επιλεγούν θα πρέπει να είναι απλές και προσαρμοσμένες στο περιβάλλον, οι πηγές να αξιοποιηθούν, οι περιβάλλοντες χώροι τους να γίνουν προσπελάσιμοι για τους επισκέπτες και να διαφημιστεί η θέα της Πάτρας και του Πατραϊκού. Το ορειβατικό καταφύγιο να ανακαινιστεί, η κυκλοφορία στην περιοχή να ελέγχεται για λόγους προστασίας του δασικού οικοσυστήματος και να βελτιωθεί ο κεντρικός άξονας Ζάστοβα-Κοκκινόβρυση-Βελβίτσι. Επίσης προτείνονται αναδασώσεις, δημιουργία δασοπονικού κήπου με έκταση τουλάχιστον 50 στρέμματα, μέτρα προστασίας και αποτροπής αυθαίρετων κατασκευών.

Ο πολιτικός μηχανικός-χωροτάκτης-περιβαλλοντολόγος Β. Χριστόπουλος, ως εκπρόσωπος της πρώτης μελετητικής ομάδας, παρουσίασε την πρόταση ολοκληρωμένης μελέτης του Παναχαϊκού. Σύμφωνα με αυτήν την μελέτη, η περιοχή των 10.000 στρεμμάτων του Παναχαϊκού που σήμερα βρίσκονται μέσα στα διοικητικά όρια του Δήμου Πατρέων, με τα νέα όρια του Δήμου αυξάνονται στα 35.000 στρέμματα. Ο κ. Χριστόπουλος επεσήμανε μεταξύ άλλων ότι μια ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του θέματος συνεπάγεται εντοπισμό-αναγνώριση και ανάλυση όλων των φυσικών, οικολογικών, βιολογικών, νομικών και ανθρωπογενών παραμέτρων και διατύπωση συγκεκριμένων τεχνικών προτάσεων. Αναλυτικά αναφέρθηκε στον έλεγχο του ιδιοκτησιακού καθεστώτος με την ένταξη της περιοχής στο κτηματολόγιο, τους περιορισμούς στις χρήσεις γης, την αναδάσωση της περιοχής και τον εμπλουτισμό της πανίδας, τον περιορισμό της δόμησης και την διατήρηση αξιόλογων στοιχείων ή συνόλων της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, την ένταξη της μελετώμενης περιοχής στην ΖΟΕ για περιορισμό της κατάτμησης και δόμησης, την δημιουργία δασικών μονοπατιών, την λήψη μέτρων πυρασφάλειας, την ανάδειξη ρεμάτων και ποταμών, την αξιοποίηση προγραμμάτων καθαρισμού, αντιπλημμυρικής προστασίας πηγών και

την αντιμετώπιση κατολισθήσεων. Τέλος, προτείνονται έργα τουριστικής, αθλητικής, οικολογικής υποδομής, χώροι καθιστικοί και υπαίθριου γεύματος, θέας, παρατηρητήρια, μικροί χώροι για υπαίθριο πάρκινγκ κ.λ.π.

Η δεύτερη πρόταση κατατέθηκε από το τεχνικό γραφείο μελετών “Χόνδρος Σταύρος και Συνεργάτες Ε.Ε.” σύμφωνα με την οποία η διαχείριση του Παναχαϊκού Όρους θα πρέπει να επεκταθεί και πέρα από τα διοικητικά όρια του Δήμου Πατρέων. Η οποιαδήποτε δράση αναληφθεί θα πρέπει να έχει κύριο γνώμονα και στόχο την αποκατάσταση της οικολογικής ισορροπίας του όρους καθώς και να επιλύσει πολύπλοκα βιολογικά, κοινωνικοοικονομικά και τεχνικά προβλήματα. Σύμφωνα με τους μελετητές απαιτείται κατ’αρχάς η κατανόηση των ποικίλων αξιών και προοπτικών του φυσικού οικοσυστήματος έτσι ώστε το πρόγραμμα ορθολογικής οργάνωσης της περιοχής να στηριχθεί στον προσεκτικό σχεδιασμό των απαιτούμενων δράσεων. Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να στηριχθούν στην ανάλυση των χαρακτηριστικών των αξιών και των προβλημάτων της περιοχής καθώς και στην κατάλληλη χρησιμοποίηση όλων των διαθέσιμων πόρων για την επίτευξη των στόχων. Έτσι ο βασικός παράγοντας για την επίτευξη των στόχων που είναι η αξιοποίηση και ανάπτυξη του Παναχαϊκού, είναι η αποκατάσταση της οικολογικής ισορροπίας. Οι στόχοι αυτοί μπορούν να υλοποιηθούν με την κοινωνική αποδοχή των δράσεων που θα απαιτηθούν και η οποία μπορεί να επιτευχθεί με την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού όσον αφορά την αξία του Παναχαϊκού Όρους για την περιοχή.

Τέλος τονίζεται η αναγκαιότητα αποφασιστικής λήψης των ενδεδειγμένων μέτρων και δράσεων εκ μέρους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης χωρίς να λαμβάνεται υπ’ όψη σε καμία περίπτωση το ιδιωτικό και πολιτικό κόστος.

2. Δάσος της Στροφυλιάς

Το δάσος της Στροφυλιάς επισκέπτονται κάθε χρόνο, ιδιαίτερα την καλοκαιρινή περίοδο, χιλιάδες κόσμοι. Άνθρωποι από όλη την Ελλάδα, αλλά και από άλλες χώρες, απολαμβάνουν την δροσιά των χιλιάδων πεύκων αλλά και την υπέροχη καταγάλανη θάλασσα που βρέχει την “χρυσή” άμμο της Καλογριάς. Η έκφραση το “απέραντο γαλάζιο” ταιριάζει απόλυτα στα καθαρά νερά της, ενώ το δάσος της με το σπάνιο είδος πεύκου, έχει αποτελέσει στο παρελθόν αντικείμενο φωτογραφικού υλικού σε εκθέσεις της χώρας μας στο εξωτερικό.

Δυστυχώς, σήμερα η όψη του δάσους έχει αλλάξει ριζικά. Οι φωτογραφίες που θα τράβαγε ένας φωτογράφος θα πήγαιναν στο άλμπουμ των καταστροφών που έχουν γίνει από την επέμβαση του ανθρώπου. Ο χώρος που οι ακτίνες του ήλιου κάποτε δεν μπορούσαν να διαπεράσουν την πυκνή βλάστηση είναι παρελθόν. Σήμερα είναι δύσκολο να βρεις ένα τέτοιο μέρος, εκτός αν εισχωρήσεις στην καρδιά του δάσους, όπου ο άνθρωπος δεν μπορεί να περάσει τις μπολντόζες για να κατασκευάσει δρόμους, γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα να σπάει ο αέρας τα δέντρα.

Οι κακοκαιρίες που πλήττουν την περιοχή, π.χ. τέλος Μαρτίου 1998, έχουν καταστροφικές συνέπειες στο δάσος. Χιλιάδες δέντρα έπεσαν θύματα της ανεμοθύελλας. Η καταστροφή ήταν μεγάλη. Τα ψηλά πεύκα της Καλογριάς ξεριζώθηκαν. Ο πρόεδρος της Εταιρείας Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος κ. Παναγιώτης Δημόπουλος, ανέφερε χαρακτηριστικά: "Η φύση μας εκδικήθηκε. Δεν ήταν τυχαίο ότι τα χιλιάδες πεύκα που ξεριζώνονται είναι κοντά στους δρόμους που έχουν διανοιγεί. Η καρδιά του δάσους δεν έχει πειραχτεί. Τα δέντρα είναι κοντά το ένα στο άλλο και δεν υπάρχουν ρεύματα αέρος. Τα ρεύματα όμως που δημιουργήθηκαν από τους δρόμους ήταν τόσο ισχυρά, που τα πανύψηλα πεύκα δεν μπόρεσαν να αντισταθούν στη δύναμη του αέρα. Γι' αυτό δεν θα μπορούσαμε σε καμιά περίπτωση να θεωρήσουμε ως υπεύθυνο του κακού τον ισχυρό άνεμο. Υπεύθυνος είναι ένας και μόνο ένας. Ο άνθρωπος. Αφενός διανοίξαμε ανεξέλεγκτα δρόμους, δημιουργώντας διόδους ρευμάτων αέρος και αφετέρου δεν φυτέψαμε μικρότερα δέντρα ενδιάμεσα, για να μην βρίσκονται εκτεθειμένα τα ψηλότερα".

Σήμερα το δάσος της Στροφυλιάς παρουσιάζει εικόνα πλήρους εγκατάλειψης. Το πέρασμα της κακοκαιρίας είναι εμφανέστατο. Ξεριζωμένα δέντρα που έχει περάσει από πάνω τους το ηλεκτρικό πριόνι κάποιων ιδιωτών "διακοσμούν" το κάποτε φιλόξενο δάσος της Καλογριάς. Ιδιωτικά φορτηγά φορτωμένα με καυσόξυλα πραγματοποιούν συχνές διαδρομές. Η Εταιρεία Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος και οι φορείς είπαν ότι τα ξεριζωμένα δέντρα να απομακρυνθούν το συντομότερο δυνατόν από το δάσος, καθώς αποτελούν εστία πυρκαϊάς. Έτσι δώθηκε κατά κάποιο τρόπο η άδεια στους ιδιώτες να κόψουν τα κλαδιά από τα "νεκρά" δέντρα με την παρουσία όμως δασικού υπαλλήλου, προκειμένου να τα χρησιμοποιήσουν ως καυσόξυλα. Όμως δεν περίμεναν αυτήν την εξέλιξη. Δηλαδή να φεύγουν τα κλαδιά και να μένουν οι κορμοί και το σημαντικότερο τα λεπτά κλαδιά με τις ξερές πευκοβελόνες. Δεν χρειάζεται να είναι κάποιος ειδικός για να αντιληφθεί τον κίνδυνο

που παραμονεύει, αφού αυτά είναι που αποτελούν μια σημαντική εστία πυρκαϊάς. Αν οι αρμόδιοι δεν τα απομακρύνουν γρήγορα, οι συνέπειες από μια ενδεχόμενη φωτιά θα είναι ολέθριες. Υπεύθυνα για αυτήν την ενέργεια είναι τα Δασαρχεία Πατρών και Πύργου. Παράλληλα θα πρέπει να θάψουν τους κορμούς που δεν έχουν ξεριζωθεί ολοκληρωτικά και να απομακρύνουν αυτούς που είναι πεταμένοι, από την δύναμη του αέρα, στο έδαφος. Οι αρμόδιοι μέχρι σήμερα έχουν δείξει αδιαφορία σε αυτό το θέμα. Πρέπει όμως να δραστηριοποιηθούν πριν είναι πολύ αργά.

Οι ενέργειες που πρέπει να γίνουν τώρα είναι συγκεκριμένες και πρέπει να ακολουθηθούν με μαθηματική ακρίβεια. Αν δεν υπάρχει άμεση δραστηριοποίηση το δάσος της Στροφυλιάς σε 15 χρόνια δεν θα υπάρχει, θα έχει καταστραφεί από τους ανθρώπους. Αυτήν την στιγμή οφείλουμε να περισώσουμε ότι έχει απομείνει. Καταρχήν, πρέπει να γίνει αναδάσωση και να γίνουν οι απαραίτητες παρεμβάσεις ώστε να αποφευχθούν παρόμοιες καταστροφές. Δηλαδή πρέπει να αναπτυχθεί η χαμηλή βλάστηση, να οριοθετηθεί και να περιφραχθεί η περιοχή. Δεύτερον, οφείλουμε να διορθώσουμε την κατάσταση με την ανεξέλεγκτη δημιουργία δρόμων. Τα δέντρα που βρίσκονται κοντά σε αυτούς πρέπει να προστατευθούν από ανάλογες θεομηνίες.

3. Χιονοδρομικό Κέντρο Καλαβρύτων

Ένας σημαντικός παράγοντας στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου και οικονομικής ανάπτυξης της επαρχίας Καλαβρύτων, τα τελευταία χρόνια είναι το χιονοδρομικό κέντρο Καλαβρύτων. Είναι δημοτική επιχείρηση, η οποία λειτούργησε για πρώτη φορά το Νοέμβριο του 1988. Βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του βουνού Χελμός, στη θέση Λάκκα και σε υψόμετρο 1650 έως 2150 μέτρα.

Κάθε χρόνο όλο και περισσότεροι το επισκέπτονται και κάθε χρόνο αποκτά όλο και μεγαλύτερη φήμη και φυσικά κίνηση, λόγω βέβαια και της μικρής σχετικά απόστασης από τα μεγάλα αστικά κέντρα, μόλις 204 χιλ. από την Αθήνα και 90 χιλ. από την Πάτρα.

Στο χιονοδρομικό κέντρο Καλαβρύτων, που λειτουργεί καθημερινά από τις 8.00 π.μ. έως τις 16.00 μ.μ., υπάρχουν 5 αναβατήρες, μια τριθέσια εναέρια καρέκλα και 4 συρόμενοι, με συνολική δυνατότητα μεταφοράς 4.000 ατόμων ανά ώρα, και εξυπηρετούν πίστες όλων των κατηγοριών συνολικού μήκους 15 περίπου χιλιομέτρων. Οι πίστες προετοιμάζονται καθημερινά τους χειμερινούς μήνες, από δύο

χιονοστρωτήρες και δύο snowmobiles. Επίσης υπάρχουν πίστες cross-country, ski, μονοπάτια ορειβατικού σκί και μονοπάτια πορείας ορειβασίας. Δίπλα από τις εγκαταστάσεις του κέντρου, περνάει το διεθνές ορειβατικό μονοπάτι E4.

Στο Χιονοδρομικό Κέντρο Καλαβρύτων υπάρχουν δύο κτίρια υποδοχής χιονοδρόμων και επισκεπτών για ξεκούραση, καφέ ή πρόχειρο φαγητό, με κοινόχρηστο W.C. και τηλέφωνο. Ακόμη λειτουργούν και δύο υπαίθριες καντίνες-μπαρ, για την γρήγορη εξυπηρέτηση των χιονοδρόμων. Επίσης διαθέτει άνετους χώρους στάθμευσης, συνολικής έκτασης 20.000 τ.μ., σταθμό Α' Βοηθειών πλήρως εξοπλισμένο, κατάστημα ενοικιάσεως εξοπλισμού, παιδικό σταθμό, σχολή σκι με ειδικευμένους εκπαιδευτές και ενοικιάσεις snowmobiles. Για τον εκχιονισμό των δρόμων και την ασφαλή πρόσβαση των οχημάτων, υπάρχουν δύο εκχιονιστικά μηχανήματα που διατηρούν τους δρόμους καθαρούς καθημερινά και για όλο το 24ωρο.

Ο Χελμός όμως εκτός από το χιονοδρομικό κέντρο, το μοναστήρι της Αγίας Λαύρας καθώς και αυτό του Μεγάλου Σπηλαιού διαθέτει και άλλες υπέροχες περιοχές και αξιοθέατα. Τόσο το βουνό όσο και οι υπέροχες τοποθεσίες τριγύρω παραμένουν λίγο πολύ άγνωστες, μα εξαιρετικά ενδιαφέρουσες για όσους θελήσουν να ψάξουν λίγο παραπάνω.

4.Λίμνη Τσιβλού

Ξεκινώντας από την Ακράτα για Πύργο, Βαλιμή και Ζαρούχλα και γύρω στα 25 χιλιόμετρα μετά, η λίμνη Τσιβλού παραμένει αόρατη από τον δρόμο. Το μικρό χωμάτινο δρομάκι που οδηγεί εκεί, βγάζει σε ένα μέρος αφάνταστης ομορφιάς. Στα 700 μέτρα ύψος μοιάζει με ένα γαλάζιο βαθούλωμα της γης, περιτριγυρισμένη από έλατα και πεύκα.

Η λίμνη Τσιβλού είναι ατόφιο σύγχρονο δημιούργημα της φύσης και σχηματίστηκε ύστερα από κατολίσθηση που έγινε στα 1912. Ο αρχαίος ποταμός Κράθης που κυλάει ακόμα και σήμερα δίπλα της φράχτηκε, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια πολύ μεγαλύτερη λίμνη. Τα νερά όμως σιγά σιγά έφαγαν το χώμα, ο μεγαλύτερος όγκος τους ξέφυγε και απέμεινε η σημερινή λίμνη Τσιβλού με έκταση μερικές δεκάδες στρέμματα. Από την κατολίσθηση αυτή τάφηκε κυριολεκτικά το

χωριό Συλίβαινα και το μισό περίπου χωριό Τσιβλός, από το οποίο πήρε και το όνομά της.

Ο σημερινός μικρός αυτός παράδεισος είναι ιδανικός για πικ-νικ χειμώνα καλοκαίρι, αλλά και για κατασκήνωση. Ξύλινοι πάγκοι για τραπέζια και όμορφα παγκάκια για θέα υπάρχουν σχεδόν παντού στην περιφέρειά της και σε προδιαθέτουν να μείνεις.

Για όσους, όμως, θέλουν να βρουν το αθάνατο νερό, υπάρχει δρόμος. Μόνο που χρειάζεται αρκετό περπάτημα... περίπου 8 ώρες συνολικά (εμπρός και πίσω). Επιστρέφοντας από τη λίμνη Τσιβλού στην άσφαλο, ο δρόμος συνεχίζει για Αγρίδι, Περιστερά, Αγ. Βαρβάρα και καταλήγει στην υπέροχη Ζαρούχλα. Κοντά στην Περιστερά ξεκινάει το μονοπάτι, που ύστερα από 4 ώρες πεζοπορία βγάζει στην κοιλάδα της Στυγγός με τον καταρράκτη Μαυρονέρι και το "αθάνατο νερό". Τα νερά πέφτουν από 200 μέτρα ύψος, τόσο σηκώνεται κάθετα ο βράχος και για την σπηλιά που πέφτουν λένε ότι εκεί ήταν μια από τις πύλες του Άδη

5. Φαράγγι του Βουραϊκού

Ξεκινώντας από Διακοφτό και ανηφορίζοντας προς Καλάβρυτα, υπάρχει το Φαράγγι του Βουραϊκού. Με το αυτοκίνητο δεν είναι καθόλου εύκολο να καταλάβεις την μαγευτική του διαδρομή. Με τον οδοντωτό σιδηρόδρομο που κάνει την διαδρομή Διακοφτό-Καλάβρυτα, μπορεί κανείς να καταλάβει το μέγεθος της ομορφιάς του. Η πραγματική μαγεία όμως βίσκεται περπατώντας μέσα στο υπέροχο φαράγγι του ποταμού. Για όσους μπορούν συστήνεται ανεπιφύλακτα, τουλάχιστον μέχρι το χωριό Ζαχλωρού.

6. Σπήλαιο Των Λιμών

Βρίσκεται δυτικά των Αροανίων Ορέων (Χελμός) και σε απόσταση 1.500 μέτρων βόρεια από το γραφικό χωριό Καστριά Καλαβρύτων. Υπάγεται στην κοινότητα Καστριών.

Το φυσικό στόμιο του σπηλαιού βρίσκεται πάνω στο νέο δρόμο Καλαβρύτων-Λουσών-Καστριών-Κλειτορίας-Τριπόλεως, σε υψόμετρο 804 μέτρα από την θάλασσα, απέχει δε μόλις 16,5 χλμ. από τα Καλάβρυτα και 70 χλμ. από την Τρίπολη. Το

εξερευνημένο μήκος του σπηλαιού ανάρχεται σε 1.980 μ., χωρίς να αποκλείεται και περαιτέρω συνέχισή του. Το πλάτος του εξερευνημένου τμήματος κυμαίνεται από 3 έως 15 μ. και μόνο σε δυο σημεία περιορίζεται σε 1 μ., ενώ η συνολική του επιφάνεια υπολογίζεται σε 20.000 τ.μ. Το ύψος της οροφής του κυμαίνεται από 10 έως 30 μ. και σε δύο μόνο σημεία χαμηλώνει στο 1,5 μ. Το σπήλαιο είναι τριώροφο και το τέλος του βρίσκεται σε επίπεδο ψηλότερο κατά 85 μ. από το φυσικό του στόμιο. Οι συνθήκες στο εσωτερικό του σπηλαιού είναι ιδανικές. Ζεστό το χειμώνα, δροσερό το καλοκαίρι. Η τυπική θερμοκρασία του κυμαίνεται από 12,5 C έως 14,5 C κατά την χειμερινή και θερινή περίοδο αντίστοιχα, ενώ οι αντίστοιχες τιμές για την υγρασία είναι 96% και 89% και για τη θερμοκρασία νερού 13 C και 25 C.

Σε παλαιότερες χρονικές περιόδους το σπήλαιο ήταν κοίτη υπόγειου ποταμού. Τα νερά του προέρχονταν από το οροπέδιο Απανώκαμπος που βρίσκεται σε επίπεδο ψηλότερο κατά 100 μ. και σε απόσταση 4 χλμ. από το σπήλαιο. Τα νερά αυτά διοχετεύονταν στο σπήλαιο από διανοιγμένες καταβόθρες και υπόγειους αγωγούς και κατέληγαν στις πηγές του Αροανείου ποταμού, σε απόσταση 8 χλμ. από αυτό.

Η δημιουργία και η διάνοιξη του σπηλαιού οφείλονται σε τεκτονικό ρήγμα, το οποίο με το πέρασμα των αιώνων, διευρύνθηκε από τη χημική και μηχανική διάβρωση των πετρωμάτων. Χρόνο με το χρόνο, τα νερά άνοιξαν αγωγούς σε χαμηλότερα υπόγεια στρώματα και εγκατέλειψαν την παλιά κοίτη. Τα λίγα νερά που υπάρχουν σήμερα στο σπήλαιο προέρχονται από μικρές υπόγειες πηγές, οι οποίες κατά την χειμερινή περίοδο το μετατρέπουν σε ενεργό υπόγειο ποταμό.

Το σπήλαιο διατηρεί στάσιμα νερά σε 13 κλιμακωτές λίμνες-φανταστικές σε ωραιότητα- στις οποίες οφείλει και το σύγχρονο όνομά του. Οι διαστάσεις των μόνιμων λιμνών ποικίλλουν, έχουν μέσο μήκος 30 μ., πλάτος 3-4 μ. και βάθος 5 μ. περίπου. Μεταξύ των διαδοχικών κλιμακωτών λιμνών έχουν αναπτυχθεί -με τη συνεχή, δεκάδες χρόνια, εναπόθεση σταλακτιτικής ύλης- πρωτότυπα λιθωματικά φράγματα ύψους έως και 4 μ., που καθιστούν το Σπήλαιο των Λιμνών μοναδικό στο είδος του στον κόσμο. Τις περιόδους που το σπήλαιο κατακλύζεται από νερά ο αριθμός των λιμνών ποικίλεται, επειδή ορισμένες από αυτές ενώνονται, λόγω υπερχειλίσσης των φραγμάτων που παρεμβάλονται, ενώ παράλληλα σχηματίζονται νέες λίμνες σε τμήματα που σε άλλες περιόδους είναι ξηρά.

Εκτός από τις φαντασμαγορικές λίμνες το σπήλαιο παρουσιάζει θαυμάσιο σταλακτιτικό διάκοσμο με μεγάλη ποικιλία μορφών, σχηματισμών και χρωμάτων που

κοσμούν τις πανύψηλες οροφές και τα ασβεστολιθικά τοιχώματά του. Για την ευκολότερη παρουσίασή του, χωρίζουμε το σπήλαιο σε 4 τμήματα:

- Το πρώτο είναι διώροφο και αποτελείται από δύο επιμέρους τμήματα συνολικού μήκους 90 μ. Το ένα, μήκους 65 μ. (μετρούμενο από το φυσικό στόμιο του σπηλαίου), στην αρχή είναι κατηφορικό και μετά οριζόντιο, αντιστοιχεί στον “κάτω όροφο”. Το τμήμα αυτό αποκλείστηκε από την τουριστική αξιοποίηση, επειδή παρουσιάζει μεγάλο αρχαιολογικό, παλαιοντολογικό και παλαιοανθρωπολογικό ενδιαφέρον. Ανακαλύφθηκαν εκεί οστά ανθρώπου και διαφόρων ζώων, μεταξύ των οποίων και υποποτάμου, τεράστιας παλαιοντολογικής αξίας. Το άλλο, μήκους 25 μ., αποτελεί την αρχή του “πάνω ορόφου”, είναι ανηφορικό και δύσβατο, διαχωρίζεται δε από τον “κάτω όροφο” με αναβαθμίδα ύψους 9 μ. Η ανάβαση επισκεπτών σε αυτό το σημείο αποκλείστηκε. Για την απομόνωση ολόκληρου του πρώτου τμήματος, ανοίχτηκε στα πλάγια του σπηλαίου τεχνητή σήραγγα εισόδου, μήκους 50 μ., η οποία οδηγεί κατευθείαν στο δεύτερο όροφο.

- Το δεύτερο τμήμα έχει μήκος 200 μ. και είναι στην αρχή οριζόντιο, ενώ στη συνέχεια είναι ανηφορικό. Το μεγαλύτερο μέρος του σε ορισμένα σημεία είναι ξηρό και πορώδες, ενώ σε άλλα λασπώδες. Στο υπόλοιπο μέρος, σε περιόδους παρατεταμένων βροχοπτώσεων, σχηματίζονται προσωρινές λίμνες που δεν κρατάνε για πολύ τα νερά. Ένα μέρος από αυτά εξατμίζεται, ενώ ένα άλλο διαφεύγει σε χαράδρες και ρουφήχτρες στα έγκατα της γης.

- Το τρίτο τμήμα, το κεντρικό, που επίσης αποτελείται από δύο ορόφους, είναι λιμναίο και έχει μήκος 550 μ. Το τμήμα αυτό παρουσιάζει και το μεγαλύτερο τουριστικό ενδιαφέρον. Όλες οι αίθουσες είναι στολισμένες με ποικιλόμορφα και πολύχρωμα σταλακτιτικά συμπλέγματα, ενώ από τις πανύψηλες λαβυρινθώδεις στοές κρέμονται “πολύελαιοί”, “μέδουσες” και “παραπετάσματα”, που καθρεφτίζονται στα γαλήνια νερά των 13 μόνιμων λιμνών, δημιουργώντας μία φαντασμαγορία απεριγράπτου κάλλους.

- Το τέταρτο τμήμα, το τελευταίο, έχει συνολικό μήκος 1.140 μ., αλλά μόνο τα τελευταία 150 μ. παρουσιάζουν εντυπωσιακό διάκοσμο. Το τμήμα αυτό όμως δεν προσφέρεται για αξιοποίηση, επειδή παρουσιάζει κατολισθήσεις σε μεγάλη έκταση.

Παρόλο που το φυσικό στόμιο και το αρχικό τμήμα του σπηλαίου -το οποίο αγότερα ονομάστηκε “κάτω όροφος”- ήταν γνωστά από την αρχαιότητα, το κυρίως

σπήλαιο ανακαλύφθηκε μόλις το 1964 από κατοίκους των Καστριών. Η εξερεύνησή του έγινε το 1965 από ομάδα ορειβατών, μελών του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου (Ε.Ο.Σ.). Η συστηματική χαρτογράφηση και μελέτη του σπηλαίου έγινε, στο διάστημα 1966-68, από ομάδα σπηλαιολόγων, μελών της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας (Ε.Σ.Ε.), σε συνεργασία με Τσεχοσλοβάκους σπηλαιολόγους. Τα πρώτα έργα αξιοποίησης του σπηλαίου άρχισαν το 1981 από τον Ε.Ο.Τ., με την διάνοιξη της τεχνητής σήραγγας εισόδου και την κατασκευή του τουριστικού περιπτέρου. Το 1985, ο Ε.Ο.Τ. ικανοποίησε το εύλογο αίτημα της κοινότητας των Καστριών και παραχώρησε σε αυτήν το σπήλαιο, με όλες τις εγκαταστάσεις του, προκειμένου να συστήσει κοινοτική επιχείρηση για την παραπέρα αξιοποίηση και λειτουργία του. Τα έργα αξιοποίησης συνεχίστηκαν από την κοινότητα σε συνεργασία με επιτροπή ειδικών επιστημόνων και ενδιαφερομένων φορέων. Την επίβλεψη των έργων είχαν οι τεχνικές υπηρεσίες της Νομαρχίας Αχαΐας, του Ε.Ο.Τ. και της Εφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας του Υπουργείου Πολιτισμού. Η χρηματοδότηση των διαφόρων έργων και μελετών, προϋπολογισμού 180.000.000 δρχ. περίπου, έγινε από προγράμματα του Ε.Ο.Τ. και της Κοινοτικής Επιχείρησης Καστριών. Το πρώτο αξιοποιημένο τμήμα του σπηλαίου μαζί με το περίπτερο άρχισαν να λειτουργούν από τις 4.8.1990 με ευθύνη της κοινότητας Καστριών. Από 1.1.1993 η λειτουργία της μονάδας συνεχίζεται από την Κοινοτική Επιχείρηση Καστριών - "Σπήλαιο των Λιμνών".

Το σπήλαιο είναι ανοικτό για το κοινό κάθε μέρα από 9.30 π.μ. μέχρι 4.30 μ.μ., ενώ τις αργίες και τους θερινούς μήνες γίνεται παράταση ωραρίου.

Το Σπήλαιο των Λιμνών παρουσιάζει διεθνές τουριστικό ενδιαφέρον γιατί:

1. καταλαμβάνει μεγάλη έκταση,
2. παρουσιάζει ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον από άποψη αρχαιολογική, παλαιοντολογική, παλαιοανθρωπολογική, υδρογεωλογική και βιοσπηλαιολογική,
3. έχει τη μοναδική στον κόσμο σχηματική διάταξη κλιμακωτών λιμνών, μικρών και μεγάλων, οι οποίες χωρίζονται μεταξύ τους από φυσικά φράγματα ύψους έως και 4 μ.,
4. παρουσιάζει θαυμάσιο σταλακτιτικό διάκοσμο και μεγάλη ποικιλία σταλακτιτικών σχηματισμών,
5. σε περιόδους βροχοπτώσεων μετατρέπεται σε υπόγειο ποταμό με φυσικούς καταρράκτες,

6.βρίσκεται κοντά σε κατοικημένη περιοχή (1.500 μ. από το χωριό Καστριά),

7.ο δρόμος Πατρών-Καλαβρύτων-Λουσών-Καστριών-Κλειτορίας-Εθνικής οδού 111-Τριπόλεως, που οδηγεί σε αυτό, είναι ασφαλτοστρωμένος και διασχίζει δάση από πλατάνια, πεύκα, έλατα και άλλα είδη δέντρων,

8.από το Σπήλαιο των Λιμνών διέρχεται το γνωστό διεθνώς Ε4 Ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων διαδρομών, το οποίο περνά από τα πλέον αξιόλογα και αξιοθαύμαστα μέρη της Ελλάδας,

9.η επίσκεψη στο σπήλαιο συνδυάζεται με την επίσκεψη σε πολλά άλλα ιστορικά, εκκλησιαστικά, οικολογικά και τουριστικά αξιοθέατα,

10.η περιοχή του σπηλαιού αναπτύσσεται κοινωνικά και οικονομικά, λόγω της προσέλευσης των χιλιάδων Ελλήνων και αλλοδαπών επισκεπτών και της απασχόλησης άνεργου δυναμικού,

11.αποτελεί μια σημαντική πηγή πλούτου για την Ελλάδα, λόγω της μεγάλης τουριστικής κίνησης.

7. Οδοντωτός Σιδηρόδρομος

Σημαντικό ρόλο στην οικονομία των Καλαβρύτων παίζει ο οδοντωτός σιδηρόδρομος που κάνει τη διαδρομή Διακοφτό-Καλάβρυτα. Περνάει από μια χαράδρα απίστευτης ομορφιάς του Βουραϊκού ποταμού.

Η διαδρομή του γίνεται ανάμεσα από σκοτεινά τούνελ και απότομες ανηφόρες και κατηφόρες. Τότε είναι που χρησιμοποιεί την δίδυμη οδοντωτή ράγα, η οποία συγκρατεί το συρμό από τυχόν εκτροπές ή οπισθοδρομήσεις. Έτσι ποτέ δεν έχει συμβεί το παραμικρό ατύχημα.

Από την απίστευτη ομορφιά της φύσης, που προσφέρει ο οδοντωτός, έχει γίνει γνωστός σε όλο τον κόσμο, έτσι ώστε χιλιάδες τουρίστες Έλληνες και ξένοι, να έχουν φτάσει στα Καλάβρυτα με τον οδοντωτό σιδηρόδρομο.

Η γραμμή του είναι από τις παλαιότερες της χώρας μας. Πρωτολειτούργησε το 1896 και λέγεται ότι στοίχισε στο κράτος έναν ολόκληρο προϋπολογισμό.

Τα τελευταία χρόνια όμως παρουσιάστηκαν εντονότατα προβλήματα, τα οποία αφορούσαν την συντήρηση και εκσυγχρονισμό της γραμμής. Πραγματοποιήθηκαν πολλές κινητοποιήσεις εκ μέρους των Καλαβρυτινών, με σκοπό να αποφευχθεί το σταμάτημα της λειτουργίας του οδοντωτού ή η μείωση των δρομολογίων του.

Το αίτημά τους, και απαραίτητη προϋπόθεση για την συνέχιση της λειτουργίας του οδοντωτού, είναι η προμήθεια τεσσάρων συρμών (κόστους 999.280.000 δρχ.).

Ανασταλτικός παράγοντας που καθυστερεί την λήψη της απόφασης για παροχή κονδυλίων στον εκσυγχρονισμό του οδοντωτού είναι τα οδικά έργα που πραγματοποιούνται ήδη στην περιοχή ή που έχουν προταθεί από τον Δήμο Καλαβρύτων.

8.Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4

Το Ευρωπαϊκό Μονοπάτι Μεγάλων Διαδρομών E4, ξεκινώντας από τα Πυρηναία, φτάνει στην Ελλάδα μέσω Γιουγκοσλαβίας στο φυλάκιο της Νίκης βόρεια της Φλώρινας. Διασχίζει όλη την χώρα έως το νοτιότερο άκρο της Πελοποννήσου το Γύθειο, έτσι δίνεται η δυνατότητα στον ορειβάτη να γνωρίσει όλη την ποικιλία του Ελληνικού τοπίου και φύσης.

Η διαδρομή του μονοπατιού στην Ελλάδα μπορεί να χωριστεί σε δύο μεγάλα τμήματα, το βόρειο μέχρι τους Δελφούς και το νότιο (Πελοπόννησος) μέχρι το Γύθειο. Η διαδρομή του νότιου τμήματος θεωρείται πολύ πιο εύκολη από τη βόρεια και μπορεί να περπατηθεί όλες τις εποχές του έτους καθώς το κλίμα της Πελοποννήσου είναι πιο ήπιο.

Ιδανική περίοδος για να περπατηθεί το μονοπάτι στην Ελλάδα είναι από 15 Μαΐου έως και αρχές Οκτωβρίου. Χιόνια συναντά ο ορειβάτης από τον Νοέμβριο μέχρι τέλος Ιουνίου.

Το τμήμα του μονοπατιού E4 που διασχίζει τον νομό Αχαΐας, είναι το ακόλουθο:

- Δελφοί - Διακοφτό. Από Δελφούς, μετά πορεία 3 ωρών περίπου μέσα από ελαιώνες και πηγές, φτάνουμε στην Κίρρα, απ'όπου με το λεωφορείο κατευθυνόμαστε για το λιμάνι του Αγίου Νικολάου απ'όπου το φέρυ-μποτ μας μεταφέρει στο Αίγιο. Από εδώ ξεκινά το νότιο τμήμα του E4. Από το Αίγιο μετά, 2.30-3 ώρες πορεία μέσα από δεντροκαλλιέργειες, φτάνουμε στο Διάκοφτό, όπου υπάρχει πλήθος εστιατορίων και ξενοδοχείων.

- Διακοφτό - Καλάβρυτα. Από το Διακοφτό διασχίζουμε το φαράγγι του Βουραϊκού και φτάνουμε μετά από 3 ώρες στο χωριό Ζαχλωρού. Από εκεί

συνεχίζουμε προς Καλάβρυτα, 2.30 ώρες περίπου, όπου και υπάρχουν ξενοδοχεία, εστιατόρια κ.λ.π.

•Καλάβρυτα - Πλανητέρο. Από τα Καλάβρυτα ακολουθούμε την σήμανση προς το χωριό Κάτω Λουσούς, 2.30 ώρες πορεία, και συνεχίζουμε Ν.Α., διασχίζουμε την χαράδρα όπου υπάρχει πηγή για να φτάσουμε στο χωριό Πλανητέρο, 3 ώρες περίπου πορεία. Στο Πλανητέρο υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια και πρόχειρο φαγητό.

•Πλανητέρο - Λυκούρια. Από το Πλανητέρο το σηματοδοτημένο μονοπάτι οδηγεί προς τα χωριά Άρμπουνα και Αγ. Νικόλαος περνώντας από την πηγή του Αροανείου. Από Αγ. Νικόλαο ακολουθούμε το μονοπάτι προς Τουρλάδα, Κρινόφυτα και προς Λυκούρια, 7 ώρες πορεία. Στο χωριό Λυκούρια υπάρχουν ενοικιαζόμενα δωμάτια.

•Λυκούρια - Δάρας. Από τα Λυκούρια το μονοπάτι οδηγεί μέσα από τις πηγές του Λάδωνα στο χωριό Παγκράτιο, 3 ώρες πορεία περίπου. Από το Παγκράτιο, μετά από πορεία 1.30 ώρας, φτάνουμε στο χωριό Δάρας. Η διανυκτέρευση μπορεί να γίνει στη Τρίπολη όπου πηγαίνουμε με λεωφορείο ή ταξί.

9.Καταφύγια και Χιονοδρομικά Κέντρα του νομού

α)

ΒΟΥΝΟ	Παναχαϊκό
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	Ψαρθί (1.420 μ.)
ΟΝΟΜΑΣΙΑ	Σ. Γεροκωστόπουλος
ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	50 άτομα
ΘΕΡΜΑΝΣΗ	2 σόμπες πετρελαίου
ΥΔΡΟΔΟΤΗΣΗ	Από πηγή δίπλα του
ΚΟΥΖΙΝΑ	Οργανωμένη
ΤΟΥΑΛΕΤΕΣ	Εντός καταφυγίου
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	Ε.Ο.Σ. Πατρών Παντανάσσης 29 (061/273912)

ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗ Από Πάτρα Ρωμανό μέσω Ζάστοβας και
Κοκκινόβρυσης 10χλ. χωματόδρομος. Από χωριό Πουρναρόκαστρο, μονοπάτι
σηματοδοτημένο 2 ώρες και 30' πορεία.

β)

ΒΟΥΝΟ	Κυλλήνη ή Ζήρεια
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	Οροπέδιο (1.520 μ.)
ΟΝΟΜΑΣΙΑ	Ζήρεια Α'
ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	30 άτομα
ΘΕΡΜΑΝΣΗ	2 σόμπες πετρελαίου
ΥΔΡΟΔΟΤΗΣΗ	Με δίκτυο από γεώτρηση
ΚΟΥΖΙΝΑ	Οργανωμένη
ΤΟΥΑΛΕΤΕΣ	Εκτός καταφυγίου
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	Ε.Ο.Σ. ΑιγίουΣωτηρίου Πόντου & Αράτου (0691/25285)
ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗ	Από Άνω Τρίκαλα 15 χιλ. χωματόδρομος.

γ)

ΒΟΥΝΟ	Χελμός
ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	Διάσελο Αυγού (2.100 μ.)
ΟΝΟΜΑΣΙΑ	Β. Λεοντόπουλος
ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	12-16 άτομα
ΘΕΡΜΑΝΣΗ	Σόμπα πετρελαίου, τζάκι
ΥΔΡΟΔΟΤΗΣΗ	Από πηγή σε απόσταση 200 μ.
ΚΟΥΖΙΝΑ	- -
ΤΟΥΑΛΕΤΕΣ	- -
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	Σ.Ο.Χ. Καλαβρύτων (0692/22611)
ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΗ	Από Καλάβρυτα άσφαλτος 15 χιλ. έως και το

χιονοδρομικό κέντρο και από εκεί έχει δύο δυνατότητες προσπέλασης : α) συνεχίζει
χωματόδρομος 5 χιλ. έως την πηγή του Πουλιού και με παράκαμψη 300 μ. βγαίνει έως
το καταφύγιο, β) από το χιονοδρομικό κέντρο μονοπάτι 30' πορεία μέχρι το

καταφύγιο. Πάνω από τους Λουσούς υπάρχει μονοπάτι με σήμανση. Για να φτάσει κανείς στο καταφύγιο μέσω αυτού χρειάζεται 1 ώρα και 30' πορεία.

ΣΤ2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΟΡΕΙΝΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Κρίνω απαραίτητο να αναφέρω τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού στην Αχαΐα αλλά και γενικότερα σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Πιο αναλυτικά :

- Έλλειψη προσπάθειας για διάδοση των χειμερινών αθλημάτων. Στην χώρα μας όχι μόνο είναι ανύπαρκτα τα “ορεινά” σχολεία, αλλά σε κανένα από τα αθλητικά σχολεία που ιδρύθηκαν δεν υπάρχει η χιονοδρομία σαν μάθημα.

- Απουσία χιονοδρομικού κέντρου διεθνούς σημασίας και προβολής, εκτός του Παρνασσού και σε κάποιο βαθμό του Σελίου.

- Ελλείψεις στο οδικό δίκτυο και σε άλλα έργα υποδομής. Επίσης, ακόμα και στα πιο δημοφιλή κέντρα, ο εκχιονισμός των δρόμων πρόσβασης συχνά καθυστερεί λόγω του ανεπαρκούς εξοπλισμού και διαθέσιμου ανθρωποδυναμικού.

- Κατακερματισμός και διασπορά των μονάδων. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση δυο χωρών πιο ανεπτυγμένων στο σκι από την Ελλάδα και παρόμοιου πληθυσμιακού μεγέθους. Η Βουλγαρία έχει 5 χιονοδρομικά κέντρα και η Χιλή 12, ενώ η Πρώην Γιουγκοσλαβία, μεγάλη δύναμη του σκι, 23.

- Ελλείψεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό και πάγιες εγκαταστάσεις των μεγαλύτερων χιονοδρομικών κέντρων. Στα lifts αυτών ο χρόνος αναμονής στις ώρες αιχμής είναι ιδιαίτερα αυξημένος.

- Ανυπαρξία ξενοδοχειακών καταλυμάτων στην βάση των lifts. Το αποτέλεσμα είναι η δαπάνη πολύτιμης ώρας για μετάβαση από το ξενοδοχείο στις πίστες.

- Υποτυπώδης διαφημιστική προσπάθεια. Τα έντυπα που εκδίδονται δεν μπορούν να συγκριθούν με αντίστοιχα ξένα, λόγω περιορισμένων οικονομικών πόρων.

- Στην χώρα μας δεν διοργανώνεται κλαδική έκθεση για τον ορεινό και χειμερινό τουρισμό.
- Πενιχρές “παράλληλες” εκδηλώσεις στις περιοχές των χιονοδρομικών κέντρων.
- Όσον αφορά τις παγοδρομίες, σοβαρό πρόβλημα στην ανάπτυξη του αθλήματος δημιουργεί η έλλειψη αιθουσών παγοδρομίας.
- Στην ορειβάσια τα κυριότερα προβλήματα συνοψίζονται στην πλημμελή συντήρηση των υπάρχόντων καταφυγίων.
- Οι σύλλογοι που ασχολούνται με τα χειμερινά αθλήματα -χιονοδρομικοί, ορειβατικοί, παγοδρομιών- χρηματοδοτούνται ανεπαρκώς σε σύγκριση με συλλόγους άλλων αθλημάτων.

ΣΤ3. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η περιγραφή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την ανάπτυξη ορεινών κέντρων γενικά και χιονοδρομικών κέντρων ειδικότερα, βασίζεται κυρίως στην ξένη εμπειρία. Αυτό οφείλεται τόσο στο γεγονός ότι λόγω της μακρόχρονης λειτουργίας τους, είναι πλέον εμφανής οι αρνητικές επιπτώσεις όσο και στο γεγονός της σαφώς μεγαλύτερης κλίμακας των σχετικών προγραμμάτων.

Εξετάζοντας το θέμα της ένταξης των τουριστικών καταλυμάτων είναι αναγκαίο να αναφερθεί κανείς σε διαφορετικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν ανάλογα με την περίοδο ίδρυσης των χιονοδρομικών κέντρων. Σε μια πρώτη φάση, όπου τα καταλύματα χωροθετούνται στα όρια του πλησιέστερου οικισμού, η σημαντικότερη αντίθεση προκύπτει από την κλίμακα των μονάδων. Στην συνέχεια, σαν αποτέλεσμα των όρων στο παιχνίδι προσφοράς-ζήτησης για γη, η αγροτική γη καταλαμβάνεται προοδευτικά από ακανόνιστες συγκεντρώσεις εγκαταστάσεων προορισμένων για τουριστική χρήση. Στην περίοδο του μεσοπολέμου, όπου εντατικοποιούνται οι δραστηριότητες του ορεινού και χειμερινού τουρισμού, εμφανίζεται αύξηση των

πυκνοτήτων με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα συμφόρησης παρόμοια με εκείνα των παράκτιων περιοχών. Ακόμα και τα πιο σύγχρονα παραδείγματα που προσπάθησαν να επιφέρουν μεταβολές, οι οποίες βασίστηκαν στην αποφυγή επανάληψης προβλημάτων του παρελθόντος, τελικά δεν κατάφεραν να αποφύγουν ούτε την υπέρβαση της κλίμακας, ούτε τη χρησιμοποίηση αρχιτεκτονικών στοιχείων και υλικών ξένων προς το τοπικό περιβάλλον, ούτε τις αρνητικές επιπτώσεις από τις συναφείς δραστηριότητες.

Από το χειμερινό τουρισμό αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις έχουν μόνο οι εγκαταστάσεις για το σκι καταβάσεων. Στην περίπτωση, δε, χιονοδρομικών κέντρων όπου οι εγκαταστάσεις καταλυμάτων, αναψυχής, εξυπηρέτησεων (γυμναστήρια, sauna), εμπορίου, άλλων σπορ (π.χ. παραδρομία, πισίνες) έχουν αναπτυχθεί σε άμεση επαφή με τις πίστες οι αρνητικές επιπτώσεις εντείνονται.

Το έργο ανάπτυξης των χιονοπλαγιών προϋποθέτει σημαντικές σε ένταση και έκταση αλλαγές του φυσικού περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα τα έργα αυτά επιφέρουν αλλοιώσεις του γεωμορφολογικού αναγλύφου για την διαμόρφωση των πιστών, την αποψίλωση σημαντικών εκτάσεων, για την διαμόρφωση διαδρομών εκβραχισμούς για την εδραίωση πυλώνων, αναβατήρων και τεχνικές διαδρομές. Είναι προφανές ότι τόσο κατά την διάρκεια αυτών των έργων, όσο και κατά τη λειτουργία τους δημιουργούνται σοβαρές καταστροφές στην πρώτη περίπτωση και ενοχλήσεις στη δεύτερη, που αφορούν την χλωρίδα και την πανίδα, ενώ σημαντικές μεταβολές δημιουργούνται και στο τοπίο. Ακόμα και αν κανείς αποδεκτεί την παρουσία αυτών των εγκαταστάσεων κατά τη διάρκεια της χιονοδρομικής περιόδου, κυρίως γιατί η χιονοκάλυψη καταφέρνει να απαλύνει τις αρνητικές επιπτώσεις αυτών των μεταβολών, η θερινή εμφάνιση αυτών των περιοχών αποκαλύπτει την πραγματική εικόνα, η οποία επιδεινώνεται από την εναπόθεση διαφόρων αντικειμένων στο έδαφος τα οποία είχαν εγκαταλειφθεί κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Πολλά από αυτά τα αντικείμενα θεωρούνται εξαιρετικά επικίνδυνα για την πανίδα της περιοχής. Τα δίκτυα υποδομής -οδικής πρόσβασης, ύδρευσης, αποχέτευσης, μεταφοράς και μετασχηματισμού ενέργειας, τηλεπικοινωνιών- προξενούν ανάλογες αλλοιώσεις και ενοχλήσεις στα φυσικά στοιχεία της περιοχής.

Οι κοινωνικές επιπτώσεις, ακόμα και στην μικρή κλίμακα χιονοδρομικά κέντρα, είναι επίσης σημαντικές. Οι μεταβολές στην οικονομική δομή και οι αναπόφευκτες αλλαγές σε χρήσεις γης και δραστηριότητες, συμβάλλουν σ' αυτό το φαινόμενο σε

συνδυασμό με τη συμπεριφορά και τρόπο ζωής των επισκεπτών, είτε αυτοί προέρχονται από το εσωτερικό της χώρας είτε από το εξωτερικό, ο οποίος παρουσιάζει ελάχιστα κοινά σημεία μ' αυτόν του τοπικού πληθυσμού.

Θετικές, όμως, πρέπει να θεωρηθούν οι επιπτώσεις από την ανάπτυξη κοινωνικής και τεχνικής υποδομής σε απομακρυσμένες περιοχές, την οποία οι κάτοικοι είχαν στερηθεί στο παρελθόν και η οποία δρα καταλυτικά στη συγκράτηση του φαινομένου του αποπληθυσμού της υπαίθρου.

Οι οικονομικές επιπτώσεις πρέπει να θεωρηθούν θετικές και σημαντικές, δεν επωφελούνται όμως εξίσου όλα τα μέλη της τοπικής κοινωνίας δεδομένου ότι αρκετές από τις θέσεις εργασίας που δημιουργούνται από την δραστηριότητα αυτή απαιτούν την πλήρωση με εξειδικευμένο κυρίως προσωπικό που συχνά έρχεται από άλλες περιοχές στην αρχική περίοδο ανάπτυξης. Προοδευτικά, όμως, αυτές οι θέσεις στελεχώνονται από το τοπικό ανθρωποδυναμικό. Εξάλλου, η μορφή αυτή επιμηκύνει την τουριστική περίοδο, αναπτύσσει τα χειμερινά αθλήματα και προβάλλει το αθλητικό και τουριστικό προφίλ της χώρας.

ΣΤ4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Ο χιονοδρομικός τουρισμός βρίσκεται σε σπαργανώδη μορφή στην Ελλάδα και όχι μόνο έναντι των "αλπικών" χωρών, αλλά και έναντι χωρών με παρόμοιες κλιματολογικές και οικονομικοκοινωνικές συνθήκες όπως η Ισπανία, Ιταλία, Χιλή, Αργεντινή και τα Βαλκανικά κράτη. Ταυτόχρονα η Ελλάδα είναι μια από τις πιο ορεινές χώρες της Ευρώπης, αφού τα βουνά καταλαμβάνουν μεγάλη επιφάνεια και ο ορεινός πληθυσμός αποτελεί το 9,67% του συνόλου (1981).

Στην αθλητική χιονοδρομία, που βρίσκεται ακόμα σε χαμηλά επίπεδα παρατηρείται μια αυξητική τάση τα τελευταία έτη.

Αρκετά αξιόλογη είναι η προσπάθεια της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, η οποία από το 1988 εφαρμόζει το πρόγραμμα “Νέοι και Βουνό”. Με αυτό χρηματοδοτούνται Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης οι οποίοι σε συνεργασία με Ορειβατικούς και Χιονοδρομικούς Συλλόγους οργανώνουν μαθήματα εκμάθησης των “ορεινών” αθλημάτων: χιονοδρομίας, ορειβασίας, σπηλαιολογίας. Το ενδιαφέρον που εκδηλώθηκε από Ο.Τ.Α. και Συλλόγους ήταν μεγάλο, αλλά τα ποσά που διατέθηκαν μικρά. Συλλογικά κατά την περίοδο 1988-1991 διατέθηκαν 75 εκατομμύρια δραχμές.

Η χώρα μας πληρεί τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη του χιονοτουρισμού, τουλάχιστον για το τρίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου-Μαρτίου. Οι κυριότεροι λόγοι που συνηγορούν σ’ αυτό είναι:

- Η εξοικονόμηση συναλλάγματος, δεδομένου ότι χιλιάδες Έλληνες μεταβαίνουν κάθε χρόνο σε χιονοδρομικά κέντρα του εξωτερικού, ιδίως στη Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία και Αυστρία για διακοπές,

- Η οικονομική ανάπτυξη των ορεινών περιοχών και η αύξηση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων. Οι περιοχές αυτές δεν διαθέτουν εναλλακτική δυνατότητα ταχείας βελτίωσης των οικονομικών συνθηκών,

- Η παραμονή του ορεινού πληθυσμού στον τόπο κατοικίας του, εφόσον δημιουργούνται ικανοποιητικές εργασιακές και οικονομικές συνθήκες,

- Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, δεδομένου ότι η μεγάλη πλειοψηφία των τουριστών επισκέπτεται την Ελλάδα τους θερινούς μήνες. Η χειμερινή υποδομή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και τον υπόλοιπο χρόνο,

- Η προβολή του αθλητικού προφίλ της χώρας στα χειμερινά αθλήματα.

Αναλυτικότερα αναφέρω τις παρακάτω προτάσεις σε ορισμένες μορφές ορεινού-χειμερινού τουρισμού.

A. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΑ

Έχει αποδειχθεί ότι η ανάπτυξη των χιονοδρομικών κέντρων είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη σε τοπικό και περιφεριακό επίπεδο. Το γεγονός αυτό, η τάση αύξησης του αριθμού των χιονοδρομικών κέντρων, σε συνδιασμό με την αυξανόμενη ζήτηση. Παρ’ όλα αυτά, το υψηλό οικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος ανάπτυξης και συντήρησης με την κλίμακα του Ελληνικού χώρου και το μικρό εύρος της χειμερινής περιόδου επιβάλλουν τη μικρής κλίμακας

ανάπτυξη στον τομέα αυτό. Συγκεκριμένα η ανάπτυξη του περπατιτικού σκι θεωρείται βέλτιστη επιλογή διότι συνδιάζει την υποτυπώδη υποδομή με σημαντικά ωφέλη για τις ορεινές κοινωνίες. Άλλες κατευθύνσεις είναι οι εξής:

- Πρέπει να υπάρξει προσέγγιση με όλους τους φορείς που κατά καιρούς έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για την ανάπτυξη αυτού του τομέα, απ'ευθείας ή μέσω των Επιμελητηρίων και Πρεσβειών. Παράλληλα με την συμμετοχή των κατοίκων και των φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, πρέπει να προσελκυθούν ιδιώτες επιχειρηματίες, Έλληνες και αλλοδαποί, που έχουν εμπειρία στον τομέα αυτό,

- Για την προσέλκυση των επενδυτών θα πρέπει να κινητοποιηθούν τα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας, Τουρισμού, ο Ε.Ο.Τ., οι αναπτυξιακές Τράπεζες, τα Επιμελητήρια και τα Εμπορικά Τμήματα των Ελληνικών Πρεσβειών. Οι φορείς αυτοί πρέπει να έχουν συνεχή επικοινωνία με αντίστοιχους αλλοδαπούς, ενώ στην Αθήνα πολύτιμοι σύνδεσμοι είναι τα Εμπορικά Τμήματα των ξένων Πρεσβειών, τα Μικτά Επιμελητήρια και τα Γραφεία των Οργανισμών Τουρισμού. Η διοργάνωση αποστολών και η συμμετοχή σε Διεθνείς Εκθέσεις και Συνέδρια υποβοηθεί την αναπτυξιακή προσπάθεια,

- Έκδοση ειδικών φυλλαδίων από τον Ε.Ο.Τ. και τις Τοπικές Αυτοδιοικήσεις για διαφήμιση των χιονοδρομικών κέντρων. Παράλληλα πρέπει να υποβοηθηθούν οι Νομαρχίες, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης και οι Ορειβατικοί και Χιονοδρομικοί Σύλλογοι στην έκδοση εντύπων για τα κέντρα της περιοχής τους,

- Έκθεση "Ορεινής" PHILOXENIA, η οποία θα είναι η κλαδική έκθεση των ορεινών θερέτρων της χώρας, προβάλλοντας ταυτόχρονα οικοτουριστικά ενδιαφέροντα,

- Χρησιμοποίηση των σχολείων για την διάδοση των χειμερινών αθλημάτων. Σε πρώτη φάση προτείνεται η εισαγωγή του μαθήματος της χιονοδρομίας σε αθλητικά γυμνάσια (ιδιαίτερα σε αυτά που βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή των χιονοδρομικών και ορεινών εγκαταστάσεων). Η διοργάνωση σχολικών αγώνων στα χιονοδρομικά κέντρα θα διευκολύνει αυτήν την προσπάθεια,

- Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ως βασικό μέσο εκτέλεσης των έργων υποδομής (οδοποιία, ύδρευση, ηλεκτροφωτισμός, τηλεπικοινωνίες, αποχέτευση, εξωραϊστικά έργα) στις περιοχές των ορεινών θερέτρων και ειδικότερα στα χιονοδρομικά κέντρα,

■ Επέκταση χρηματική του προγράμματος της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς “Νέοι και Βουνό”. Διάθεση χρημάτων απ’ευθείας στους ορειβατικούς και χιονοδρομικούς συλλόγους για την εφαρμογή του προγράμματος,

■ Διοργάνωση παράλληλων εκδηλώσεων στις περιοχές των χιονοδρομικών κέντρων, όπως ημέρες προβολής τοπικών προϊόντων γεωργικών, κτηνοτροφικών, ξυλογλυπτικής, υφαντικής, χειροτεχνίας, αναβίωσης τοπικών εθίμων, λειτουργία μουσείων και βιβλιοθηκών, χορευτικές βραδιές, εκδηλώσεις με τοπικά φολκλορικά (όχι μόνο εθνικά) συγκροτήματα, εκδρομές σε γειτονικά αξιοθέατα,

■ Διοργάνωση σεμιναρίων που θα απευθύνονται στον αγροτικό πληθυσμό σχετικά με θέματα ορεινού τουρισμού. Τα σεμινάρια αυτά μπορούν να συγχρηματοδοτηθούν από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Γεωργικό της Ε.Ο.Κ.

Β. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΟΡΕΙΒΑΣΙΑ

Ο τομέας αυτός σήμερα είναι ο πλέον συναλλαγατοφόρος από τον κλάδο του ορεινού και χειμερινού τουρισμού και πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα, ώστε να αυξηθεί ο αριθμός των ξένων ορειβατών που επισκέπτονται τα ελληνικά βουνά. Για την αυξησή του προτείνεται:

- Επισκευή και καλή συντήρηση των καταφυγίων,
- Ίδρυση Σχολών Οδηγών Βουνού στη βόρεια και νότια Ελλάδ

Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΟΔΡΟΜΙΑ

Χώροι των παγοδρομιών πρέπει να κατασκευαστούν αρχικά στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας. Μακροπρόθεσμα είναι πιθανόν δυνατή η δημιουργία παγοδρομιών στα μεγαλύτερα χιονοδρομικά κέντρα της χώρας, ώστε να μετατραπούν σε ολοκληρωμένα συγκροτήματα χειμερινών δραστηριοτήτων.

ΣΤ5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι πρόσφατες αντιλήψεις για το σχεδιασμό των χιονοδρομικών κέντρων δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην επανεξέταση του ζητήματος της χωροθέτησης των τουριστικών καταλυμάτων, όχι μόνο για οικονομικούς ή λειτουργικούς λόγους αλλά κυρίως διότι δημιουργούν σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις για το φυσικό περιβάλλον.

Προκειμένου να μειωθεί το κόστος εγκατάστασης και το μέγεθος του εγχειρήματος είναι αναγκαία η ένταξή του, κατά το δυνατό, στις υπάρχουσες οικιστικές συγκεντρώσεις. Ταυτόχρονα θεωρείται σημαντική η εξεύρεση τόπων εγκατάστασης στους οποίους η δημιουργία της απαιτούμενης υποδομής δεν θα καταστρέψει μεγάλο τμήμα του φυσικού χώρου. Η θεώρηση αυτή δεν αποσκοπεί στην παρακώλυση της ανάπτυξης κέντρων ορεινού τουρισμού γενικότερα, αλλά βασίζεται στην πεποίθηση ότι τα πλεονεκτήματα των τουριστικών συγκροτημάτων δίπλα στις πίστες είναι πολύ κατώτερα από το όφελος του μειωμένου κόστους, του ευκολότερου ελέγχου και των μικρών μονάδων.

Συμπληρωματικά, είναι εμφανές ότι παράλληλα με την ζήτηση για τις καθιερωμένες μορφές τουριστικών συγκροτημάτων υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον για νέες μορφές κατάλυσης περισσότερο ενταγμένες στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον των ορεινών περιοχών -έστω και σε απόσταση από το χιονοδρομικό κέντρο- οι οποίες εξασφαλίζουν υψηλότερη ποιότητα, όχι μόνο στο θέμα της αρχιτεκτονικής αλλά και στο θέμα της υποδοχής από την τοπική κοινωνία. Η μετάβαση σ'ένα νέο τουριστικό πρότυπο, ενταγμένο στις τοπικές κοινωνικοοικονομικές δομές, στοχεύει ουσιαστικά στην διατήρηση των ορεινών οικισμών. Οι κάτοικοι των αστικών κέντρων πρέπει να αντιληφθούν την αναγκαιότητα διατήρησης των ορεινών περιοχών όχι στα πρότυπα της Disney-Land, ή σαν ζώνη όπου μεταμφιεσμένοι ορεσειβίοι θα υποδέχονται τους αστούς, αλλά σαν μια ζωντανή περιοχή όπου οι άνθρωποι ζουν για τον εαυτό τους, είναι ευχαριστημένοι να ζουν από τον πρωτογενή τομέα και τον τουρισμό, με λίγα λόγια διατηρούν και ενισχύουν τα πολιτισμικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους.

Η ανάπτυξη του ορεινού και χιονοδρομικού τουρισμού στην Ελλάδα έχει ιδιαίτερη σημασία για την ικανοποίηση της εγχώριας ζήτησης, η οποία αυξάνεται με ταχύτατους ρυθμούς και της οποίας ένα μεγάλο ποσοστό ικανοποιείται σήμερα σε

κέντρα του εξωτερικού, δημιουργώντας σημαντικές εκροές συναλλάγματος. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι είναι σκόπιμη η αποφυγή δημιουργίας μεγάλης κλίμακας χιονοδρομικών κέντρων, λόγω της ευθραυστότητας του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας.

Τέλος, τα συμπεράσματα από την ανάλυση παραγόντων που αφορούν την ανάπτυξη του οικότουρισμού έχουν ιδιαίτερη σημασία λόγω του σχετικά υψηλού βαθμού συγγένειας των δύο αυτών μορφών.

Z. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Z1α. ΕΠΑΡΧΙΑ ΠΑΤΡΩΝ

α. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΤΡΩΝ

Επειδή τα εργοστάσια μολύνουν το περιβάλλον, δημιουργήθηκε στην Πάτρα, βιομηχανική περιοχή (ΒΙ.ΠΕ). Βρίσκεται περίπου 25 χλμ. νοτιοδυτικά της Πάτρας. Είναι κοντά στο χωριό Άγιος Στέφανος και 8 χλμ. νότια του παραθαλάσσιου χωριού Καμίνια. Όλα τα εργοστάσια που θα γίνονται, υποχρεωτικά πρέπει πλέον, να είναι σε αυτήν την περιοχή και αυτά που υπάρχουν στην πόλη της Πάτρας να μεταφερθούν.

Η δημιουργία της ΒΙ.ΠΕ. των Πατρών έγινε με σκοπό να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Η Πάτρα λόγω της γεωγραφικής θέσης που κατέχει αποτελεί τον συνδετικό κρίκο της χώρας μας με την υπόλοιπη Ευρώπη. Αυτός είναι ο βασικότερος λόγος που επιλέχθηκε η Πάτρα για την δημιουργία ΒΙ.ΠΕ.

Επίσης η ύπαρξη της ΒΙ.ΠΕ. προσφέρει και από άποψη περιβαλλοντική, γιατί η συγκέντρωση των βιομηχανιών εκεί, απαλλάσσει τους οικισμούς που βρίσκονται κοντά στις βιομηχανίες από ενοχλήσεις και απόβλητα. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι ένας μεγάλος αριθμός εργαζομένων πήρε μέρος για την δημιουργία των εργοστασίων μέσα στην ΒΙ.ΠΕ.

Η δημιουργία της συμβάλλει στην δημιουργία και ανάπτυξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων της βιοτεχνίας και των συνεταιρισμών με την εντατικοποίηση των μέτρων, τα οποία στην συγκεκριμένη περίπτωση έχουν ήδη προβλεφθεί στα πλαίσια των ενισχύσεων για την βελτίωση της οργάνωσης των επιχειρήσεων. Επίσης την παραγωγή άλλων δραστηριοτήτων στο επίπεδο μικρομεσαίων επιχειρήσεων και

ιδίως όσων η λειτουργία εντάσσεται στο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας προγενέστερο της γεωργίας και της βιομηχανίας ειδών διατροφής καθώς και δραστηριοτήτων συναφών με την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η ΒΙ.ΠΕ. στην δημιουργία της είχε σκοπό να επιτελέσει όλα τα παραπάνω, δηλαδή ένα ρόλο ως μέσο χωροταξικής ανακατανομής της βιομηχανίας και περιφερειακής ανάπτυξης. Επίσης να συντελέσει στην οικονομική άνοδο της περιοχής με την δημιουργία έργων υποδομής και άνοδο του βιοτικού και ποιοτικού επιπέδου του πληθυσμού.

Όμως με την παρέλευση της δεκαετίας η διαπίστωση είναι ότι τελικά η εμφάνιση ελλειπών υποδομής (νερό, διάθεση αποβλήτων, συγκοινωνιακό δίκτυο), σαν αποτέλεσμα είχε να μην καταστεί δυνατόν να αποτελέσει χώρο συγκέντρωσης βιοτεχνικών- βιομηχανικών και επενδυτικών πρωτοβουλιών.

β. ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

Το λιμάνι της Πάτρας λόγω του μεγέθους του και της θέσης του, εξυπηρετεί πολλά πλοία που φεύγουν για διάφορα μέρη της Ελλάδας και του εξωτερικού. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα με τον πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία η κίνηση αυξήθηκε τόσο πολύ που τέθηκε το θέμα να επεκταθεί το λιμάνι. Συγκεκριμένα η αύξηση των αφίξεων-αναχωρήσεων και ο αλματώδης πολλαπλασιασμός των φορτηγών διεθνών μεταφορών, προκαλούν κυκλοφοριακό κομφούζιο ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες. Τα μέτρα αστυνόμευσης και η ενίσχυσή τους δεν αποτελούν λύση.

Τα παραπάνω προκάλεσαν το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των τοπικών φορέων και έτσι άρχισε να γίνεται πραγματικότητα το έργο του νέου λιμένα Πατρών. Τον Ιούλιο του 1995 επιλέχθηκαν 10 κοινοπραξίες ή εταιρείες, προκειμένου να καταθέσουν προσφορά για την κατασκευή του έργου, προϋπολογισμού 13 δις δραχμών. Σημειώνεται ότι το έργο αυτό συγχρηματοδοτείται από το δεύτερο Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης και από τους εθνικούς πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Επίσης στο δεύτερο Πλαίσιο Στήριξης εντάσσονται και μελέτες χωροταξίας χερσαίων χώρων -μελέτες έργων υποδομής, μελέτες γενικών έργων- στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και η μελέτη για την κατασκευή κτιρίου που θα στεγαστεί ο νέος λιμενικός σταθμός της Πάτρας.

Επίσης στο προσκήνιο είναι και η ειδική μελέτη που συνέταξε το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας. Σύμφωνα με την μελέτη αυτή, το λιμάνι της Πάτρας χαρακτηρίζεται πρώτης σπουδαιότητας και προτείνεται η συνεχής χρηματοδότησή του μέχρι το 2010.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την μελέτη που έγινε για λογαριασμό του υπουργείου, η αναμενόμενη σταδιακή είσοδος πολλών ευρωπαϊκών χωρών στην Ένωση και η ανάγκη ταχείας και ανεξάρτητης από γεωπολιτικές εξελίξεις σύνδεσης της χώρας μας με τις άλλες χώρες μέλη της Ένωσης, θα δώσει μόνιμο προβάδισμα στη θαλάσσια συχνή επικοινωνία Ελλάδας-Ιταλίας. Λαμβάνοντας υπόψη τους κοινοτικούς στόχους, τις εθνικές προτεραιότητες, τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες, τους περιορισμούς και τα προβλήματα του λιμενικού συστήματος, τα λιμάνια της χώρας χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει οκτώ λιμάνια (μέσα σε αυτά και της Πάτρας), στα οποία πρέπει να βελτιώνεται συνεχώς η υποδομή τους προκειμένου να καλύπτονται οι ανάγκες που θα προκύπτουν.

Αιτιολογώντας τις προτεραιότητες, η μελέτη αναφέρει μεταξύ άλλων, ότι τα λιμάνια Ηγουμενίτσας και Πάτρας θα ενεργοποιήσουν τις δυτικές πύλες των αξόνων Εγνατίας και ΠΑΘΕ. Ωστόσο, επειδή κατά την επόμενη εικοσαετία προβλέπεται ότι η ετήσια αύξηση της εμπορικής κίνησης θα είναι της τάξεως του 4% και της επιβατικής της τάξεως του 5%, πρέπει να ληφθούν επείγοντως διάφορα μέτρα κυρίως στα λιμάνια της πρώτης κατηγορίας. Μεταξύ των μέτρων περιλαμβάνονται: η εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων διαχείρισης και λειτουργίας, η δημιουργία αυτόνομων οργανισμών λιμένων, η προώθηση ιδιωτικοποίησης μεγάλου μέρους των δραστηριοτήτων των λιμανιών, η τυποποίηση της συσκευασίας, η εισαγωγή ελέγχου ναυσιπλοΐας κ.λ.π.

Έτσι το 2010 το λιμάνι της Πάτρας (και τα υπόλοιπα λιμάνια της πρώτης κατηγορίας), θα πρέπει να διαθέτει όλες τις αναγκαίες κτιριακές και ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις, τις απαραίτητες οδικές προσβάσεις και τον κατάλληλα διαμορφωμένο περιβάλλοντα χώρο για να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες εμπορευματικές και επιβατικές ανάγκες.

Σημειώνουμε δε, ότι στο λιμάνι της Πάτρας συνολικά κατέπλευσαν για το πρώτο εξάμηνο του 1995, 1.650 πλοία, με τα οποία εκινήθηκαν 310.000 επιβάτες, 101.000 φορτηγά οχήματα, 46.500 ιδιωτικά οχήματα, 3.100 δίτροχα και 1.500 λεωφορεία. Σε σύγκριση με την κίνηση του πρώτου εξαμήνου του 1994, η κίνηση του 1995

παρουσίασε μια ελαφρά αύξηση, αλλά από την άποψη του οργανωμένου τουρισμού παρουσίασε σημαντική μείωση της τάξεως του 26% (δεν πρέπει να ξεχνάμε την μεσολάβηση του καταστρεπτικού σεισμού του Αιγίου).

γ. ΖΕΥΞΗ ΡΙΟΥ-ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ

Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα αναπτυξιακά έργα που θα πραγματοποιηθούν στην Ελλάδα. Τα δύο τελευταία χρόνια βρίσκεται στο προσκήνιο συνέχεια λόγω των προβλημάτων και των αντιδράσεων μέχρι τη υπογραφή της σύμβασης του έργου.

Ας κάνουμε όμως μια αναδρομή στα γεγονότα πριν την τελική υπογραφή της σύμβασης. Κατ'αρχήν κανένας δεν αποφάνθηκε αρνητικά για την ανάγκη της πραγματοποίησης του έργου. Μάλιστα οι πρώτες επίσημες μελέτες για την κατασκευή του, έχουν υποβληθεί ήδη από το 1976. Οι αντιδράσεις όμως των περιβαλλοντολόγων από την μια πλευρά και τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από τις πηγές χρηματοδότησης, είχαν αποτέλεσμα να μπλοκάρουν το έργο είκοσι ολόκληρα χρόνια.

Όσον αφορά τους περιβαλλοντολόγους, οι αντιδράσεις προκλήθηκαν από το γεγονός ότι δεν συμφώνησαν για τον τρόπο κατασκευής της γέφυρας. Συγκεκριμένα, αρχίζοντας από τους τοπικούς φορείς (Επιτροπή Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος βορειοανατολικών Κοινοτήτων Πατρών) βλέπουμε ότι ενώ δηλώνουν ότι η γέφυρα Ρίου-Αντιρρίου σίγουρα είναι ένα έργο που θα συμβάλλει αποτελεσματικά στην ανάπτυξη του τόπου και θα απομακρύνει τα ρυπογόνα, για το θαλάσσιο περιβάλλον, Ferry Boats, από την άλλη πλευρά δεν συμμερίζονται με κανέναν τρόπο την άποψη "περί μεγαλείου και επιβλητικότητας" μιας κρεμαστής γέφυρας. Ως επιχειρήματα φέρνουν τις κλιματολογικές συνθήκες (άνεμοι μέχρι 10 μποφόρ), ότι είναι η πιο δαπανηρή λύση (αντιπροτείνουν κατασκευή επιπλέουσας ή υποπλέουσας γέφυρας), επίσης υποστηρίζουν ότι με την κρεμαστή γέφυρα θα καταστραφεί το τοπίο του πορθμού (ιστορικά κάστρα κ.λ.π.). Το ισχυρότερο όμως εμπόδιο που προκάλεσαν ήταν η καταγγελία που έγινε στην Ευρωπαϊκή επιτροπή Περιβάλλοντος στην οποία υποστηρίχτηκε ότι δεν έγινε σωστή ενημέρωση του ενδιαφερόμενου κοινού, κατά παράβαση του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Οδηγίας.

Παράλληλα με τα παραπάνω υπήρξαν και τα χρηματοδοτικά προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα:

Η διαπιστωμένη από τους επιστήμονες σεισμικότητα της περιοχής Ρίου-Αντιρρίου, φάνηκε να προβληματίζει ιδιαίτερα την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (Ε.Τ.Ε.Π.) για την χρηματοδότηση του έργου. Τα προβλήματα περιπλέχθηκαν ακόμα περισσότερο όταν ζητήθηκαν εγγυήσεις από το Ελληνικό Δημόσιο και η αύξηση της αντοχής της γέφυρας σε περίπτωση σεισμού, που με βάση την μελέτη δημοπράτησης υπολογίζεται στους 7 βαθμούς της κλίμακας Ρίχτερ (μεγαλύτερο κόστος -πιο δυσχερής χρηματοδότηση).

Τελικά η υπογραφή της τελικής σύμβασης είναι πλέον πραγματικότητα. Η ημερομηνία της υπογραφής της σύμβασης ήταν η 3/1/1996 και στην συνέχεια δόθηκε για επικύρωση από την Βουλή. Οι τελευταίες πληροφορίες αναφέρουν ότι ο χρόνος έναρξης του έργου θα είναι μέσα στον Σεπτέμβριο του 1996.

Ανάδοχος του έργου αναδείχθηκε η κοινοπραξία "ΓΕΦΥΡΑ" που αποτελείται από την Γαλλική GTM- Enteprose με ποσοστό 55% και τις Ελληνικές εταιρείες: Ελληνική Τεχνοδομική με ποσοστό 8%, ΤΕΒ με ποσοστό 8%, Ιωάννου και Παρασκευαΐδης, Ζευσ με ποσοστό 8%, Αθηνά με ποσοστό 8%, Προοδευτική με ποσοστό 8% και Κ.Ι. Σαραντόπουλος με ποσοστό 5%. Η ανάδοχος εταιρεία θα εκμεταλλευθεί την γέφυρα για περίοδο 42 ετών, ενώ το έργο θα ολοκληρωθεί το 2004 οπότε και θα δοθεί στην κυκλοφορία.

Τελικά Αμερικανικά και Ιαπωνικά κεφάλαια θα αποτελέσουν τις εγγυητικές δυνάμεις για να μπορέσει καταρχήν να ξεκινήσει και στην συνέχεια να ολοκληρωθεί το έργο της ζεύξης.

Πιο συγκεκριμένα, η Bank of America και η Bank of Tokyo-Mitsubishi είναι οι επικεφαλής ομίλου εμπορικών τραπεζών, που θα αναλάβουν να καλύπτουν την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων κατά την διάρκεια της κατασκευής του έργου. Η Ε.Τ.Ε.Π. έχει συμφωνήσει με την ανάδοχο κοινοπραξία τη δανειακή σύμβαση της ζεύξης. Το δάνειο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας ξεπερνάει τα 400 εκατ. ECU -κάτι παραπάνω από 120 δις δραχμές- και σύμφωνα με την σύμβαση πρόκειται να χορηγηθεί σε 2 βασικές δόσεις, που θα περιλαμβάνουν τις μελέτες 2 χρόνων και τα έργα αποκατάστασης που θα φθάσουν τα 5 χρόνια. Μια δανειακή σύμβαση που η οροστική της μορφή υπεγράφη πρόσφατα.

Πρόβλημα όμως δημιουργείται για την αποπληρωμή του δανείου κατά την περίοδο εκμετάλλευσης (35 χρόνια) που έχει αναλάβει το Ελληνικό Δημόσιο. Με βάση το συμφωνητικό, που έχει υπογράψει το κράτος με την ανάδοχη εταιρεία, το

Δημόσιο έχει συνάψει ένα δάνειο το οποίο θα έχει ισχύ τότε και μόνο τότε που τα έσοδα από την εκμετάλλευση του έργου δεν καλύπτουν την αποπληρωμή του δανείου της Ε.Τ.Ε.Π. Μια ρήτρα που συμφέρει απολύτως το Ελληνικό Δημόσιο και ενώ έχει δημιουργήσει κλίμα ευφορίας στα κυβερνητικά στελέχη δεν συμβαίνει το ίδιο και με τους ξένους επενδυτές. Τόσο η Αμερικανική τράπεζα όσο και αυτή του Τόκιο, διατηρούν επιφυλάξεις για το ρόλο του Δημοσίου και για την οικονομική αξιοπιστία του. Γι' αυτό και οι δυο αυτές μεγάλες τράπεζες, ενώ είχαν έρθει σε μια πρώτη απευθείας επικοινωνία με το Ελληνικό Δημόσιο, φοβούμενες τυχόν καθυστερήσεις και πάγωμα κονδυλίων, προτίμησαν να συμφωνήσουν με την Ε.Τ.Ε.Π., η οποία διαθέτει και το κύρος και την οικονομική επιφάνεια να καλύψει τους δυο γίγαντες σε οποιαδήποτε περίπτωση.

Το έργο θεωρείται πρότυπο για την Ελλάδα, αλλά και διεθνώς. Θα χρησιμοποιηθούν ρομπότ για την θεμελίωση των τεσσάρων πυλώνων μέσα στην θάλασσα (σε βάθος μέχρι και 54 m), στους οποίους θα στηρίζεται η γέφυρα. Η τεχνολογία που θα χρησιμοποιηθεί είναι αυτή που εφαρμόζεται για να κατασκευαστούν οι πλατφόρμες άντλησης πετρελαίου στην Βόρειο Θάλασσα. Για την αντισεισμική θωράκιση της γέφυρας θα εφαρμοστεί η τελευταία λέξη της τεχνολογίας και οι προδιαγραφές είναι ίσες με τις δυσμενέστερες της Καλιφόρνιας, δεδομένου ότι είναι γνωστή η σεισμικότητα του θαλάσσιου διαύλου.

Η κυρίως γέφυρα θα έχει συνολικό μήκος 2.300 μέτρα και άλλα 630 μέτρα θα είναι οι προσβάσεις-ράμπες από τις δυο πλευρές της. Οι τέσσερις κεντρικοί πυλώνες θα έχουν ύψος πάνω από την επιφάνεια του νερού 160 μέτρα. Το συνολικό πλάτος του καταστρώματος θα είναι 25 μέτρα με δύο λωρίδες κυκλοφορίας οχημάτων ανά κατεύθυνση, μια λωρίδα εκτάκτης ανάγκης ανά κατεύθυνση και δυο φαρδιά πεζοδρόμια. Τα διόδια που θα εισπράττονται για την διέλευση της γέφυρας έχουν υπολογιστεί σε 5 ECU για κάθε αυτοκίνητο, ανεξαρτήτως των ατόμων που μεταφέρει, δηλαδή περίπου 1.500 δραχμές. Σήμερα η διέλευση με τα Ferry-Boats στοιχίζει 1.200 δραχμές για κάθε αυτοκίνητο συν 110 δραχμές για κάθε επιβάτη που μεταφέρει. Στην γέφυρα θα υπάρξουν και μειωμένα διόδια για τους τακτικούς πελάτες.

Πρέπει να σημειωθεί ότι σήμερα με τα Ferry-Boats διέρχονται ετησίως 2 εκατομμύρια οχήματα, εκ των οποίων τα 25% είναι φορτηγά και λεωφορεία. Ο χρόνος διέλευσης των αυτοκινήτων είναι περίπου 45 λεπτά, αλλά με την γέφυρα περιορίζεται σε 5 λεπτά, ενώ εξασφαλίζεται η οδική επικοινωνία ανεξαρτήτως καιρικών συνθηκών.

δ. ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΗ ΟΔΟΣ ΠΑΤΡΑΣ

Δεν είναι λίγοι αυτοί που την παρομοιάζουν με το γεφύρι της Άρτας. Μπορεί να μην γκρεμίζεται (αν και δεν έχουν λείψει παρόμοια προβλήματα με την μορφή κατολισθήσεων), όμως ο αργός ρυθμός κατασκευής για πολλά χρόνια έχει καταντήσει και κουραστικός και μονότονος.

Δεν πρόκειται βέβαια για ένα απλό έργο. Αλλά η Πάτρα παραμένει από τις ελάχιστες, αν όχι η μοναδική, από τις μεγάλες πόλεις της χώρας που στερούνται ακόμα υπεραστικής περιμετρικής οδού, με όλες τις συνέπειες που μπορεί μια τέτοια έλλειψη να σημαίνει και ενώ ο πολεοδομικός ιστός της έχει υπερτριπλασιαστεί τις τελευταίες δεκαετίες και συνεχίζει να επεκτείνεται με ραγδαίους ρυθμούς.

Ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ, ο κος Λαλιώτης, έχει διαβεβαιώσει ότι το έργο θα παραδοθεί σε χρήση το 2000.

Η μελέτη του έργου κατασκευής της ευρείας παράκαμψης Πατρών ανατέθηκε στην ΕΥΠΑΛΙΝΟΣ ΤΑΕ το 1985 και συντάχθηκε σταδιακά μέχρι το 1989. Με βάση την μελέτη αυτή, το έργο άρχισε εκτελούμενο το 1989 με συγχρηματοδότηση από την Ε.Ε. από το Α' Πακέτο Ντελόρ, αλλά με περιορισμένες πιστώσεις. Το έργο συνεχίζεται εκτελούμενο με συγχρηματοδότηση από το Β' Πακέτο Ντελόρ.

Η ευρεία παράκαμψη Πάτρας αρχίζει από την περιοχή του Χαράδρου του οικισμού Μποζαϊτίκων, όπου μέσω ανισόπεδου κόμβου συνδέεται με την Εθνική Οδό Κορίνθου-Πατρών και περιβάλλοντας την πόλη, καταλήγει στην περιοχή Μιντιλόγλι όπου συνδέεται απευθείας με την Εθνική Οδό Πατρών-Πύργου. Κάποια άλλα πληροφοριακά στοιχεία είναι και τα εξής :

-Το μήκος της αρτηρίας είναι 18,5 χλμ., το μήκος των παράλληλων οδών εξυπηρέτησης είναι 22,8 χλμ., το μήκος των οδών επικοινωνίας επί την αρτηρία είναι 9,7 χλμ., το μήκος κλάδων κόμβων (διαφόρων διατομών) είναι 9,1 χλμ., το μήκος της βόρειας σύνδεσης (οδός Κανελλοπούλου) είναι 1,5 χλμ., το μήκος αναβάθμισης παλαιάς εθνικής οδού (Κορίνθου-Πατρών) είναι 1,5 χλμ., το συνολικό μήκος οδοποιίας είναι 63,1 χλμ.

-Διατομή αρτηρίας : Συνολικό πλάτος καταστρώματος 28,5 μ. αποτελούμενο από δύο κλάδους. Το πλάτος κυκλοφορίας κάθε κλάδου είναι 10,5 μ. Ανά κλάδο: Δύο λωρίδες κυκλοφορίας και μια λωρίδα εκτάκτου ανάγκης, διατομή παράλληλων οδών : 6,00/7,00 μ., διατομή οδών επικοινωνίας 6,00/7,00 μ., διατομή βόρειας σύνδεσης 15,00/17,00 μ., διατομή αναβάθμισης Ε.Ο. 16,00/18,00μ.

Η σύνδεση της ευρείας παράκαμψης Πατρών με την πόλη προβλέπεται μέσω 4 ανισόπεδων κόμβων με ονομασίες K1, K4, K5 και K7 και μέσω των κατ'επέκτασιν των κόμβων K4, K5, και K7 συνδεδημένων τμημάτων: K4 : με κάλυψη χειμάρρου Διακονιάρη μήκους 4,7 χλμ., K5:παροχθίως ποταμού Γλαύκου-δύο κλάδοι μήκους $2 \times 5,0 = 10,0$ χλμ., K7: παροχθίως χειμάρρου Παναγίτσα μήκους $2 \times 1,8 = 3$ χλμ.. Το συνολικό μήκος των οδών είναι 18,3 χλμ..

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι υπό τον τίτλο “Παράκαμψη Πάτρας” εννοούμε ένα τεράστιο οδικό έργο, συνολικού μήκους $63,1 + 18,3 = 81,4$ χλμ.

Πρόκειται για έργο εξαιρετικής σημασίας για την πόλη της Πάτρας, γιατί:

α. Θα επιλύσει σε σημαντικό βαθμό το οξύ κυκλοφοριακό πρόβλημα της πόλης, αφού θα απομακρύνει από το βασικό οδικό δίκτυο αυτής την υπεραστική κυκλοφορία,

β. Θα αναλάβει την κυκλοφορία από και προς το νέο λιμάνι της πόλης, κυρίως μέσω του κόμβου K5, εξασφαλίζοντας αφενός την ταχεία διακίνηση οχημάτων χωρίς χρήση των οδών της πόλης και αφετέρου την μείωση της ρύπανσης και ηχορρύπανσης, κυρίως κατά τις ώρες άφιξης και αναχώρησης πλοίων, κατά τις οποίες η πόλη πραγματικά υποφέρει,

γ. Θα αναλάβει σημαντικό μέρος της περιαστικής κυκλοφορίας, με συνέπεια την περαιτέρω αποσυμφόρηση της εντός της πόλης κυκλοφορίας,

δ. Θα αναλάβει σημαντικό μέρος ακόμη και της αστικής κυκλοφορίας, μειώνοντας ακόμη περισσότερο την κίνηση μέσα στην πόλη.

Όταν μάλιστα κατασκευαστεί και η μικρή περιμετρική οδός, είναι βέβαιο ότι οι κυκλοφοριακές συνθήκες της Πάτρας θα καταστούν αρκετά άνετες. Απτό παράδειγμα η προσφορά της οδού Κανελλοπούλου που συνδέει την είσοδο Πατρών με το λιμάνι, η οποία ανακούφισε σημαντικά τη βόρεια περιοχή της πόλης. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, είναι προφανές ότι θα υπάρξει ισόρροπη ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε όλη σχεδόν την πόλη, αφού η επαφή με το κέντρο θα είναι ταχύτατη και ευχερής και ασφαλώς ενίσχυση της εμπορικής κίνησης, αφού θα είναι ευχερής η άνευρεση χώρων στάθμευσης (στοιχείο καταλυτικό για την αγορά). Είναι επίσης αναμενόμενη η ανάπτυξη της περιοχής περί την παράκαμψη και τα συνδεδημένα τμήματα αυτής, λόγω σημαντικής αξιοποίησης. Σημαντική επίσης αξιοποίηση αναμένεται για την παραλιακή ζώνη μετά την ολοκλήρωση του νέου λιμανιού, ενώ αναμένεται και αύξηση της τουριστικής κίνησης, αφού οι άνετες κυκλοφοριακές συνθήκες και η μείωση της ρύπανσης θα την ευνοούν.

Αλλά και από τεχνικής απόψεως το έργο της ευρείας παράκαμψης Πατρών είναι εξαιρετικής σημασίας με σοβαρές ιδιαιτερότητες και από τα δυσκολότερα τεχνικώς οδικά έργα που εκτελούνται στην χώρα μας. Αρκεί να αναφερθεί ότι σε μήκος μόλις 5 χλμ. προβλέπονται οκτώ διπλές σήραγγες συνολικού μήκους 2.300 μ., τέσσερις διπλές κοιλαδογέφυρες συνολικού μήκους 1.350 μ. και διέλευση της αρτηρίας από τον παλαιό σκουπιδότοπο Πατρών σε μήκος 400 μ. όπου προβλέπεται πλήρης ανάπλαση της περιοχής και μετατροπή της σε άλσος, μέσω των έργων της παράκαμψης. Με τις κατασκευές αυτές επιτυγχάνεται η μέγιστη δυνατή προστασία του περιβάλλοντος, αφού δεν τραυματίζεται η λοφώδης ζώνη που περιβάλλει εξ ανατολών την πόλη και διατηρείται το ζωτικό γι' αυτήν πράσινο. Ειδικά για το πράσινο, επιδεικνύεται ιδιαίτερη ευαισθησία, γιατί προβλέπονται φυτεύσεις μεγάλης έκτασης με αυτόματα δίκτυα άρδευσης, τροφοδοτούμενα μέσω αντλιοστασίων από γεωτρήσεις που θα διανοιχθούν για τον σκοπό αυτό.

Όμως και από επιστημονικής άποψης, το έργο της παράκαμψης είναι μεγάλης σημασίας. Πρέπει να αναφερθεί ότι τα εδάφη της περιοχής είναι από τα πιο δυσχερή για κατασκευές συράγγων, γεγονός που καθιστά τις κατασκευές τους πρωτοποριακά έργα με ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον και απόκτηση ειδικής εμπειρίας σε παρόμοια έργα, που έχει ξεπεράσει τα όρια της χώρας μας. Χαρακτηριστική είναι, επίσης, η επιτυχής κατασκευή της οδού Κανελλοπούλου, η οποία κατασκευάστηκε εν μέρει μέσα σε έλος με ειδική μέθοδο σοβαρού ενδιαφέροντος, που αποτελεί έργο πρότυπο. Τέλος, η κατασκευή του τμήματος της παράκαμψης διαμέσου του παλιού σκουπιδότοπου αποτελεί έργο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, διότι συνιστά πρωτοποριακό έργο, για τα απαιτούμενα κυρίως μέτρα προστασίας, λαμβάνοντας υπόψη ότι προβλέπεται να εκτελεστεί πλησίον κατοικημένης περιοχής και σε επαφή σχεδόν με στρατόπεδο και διυλιστήρια.

Αξιοσημείωτος είναι επίσης και ο εξοπλισμός της αρτηρίας. Προβλέπεται : πλήρης ηλεκτροφωτισμός κόμβων, αρτηρίας και κάτω διαβάσεων, τηλεφωνοδότηση ανάγκης, δίκτυο πυρόσβεσης, δίκτυα αυτόματης άρδευσης, ηλεκτρονικός έλεγχος των συράγγων με συστήματα τηλεόρασης, αερισμού, πυρανίχνευσης, πυρόσβεσης και ρύθμισης της κυκλοφορίας σε περίπτωση ανάγκης, συστήματα συλλογής και αυτόματης καύσης βιοαερίου στην περιοχή του σκουπιδότοπου. Διερευνάται επίσης η δημιουργία χώρου συγκέντρωσης μεγάλων αυτοκινήτων στην ευρύτερη περιοχή του

κόμβου Κ5, προς εξυπηρέτηση κυρίως του νέου λιμένα Πατρών, ώστε να αποφευχθεί κυκλοφοριακή συμφόρηση και ρύπανση στην περιοχή του λιμανιού.

Μέχρι σήμερα έχουν ολοκληρωθεί οι εξής κατασκευές: τμήμα αρτηρίας μήκους 7.4 χλμ., παράλληλες οδοί εξυπηρέτησης μήκους 14 χλμ., οδοί επικοινωνίας μήκους 6 χλμ., ο κόμβος Κ7 με μήκος κλάδων 2.3 χλμ., η βόρεια σύνδεση (οδός Κανελλοπούλου) μήκους 1.5 χλμ., σύνολο 31.2 χλμ. Το υπόλοιπο αντικείμενο των εν ενεργεία εργασιών εκτελείται. Η ολοκλήρωση της αρτηρίας, των κόμβων και των βοηθητικών οδών προβλέπονταν για το έτος 2000.

Οι εν ενεργεία εργασίες είναι:- κατασκευή τμήματος Κ1-Κ4, ανάδοχος "Κ.Ι. Σαραντόπουλος" Α.Ε. Προϋπολογισμός 12 δις δραχμές, -κατασκευή τμήματος Κ1-Κ4 πλύν συραγγών, ανάδοχος "Παντεχνική Α.Ε.". Προϋπολογισμός 10 δις δραχμές,- κατασκευή οδικών συράγγων αρχαιολογικού χώρου και Γηροκομείου του τμήματος Κ1-Κ4, ανάδοχος κ/ξ "Αεγέκ-Τρίτων ΙΙ". Προϋπολογισμός 10 δις δραχμές,- κατασκευή τμήματος Κ4-Κ5, ανάδοχος "Θόλος" Α.Ε. Προϋπολογισμός 6 δις δραχμές,- ολοκλήρωση τμήματος Κ5-Κ6-Κ7, ανάδοχος Κ/Ξ "Τρίγωνο Α.Ε.-Εργοδυναμική Πατρών Α.Ε.-Οικοδομική Α.Ε.-Φωκική Α.Ε.". Προϋπολογισμός 5 δις δραχμές.

Υπό σύσταση εργασίες:- βασική εργασία κατασκευής κόμβου Κ5. Το έργο προβλέπεται να δημοπρατηθεί το 1999. Προϋπολογισμός (εκτίμηση) 10 δις δραχμές,- εργασία συμπληρωματικών έργων. Προϋπολογισμός (εκτίμηση) 10 δις δραχμές. Το αντικείμενο της εργασίας αυτής προβλέπεται να περιλαμβάνει : 1. Τις φυτεύσεις πρασίνου με τις απαραίτητες αρδεύσεις, 2. Την ανωδομή του ηλεκτροφωτισμού όλης της αρτηρίας, 3. Την τηλεφωνοδότηση σε περίπτωση ανάγκης, 4. Φωτεινές σηματοδοτήσεις κόμβων, 5. Τοποθετήσεις ηχοπετασμάτων, 6. Συνδέσεις με το υπάρχον δίκτυο κ.λ.π.

Εκτιμάται ότι θα απαιτηθούν για τις κατασκευές των αρτηριών-κόμβων-βοηθητικών οδών 55 δις δραχμές, ενώ για απαλ/σεις κ.λ.π. 10 δις δραχμές. Σύνολο : 65 δις δραχμές. Για τις κατασκευές των συνδετηρίων οδών παράκαμψης με την πόλη εκτιμάται ότι θα απαιτηθούν 11 δις δραχμές, ενώ για απαλ/σεις κ.λ.π. 4 δις δραχμές. Σύνολο : 15 δις δραχμές. Γενικό σύνολο : 80 δις δραχμές.

ε. ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΙΑΣ

Από οδικής άποψης το μεγαλύτερο έργο που ολοκληρώθηκε είναι η οδική αρτηρία που ενώνει την Πάτρα -διασχίζοντας την ορεινή Αχαΐα- με την Τρίπολη.

Επίσης σε νέα φάση αναμένεται να μπει το θέμα της κατασκευής του αυτοκινητοδρόμου στη Χαλανδρίτσα. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς έχει λυθεί οριστικά και αναμένεται ότι θα εκπονηθεί και σχετική μελέτη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον υπάρχει από ιδιωτική εταιρεία, για την απόκτηση του 51% των μετοχών της εταιρείας “Πατραϊκό Αυτοκινητοδρόμο”, με σκοπό την δημιουργία του έργου και την λειτουργία του για ορισμένο χρονικό διάστημα και την απόδοσή του εν συνέχεια στους αρχικούς μετόχους. Η εταιρεία αυτή είχε αρχικά ενδιαφερθεί για το αυτοκινητοδρόμο του Ορχομενού, αλλά εμπρός στα πλεονεκτήματα αυτού της Πάτρας απέσυρε το ενδιαφέρον της για τον Ορχομενό. Στο νέο σχήμα, που θα δημιουργηθεί, η σημερινή εταιρεία και οι μέτοχοί της θα συμμετέχουν με 49%.

στ. ΕΡΓΑ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΣΕ

Από σιδηροδρομικής άποψης τα περισσότερα έργα βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού μέσα στο πλαίσιο της αναβάθμισης και του εκσυγχρονισμού που έχει ορίσει ο ΟΣΕ για την γραμμή Πάτρας- Αθήνας. Στο ίδιο πλαίσιο είναι και η γραμμή Πάτρας-Πύργου.

Πιο συγκεκριμένα προωθείται σταδιακά το σύστημα αυτόματης σηματοδότησης και κατάργησης των φυλάκων. Ήδη έχει τοποθετηθεί αυτόματη σηματοδότηση στις σιδηροδρομικές γραμμές που διασχίζουν το ποτάμι του Γλαύκου και σε άλλες γραμμές. Οι προτάσεις του ΟΣΕ για την περιοχή Πατρών (και γενικά της βόρειας πλευράς του νομού) είναι: μετατροπή της σημερινής γραμμής Κορίνθου-Πατρών σε διπλή γραμμή κανονικού εύρους με ηλεκτροκίνηση και με ταχύτητα 150 χλμ. την ώρα, μετατροπή (όσον αφορά την δυτική πλευρά του νομού) της σιδηροδρομικής γραμμής Πάτρας-Πύργου σε μικρού εύρους γραμμή και διασύνδεση με το λιμάνι της Πάτρας.

ζ. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ

Ο νομός Αχαΐας είναι από τους ελάχιστους νομούς της χώρας με υψηλό δείκτη βροχοπτώσεων αλλά με τόσα προβλήματα με το νερό. Μην ξεχνάμε ότι η Πάτρα είναι

η πρώτη σε κατανάλωση εμφιαλωμένου νερού στην Ευρώπη. Εύκολα μπορεί κάποιος να διαπιστώσει τα εξής :

- Η Πάτρα διαθέτει αναιμικό υδροφόρο ορίζοντα. Στις δύσκολες εποχές του χρόνου (συνήθως τους καλοκαιρινούς μήνες) παρουσιάζεται ανεπάρκεια στην ομαλή υδροδότηση της πόλης και η ποιότητα του αντλούμενου από τις γεωτρήσεις νερού μειώνεται κατακόρυφα.

- Η βιομηχανική περιοχή της Πάτρας με δυσκολία κατορθώνει να υδροδοτείται και η έλλειψη νερού αποθαρρύνει νέους επενδυτές, εάν δεν αναγκάζει τις ήδη εγκατεστημένες εκεί μονάδες να αναζητούν διέξοδο με μεταφορά σε άλλες βιομηχανικές περιοχές της Ελλάδας.

- Οι αγροτικές καλλιέργειες είναι ο τομέας εκείνος, που ίσως περισσότερο δέχεται τις πολλαπλές επιπτώσεις της έλλειψης νερού κυρίως στην δυτική Αχαΐα, αφού στην Αιγιάλεια η εκλογικευμένη χρήση των υδάτινων πόρων και οι σαφώς λιγότερες ανάγκες εξομαλύνουν σε περισσότερο βαθμό το πρόβλημα.

Οι φορείς αναζητούν τη λύση με την άμεση δρομολόγηση του φράγματος Πείρου-Παραπείρου. Πρόκειται για ένα γιγάντιο έργο που πλην των άλλων θα συμβάλλει στην επαρκή υδροδότηση της βιομηχανικής περιοχής της Πάτρας, και θα ικανοποιήσει το πάγιο αίτημα του βιομηχανικού κόσμου. Ήδη έχουν ολοκληρωθεί η περιβαλλοντική και η τεχνικοοικονομική μελέτη κατασκευής του έργου.

Τό πρόβλημα βρίσκεται στον τομέα της χρηματοδότησης. Η άρνηση της Ενωμένης Ευρώπης σημαίνει ότι το φράγμα θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί εξ'ολοκλήρου από το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (καθαρά εθνικούς πόρους). Πριν τέσσερα χρόνια έγινε μια προσπάθεια ένταξής του στα Ευρωπαϊκά προγράμματα, αλλά η άρνηση των Βρυξελλών ήταν απαγορευτική για οποιαδήποτε άλλη κίνηση. Η Ενωμένη Ευρώπη επικαλέστηκε τον αγροτικό χαρακτήρα του έργου και απάντησε πως στα πλαίσια της νέας ΚΑΠ δεν προβλέπονται για την συγκεκριμένη περιοχή βελτιώσεις στους όρους της γεωργικής υποδομής. Σύμφωνα με πληροφορίες το ΥΠΕΧΩΔΕ προτίθεται να χρηματοδοτήσει το έργο από εθνικούς πόρους.

Η σημαντικότητα αυτού του έργου φαίνεται και από το γεγονός ότι η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση του νομού αποφάσισε την σύσταση Νομαρχιακού Φορέα Αξιοποίησης Υδάτινων Πόρων.

η. ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ ΠΑΤΡΑΣ

Από το Ταμείο Συνοχής με κονδύλι 4,4 δις δραχμές θα χρηματοδοτηθεί ο βιολογικός καθαρισμός της Πάτρας μετά την έγκριση που δώθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ΥΠΕΧΩΔΕ σε συνεργασία με τα υπουργεία Εσωτερικών και Εθνικής Οικονομίας, αξιοποίησε πόρους από τέσσερις πηγές, προκειμένου να κατασκευαστούν βιολογικοί καθαρισμοί σε 130 πόλεις της χώρας. Τα προγράμματα που αξιοποιήθηκαν είναι το Ενρίεγ, το Α' ΚΠΣ, το Ταμείο Συνοχής και τελευταία το Β' ΚΠΣ. Μετά την ομόφωνη έγκριση από το Δημοτικό Συμβούλιο της Πάτρας, η κατασκευή της μονάδας θα πραγματοποιηθεί σε μια περιοχή 80 στρεμμάτων ανάμεσα στην Pirelli και στου Μαραγκόπουλου.

Το έργο αναμένεται να ολοκληρωθεί σε πέντε χρόνια και ο χώρος εγκατάστασης της μονάδας θα δεντροφυτευτεί και θα διαμορφωθεί από τον Δήμο σε πάρκο.

θ. ΕΚΘΕΣΙΑΚΟ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Σε συνεργασία του επιμελητηρίου Αχαΐας και με επαφές με την Helexpro-ΔΕΘ και την εταιρεία Pirelli, αποφασίστηκε να πραγματοποιηθεί από πλευράς της Pirelli η παραχώρηση των εγκαταστάσεων 9.000 τ.μ. (εφόσον δεν λειτουργεί) για την δημιουργία Εκθεσιακού και Συνεδριακού κέντρου στην Πάτρα, για 5 χρόνια. Τα επιχειρήματα που παρουσιάστηκαν για την αναγκαιότητα υλοποίησης αυτού του έργου είναι τα εξής :

- Η πόλη της Πάτρας είναι το κεντρικό σημείο της ευρύτερης περιοχής, συνεπώς αποτελεί το ουσιαστικότερο εμπορικό κέντρο αυτής,
- Με την συντελούμενη μετεξέλιξη στις οικονομικές δραστηριότητες της περιοχής από παραδοσιακό μεταποιητικό κέντρο σε παροχής υπηρεσιών είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί Εκθεσιακό και Συνεδριακό κέντρο,
- Κατά γενική ομολογία τα παραπάνω κέντρα προσφέρουν μεγάλες υπηρεσίες στις τοπικές κοινωνίες καθόσον θεωρούνται ως τα πιο αποδοτικά μέσα προβολής προϊόντων και υπηρεσιών, προώθησης της εγχώριας παραγωγής καθώς και ανάπτυξης διεθνών συνεργασιών,

- Συνεπώς η ίδρυσή τους θα συμβάλλει στην περαιτέρω προβολή και προώθηση της πόλης της Πάτρας και θα βοηθήσει στην εξελικτική πορεία ανάπτυξης και αναβάθμισής της.

Πέρα από το όφελος για την τοπική οικονομία αναμφίβολα θα εξυπηρετήσει και την ευρύτερη περιοχή, εφόσον παρατηρείται παντελής έλλειψη Εκθεσιακών χώρων σε ολόκληρη την Δυτική Ελλάδα, η οποία έχει να επιδείξει σωρεία πρωτοποριακών πρωτοβουλιών σε παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων εφάμιλλων των Ευρωπαϊκών. Η δημιουργία του Εκθεσιακού και Συνεδριακού κέντρου στην Πάτρα θα ενδιέφερε ανεξαρτήτως όλες τις επιχειρήσεις της ευρύτερης περιοχής είτε αυτές παράγουν προϊόντα είτε προσφέρουν υπηρεσίες.

Τα αποτελέσματα από την λειτουργία του κέντρου θα είναι αρκετά θετικά για την Πάτρα, γιατί πέρα από τους άμεσα ενδιαφερόμενους και τις εμπλεκόμενες επιχειρηματικές τάξεις, θα δραστηριοποιηθούν γύρω τους πολλές οικονομικές δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών οι οποίες σήμερα υπολειτουργούν ιδίως τους χειμερινούς μήνες. Κατά συνέπεια θα υπάρξουν θετικές επιδράσεις και θα δημιουργηθούν συν των άλλων νέες θέσεις εργασίας που έχει απόλυτη ανάγκη η πόλη της Πάτρας και η ευρύτερη περιοχή.

Όλοι οι τοπικοί παράγοντες και οι αρχές της πόλης, έχουν τοποθετηθεί ευνοϊκά και υποστηρίζουν την προσπάθεια πραγματοποίησης της ιδέας αυτής.

Πάντως το Επιμελητήριο Αχαΐας έχει ξεκινήσει την προσπάθεια για την κατασκευή μονίμων εγκαταστάσεων για το εκθεσιακό κέντρο Πάτρας. Συγκεκριμένα έχει ζητηθεί από την Νομαρχία η παραχώρηση έκτασης 45 στρεμμάτων, που ανήκει στο δημόσιο και βρίσκεται στα Μποζαϊτικά, δίπλα από το νέο "Παλαί ντε Σπόρ". Η Νομαρχία δεσμεύτηκε να κινήσει τις διαδικασίες για την σύσταση του φορέα που θα αναλάβει την χρηματοδότηση του έργου. Το Επιμελητήριο Αχαΐας κατέθεσε πρόταση στα πλαίσια της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Interreg, για την χρηματοδότηση της κατασκευής του Εκθεσιακού κέντρου με 850 εκατομμύρια δραχμές.

ι. ΝΕΑ ΜΑΡΙΝΑ

Τα νέα έργα επέκτασης της παλαιάς μαρίνας άρχισαν το καλοκαίρι του 1995. Οι όλες διαδικασίες άρχισαν εφόσον θεωρήθηκε από τους αρμόδιους και τον Ε.Ο.Τ. ότι η κατασκευή νέας μαρίνας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τον θαλάσσιο τουρισμό.

Η παλαιά μαρίνα που διαθέτει η Πάτρα έχει πολλά μειονεκτήματα και δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις καινούριες ανάγκες. Τα επιχειρήματα που ώθησαν στην ανανέωσή της αναφέρονται ως εξής: δεν έχει υψηλές προδιαγραφές και επίσης ελάχιστες παρεχόμενες υπηρεσίες, γεγονός που αποτελεί έναν σαφώς ανασταλτικό παράγοντα για την προσέλευση θαλάσσιου τουρισμού στον τόπο. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την τοπική κυρίως οικονομία, καθώς ο θαλάσσιος τουρισμός απευθύνεται (κατά κύριο λόγο) σε υψηλά εισοδηματικά στρώματα, με αποτέλεσμα να συμβάλλει θετικά στα συναλλαγματικά έσοδα. Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι ξαφνικά με μια μαρίνα θα συγκεντρωθούν χιλιάδες τουρίστες στην περιοχή. Θα είναι όμως, μια σημαντική εξέλιξη που σε συνδυασμό με άλλες ομοειδής παρεμβάσεις, θα δημιουργήσει θετικές προϋποθέσεις.

κ. ΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΤΟΥ ΑΡΑΞΟΥ

Το “παρθενικό” της δρομολόγιο από το αεροδρόμιο του Αράξου προς τη Θεσσαλονίκη πραγματοποίησε η εταιρεία AIR GREECE, που φιλοδοξεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της περιοχής, στις 12/12/97.

Ο πρόεδρος του Δ.Σ. της εταιρείας κ. Κώστας Μπαντουβάς και άλλα διευθυντικά στελέχη συναντήθηκαν με τους δημοσιογράφους και ανέπτυξαν τους στόχους της εταιρείας και τα σχέδια τους για την περιοχή. Ο κ. Μπαντουβάς επεσήμανε, μεταξύ άλλων, τα εξής: “ Η οικονομική ανάπτυξη μιας γεωγραφικής περιοχής είναι απόλυτα συνδεδεμένη με το δίκτυο επικοινωνιών και συγκοινωνιών που εξυπηρετεί την περιφέρεια αυτή. Έχει καταδειχθεί, ιστορικά, ότι: βιομηχανικές μονάδες, εμπορικές δραστηριότητες, τουριστική κίνηση, είναι συνυφασμένες με τις συγκοινωνίες, χερσαίες, θαλάσσιες και εναέριες.

Η Πάτρα, ως οικονομικό κέντρο στη δυτική Ελλάδα, πύλη για τις θαλάσσιες μεταφορές προς και από την Ευρώπη, η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της χώρας, μπορεί και επιβάλλεται να αναπτυχθεί και να καταστεί κόμβος σε όλο το φάσμα των συγκοινωνιών. Το αεροδρόμιο του Αράξου (ανενεργό στο μεγαλύτερο διάστημα του

χρόνου) "ζει" μόνο κατά την θερινή τουριστική περίοδο. Θεωρήθηκε επιβεβλημένη, στα μέτρα των δυνατοτήτων μας και του διαθέσιμου εκμεταλλεύσιμου χρόνου, η δημιουργία και η στήριξη του αεροδρομίου του Αράξου, εκτιμώντας ότι συμβάλλουμε με τον τρόπο αυτό - όχι μόνο στην βελτίωση των συγκοινωνιών και δη των αεροπορικών της περιοχής - αλλά και λειτουργούμε ως θετικός καταλύτης στην οικονομική ζωή και ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής.

Ο ρόλος της AIR GREECE, ως περιφερειακού αερομεταφορέα, είναι η σύνδεση περιφερειακών αεροδρομίων απευθείας, μεταξύ τους, χωρίς απαραίτητα, να παρεμβάλλονται ενδιάμεσοι σταθμοί."

Ο κ. Μπαντουβάς ανακοίνωσε, επίσης, ότι στους άμεσους στόχους της εταιρείας είναι η αεροπορική σύνδεση Αράξου-Ηρακλείου και Αράξου-Βόρειας Ιταλίας.

Να σημειώσουμε τέλος, το πολύ σημαντικό γεγονός της ανοικτής πρόσκλησης, που απηύθυνε ο πρόεδρος της AIR GREECE κ. Μπαντουβάς στους ενδιαφερόμενους επενδυτές για συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας με δυνατότητα επένδυσης από 10 εκατ. - 100 εκατ. δραχμές.

Η σύνδεση της Πελοποννήσου με την Μακεδονία γίνεται καταρχήν με 4 πτήσεις την εβδομάδα. Η τιμή του εισιτηρίου ανά διαδρομή καθορίστηκε στις 14.500 δρχ. (συν φόρους) και σε αυτή την τιμή ισχύουν εκπτώσεις για νέους, φοιτητές, στρατιώτες και άτομα της τρίτης ηλικίας.

Λ. ΤΟ ΚΑΖΙΝΟ ΤΟΥ ΡΙΟΥ

Πρόκειται για ένα έργο που τελικά πραγματοποιήθηκε, παρ'όλες τις αντιδράσεις που συνάντησε στα πρώτα, και όχι μόνο, βήματά του.

Από την μια πλευρά ήταν εκείνοι που υποστήριζαν ότι το καζίνο θα έχει αναπτυξιακή διάσταση και θα έλξει τουρισμό καθώς και ότι θα δημιουργήσει πολυπόθητες θέσεις εργασίας, ενώ από την άλλη είναι εκείνοι (και μάλλον είναι αρκετά περισσότεροι) που αντιδρούν κάθετα σε μια τέτοια εξέλιξη. Είκοσι οκτώ φορείς της πόλης (μεταξύ των οποίων το νομαρχιακό συμβούλιο, η Ιερή Μητρόπολη, το εργατικό κέντρο, το πανεπιστήμιο, το Τ.Ε.Ε, οι πολιτικές κινήσεις, σύλλογοι κ.α.) ήταν κατά της εγκατάστασης του καζίνο και υποστηρίζουν ότι η λειτουργία του θα έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην ήδη προβληματική οικονομία της Αχαΐας. Συγκεκριμένα το Πανεπιστήμιο δήλωνε ότι : η λειτουργία του καζίνο θα σημάνει την

κοινωνική υποβάθμιση της περιοχής, θα οδηγήσει σε διάλυση οικογενειών και ακόμα ότι δεν είναι δυνατόν να λειτουργήσει καζίνο έξω από την πόρτα του Πανεπιστημίου.

Τελικά, παρά ταύτα, στο ξενοδοχείο "Πόρτο Ρίο", που ανήκει στον όμιλο "Αρφάνη", πραγματοποιήθηκε η εγκατάσταση του καζίνου, το οποίο λειτουργεί τα τελευταία χρόνια.

μ. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Η συμμετοχή στις διεθνείς εκθέσεις απαιτεί άριστη προετοιμασία ώστε να εμφανιστούν όλες οι δυνατότητες του νομού (τουριστικά αξιοθέατα, πολιτιστικές πρωτοβουλίες, καθαρές ακτές, προϊόντα που παράγονται κ.ά.).

Στόχος όμως, της παρουσίας σε εκθέσεις είναι και το κλείσιμο συμφωνιών με εταιρείες που ασχολούνται με τον τουρισμό και έχουν τον πρώτο λόγο στην προώθηση τουριστικού ρεύματος σε διάφορες χώρες. Το πρώτο βήμα για την τουριστική προβολή της Αχαΐας, έγινε με την συμμετοχή της στην διεθνή έκθεση "Φιλοξένια" που πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 1995 στην Θεσσαλονίκη. Η κίνηση αυτή θεωρήθηκε το "πράσινο φως" για την περαιτέρω προβολή της τουριστικής της "ταυτότητας".

Η συνέχεια όμως δεν αποδείχτηκε ακριβώς έτσι μια και η οργάνωση που πρέπει να προηγείται μιας έκθεσης δεν ήταν πάντα ολοκληρωμένη, με αποτέλεσμα η συμμετοχή του νομού να μην είναι βέβαιη μέχρι και την τελευταία στιγμή ή να μην πραγματοποιείται καθόλου.

Ζ1β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κατ'αρχήν οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι τα φαινόμενα της αποβιομηχανοποίησης, της αύξησης της ανεργίας και της μείωσης του αγροτικού πληθυσμού, δεν είναι φαινόμενα μόνο της Αχαϊκής κοινωνίας (και της χώρας μας γενικότερα), αλλά φαινόμενα που απασχολούν πολλές αναπτυγμένες χώρες ανά τον κόσμο.

Η αποβιομηχανοποίηση, πιο συγκεκριμένα, είναι ένα γεγονός που έχει συντελεστεί σε κάθε κράτος με εξαίρεση την Ιαπωνία, με την έννοια ότι οι υπηρεσίες αναλογούν σε ένα μεγάλο ποσοστό Α.Ε.Π. Επιπλέον η μεταστροφή προς τις υπηρεσίες, έγινε ιδιαίτερα αισθητή από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 μέχρι και πιο πρόσφατα. Συνέπεια λοιπόν των παραπάνω είναι ότι οι επιπτώσεις της "αποβιομηχανοποίησης" γίνονται περισσότερο εμφανείς στην απασχόληση παρά στην παραγωγή.

Το πρόβλημα της ανεργίας είναι αυτό που απασχολεί όλο και περισσότερο τον νομό, ιδιαίτερα την τελευταία επταετία, με φυσιολογική συγκέντρωση του ενδιαφέροντος στην επαρχία της Πάτρας, μια και ο πληθυσμός της πρωτεύουσας και της ευρύτερης περιοχής αποτελούν τα 2/3 του συνολικού πληθυσμού του νομού. Επίσης σ'αυτήν την περιοχή συγκεντρώνονται και περισσότερες από το 70% των επιχειρήσεων που υπάρχουν στο σύνολο του νομού. Το παραπάνω πρόβλημα δημιουργήθηκε από δύο παραμέτρους. Πρώτο και σημαντικότερο είναι ότι μεγάλες βιομηχανικές-οικονομικές μονάδες που λειτουργούσαν στην Πάτρα και μάλιστα με διεθνές κύρος, έπαψαν την λειτουργία τους λόγω των οικονομικών προβλημάτων και άφησαν άνεργους χιλιάδες κατοίκους της Πάτρας.

Η δεύτερη παράμετρος είναι το γεγονός ότι την τελευταία δεκαετία, παρατηρείται εντονότατη τάση εγκατάλειψης της υπαίθρου. Κυρίως οι νέοι άνθρωποι-κάτοικοι της υπαίθρου αποζητούν την καλύτερη και ευκολότερη ζωή στην πόλη, εγκαταλείποντας την ενασχόληση με τον πρωτογενή τομέα και τις δεδομένα σκληρές και δύσκολες συνθήκες που τον περιβάλλουν. Το γεγονός αυτό έχει το αποτέλεσμα να συγκεντρώνεται όλο και περισσότερο εργατικό δυνάμικο στην πόλη της Πάτρας που είναι φυσικό να αδυνατεί να απορροφήσει.

Με δεδομένη την παραπάνω κατάσταση, η περιοχή δέχτηκε και άλλη μια συνέπεια με εξίσου άσχημο αποτέλεσμα. Εκατοντάδες μικρομεσαίες επιχειρήσεις δημιουργήθηκαν ευκαιριακά και χωρίς λογική στήριξη. Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν και από την δική τους οικονομική αποτυχία είναι και αυτά πολύ μεγάλα και επηρεάζουν και αυτά σημαντικά την συνολική οικονομική πορεία του τόπου.

Από την άλλη μεριά οι φιλόδοξες προσπάθειες των φορέων της περιοχής και τα μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμηση της κατάστασης αποδεικνύονται ελλιπή ή παρουσιάζουν δυσκολίες στα χρησιμοποιούμενα κονδύλια.

Όμως μαζί με τα παραπάνω προβλήματα συνυπάρχουν και άλλα μικρότερης σημασίας για τους αρμόδιους φορείς, ίσως, αλλά που έχουν εκλάβει σημαντικότερη θέση για την ζωή των κατοίκων της περιοχής. Ως παράδειγμα φέρνω το έργο της αλλαγής του δικτύου ύδρευσης και του μεγάλωματος του δικτύου των υπονόμων. Οι εργασίες περάτωσής του, έχουν αρχίσει από το 1994 αλλά δεν φαίνονται να τελειώνουν, με αποτέλεσμα η αγανάκτηση των κατοίκων της πόλης να είναι στο κατακόρυφο. Σ' αυτό το σημείο οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι τα πολλά και σημαντικότερα έργα που θα γίνουν στην Πάτρα έχουν την τάση να συναντούν τέτοιου βαθμού δυσκολίες που η ολοκλήρωσή τους να απαιτεί την πάροδο πολλών χρόνων πέραν αυτών που είχαν υπολογιστεί.

Τα άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο νομός είναι περισσότερο προβλήματα υποδομής. Το πιο σημαντικό πιστεύω ότι είναι το προβληματικό οδικό δίκτυο. Οι στενοί και επικίνδυνοι δρόμοι που οδηγούν σε πανέμορφες ορεινές περιοχές και χωριά στην ορεινή επαρχία είναι ανασταλτικός παράγοντας και για τους κατοίκους τους αλλά και για αυτούς που θα ήθελαν να τις επισκεφτούν.

Πέραν των προβλημάτων που εξελίσσονται σε μειονεκτήματα για την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, η επαρχία των Πατρών διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τον υπόλοιπο νομό. Αυτό προσδιορίζεται από το γεγονός ότι λόγω της γεωγραφικής της θέσης και του λιμανιού με το τόσο μεγάλο κύρος σε εθνικά επίπεδα, της παρουσιάζονται προοπτικές ανάπτυξης που μάλλον δεν είναι δυνατόν να αποκτήσουν οι άλλες δύο επαρχίες του νομού.

Συμπερασματικά, η κατάσταση στο νομό και ιδιαίτερα στην επαρχία Πατρών, δεν είναι μια κατάσταση που ξενίζει, δηλαδή έξω από τα υπάρχοντα δεδομένα, τόσο στη χώρα μας όσο και στο εξωτερικό. Φυσικά υπάρχουν οι ιδιαιτερότητες που κάνουν

έναν τόπο να ξεχωρίζει από έναν άλλο, αλλά η ουσία είναι ίδια. Οι ευκαιρίες που δίνονται για ανάπτυξη στην επαρχία είναι αρκετές. Αν οι άμεσα ενδιαφερόμενοι (φορείς και κάτοικοι της περιοχής) καταφέρουν με κάποιο τρόπο να συνεργαστούν και να αντιμετωπίσουν λογικά τα πιθανά εμπόδια, τότε η άνοδος του τόπου θα γίνει περισσότερο ορατή και πραγματοποιήσιμη στο κοντινό μέλλον.

Ζ1γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής είναι συνάρτηση της ανάπτυξης των τομέων παραγωγής και των υποδιαίρεσών τους.

Για τη ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα έχουμε να προτείνουμε τα εξής:

- Ενημέρωση του αγροτικού πληθυσμού για το περιεχόμενο και τις επιπτώσεις των GATT, Κ.Α.Π. Κ.Α.Π. Η άγνοια είναι που προκαλεί αντιδράσεις χωρίς αντίκρισμα,

- Οι αγρότες να αποκτούν και εναλλακτικές οικονομικές δραστηριότητες που θα συνυπάρχουν με τις συμβατικές οικονομικές δραστηριότητές τους, γεγονός που θα βελτιώσει το εισόδημά τους, που αποτελεί τον σημαντικό όρο για την διαβίωση.

Για την ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα έχουμε να προτείνουμε τα εξής:

- Να προχωρήσουν με ταχύτερο ρυθμό οι ιδιωτικοποιήσεις των μεγάλων εργοστασίων, έτσι ώστε το γρηγορότερο δυνατόν να αρχίσει πάλι η αποκόμιση οικονομικών οφελών για την ευρύτερη περιοχή αλλά και για την ίδια την Πάτρα,

- Να γίνει χαρτογράφηση της αγοράς εργασίας, μέσω της καταγραφής του εγαπικού δυναμικού και των θέσεων εργασίας. Μ'αυτόν τον τρόπο η εικόνα θα γίνει πολύ καθαρότερη και η αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας θα μπει σε πιο στενά πλαίσια,

- Να γίνεται καλύτερη πληροφόρηση ως προς τους επίδοξους ιδιοκτήτες ατομικών μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, έτσι ώστε να αποφεύγονται τα "ναυάγια" και οι συνεχείς αντιδράσεις.

Για την ανάπτυξη του τριτογενή τομέα θα γίνουν προτάσεις ανά λειτουργική του περιοχή :

ΥΓΕΙΑ

- Να δημιουργηθεί ένα νοσοκομείο (κοντά στην Κάτω Αχαΐα και προς τα δυτικά) σύγχρονων προδιαγραφών, προκειμένου να εξυπηρετούνται οι κάτοικοι της Ν.Δ. Αχαΐας,

- Να υπάρξει επιτροπή αξιοκρατίας και ελέγχου για τις προσλήψεις στα νοσοκομεία που ήδη υπάρχουν στην Πάτρα, έτσι ώστε να καλύπτονται οι πραγματικές ανάγκες με ικανά στελέχη και να υπάρχει συνεχής αναβάθμιση του συστήματος υγείας.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Να αφεθούν στα χέρια του Πανεπιστημίου και του Τ.Ε.Ι. της Πάτρας περισσότερες πρωτοβουλίες (αν ζητηθούν από τους φοιτητές-σπουδαστές). Να συμμετάσχουν δηλαδή σαν αυτόνομοι οργανισμοί στα τεκταινόμενα της περιοχής και όχι μόνο, π.χ. ευρεσιτεχνία,

- Να αναπτυχθούν μέσα σε αυτά τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, Κέντρα Προώθησης Απαχόλησης σε συνεργασία με τον Ο.Α.Ε.Δ.,

- Να δημιουργηθούν μέσα σε αυτά τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ιδιωτικές φοιτητικές εστίες με καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για τους φοιτητές-σπουδαστές και μέσα σε σωστά πλαίσια (οικονομικό ζήτημα, σωστή τοποθεσία κ.λ.π.)

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

- Να αξιοποιηθούν περισσότερο τα σπήλαια και οι ιαματικές πηγές που υπάρχουν στην επαρχία Πατρών,

- Να κατασκευαστεί σύγχρονο κτίριο για την στέγαση του αρχαιολογικού μουσείου, έτσι ώστε να προσελκύει περισσότερο τουριστικό ενδιαφέρον,

- Να κατασκευαστεί ένα σύγχρονο και εντυπωσιακό κτίριο στο λιμάνι της Πάτρας που να λειτουργεί έτσι ώστε οι τουρίστες που επισκέπτονται τον νομό να πληροφορούνται από τις διάφορες υπηρεσίες του κτιρίου για όλες τις περιοχές, μνημεία, παραλίες που θα μπορούσαν να επισκευτούν στα πλαίσια του νομού. Στο ίδιο κτίριο θα μπορούσε να υπάρχει και ένα εργαστήριο αρχαιοελληνικής ή παραδοσιακής Ελληνικής τέχνης, έτσι ώστε να δίνεται ένα ακόμα στοιχείο που λείπει σχετικά από την πόλη της Πάτρας,

- Να αποκτήσει το αεροδρόμιο του Αράξου την δυνατότητα, μέσω της επέκτασής του, να εξυπηρετεί όλα τα είδη πολιτικών πτήσεων και κάποια στιγμή να διαχωριστεί σε πολιτικό και στρατιωτικό αεροδρόμιο.

Πέραν των προτάσεων που αναφέρθηκαν το σημαντικότερο είναι να πραγματοποιηθούν τα αναπτυξιακά έργα που έχουν δρομολογηθεί για την Πάτρα και την επαρχία της γενικότερα. Η περάτωσή τους θα δώσει τη λύση στα περισσότερα προβλήματα που απασχολούν την περιοχή (στάθμευση, καθαριότητα, αξιοθέατα κατάλληλα διαμορφωμένα με σωστή υποδομή) και θα δώσει την ώθηση για την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

Z2α. ΕΠΑΡΧΙΑ ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ

α. ΛΙΜΑΝΙ

Το λιμάνι του Αιγίου είχε από πολύ παλιά μεγάλη εμπορική κίνηση. Πάρα πολλά πλοία περνούσαν από το λιμάνι, για να πάρουν τα εμπορεύματα που παρήγαγαν οι επιχειρήσεις του Αιγίου και της γύρω περιοχής, ή να φέρουν άλλα εμπορεύματα και πρώτες ύλες.

Αργότερα λόγω της παύσης της λειτουργίας πολλών εργοστασίων της περιοχής, αλλά και η ανάπτυξη του λιμανιού της Πάτρας, μείωσαν κατά πολύ τις εμπορικές δραστηριότητες στο λιμάνι του Αιγίου. Δεν παύει όμως να αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την ανάπτυξη της πόλης και της γύρω περιοχής.

Για πολλά χρόνια όμως δεν διατέθηκαν οι απαραίτητες πιστώσεις για την εκτέλεση των αναγκαίων έργων, που θα έχουν σαν αποτέλεσμα την μετατροπή του σε κέντρο του διαμετακομιστικού εμπορίου από και προς τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τις χρονιές 1994-95 έγιναν σοβαρά βήματα για την προώθηση αυτού του στόχου. Όμως ο καταστροφικός σεισμός του Ιουνίου του '95 προκάλεσε εκτός των άλλων και σοβαρές ζημιές στο λιμάνι του Αιγίου. Έτσι οι ενέργειες ξεκίνησαν πάλι από την αρχή. Στα τέλη Οκτωβρίου 1997 έγινε διαγωνισμός

δημοπρασίας, ο οποίος ακυρώθηκε από την Διεύθυνση Δημοσίων Έργων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος στις 19 Νοεμβρίου 1997, με το αιτιολογικό ότι η συμμετοχή των διαγωνιζομένων κατασκευαστικών εταιρειών ήταν ανεπαρκής σε τρεις όρους της διακήρυξης. Η νέα διακήρυξη, με εξάλειψη των δύσκολων αυτών όρων, δημοσιεύτηκε στις αρχές Δεκεμβρίου και έτσι το έργο δημοπρατείται ξανά στις 15 Ιανουαρίου.

Ο προϋπολογισμός του έργου είναι 2,9 δις δρχ. και προβλέπεται να γίνει δίπλα στο υπάρχον λιμάνι, μπροστά ακριβώς από το εργοστάσιο της χαρτοποιίας “Λαδόπουλου”. Θα είναι επιβατικό και εμπορικό, με σκέψεις ακόμα και για γραμμή “Αιγίου-Ιταλίας”, ενώ το σχέδιο περιλαμβάνει και μικρή μαρίνα χωριτικότητας 60-70 περίπου σκαφών. Επίσης προβλέπεται και οδική σύνδεσή του με τη νέα εθνική οδό Πατρών-Κορίνθου.

Στόχοι της δημοτικής αρχής του Αιγίου, σε συνεργασία με την Λιμενική Επιτροπή, ήταν η εκτέλεση των εξής έργων :

- Επέκταση του εμπορικού λιμανιού προς την δυτική πλευρά,
- Δημιουργία επιβατικού λιμανιού πλήρως οργανωμένου, ώστε να μπορεί να δεχθεί και να εξυπηρετήσει κίνηση επιβατών, από και προς τη Δυτική Ευρώπη και ιδιαίτερα την Ιταλία,
- Η εκτέλεση έργων κυκλοφοριακής σύνδεσης του λιμανιού, με τους οδικούς άξονες,
- Ανάπλαση της παραλίας.

Οι δραστηριότητες της Λιμενικής Επιτροπής αφορούσαν τον συνολικό σχεδιασμό των έργων, αποφεύγοντας τις αποσπασματικές λύσεις, ώστε να καλύπτονται όχι μόνο οι ανάγκες του παρόντος, αλλά και οι αυξημένες απαιτήσεις του μέλλοντος. Ειδικότερα επιτεύχθηκαν:

- Η ένταξη του λιμανιού στα εθνικής σημασίας, επιτυγχάνοντας την αναγνώριση της σπουδαιότητας του λιμανιού από τους Κυβερνητικούς πολιτικούς σχεδιασμούς,
- Η μελέτη επίχωσης του λιμενίσκου και η έγκρισή της από τις αρχές,
- Η μελέτη προέγκρισης χωροθέτησης των νέων έργων που αφορούν στην επέκταση προς τα δυτικά, όπου υπάρχει εύκολη πρόσβαση με το εθνικό οδικό δίκτυο, και προς τα ανατολικά, για την κατασκευή μαρίνας ελλιμενισμού σκαφών αναψυχής,

- Η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τις νέες δραστηριότητες, ώστε να μην προκαλεστούν επιπλέον ζημιές,

- Η μελέτη σκοπιμότητας και προϋπολογισμού νέων έργων του λιμανιού, με στοιχεία κίνησης πλοίων στην περιοχή Νοτιοδυτικής Ελλάδας και γενικότερα της Μεσογείου,

- Γεωτεχνικές έρευνες του βυθού στα Ανατολικά και Δυτικά της υπάρχουσας προβλήτας, με σκοπό την διακρίβωση νέων στοιχείων, αλλά και την επαλήθευση παλαιότερων, με σκοπό την σύνταξη τευχών δημοπράτησης κατασκευής νέων προβλητών, επισκευής της υπάρχουσας και εκβάθυνσης εκεί που υπάρχει ο φάρος, κατασκευή μαρίνας κ.λ.π.,

- Διαδικασίες συμπλήρωσης οριοθέτησης της οριογραμμής και τροποποίησης και επέκτασης του λιμανιού,

- Επίστρωση της προκυμαίας,

- Επισκευή της ράμπας για την εξυπηρέτηση των Ferry-Boats και των υπόλοιπων πλοίων,

- Αποδεσμεύτηκε και περιφράχτηκε χώρος 940 τ.μ., μέσω των υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών και σήμερα αξιοποιείται από το Λιμενικό Ταμείο,

- Επαναχωρηγήθηκε η αποθήκη 300 τ.μ. από το Υπουργείο Γεωργίας, τοποθετήθηκαν ψυγεία και σήμερα υπάρχει η δυνατότητα αποθήκευσης 2.000 τόνων και πλέον. Οι αποθήκες αυτές αποτελούν υποδομή της διαμετακόμισης προϊόντων προς Βουλγαρία, Σερβία κ.λ.π..

Οι ενέργειες αυτές έγιναν με την άριστη συνεργασία των μελών του Λιμενικού Ταμείου και μιας ομάδας μηχανικών και τεχνικών συμβούλων, που πέτυχαν να αναστήσουν κυριολεκτικά μια υπόθεση εγκλωβισμένη στα κανάλια της γραφειοκρατίας και είναι βέβαιο ότι σε μικρό χρονικό διάστημα, το Αίγιο θα έχει νέες εγκαταστάσεις λιμανιού και πόρους που θα εξασφαλίσουν μείωση στην ανεργία και αναπτυξιακή πορεία για το μέλλον.

β. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Το κτίριο του παλαιού Νοσοκομείου Αιγίου, ιδιοκτησίας του Δήμου Αιγίου, είναι ένα όμορφο νεοκλασικό, κτισμένο στα τέλη του περασμένου αιώνα. Μαζί με το

οικόπεδό του, εκτάσεως 9.000 τ.μ. διαμορφωμένο σε κήπο και με τη θέα που έχει στον Κορινθιακό κόλπο, μπορεί να μετατραπεί κάλλιστα σε πολιτιστικό κέντρο. Η αξιοποίηση αυτού του ακινήτου, ειδικά μετά τον καταστρεπτικό σεισμό, είναι επιτακτική ανάγκη, αφού υπάρχει η δυνατότητα αξιοποίησης του δανείου που δίνει το κράτος για την αναπαλαίωση των διατηρητέων. Γεγονός είναι ότι η πόλη στερείται ενός τέτοιου κέντρου που θα συγκεντρώνει τις πολιτιστικές δραστηριότητες όλων των συλλόγων, που μέχρι τώρα δρουν μεμονωμένα και αποσπασματικά. Επίσης θα δώσει την ευκαιρία να αναπτυχθούν πολύμορφες πολιτιστικές δραστηριότητες, που θα αξιοποιήσει θετικά τον ελεύθερο χρόνο των νέων της πόλης και της ευρύτερης περιοχής. Θα δώσει ακόμα την δυνατότητα να λειτουργήσει μόνιμο θεατρικό σχήμα και μόνιμη αίθουσα εκθέσεων.

Σύμφωνα με μελέτη που έχει γίνει στον Δήμο, διαμορφώνονται οι εξής χώροι :

Στον 1ο όροφο: αίθουσα εμβαδού 250 τ.μ. με σκηνή 30 τ.μ., χωρητικότητας 356 θέσεων στην πλατεία και δημιουργία εξώστη 74 τ.μ. για άλλες 92 θέσεις, αίθουσα δεξιώσεων-εστιατόριο 78 τ.μ. με βοηθητικούς χώρους, αίθουσα εκθέσεων 78 τ.μ., μπαρ, γραφεία, γκαρνταρόμπα, χώροι εισόδου, βοηθητικά κλιμακοστάσια.

Στο ισόγειο: μικρή αμφιθεατρική αίθουσα 105 τ.μ. και 120 θέσεων, δύο αίθουσες 78 τ.μ. για χρήση πολιτιστικών συλλόγων, μπαρ-καφετέρια 92 τ.μ., παρασκήνια αίθουσας πολλαπλών χρήσεων, τουαλέτες και μηχανοστάσιο.

Το κόστος για την αποκατάσταση του σκελετού μαζί με την στέγη υπολογίζεται στα 120 εκατ. δρχ. που μπορούν να δωθούν από το δάνειο του Τ.Α.Σ., αλλά για την αποπεράτωση και λειτουργία του θα φτάσει στα 200 εκατ. δρχ.. Ήδη έχει εγκριθεί ποσό 50 εκατ. δρχ. από το ΥΠΕΧΩΔΕ.

γ. ΔΑΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

Οι δασικές εκτάσεις στην επαρχία Αιγιαλείας είναι αρκετές και οφείλουμε να τις διατηρήσουμε και να τις προστατέψουμε. Γι'αυτούς τους λόγους εγκρίθηκε από τον Περιφεριακό Διευθυντή Αχαΐας, το πρόγραμμα δασικών έργων και εργασιών έτους 1995-1996, που συνέταξε η διεύθυνση δασών και στο οποίο προβλέπονται έργα και δασικές εργασίες συνολικού προϋπολογισμού δαπάνης 184,9 εκατ. δρχ. για την Αιγιάλεια.

Αναλυτικά οι εργασίες αυτές είναι : σύνταξη μελετών 900.000 δρχ., βελτίωση υποβαθμισμένων δασών 9 εκατ. δρχ., αντιτυρική προστασία 74 εκατ. δρχ., δάση αναφυχής 10 εκατ. δρχ., δασική οδοποιία 30 εκατ. δρχ., δασικά κτίρια 8 εκατ. δρχ., αναδασώσεις 10 εκατ.δρχ., δασική διευθέτηση χειμάρρων (τεχνικά) 20 εκατ. δρχ., θηραματοπονία 3 εκατ. δρχ., βελτίωση βοσκότοπων 10 εκατ. δρχ., ορεινή οικονομία 10 εκατ. δρχ..

Με τα προτεινόμενα αυτά δασικά έργα, επιδιώκεται η αξιοποίηση και προστασία των δασών και δασικών εδαφών, καθώς και η βελτίωση των ορεινών βοσκότοπων, για αύξηση των προσόδων της κτηνοτροφίας.

δ. ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑΣ

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η πόλη του Αιγίου και οι γύρω περιοχές είναι η διάθεση των απορριμμάτων. Αρχικά θεωρήθηκε σωστή η λύση του προβλήματος της διαχείρισης των απορριμμάτων, μέσω ενός έργου μακράς πνοής για την υγειονομική ταφή των απορριμμάτων σε επίπεδο νομού. Μια τέτοια λύση απαιτούσε μεγάλο κόστος και έπρεπε να τεθεί σαν αίτημα στα αρμόδια Υπουργεία ΥΠΕΧΩΔΕ και Εσωτερικών και να ζητηθούν τόποι ακόμα και από τα προγράμματα της ΕΟΚ. Από την πλευρά της η Νομαρχία δεν έκρυψε ότι έχει στα ταμεία της πίστωση 30 εκατ. δρχ. για να προχωρήσει σε σύνταξη μελέτης για το πρόβλημα των απορριμμάτων. Η αρχική σκέψη δημιουργίας ενός τόπου σε όλο τον νομό, υγειονομικής ταφής των απορριμμάτων και η δημιουργία υποσταθμών σε διάφορα σημεία του νομού, φαίνεται πως εγκαταλείφτηκε, αφού η ΕΟΚ απαιτεί πληθυσμό τουλάχιστον 500.000 πολιτών, προκειμένου να χρηματοδοτήσει ένα τέτοιο πρόγραμμα. Η εκπόνηση λοιπόν του έργου, θα πρέπει να γίνει από το ΥΠΕΧΩΔΕ, και μόνο για την περιοχή του Αιγίου, αποκλειόμενης της ανάθεσης σε ιδιωτική εταιρεία. Παράλληλα να ενεργοποιηθεί η γνωμοδοτική επιτροπή για την επιλογή του χώρου.

Η επιλογή του χώρου πρέπει να έχει κριτήρια αποκλεισμού για περιοχές στις οποίες αναπτύσσονται αξιόλογοι υδροφόροι σχηματισμοί σε μικρό σχετικά βάθος, περιοχές με έντονη τουριστική δραστηριότητα, περιοχές με μεγάλες κλίσεις ή μεγάλο υψόμετρο, η παραλιακή ζώνη, πεδινές εκτάσεις γεωργικής περιοχής και περιοχές απροσπέλαστες από το υπάρχον οδικό δίκτυο.

Όσον αφορά τον βιολογικό καθαρισμό της περιοχής του Αιγίου, έπειτα από πολλές διαμάχες για τον τόπο εγκατάστασής του ξεκίνησε με ένα πρώτο κονδύλι που δόθηκε από το κράτος για την περιοχή του οικισμού Μυρτιάς Αιγίου, αλλά έπειτα από τον σεισμό και τα καινούρια προβλήματα που παρουσίασε αυτός στην περιοχή, σταμάτησε στην μέση, αφού δεν δόθηκαν επιπλέον χρήματα για την αποπεράτωση του έργου.

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό οικολογικό θέμα αποφασίστηκε και ολοκληρώθηκε το 1996. Πρόκειται για τον καθαρισμό, την διευθέτηση και την προστασία του ποταμού Σελινούντα και των παρόχθιων δρόμων. Το έργο ήταν τεράστιας σημασίας για την οικολογία της περιοχής, αφού η περιοχή αυτή είχε μετατραπεί σε απέραντο σκουπιδότοπο, που ανεξέλεγκτα καθένας χρησιμοποιούσε για να απαλλαγεί από κάθε είδους σκουπίδια. Φυσική κατάληξη όλων αυτών ήταν η θάλασσα όπου εκβάλλει ο ποταμός.

στ. ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΙΑΣ

Το οδικό δίκτυο της επαρχίας Αιγιαλείας δεν βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση. Πολλοί είναι ακόμη και σήμερα, οι χωματόδρομοι που γίνονται δύσβατοι ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες, αλλά και οι ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι χρειάζονται αρκετές βελτιώσεις, όπως διανοίξεις σε διάφορα σημεία, κλείσιμο πολλών βαθουλωμάτων που έχουν γίνει στην ασφαλτο κ.λ.π.. Οι δρόμοι αυτοί ταλαιπωρούν τόσο τους κατοίκους της επαρχίας όσο και τους ξένους που επισκέπτονται την περιοχή. Το κακό οδικό δίκτυο είναι μείον για την ποιότητα ζωής και για τον τουρισμό.

Μερικά από τα έργα που έχουν γίνει, γίνονται ή θα γίνουν στην περιοχή είναι:

1. Επαρχιακή οδοποιία επαρχίας Αιγιαλείας προϋπολογισμού 1 δις δρχ., που αφορά την βελτίωση των βασικών αξόνων του επαρχιακού οδικού δικτύου και περιλαμβάνει τα εξής υποέργα-εργολαβίες: α.) 17η Επαρχιακή Οδός (Ε.Ο.) Αιγείρα-Αιγές- Μοναστήρι- Σελιανά- Περιθώρι και 18η Ε.Ο. Αιγείρα -Αμπελόκηποι- Όαση - Εξοχή και προς Βελά. Τα έργα αυτά προϋπολογισμού 350 εκατ. δρχ. βρίσκονταν σε εξέλιξη το 1996, β.) 19η Ε.Ο. Ακράτα-Ζαρούχλα και προς Βούτσιμο-Περιστέρα και Σόλο. Βρίσκονταν σε εξέλιξη το 1996, προϋπολογισμού 200 εκατ. δρχ., γ.) 22η Ε.Ο. Μαμουσιά-Δουμενά-Καλάβρυτα, αξίας 150 εκατ. δρχ., δ.) Ε.Ο. Ροδοδάφνης-Γρηγόρι-

Βερίνο, αξίας 170 εκατ. δρχ., ε.) Ε.Ο. Κούμαρι-Δάφνες-Παρασκευή και Κουλούρα-Μαυρίκι-Μελίσσια, αξίας 140 εκατ. δρχ..

2. Οδός Πούντας-Καλαβρύτων, αξίας 700 εκατ. δρχ..

3. Έργα οδοποιίας δήμου Αγίου 50 εκατ. δρχ.

Ζ. ΔΗΜΟΣ ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ

Πρόκειται για ένα κυρίως αγροτικό αναπτυσόμενο δήμο, που χάρις στις μοναδικές ομορφιές αποτελεί πυρίνα έλξης τουριστών. Για να διευρυνθεί όμως αυτό χρειάζονται παρεμβάσεις και έργα υποδομής από την πολιτεία. Σε αυτή την κατεύθυνση εργάστηκε και συνεχίζει να εργάζεται το Σ.Π. που σήμερα έχει μετονομαστεί σε Αναπτυξιακό Σύνδεσμο. Αυτό όμως δεν επαρκεί, εάν και η ίδια η πολιτεία δεν αποφασίσει να συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση.

Από τα μεγαλύτερα παράπονα των κατοίκων αλλά και των επικεφαλής του συμβουλίου περιοχής είναι ότι ποτέ έργο της περιοχής δεν έχει ενταχθεί σε κανένα μεγάλο πρόγραμμα. Παρ'όλα αυτά όμως το Σ.Π. προχώρησε στην υλοποίηση δύο βασικών έργων για την ανάπτυξη της περιοχής. Στην διακοινοτική οδοποιία και το έργο ύδρευσης. Για τον τρόπο αντιμετώπισης αλλά και τα απαιτούμενα έργα της περιοχής και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι, μίλησε ο πρόεδρος της 10ης Εδαφικής Περιφέρειας Αρίστος Νικολακόπουλος, ο οποίος μίλησε για την λειτουργία του Σ.Π. και τον ρόλο που έπαιξε για την ανάπτυξη της περιοχής τονίζοντας ότι συνέβαλε στην εποικοδομητική συνεργασία μεταξύ των κοινοτήτων αλλά και των κατοίκων της περιοχής. Αυτό βεβαίως ήταν θετικό για την ανάπτυξη της περιοχής και θα λειτουργήσει στην κατεύθυνση της ανάπτυξης του δήμου όπως υποστηρίζει ο κ. Νικολακόπουλος, αφού μάθαμε πλέον ότι το ξεπέραςμα των όποιων προβλημάτων προκύψουν μπορεί να γίνει μόνο με την συνεργασία που έχει αναπτυχθεί.

•Το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν στον τομέα της οδοποιίας. Το έργο που εκτελέστηκε στην συνέχεια ήταν ύψους 60 εκατ. δρχ. περίπου (σύμφωνα με τον κ. Νικολακόπουλο) και αφορούσε την βελτίωση και κατασκευή κοινοτικών δρόμων στις περιοχές Διακοπτού, Ζαχλωριτικών, Ελαιώνα, Ροδιάς, Ελίκης, Άνω Διακοπτού, Ριζόμυλου, Καθολικού και Νικολείων. Υπολείπεται ένα κομμάτι ακόμα που

εκτελείται και αφορά την σύνδεση του Άνω Διακοπτού με το Καθολικό. Θα πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι το πρόβλημα της οδοποιίας στην περιοχή δεν έχει καλυφθεί με τα έργα που πραγματοποιήθηκαν.

• Άλλα δυο σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει η περιοχή είναι αυτά της έλλειψης αποχετευτικού δικτύου και η διαχείριση των απορριμμάτων, θέματα όμως που πρόκειται να αντιμετωπισθούν για όλο το νομό συνολικά, αφού είναι κοινά προβλήματα. Μέχρι σήμερα τα απορρίματα τοποθετούνταν στον σκουπιδότοπο που βρίσκεται στη θέση Διχάλη, κοντά στον ποτάμι, που όμως είναι απαράδεκτος απ'όλες τις πλευρές. Για να μην επιβαρύνεται περισσότερο η υπάρχουσα κατάσταση γίνεται ταφή των απορριμμάτων. Άμεσα όμως θα πρέπει να λυθεί το πρόβλημα της διαχείρισης γιατί θα δημιουργηθεί σοβαρό πρόβλημα.

• Οι πλημμύρες στις παραλίες του Σ.Π. είναι συχνό φαινόμενο. Η κατάσταση αυτή αντιμετωπίστηκε (πάντα σύμφωνα με τον κ. Νικολακόπουλο) με την κατασκευή αποστραγγιστικού έργου στις κοινότητες Νικολείκων, Ριζομύλου, Κερύνειας, Ελίκης, κόστους 10 εκατ. δρχ. που προέρχονται από πόρους του Σ.Π.

• Ένα από τα σημαντικότερα έργα που θα εκτελεστούν στην περιοχή είναι το έργο βελτίωσης των συνθηκών ύδρευσης. Είναι προϋπολογισμού 129.500.000 δρχ. και οι εργασίες θα ξεκινούσαν μέχρι το τέλος Μαρτίου του 1998.

• Άρδευτικό έργο έγινε κυρίως για τις δυτικές κοινότητες, όμως σοβαρή παρέμβαση για σύγχρονη άρδευση με σταγονίδια δεν έχει γίνει ποτέ. Για μια αξιόλογη αγροτική περιοχή όπως αυτή θα ήταν ένα έργο μεγάλης σημασίας. Υπήρχαν υποσχέσεις ότι θα εγκριθεί το ποσό των 250 εκατ. δρχ. για αρδευτικά έργα στην περιοχή, δυστυχώς δεν υπήρχε εξέλιξη.

• Απαιτείται να προχωρήσει άμεσα το έργο της ανάπλασης της παραλιακής ζώνης (ηλεκτροφωτισμός, εξωραϊσμός χώρων κ.λ.π.). Γι'αυτό προτείνονται 10 χιλιόμετρα της παραλιακής ζώνης, από Πούντα μέχρι Διγελιώτικα, να μπουν στο ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανασυγκρότησης Αχαΐας-Φωκίδας και να προχωρήσει το έργο ώστε να αναβαθμιστεί η περιοχή.

• Η περιοχή είναι πλούσια σε αρχαιολογικά ευρήματα. Όχι μόνο με την Αρχαία Ελίκη, αλλά και στην Αρχαία Βούρα και στην Κερύνεια, έχουν βρεθεί σημαντικά και αξιόλογα αρχαιολογικά ευρήματα. Θα πρέπει λοιπόν να γίνει η παρέμβαση της

πολιτείας ώστε να εκτιμηθούν όλοι αυτοί οι αρχαιολογικοί χώροι που είναι σημαντικοί όχι μόνο για την περιοχή την ίδια αλλά και για όλη την χώρα.

•Ο οδοντωτός αποτελεί το 'φιλέτο' από τουριστικής πλευράς για την ευρύτερη περιοχή. Πρόκειται για τον συνδετήριο κρίκο παραλίας και ορεινού όγκου της περιοχής για περισσότερο από 100 χρόνια. Είναι πολύ σημαντικό να διαφυλαχθεί η σωστή λειτουργία του. Δεν πρέπει να κλείσει, αλλά ούτε και να περιοριστούν τα δρομολόγια του. Έχει γίνει πρόταση να δημιουργηθεί μια Ανώνυμη Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης με την Συμμετοχή της Νομαρχίας Αχαΐας, με τους νέους δήμους και όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Αυτό όμως θα εξεταστεί στην περίπτωση που δεν υπάρχει άλλη λύση. Εκείνο όμως που πρέπει να τονιστεί είναι ότι ενώ οι σημαντικές βλάβες στα τρενάκια άρχισαν να διαφαίνονται από το 1988-89 δεν είχε γίνει καμιά παρέμβαση, παρά μόνο τα 3-4 τελευταία χρόνια. Παρά το γεγονός ότι δεν έχουν γίνει οι απαιτούμενες παρεμβάσεις αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι δεν έχει σημειωθεί ποτέ το παραμικρό ατύχημα. Σήμερα το τρενάκι, όταν λειτουργούν και οι 6 συρμοί, μεταφέρει περίπου 300 άτομα σε καθημερινή βάση, ποσότητα η οποία καλύπτει το 10% της ζήτησης. Αυτό φανερώνει την επιτακτική ανάγκη για ανάπτυξη του οδοντωτού σιδηροδρόμου.

Z2β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα προβλήματα που εντοπίζονται στην επαρχία Αιγιαλείας συνοψίζονται στα εξής:

- Ανεργία.
- Μείωση βιομηχανίας.
- Μείωση εμπορικότητας του λιμανιού.

- Οικιστικά, χωροταξικά προβλήματα ειδικότερα μετά τον καταστρεπτικό σεισμό.
- Έλλειψη σημαντικών παροχών και κινήτρων στον αγροτικό τομέα.

Z2γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Για να δοθούν λύσεις στα προβλήματα που απασχολούν την επαρχία Αιγιάλειας, θα πρέπει να γίνει ένα αναπτυξιακό σχέδιο που να περιλαμβάνει τους στόχους που πρέπει να έχουν οι φορείς της Αιγιάλειας, και να προτάσσονται τρόποι επίτευξης των στόχων αυτών. Οι στόχοι του αναπτυξιακού αυτού σχεδίου πρέπει ιεραρχικά να είναι :

- Στήριξη της οικονομίας της Αιγιάλειας.
- Οικονομική-χωροταξική μελέτη ανοικοδόμησης της Αιγιάλειας.
- Διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης.

Αναλυτικά οι παραπάνω στόχοι θα πρέπει να προσεγγιστούν ως εξής :

- Η οικονομία της Αιγιάλειας θα πρέπει να υποστηριχτεί άμεσα με την δέσμη μέτρων που έχουν εξαγγελθεί ή και πρόκειται να εξαγγελθούν. Το βάρος θα πρέπει να δοθεί στη δημιουργία μηχανισμών, ίσως και θεσμών, ελέγχου εφαρμογής των μέτρων. Τα πλέον κατάλληλα μέτρα μπορεί να αδρανήσουν, αν υλοποιηθούν στο πλαίσιο ενός χαλαρού θεσμικού πλαισίου και από διοικητικά ακατάλληλους συγκεντρωτικούς μηχανισμούς.

Η ανεργία στην υπό κρίση περιοχή της Αιγιάλειας είναι υψηλότερη του εθνικού μέσου όρου και τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του απαξιωμένου παραγωγικού συστήματος, δημιουργούν μακροχρόνιες καταστάσεις οικονομικής καθήλωσης. Περιοχές όπως η Αιγιάλεια, στις οποίες ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός εργαζόταν σε μεγάλο βαθμό στη βιομηχανία, αντιμετωπίζουν σε διαφορετικό βαθμό η κάθε μία, τη συρρίκνωση και την αποσταθεροποίηση των τοπικών τους οικονομιών, την

απαξίωση του βιομηχανικού τους πληθυσμού και την μείωση του βιοτικού τους επιπέδου. Η ταχεία ανάπτυξη της βιομηχανίας και των υπηρεσιών είναι η ουσιαστική οδός για την μακροπρόθεσμη αντιμετώπιση της ανεργίας. Η ανάπτυξη είναι βιώσιμη μόνο αν το προϊόν είναι ανταγωνιστικό. Και αυτό προϋποθέτει δεδομένους τρόπους παραγωγής, οι οποίοι είναι εντάσεως κεφαλαίου και εντάσεως γνώσεως. Συνεπώς για να μετατραπεί η ανάπτυξη σε νέες διατηρήσιμες θέσεις εργασίας, χρειάζεται να αναζητηθούν πολιτικές που θα ενισχύουν την δυνατότητα της τοπικής οικονομίας να διευρύνει την απασχόλησή της χωρίς δυσμενείς επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να αποφευχθούν μέτρα που βραχυχρονίως μεν μειώνουν την ανεργία, αλλά υποσκάπτουν την ανταγωνιστικότητα. Τέτοια μέτρα καταλήγουν σε σύντομο χρονικό διάστημα σε ακόμη μεγαλύτερη ανεργία, καθώς η μείωση της ανταγωνιστικότητας ενθαρρύνει τις εισαγωγές.

2. Η οικιστική και χωροταξική μελέτη είναι ένα θέμα καθαρά τεχνοκρατικό, για το οποίο όμως θα πρέπει να διατεθούν πραγματικά κονδύλια δεδομένης της σεισμικότητας της περιοχής. Οι χώροι εγκατάστασης οικοδομών για κατοικία, βιομηχανία ή βιοτεχνία κ.λ.π. θα πρέπει να προταθούν ύστερα από λεπτομερή εξέταση όλων των φυσικών, οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων. Ο έλεγχος του υπεδάφους, θα δώσει στις χωροταξικές επιλογές την απαραίτητη ασφάλεια, η οποία αυτή τη στιγμή απουσιάζει από τους κατοίκους του Αιγίου.

3. Η αποβιομηχανοποίηση σε μικρό χρονικό διάστημα αποδίδεται στην συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας σε μεταποιητικούς κλάδους, οι οποίοι εκ των πραγμάτων δεν απέδωσαν οικονομικά αποτελέσματα στο παρελθόν (υφαντουργεία, χαρτοποιία κ.λ.π.). Η διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης θα εξασφαλίσει ικανοποιητικά επίπεδα απασχόλησης.

Στον πρωτογενή τομέα η κατεύθυνση πρέπει να είναι προς την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που :

- Να διαφοροποιούν την παραγωγή προς μη πλεονασματικά προϊόντα για τα οποία η Αιγιάλεια έχει συγκριτικό πλεονέκτημα παραγωγής.
- Να αυξήσουν την προστιθέμενη αξία των προϊόντων στην εκμετάλλευση.
- Να εντατικοποιήσουν την παραγωγική διαδικασία και να προστατεύουν το περιβάλλον.

Στον δευτερογενή τομέα υπάρχει σαφής πλέον απόδειξη ότι μεγάλο μέρος της τοπικής βιομηχανίας, στηριζόταν στο φτηνό εργατικό δυναμικό και στην κρατική

επιχορήγηση και ενίσχυση. Θα πρέπει να αναζητηθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της βιομηχανίας του νομού Αχαΐας και να αναπτυχθούν επιχειρηματικές δραστηριότητες με βάση αυτά τα πλεονεκτήματα. Το σχέδιο θα πρέπει να προσδιορίζει τους ταχέως αυξανόμενους και κινητικούς κλάδους της τοπικής οικονομίας και τις σχέσεις εισροών-εκροών τους με τους άλλους κλάδους.

Η ουσιαστική προσφορά βοήθειας στις μικρομεσαίες μεταποιητικές επιχειρήσεις θα πρέπει να αποτελεί κύριο στόχο του αναπτυξιακού προγράμματος για την μεταποίηση. Η κρατική βοήθεια με κανέναν τρόπο δεν μπορεί να είναι άμεσης χρηματοοικονομικής μορφής. Από την άλλη πλευρά θα πρέπει να ανζητηθούν λύσεις στα προβλήματα της ΒΙ.ΠΕ. και της περιορισμένης εγκατάστασης μεγάλης έκτασης βιομηχανικών μονάδων στην περιοχή.

Κυρίαρχα θέματα στην ανάπτυξη του μεταποιητικού τομέα είναι ο έλεγχος της ποιότητας και η εισαγωγή τεχνολογικών εφαρμογών στην παραγωγική διαδικασία. Και τα δυο αυτά θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο του αναπτυξιακού σχεδίου.

Στον τριτογενή τομέα η επαρχία Αιγιαλείας θα πρέπει να αναζητήσει διέξοδο μέσα από την ανάπτυξη εξειδικευμένων υπηρεσιών όπως εμπορικών, τραπεζικών, κ.λ.π., στα αστικά κέντρα και στην ανάπτυξη διαφοροποιημένων μορφών τουρισμού και εμπορίου στην ύπαιθρο. Οι δυνατότητες ανάπτυξης στον τριτογενή τομέα είναι τεράστιες, δεδομένης της φυσικής ομορφιάς της επαρχίας. Η λύση θα πρέπει να αναζητηθεί στην εγκατάσταση και ενίσχυση μη συμβατικών οικονομικών δραστηριοτήτων με μακροπρόθεσμες προοπτικές.

Η επαρχία Αιγιαλείας θα μπορούσε να γίνει αποκλειστικά τουριστική περιοχή, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, αν υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες και προϋποθέσεις. Όμως ακόμα και τα ξενοδοχεία και εστιατόρια της περιοχής δεν είναι αρκετά ούτε και άριστα οργανωμένα για να δεχτούν τον τουρισμό. Έτσι η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, ξεκίνησε προσπάθεια για την ένταξη της Αχαΐας στην ειδική ζώνη ανάπτυξης για τις επενδύσεις τουριστικού ενδιαφέροντος. Με σκοπό βεβαίως την εξασφάλιση ευνοϊκών συνθηκών αναβάθμισης του τουρισμού στην περιοχή. Με την ένταξη στην ειδική ζώνη επιδιώκεται, η μέσω κινήτρων προσέλκυση επενδύσεων στον ξενοδοχειακό χώρο.

Στην αναζήτηση νέων μορφών τουρισμού για την σωστή αξιοποίηση των δυνατοτήτων της περιοχής και για την αύξηση των θέσεων εργασίας καταλήγει έρευνα-μελέτη του Ινστιτούτου Εργασίας της Γ.Σ.Ε.Ε.. Ένα από τα πλέον χρήσιμα

συμπεράσματα της έρευνας, αφορά τη νοοτροπία που υπάρχει σε όσους ασχολούνται με τον τουρισμό, καθώς έχουν αρκεστεί στις μεθόδους της δεκαετίας του '60 παρά το γεγονός ότι οι ίδιοι τις θεωρούν ξεπερασμένες. Η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τουρισμό και συνεπώς η ανάπτυξη αυτού του τομέα δεν μπορεί να προχωρήσει, χωρίς την συνεχή επιμόρφωση των εργαζομένων στον κλάδο αλλά και των επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται σ' αυτόν.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και μια αντίφαση που προκύπτει από την έρευνα : ενώ οι εργαζόμενοι θεωρούν τον μαζικό και θαλάσσιο τουρισμό τις πιο κατάλληλες μορφές για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, εντούτοις στην πράξη φαίνεται ότι οι τουρίστες που επισκέπτονται την Αιγιάλεια είναι ως επί το πλείστον ελεύθεροι επαγγελματίες και οι λόγοι της επίσκεψής τους είναι κυρίως επαγγελματικοί παρά λόγοι αναψυχής. Άλλο σημαντικό στοιχείο που αφορά στην έλλειψη υποδομών για τις οποίες ζητείται η συνδρομή του κράτους, καθώς επίσης και το κακό οδικό δίκτυο.

Πάντως εκτιμάται, ότι με την ιδιαίτερη από οικονομικής πλευράς μεταχείριση, θα ανοίξει ο δρόμος για δημιουργία νέων ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων. Αλλά και οι έχοντες ξενοδοχειακές μονάδες στην Αιγιάλεια θα είναι σε θέση με καλούς όρους να τις επεκτείνουν και να τις βελτιώσουν. Με την κάλυψη λοιπόν αναγκών υποδομής που χρειάζεται ο τόπος, μπορεί να επιτευχθεί μεγάλο τουριστικό άλμα στην Αιγιάλεια.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι (σε όλους τους τομείς) του αναπτυξιακού σχεδίου, πρέπει να αναζητηθούν οικονομικά μέσα και εργαλεία που ξεφεύγουν από την παραδοσιακή άσκηση περιφερειακής αναπτυξιακής πολιτικής. Οικονομικά κίνητρα, με τη μορφή επιδοτήσεων κεφαλαίου και εργασίας θα πρέπει να χρησιμοποιούνται περιορισμένα και μόνο στην περιοχή της Αιγιάλειας. Το κράτος δεν πρέπει να αναλαμβάνει καμιά επιχειρηματική δραστηριότητα, εκτός από αυτές που συνδέονται με την εθνική στρατηγική ανάπτυξης και ασφάλειας.

Z3α. ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

α. ΔΑΣΙΚΑ ΕΡΓΑ

Η επαρχία Καλαβρύτων είναι καθαρά ορεινή περιοχή και όπως είναι φυσικό έχει μεγάλες ορεινές εκτάσεις. Στο πρόγραμμα λοιπόν που εγκρίθηκε από τον Περιφεριακό Διευθυντή Αχαΐας, για δασικά έργα και εργασίες προβλέπονται δαπάνες ύψους 115,7 δις δρχ. για την επαρχία Καλαβρύτων. Αναλυτικά τα έργα είναι : σύνταξη μελετών 700.000 δρχ., αντιτυρική προστασία 20 εκατ. δρχ., δάση αναφυλής 7 εκατ. δρχ., δασική οδοποιία 19 εκατ. δρχ., αναδασώσεις 10 εκατ. δρχ., δασική διευθέτηση χειμάρρων (τεχνικά) 26 εκατ. δρχ., δασική διευθέτηση χειμάρρων (φυτοκομικά) 6 εκατ. δρχ., φυτώρια 7 εκατ. δρχ., θηραματοπονία 3 εκατ. δρχ., βελτίωση βοσκότοπων 8 εκατ. δρχ., ορεινή οικονομία 10 εκατ. δρχ..

Τα έργα αυτά έχουν σκοπό την βελτίωση και προστασία των δασών και δασικών εδαφών, καθώς και την βελτίωση των βοσκότοπων για αύξηση των προσόδων της κτηνοτροφίας, που είναι και η βασική απασχόληση των κατοίκων της επαρχίας Καλαβρύτων.

β. ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΙΑΣ

Το οδικό δίκτυο της επαρχίας Καλαβρύτων είναι σε άσχημη κατάσταση. Πάρα πολύ λίγοι δρόμοι είναι ασφαλτοστρωμένοι, οι περισσότεροι δε, είναι τόσο στενοί που με δυσκολία περνούν δυο αυτοκίνητα όταν συναντηθούν.

Σημαντικό και άλυτο , μέχρι στιγμής, είναι το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της επαρχίας Καλαβρύτων όταν αναγκάζονται να επικοινωνήσουν με το Αίγιο που είναι η πιο κοντινή πόλη, αλλά και με τις άλλες περιοχές, ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες. Οι δρόμοι γίνονται ακόμα πιο δύσβατοι και ο κίνδυνος του ατυχήματος υπάρχει καθημερινά.

Κύριο αίτημα της επαρχίας Καλαβρύτων, είναι η κατασκευή της 22ης Επαρχιακής Οδού Αιγίου-Καλαβρύτων, εφόσον η αρχική λύση για την σύνδεση των Καλαβρύτων με την επαρχία Αιγιαλείας, μέσω του δρόμου που περνάει από το Μ. Σπήλαιο, σταμάτησε ενώ ήταν ακόμα στην αρχή. Το 1994 δόθηκαν 520 εκατ. δρχ. για να

φτιαχτεί αυτός ο δρόμος. Το αποτέλεσμα όμως ήταν μόλις 1,2 χλμ. δρόμου που καταρρέει.

Η 22η Επαρχιακή Οδός Αιγίου-Καλαβρύτων μέσω Μαμουσιάς αναμένεται να ξεκινήσει με 700 εκατ. δρχ. από το 2ο πακέτο Ντελόρ.

Z3β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα προβλήματα που εντοπίζονται στην επαρχία Καλαβρύτων συνοψίζονται στα εξής:

1. Κακό οδικό δίκτυο.
2. Ελλείψεις στον τομέα του τουρισμού.
3. Έλλειψη κινήτρων και παροχών για τους κτηνοτρόφους και τα κτηνοτροφικά προϊόντα.
4. Έλλειψης υγειονομική περίθαλψη.

Z3γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Το κακό οδικό δίκτυο αποτελεί πρόβλημα τόσο για τους κατοίκους της περιοχής όσο και για τους ξένους επισκέπτες. Σε σύσκεψη που έγινε στις 27 Μαρτίου 1996 στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας συζητήθηκε η πορεία των έργων στην περιοχή Καλαβρύτων. Εξετάστηκαν τα έργα ηλεκτροφωτισμού του κόμβου Πούντας, η τοποθέτηση φωτεινού σηματοδότη εντός της πόλεως των Καλαβρύτων και ο προγραμματισμός των έργων των οδών Πούντας-Καλαβρύτων και Αίγιο-Πτέρη-Καλάβρυτα, καθώς και η αντιμετώπιση των κατολισθήσεων.

Η πραγματοποίηση των έργων αυτών καθώς και η υλοποίηση του έργου της 22ης επαρχιακής οδού, θα βοηθήσει σημαντικά στην παραπέρα ανάπτυξη της επαρχίας Καλαβρύτων, τόσο τουριστικά όσο και επιχειρησιακά..

2. Η εγκατάσταση ξενοδοχείων και εστιατορίων στην περιοχή, κρίνεται απαραίτητη, αν οι κάτοικοι θέλουν να αυξήσουν την τουριστική κίνηση της περιοχής των Καλαβρύτων. Πρέπει οι επισκέπτες να φεύγουν ικανοποιημένοι από την παραμονή τους στα Καλάβρυτα, έτσι ώστε να αποφασίζουν να ξανάρθουν.

3. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κτηνοτρόφοι είναι πολλά. Οι λύσεις θα δοθούν αν οι αρμόδιοι φορείς βοηθήσουν στην πραγμάτωση των αιτημάτων τους.

4. Υπάρχει βέβαια νοσοκομείο στα Καλάβρυτα, αλλά οι ελλείψεις και οι δυσκολίες που αναφέρονται κατά καιρούς είναι πολλές. Θα πρέπει να βελτιωθεί η υγειονομική περιθαλψη στην επαρχία Καλαβρύτων και όχι με το παραμικρό πρόβλημα οι κάτοικοι να είναι αναγκασμένοι να φεύγουν και να επισκέπτονται κάποιο άλλο νοσοκομείο του Αιγίου ή της Πάτρας, λόγω έλλειψης απαραίτητου αριθμού γιατρών και προσωπικού, καθώς και φαρμάκων. Πρέπει το κράτος να μεριμνήσει για την υγεία των κατοίκων των πιο απομακρυσμένων περιοχών, γιατί αυτοί είναι που ασχολούνται με τους τομείς της γεωργίας και της κτηνοτροφίας που τόσο έχουμε ανάγκη.

Η. “ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΡΑΚΛΗΣ”

ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ

Πρόκειται για ένα μεγάλο ερευνητικό πρόγραμμα για την ανάπλαση πέντε αστικών περιοχών της χώρας, που αποφάσισε να χορηγήσει η εταιρεία “ΑΓΕΤ-ΗΡΑΚΛΗΣ”. Ονομάζεται “Πρόγραμμα Ηρακλής” και αφορά μελέτες ανάπλασης πέντε αστικών κέντρων στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων και η Πάτρα.

Η1. ΣΚΟΠΟΣ-ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Σε ένα μεγάλο τμήμα της κεντρικής περιοχής της Πάτρας, το οποίο εκτείνεται ανάμεσα στους δυο εγκατελειμένους σιδηροδρομικούς σταθμούς Αγίου Διονυσίου (βόρεια) και Αγίου Ανδρέα (νότια), και περιλαμβάνει τους μεγάλους χώρους του λιμανιού και την “καρδιά” του αστικού ιστού της πόλης, εντοπίζονται πολλές δυνατότητες πολεοδομικής ανάπλασης και αναβάθμισης του περιβάλλοντος της Πάτρας.

Ο στόχος σ’ αυτή την πολεοδομική ανάπλαση θα πρέπει να είναι η ανάκτηση της στενής σχέσης της πόλης με τη θάλασσα. Σχέση, η οποία χάθηκε τις τελευταίες δεκαετίες, για μια σειρά από λόγους, όπως είναι οι παράγοντες απομόνωσης και διαχωρισμού που επέφεραν οι λιμενικές δραστηριότητες και η διέλευση τραίνων και αυτοκινήτων. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτού του σχεδίου, είναι η διαμόρφωση των ισογείων των κτιρίων σε ορισμένους δρόμους με καμάρες.

Πολλές μελέτες και προτάσεις πολεοδομικής παρέμβασης για τμήματα αυτής της κεντρικής περιοχής, είτε βρίσκονται “στα σκαριά”, είτε έχουν ήδη δει τη δημοσιότητα. Ίσως οι σημαντικότερες από αυτές είναι η μελέτη ανάπτυξης των χερσαίων χώρων του

λιμανιού και οι σκέψεις για ένα νέο σιδηροδρομικό σταθμό στον Άγιο Διονύσιο. Δύο άλλα προβλεπόμενα μεγάλα έργα, το νέο λιμάνι και η περιφερειακή οδός, εάν πραγματοποιηθούν είναι βέβαιο ότι θα έχουν σοβαρότατες επιπτώσεις, οπωσδήποτε θετικές, στη λειτουργία της κεντρικής περιοχής.

Η διατύπωση μιας συνολικής πρότασης πολεοδομικής παρέμβασης γι' αυτή την κεντρική περιοχή, θα πρέπει -λαμβάνοντας υπόψη τις σχεδιαζόμενες ρυθμίσεις- να στρέψει την προσοχή της σε ιδέες που σέβονται την ιστορική μνήμη, όσον αφορά την παραδοσιακή σχέση που είχε η πόλη με την θάλασσα μέχρι τα τελευταία προπολεμικά χρόνια. Θα πρέπει επίσης να δώσει ευκαιρίες επανακαθορισμού της σημασίας του δημόσιου χώρου (πλατείες, δρόμοι, προβλήτες), αλλά και να απελευθερώσει άξονες αρχιτεκτονικής παρέμβασης σε επιλεγμένα σημεία της πόλης (αποκατάστασης αξιόλογων κτιρίων ή οικοδόμησης νέων)

Στο πλαίσιο της ίδιας αυτής πρότασης πολεοδομικής παρέμβασης, ιδιαίτερη σημασία έχουν οι περιοχές που περιβάλλουν τους δύο σιδηροδρομικούς “κήπους” ή “πάρκα”, βόρεια και νότια της πόλης. Όλες αυτές είναι περιοχές που επίμονα ζητούν έναν επανακαθορισμό χρήσεων γης και έναν επαναπροσδιορισμό της σχέσης τους με το υφιστάμενο αστικό περιβάλλον.

Η2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ “ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΗΡΑΚΛΗΣ”

Οι προτάσεις που παρουσιάζονται είναι υποχρεωμένες να αντιμετωπίζουν ουσιαστικά προβλήματα της δομής της πόλης:

1. Τη χρόνια ασθένεια της κυκλοφοριακής συμφόρησης.
2. Την αδιευκρίνιστη συσχέτιση της ζώνης των διοικητικών υπηρεσιών και του λιανικού εμπορίου με τις περιοχές υποδομής και διακίνησης εμπορευμάτων, με τους σταθμούς των υπεραστικών λεωφορείων, των σιδηροδρόμων και τη λιμενική ζώνη.

3. Την οργάνωση του πλαισίου μέσα στο οποίο το κεντρικό κομμάτι της Πάτρας αναπτύσσεται, ορισμένο, στο ανατολικό όριό του, από το σώμα των λόφων και, στο δυτικό, από την επαφή του με την θάλασσα.

Τέλος, η εφαρμογή των γενικών μελετητικών προθέσεων λαμβάνει υπόψη της την μεταβολή των αστικών χρήσεων, που θα ακολουθήσουν την μετακίνηση του λιμανιού και τη μελέτη ανάπλασης της σημερινής λιμενικής ζώνης. Πιο συγκεκριμένα:

• **Το δίκτυο των δρόμων, το δίκτυο του πρασίνου και το δίκτυο του νερού**

Η πρώτη ανάγνωση του αστικού ιστού της πόλης επισημαίνει, όπως και σε πολλές άλλες παράλιες πόλεις, το τυπικό σχήμα μιας “κτένας”, που τα “δόντια της” αντιστοιχούν σε δρόμους κάθετους προς την παραλία. Το συνδετικό κάθετο στέλεχος της “κτένας”, υπερτροφικό συνήθως ως προς τα “δόντια”, είναι ο παραλιακός δρόμος, διογκωμένος από τις κυκλοφοριακές ανάγκες του λιμανιού. Αυτό το σχήμα αντιστοιχεί στον τρόπο με τον οποίο οι παράλιες δράσεις της αχαϊκής πολιτείας κινούνται ή επηρεάζουν το εσωτερικό, φτάνοντας σημειακά να αγγίζουν την ανατολική στεφάνη των λόφων. Αν αντιστρέψουμε την επιρροή, αν στρέψουμε την πόλη μ’ένα ισχυρό πράσινο μέτωπο, αν κατεβάσουμε από αυτό, ακολουθώντας τα κενά των δρόμων, πράσινες λόγχες, μπορούμε να αγγίξουμε με τις ακτίνες του πράσινου δικτύου το λιμάνι, για να συναντήσουμε εκεί μιαν άλλη εκτεταμένη υπαίθρια διαμόρφωση.

Η πρόταση βέβαια μπορεί να ισχύσει έτσι και αλλιώς, με τα κτιριακά κελύφη που προτείνονται ή και χωρίς αυτά, χρησιμοποιώντας μόνο ως περιοχές πρασίνου τα κενά της πόλης. Όμως η οραματική εικόνα, σύμφωνα με την οποία η χλωρίδα εμπλέκεται στις κτιριακές δομές και καταλαμβάνει τα κτίρια, οξύνει το ύφος της επέμβασης. Δεν επισημαίνει απλώς τον συνεχή κύκλο, κατά τον οποίο αν η φύση έγινε πόλη τότε και η πόλη επιστρέφει στην φύση. Πολύ περισσότερο επιμένει σε μια σειρά από εννοιολογικές αντιστροφές. Το “τεχνητό” μέλος που προστίθεται στην αστική “φύση” των κατασκευών, είναι η φυσική χλωρίδα, ως σκεύος όμως μιας τέχνης αστικών διαμορφώσεων.

Έτσι ο νέος μεγάλος υπεραστικός σταθμός των σιδηροδρόμων και λεοφωρειών που προτείνεται στην περιοχή του Αγίου Διονυσίου, είναι ταυτόχρονα ένας κήπος. Εν μέρει η φύτευση χάνεται στο εσωτερικό του σταθμού. Αναπτύσσεται κάτω από την

υψηλή καμπύλη στέγη που το σκεπάζει. Εν μέρει διαχέεται προς τον εξωτερικό χώρο και απλώνεται προς την προβλήτα των κρουαζιερόπλοιων. Όμοια όλα τα κτίρια αποτελούν πορείες, διαδρόμους του πρασίνου.

Η πρόταση συμπληρώνεται από το τρίτο δίκτυο, το δίκτυο του νερού. Βασικό στοιχείο της επαφής θάλασσας και πόλης είναι η γραμμή της παραλίας, που ήδη στην υπάρχουσα πραγματικότητα κάμπτεται, ορίζοντας επάλληλες λιμενολεκάνες. Σύμφωνα με το νέο σχεδιασμό, η γραμμή αυτή καθίσταται περιπλοκότερη. Δημιουργεί εσοχές και εξοχές στην μάζα των διαμορφώσεων, λεκάνες σχετικά απομονωμένες από την υπόλοιπη μάζα του νερού. Αυτός ο σχεδιασμός του θαλάσσιου ορίου ολοκληρώνεται από την διάνοιξη της οδού Τριών Ναυάρχων, από την εκ νέου μετατροπή της σε κανάλι και την επαναφορά της στη μορφή που είχε μέχρι το τέλος του προηγούμενου αιώνα.

• Επίλυση του κυκλοφοριακού δικτύου των Πατρών

Σύμφωνα με την επίλυση του κυκλοφοριακού δικτύου της πόλης της Πάτρας, η οποία προτείνεται από το γραφείο Δοξιάδη στη σχετική μελέτη του 1996, ένα μεγάλο μέρος της διαμπερούς ως προς το κέντρο ροής παραλαμβάνεται από την μικρή παράκαμψη. Ελπίζεται έτσι πως θα υπάρξει ριζική ελάφρυνση του κυκλοφοριακού φορτίου στην κεντρική περιοχή της πόλης. Όμως παρά την πρότασή της αυτή, η μελέτη Δοξιάδη εξακολουθεί να διατηρεί τμήμα της διαμπερούς ροής κατά μήκος της παραλιακής ζώνης, μέσου του ζεύγους των δρόμων Όθωνος Αμαλίας και Αγίου Ανδρέου. Η ροή αυτή εκτιμάται σύμφωνα με το “Πρόγραμμα Ηρακλής” ότι θα είναι δυστυχώς σημαντικότετου όγκου, ασυμβίβαστου με την απαραίτητη για την πόλη προοπτική ανάπτυξης. Αντί γι’ αυτό τον σχεδιασμό, θεωρείται πως η παραλιακή διαμπερής κίνηση μπορεί να καταργηθεί μέσω δυο στρατηγικών:

α. Η πρώτη στρατηγική αφορά την εφαρμογή ενός νέου, ριζικά διαφορετικού ήθους χρήσης της πόλης, ως προς τις μετακινήσεις στο κεντρικό τμήμα. Αυτό το κυκλοφοριακό ήθος στηρίζεται σ’ ένα πυκνό δίκτυο μικρών λεωφορείων και στην ενίσχυση της κίνησης ποδηλάτων. Κυρίως όμως σ’ ένα αναβαθμισμένο περιβάλλον για την κίνηση του πεζού. Σημειώνεται πως η κεντρική περιοχή που προτείνεται να προστατευτεί από την κίνηση των ιδιωτικών αυτοκινήτων, έχει μήκος περίπου 1.250 μέτρα και πλάτος μόλις 350 μέτρα. Άρα μπορεί να καλυφθεί με ευκολία από τον πεζό.

β. Η δεύτερη στρατηγική αφορά τον αυστηρό έλεγχο της κίνησης του αυτοκινήτου, που επιτυγχάνεται με την εκτροπή της πρώην διαμπερούς ροής της παραλιακής ζώνης με δυο συμπληρωματικούς τρόπους: - Με την μικρή παράκαμψη, όπως στην μελέτη Δοξιάδη. Επιπλέον όμως η σημασία της μικρής παράκαμψης ενισχύεται και αναβαθμίζεται με την επιστράτευση ενός ζεύγους αρτηριών εγγύτερα στο κέντρο, και -Με μια σειρά δρόμων, παράλληλων στην παραλία, αμέσως μετά το τέλος της προστατευόμενης περιοχής, στους οποίους η κυκλοφοριακή ικανότητα θα αυξηθεί μέσω κυκλοφοριακών ρυθμίσεων, όπως για παράδειγμα με την απαγόρευση της στάθμευσης και τη φωτεινή σηματοδότηση.

Ταυτόχρονα στο εσωτερικό της προστατευόμενης περιοχής προβλέπεται η δημιουργία μονόδρομων βρόχων, για την εξυπηρέτηση της προσπέλασης των αυτοκινήτων σε συγκεκριμένους προορισμούς. Οι βρόχοι αυτοί αποκλείουν διαδρομές μεγάλου μήκους και έτσι εξασφαλίζουν την είσοδο των αυτοκινήτων, όταν αυτό είναι απαραίτητο.

• Παράλια σιδηροδρομική γραμμή

Στη σημερινή ζωή της πόλης, η συζήτηση για το κυκλοφοριακό πρόβλημα συνδέεται συνήθως με την παρουσία της παράλιας σιδηροδρομικής γραμμής. Στην πρόταση που παρουσιάζεται, η πόλη επεκτείνεται στην περιοχή επέμβασης προς την θάλασσα σε δυο επίπεδα: είτε στο επίπεδο του εδάφους, είτε πάνω από αυτό. Η διπλή αυτή δυνατότητα κίνησης των πεζών απορρίπτει άμεσα την πρόταση καταβύθισης των σιδηροδρομικών γραμμών. Μια τέτοια πρόταση θεωρείται πως θα σήμαινε την παρεμβολή ενός ρήγματος ανάμεσα στα τελευταία οικοδομικά τετράγωνα και στη ζώνη της παραλίας. Με αυτήν την επιλογή, η πόλη όχι μόνο δεν θα πλησίαζε ξανά την θάλασσα, αλλά θα έχανε και αυτή την παροδική παρουσία των σιδηροδρομικών συρμών. Καθώς επιμένουν στη συσχέτιση φυσικών στοιχείων και τεχνήματος, είναι φανερό πως δεν θεωρούν οχλούσα την παρουσία των σιδηροδρόμων. Τελείως αντίθετα πιστεύουν πως η εικόνα τους, όπως και η εικόνα των ελλιμενισμένων πλοίων, αποτελούν συστατικά στοιχεία της φυσιογνωμίας της πόλης. Άλλωστε, η πυκνότητα της σιδηροδρομικής κίνησης είναι και παραμένει τόσο μικρή, ώστε προτείνουν την αξιοποίηση της τροχιάς των σιδηροδρόμων με την παράλληλη χρήση τους από αστικούς τροchioδρόμους. Η ανάπτυξη αυτή των αστικών τροchioδρόμων

μπορεί να αποτελέσει την σπονδυλική στήλη της δημόσιας συγκοινωνίας της πόλης και να εξυπηρετεί όλη τη γραμμή της ανάπτυξης της παραλίας και το κέντρο της Πάτρας.

• Διαμόρφωση του σταθμού του Αγίου Διονυσίου και της προβλήτας της Γλυφάδας σε κόμβο μετεπιβίβασης

Περιγράφοντας τη ζώνη των παραλιακών επεμβάσεων αναλυτικότερα, μπορούμε να ξεκινήσουμε από την ενότητα της πρότασης που περιλαμβάνει την περιοχή από την προβλήτα της Γλυφάδας έως και την βόρεια προβλήτα ή τη προβλήτα του Άστιγγος. Η ενότητα αυτή της παραλιακής ζώνης, με την επέκτασή της σε βάθος μέχρι και το οικοπέδο του σιδηροδρομικού σταθμού του Αγίου Διονυσίου, διαμορφώνεται ως εκτεταμένος κόμβος μετεπιβίβασης. Περιλαμβάνει σταθμό σιδηροδρόμου και υπεραστικών λεωφορείων, αλλά και σταθμό περιαστικών λεωφορείων, μίνιμπας, τροchioδρόμων και ταξί. Οι λειτουργίες αυτές εξυπηρετούνται από το εκτεταμένο στέγαστρο, που αναπτύσσεται παράλληλα προς την παραλιακή ζώνη. Προσφέρεται έτσι στην πόλη ένας σημαντικός χώρος μεγάλου εμβαδού, προορισμένος να δικαιολογήσει τη φήμη της Πάτρας ως συγκοινωνιακού κόμβου, σημαντικού για την κίνηση τόσο των Ελλήνων ταξιδιωτών όσο και των ξένων περιηγητών. Η ταξιδιωτική χρήση του υποστέγου συμπληρώνεται από χρήσεις εξυπηρέτησης του επιβατικού κοινού και χρήσεις αναψυχής. Διαμορφώνεται επίσης εσωτερικός κήπος, ο οποίος μαζί με το υπαίθριο τμήμα του οικοπέδου, επιχειρεί να διατηρήσει, να εκμεταλλευτεί και να επαυξήσει την εικόνα της σημερινής πυκνής βλάστησης στην περιοχή. Οι υπόστεγοι χώροι του σταθμού, προτείνεται να χρησιμοποιούνται παράλληλα με λειτουργία εκθεσιακή. Έτσι, η ταξιδιωτική κίνηση θα προσφέρει μια συνεχή ροή κοινού στους χώρους της έκθεσης, ενώ αντίστροφα, οι εκθεσιακές δραστηριότητες θα αυξήσουν την πολιτιστική και επικοινωνιακή αίγλη των χώρων αναμονής. Από το κεντρικό στέγαστρο, το παράλληλο με την παραλία, μια δεύτερη σειρά στεγασμένων χώρων αναπτύσσεται κάθετα προς την θάλασσα, καταλαμβάνοντας σημαντικό κομμάτι της προβλήτας της Γλυφάδας. Το δεύτερο αυτό τμήμα των εγκαταστάσεων περιλαμβάνει σταθμό επιβατών, προορισμένο για τα κρουαζιερόπλοια, τις ατμοπλοϊκές γραμμές του Ιονίου και ταχύπλοα μικρά σκάφη, που μπορούν να εξασφαλίσουν την σύνδεση με τις γειτονικές ακτές της Πελοποννήσου ή της Στερεάς.

Η επιβατική αυτή λειτουργία καταλαμβάνει το γραμμικό τμήμα των εγκαταστάσεων κατά μήκος της προβλήτας, ενώ το πλάγιο πτερύγιο στεγάζει μεγάλο εκθεσιακό χώρο, ο οποίος επεκτείνεται και το υπαίθριο τμήμα στη βόρεια πλευρά της προβλήτας. Θα μπορούσαμε να παρομοιάσουμε το συνολικό αυτό συγκρότημα μετεπιβίβασης ανάμεσα στα θαλάσσια και χερσαία μέσα συγκοινωνίας, με μια μεγάλη μηχανή, έναν μεγάλο κόμβο άρθρωσης επιμέρους δικτύων, όπου περιλαμβάνονται επίσης διοίκηση, ξενοδοχείο, εμπορικές λειτουργίες. Το λεπτότερο τελείωμα του λειτουργικού αυτού όγκου κατευθύνεται προς το εσωτερικό της πόλης. Περαιτώνεται στα οικοδομικά τετράγωνα στην ανατολική πλευρά του σταθμού, που ανήκουν στην ιδιοκτησία της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Αυτά θεωρούμε πως αξιοποιούνται με την κατασκευή κτιρίων γραφείων, προορισμένων για ιδιωτική χρήση ή για δημαρχιακές και νομαρχιακές υπηρεσίες.

•Βόρεια προβλήτα και κατασκευή μουσείου της πόλης

Η βόρεια προβλήτα ή προβλητα του Άστιγγος καταλαμβάνεται, σύμφωνα με την πρόταση, από το μουσείο της πόλης, ενώ στα οικόπεδα πίσω από αυτήν, οι μύλοι του Αγίου Γεωργίου και οι μεγάλες βιομηχανικές αποθήκες μετατρέπονται σε χώρους με χαρακτήρα πολιτιστικό και αναψυχής.

•Από τη βόρεια προβλήτα ως και το μόλο της Αγ. Νικολάου

Είναι γνωστή η σημασία του μόλου του Αγίου Νικολάου για τη φυσιογνωμία της πόλης. Στο παρελθόν αποτελούσε σημαντικό χώρο εκτόνωσης της Πάτρας, συνδεδεμένο με την παρουσία του σιδηροδρομικού σταθμού, με την κοινωνική ζωή της πλατείας Τριών Συμμάχων και με τον άξονα της οδού Αγίου Νικολάου, που στόχευε από το ύψος του κάστρου το φάρο. Η πρόταση προβλέπει την εκ νέου απόδοση αίγλης στο χώρο, ώστε να αποτελέσει μια επιθαλάσσια πλατεία, με σημασία αντίστοιχη προς αυτή που κάποτε διάθετε. Το κτίριο του σιδηροδρομικού σταθμού μετατρέπεται σε σταθμό τροchioδρόμων και αναψυκτήριο, ενώ η περιοχή της πλατείας Τριών Συμμάχων μετακινεί την επιρροή της προς την θάλασσα, ορίζοντας την αρχή του περιπάτου προς τον μόλο. Στην άλλη άκρη, η προέκταση του μόλου δίνει την δυνατότητα προσέγγισης στον εξωτερικό κυματοθραύστη, ενώ επιπλέον η απόληξη της προέκτασης ορίζεται με την κατασκευή φάρου. Το τμήμα των οικοδομικών

τετραγώνων που αντιστοιχεί στην κεντρική λιμενολεκάνη, ανάμεσα στην βόρεια προβλήτα και το μόλο του Αγίου Νικολάου, τμήμα που περιλαμβάνει σήμερα υποβαθμισμένα κτίρια, αναβαθμίζεται με την πρόταση χρήσεων εμπορικού χαρακτήρα και αναψυχής.

• Από το μόλο του Αγ. Νικολάου στην προβλήτα Γούναρη

Ολόκληρο το τμήμα της πρότασης, από τα νότια του μόλου του Αγίου Νικολάου μέχρι και την ακτή Δυμαίων, περιγράφεται από ένα διακεκομένο τόξο, που σχεδιάζεται ώστε αλλού να παράγει έναν ενδιάμεσο θαλάσσιο χώρο, ένα θαλάσσιο πάρκο, και αλλού να λειτουργήσει εξωτερικός κυματοθραύστης, στην περιοχή της Ακτής Δυμαίων. Το πρώτο κομμάτι του θαλάσσιου πάρκου αναπτύσσεται στα νότια του μόλου του Αγίου Νικολάου μέχρι και την προβλήτα Γούναρη. Περιλαμβάνει ένα χώρο πλατείας, ανάμεσα στην παραλία και τον τοξοειδή κυματοθραύστη. Περιλαμβάνει επίσης μια λεκάνη ελεγχόμενων περιβαλλοντικών συνθηκών, με δυνατότητα ιχθυοκαλλιέργειας, μέσα στην οποία διαμορφώνεται ένα επίμηκες aquarium, με ωσειδή διατομή. Στον άξονα της προβλήτας Γούναρη διαμορφώνεται ο χώρος ερευνών "Οικο-μηχανικής", ένα κέντρο ενημέρωσης και ερευνών σχετικών με την οικολογία και την τεχνολογία. Το ισόγειο του κτιρίου και του υπαίθριου χώρου του διαμορφώνεται σε εκτεταμένο κήπο. Στη βάση της προβλήτας προτείνεται η κατασκευή της Βιβλιοθήκης των Πατρών.

• Από την προβλήτα Γούναρη στην Ιχθυόσκαλα

Στην περιοχή αυτή διατηρείται ο ψαράδικος χαρακτήρας, με την διαμόρφωση ενός ταρσανά για μικρά σκάφη και με την διαμόρφωση χώρων αναψυχής (ψαράδικες ταβέρνες), αντίστοιχων με αυτούς που υπάρχουν σήμερα. Προτείνεται επίσης η διάνοιξη του καναλιού της οδού Τριών Ναυάρχων και η διαμόρφωση ενός άξονα κίνησης από το ναό του Αγίου Ανδρέα ως την θάλασσα.

• Αθλητικές εγκαταστάσεις

Προτείνεται η διαμόρφωση της ζώνης Δυμαίων ως χώρου για αθλητικές δραστηριότητες, με έμφαση στο ναυταθλητισμό. Χαρακτηριστική είναι η σύνδεση με το οικόπεδο του σταθμού Αγίου Ανδρέα, όπου προτείνεται η διαμόρφωση αιθουσών

παραστάσεων και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, χώρων προβολών και χώρων αφιερωμένων στις οπτικές τέχνες.

Σήμερα, κατά μήκος της ακτής συνυπάρχουν (καθόλου αρμονικά) δραστηριότητες και υπηρεσίες διαφορετικής φύσεως : το λιμάνι, ο σιδηρόδρομος, το οδικό δίκτυο που τέμνει την περιοχή σ'έναν εγκάρσιο άξονα βορράς-νότος και μαζί με όλα αυτά κάποιες δραστηριότητες αναψυχής, αναγκασμένες να βρίσκονται και αυτές γύρω από την πλατεία Τριών Συμμάχων. Μια πρώτη ανάλυση αυτών των δραστηριοτήτων και του βαθμού σπουδαιότητας της καθεμιάς αποδεικνύει ότι όλες τους ανήκουν στη λειτουργική δομή της Πάτρας, η οποία δεν θα μπορούσε να τις αποφύγει χωρίς να διακινδυνεύσει την ίδια της την ταυτότητα.

Κατά συνέπεια, το πρόβλημα της μελέτης είναι το πως θα μπορέσει να συνδυάσει αρμονικά μεταξύ τους αυτές τις διαφορετικές αστικές λειτουργικότητες, εξαλείφοντας στο μείζονα δυνατό βαθμό τις συγκρούσεις και υπογραμμίζοντας το ρόλο που διαδραματίζει καθεμιά από αυτές τις δραστηριότητες στον καθορισμό της αστικής φυσιογνωμίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΝΟΜΟΣ	ΠΟΛΗ	ΤΙΤΛΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΔΩΜΑΤΙΑ	ΚΑΙΝΕΣ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΠΑΡΑΛΙΑ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΠΟΛΗ	ΜΕΡΙΚΟΣ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΣ	ΟΛΙΚΟΣ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΣ
Ahaia	Patra	ASTIR	A	120	222	1-12	4kms		OXI	NAI
Ahaia	Lakopetra	GRECOTEL LAKOPETRA BEACH	A	199	385	4-10	5m	12kms	OXI	NAI
Ahaia	Rio	PORTO RIO	A	235	456	1-12	100m	8kms	OXI	NAI
Ahaia	Bozaitika	ACHAIA BEACH	B	87	165	1-12	40m	4kms	OXI	NAI
Ahaia	Kalavrita	CHELMOS	B	27	45	6-10	32kms		OXI	OXI
Ahaia	Kalogria	CHRISTINA BEACH	B	45	84	4-10	700m	26kms	OXI	OXI
Ahaia	Kalavrita	FILOXENIA	B	26	48	1-12			OXI	OXI
Ahaia	Psathopyrgos	FLORIDA	B	81	156	3-10	50m	15kms	NAI	OXI
Ahaia	Patra	GALAXY	B	53	98	1-12	2kms		OXI	NAI
Ahaia	Filia	GEORGAKION	C	7	14	1-12			OXI	OXI
Ahaia	Lakopetra	IONIAN BEACH	B	79	150	4-10	5m	12kms	OXI	OXI
Ahaia	Kalogria	KALOGRIA BEACH	B	96	182	3-10	200m	26kms	NAI	OXI
Ahaia	Krathio	KRATHION	B	23	46	1-12	200m		OXI	OXI
Ahaia	Longos	LONG BEACH	B	139	267	4-10	5m	7kms	OXI	OXI
Ahaia	Patra	MARIE	C	24	48	1-12			OXI	OXI
Ahaia	Kiitoria	MONT CHELMOS	B	20	38	1-12			NAI	OXI
Ahaia	Patra	OLYMPIC	C	35	75	1-12	8kms		NAI	OXI
Ahaia	Zarouhla	O PYRGOS TIS ZAROUHLAS	B	4	12	1-12			OXI	OXI
Ahaia	Selianitika	PANAYIOTIS	C	10	18	1-12	20m	7kms	OXI	OXI
Ahaia	Nikoleika	POSEIDON BEACH	B	90	168	4-10	10m	6kms	OXI	OXI
Ahaia	Patra	RANNIA	C	30	54	1-12			OXI	OXI
Ahaia	Rodia	EDEN BEACH	B	24	48	1-12	50m	5kms	NAI	OXI
Ahaia	Rodini	RODINI	B	43	86	3-11	20m	15kms	NAI	OXI
Ahaia	Bozaitika	TO TZAKI	B	50	96	1-12	40m	5kms	OXI	NAI
Ahaia	Kalavrita	VILLA KALAVRITA	B	8	16	1-12			OXI	OXI
Ahaia	Kalenzzi	XENIA KALENTZIOU	C	22	43	4-10		45kms	OXI	OXI
Ahaia	Selianitika	A-B	B	15	30	6-9	25m	7kms	OXI	OXI
Ahaia	Kato Ahaia	ACHAIA	C	16	29	1-12	1km	22kms	OXI	OXI
Ahaia	Niforeika	ACHEOS	C	39	76	4-10	10m	2kms	OXI	OXI
Ahaia	Patra	ACROPOLE	C	33	64	1-12	3kms		OXI	OXI
Ahaia	Patra	ADONIS	C	56	107	1-12	2.5kms		OXI	NAI
Ahaia	Akrata	AKRATA BEACH	C	30	56	4-10	5m	22kms	NAI	OXI
Ahaia	Diakofto	CHRIS-PAUL	C	24	46	1-2	500m	13kms	NAI	OXI
Ahaia	Eleonas	CHRYSSELEN	C	12	23	7-9	50m	10kms	NAI	OXI
Ahaia	Patra	DELFINI	C	71	135	1-12	1km		OXI	NAI
Ahaia	Patra	EL GRECO	C	24	43	1-12	3kms		OXI	OXI
Ahaia	Fleri	FTERES	C	11	17	4-9	22kms	22kms	OXI	OXI
Ahaia	Rio	GEORGIOS	C	14	26	1-12	300m	7kms	OXI	OXI
Ahaia	Selianitika	KANELLI	C	36	68	4-10	50m	6kms	OXI	OXI

ΕΞΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ
(ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ)

Ahaia	Kalavrita	MARIA	C	15	29	1-12				OXI	OXI
Ahaia	Patra	MEDITERRANEE	C	96	165	1-12	10kms			NAI	OXI
Ahaia	Selianitika	PLAGE	C	25	48	1-12	10m	7kms		OXI	OXI
Ahaia	Karinia	POSEIDON	C	49	93	1-12	10m	15kms		OXI	NAI
Ahaia	Rio	RION BEACH	C	85	162	1-12		8kms		OXI	OXI
Ahaia	Krathio	SILVER BEACH	C	34	65	1-12				OXI	NAI
Ahaia	Longos	SPEY BEACH	C	39	72	1-12	10m	9kms		OXI	OXI
Ahaia	Ano Alissos	TARANTELLA	C	32	62	1-12	5m	2kms		OXI	NAI
Ahaia	Egio	TE LIS	C	34	64	1-12	1km			OXI	NAI
Ahaia	Nikoleika	THEMISTO	C	19	37	1-12	1km	6kms		OXI	OXI
Ahaia	Niforeika	WHITE CASTLE	C	47	89	5-9	50m	3kms		OXI	OXI
Ahaia	Paralia	YIOTIS	C	20	38	1-12	50m	4kms		OXI	NAI
Ahaia	Rodini	APHRODITE	D	9	19	7-9	10m	17kms		OXI	OXI
Ahaia	Diakofto	CHELMOS	D	7	15	4-10	500m			OXI	OXI
Ahaia	Karinia	DROSSIA	D	4	6	1-12				OXI	OXI
Ahaia	Patra	HELLAS	D	16	32	1-12	2kms			OXI	OXI
Ahaia	Karinia	KIPOS	D	12	22	1-12	60m	16kms		OXI	OXI
Ahaia	Diakofto	LEMONIES	D	10	19	1-12	150m	15kms		NAI	OXI
Ahaia	Kalavrita	MEGAS ALEXANDROS	D	5	12	1-12				OXI	OXI
Ahaia	Patra	METROPOLIS	D	21	40	1-12	5kms			OXI	OXI
Ahaia	Diakofto	PANORAMA	C	21	39	1-12	10m	13kms		NAI	OXI
Ahaia	Kalavrita	PARADISSOS	D	14	23	1-12		3kms		OXI	OXI
Ahaia	Kato Zahlorou	ROMANTZO	D	8	18	1-12	12kms	10kms		OXI	OXI
Ahaia	Patra	SPLENDID	D	21	48	1-12				OXI	OXI
Ahaia	Dafni	DAFNI	E	9	18	1-12		70kms		NAI	OXI
Ahaia	Aroania	TARTARIS	E	6	13	1-12	60kms	30kms		OXI	OXI
Ahaia	Patra	AGHIOS GEORGIOS	D	23	37	1-12				NAI	OXI
Ahaia	Niforeika	PAVLINA	A	91	168	5-10	5m	28kms		OXI	NAI
Ahaia	Rio	APOLLON	B	15	27	1-12	200m	9kms		OXI	NAI
Ahaia	Eleonas	AFRICA	C	20	37	1-12	400m	9kms		OXI	OXI
Ahaia	Patra	ATLANTA	C	24	39	1-12	2kms			OXI	OXI
Ahaia	Akrata	A.M.S.	B	20	42	1-12	100m	25kms		OXI	NAI
Ahaia	Egio	GALINI	B	31	59					OXI	OXI
Ahaia	Kato Ahaia	DYMI	C	6	11	1-12	2kms	23kms		NAI	OXI
Ahaia	Kalogria	KALOGRIA BEACH II	D	76	156					OXI	OXI
Ahaia	Rio	CASTELLO	B	24	48	1-12	2kms	8kms		OXI	NAI
Ahaia	Niforeika	ACHEOS I	B	61	126					OXI	OXI
Ahaia	Rododafni	AKOLI BEACH	C	25						OXI	OXI
Ahaia	Akrata	AKRATA BEACH	C	42						OXI	OXI
Ahaia	Kounoukla	ALYKES	C	51						OXI	OXI
Ahaia	Ano Alissos	GOLDEN SUNSET	B	120	0					NAI	OXI

ΕΞΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ
(ΓΙΑΡΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ)

Αθαία	Σιλβενιότικα	LEMON BEACH	C	60					NAI	NAI
Αθαία	Ρίο	RIO MARE	C	12	5-9				NAI	NAI
Αθαία	Ρίο	RION	C	44	0 1-12				NAI	OXI
Αθαία	Λαμβίρι	TSOLIS	C	87	0 4-9				NAI	NAI
Αθαία	Ελεονας	ELEON BEACH	C	73					NAI	OXI
Αθαία	Πάτρα	MOREAS	A	105	180 1-12				OXI	OXI

ΕΝΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ
(ΓΙΑΡΧΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ)

NAI	OXI	OXI	NAI	OXI	OXI	NAI			NAI	OXI	OXI
OXI	OXI	OXI	NAI	OXI	OXI	NAI			NAI	OXI	NAI
NAI	OXI	OXI	NAI	OXI	OXI	NAI			NAI	OXI	OXI
NAI	OXI	OXI	NAI	OXI	OXI	NAI			NAI	OXI	NAI
NAI	OXI	OXI	NAI	OXI	OXI	NAI			NAI	OXI	NAI
OXI	OXI	OXI	OXI	OXI	OXI	OXI			OXI	OXI	OXI

NAI	OXI	OXI	OXI
NAI	OXI	OXI	OXI
NAI	OXI	OXI	OXI
NAI	OXI	OXI	NAI
NAI	OXI	OXI	NAI
OXI	OXI	OXI	OXI

ΑΘΕΙΑΕΟ

ΑΧΑΙΑ	ΑΦΙΞΕΙΣ		
	1990	1991	ΜΕΤΑΒΟΛΗ
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΑΑ	210	223	6,19%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Α	53.975	44.967	-16,69%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Β	54.919	50.575	-7,91%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Γ	84.807	75.170	-11,36%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Δ-Ε	23.287	21.727	-6,70%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΑΑ-Γ	193.911	170.935	-11,85%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΑΑ-Ε	217.198	192.662	-11,30%
MOTELS ΑΑ	0	0	-
MOTELS Α	0	0	-
MOTELS Β	0	1.554	-
MOTELS Γ	0	0	-
MOTELS Δ-Ε	0	0	-
MOTELS ΑΑ-Γ	0	1.554	-
MOTELS ΑΑ-Ε	0	1.554	-
BUNGALOWS ΑΑ	0	0	-
BUNGALOWS Α	0	0	-
BUNGALOWS Β	814	1.084	33,17%
BUNGALOWS Γ	0	0	-
BUNGALOWS Δ-Ε	0	0	-
BUNGALOWS ΑΑ-Γ	814	1.084	33,17%
BUNGALOWS ΑΑ-Ε	814	1.084	33,17%
ΞΕΝΩΝΕΣ	18.000	8.355	-53,58%
ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΑ	0	0	-
ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	280	0	-100,00%
CAMPINGS	11.907	8.936	-24,95%
ΚΕΝΤΡΑ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΜΟΥ	4.296	2.619	-39,04%
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΠΛΗΝ CAMPINGS	240.588	206.274	-14,26%

ΑΕΑΙΘΕΘΑΝΑΘΘΑΕΘ

ΑΧΑΙΑ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ		
	1990	1991	ΜΕΤΑΒΟΛΗ
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΑΑ	1.560	1.592	2,05%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Α	148.322	139.554	-5,91%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Β	157.850	160.543	1,71%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Γ	213.117	184.143	/ -13,60%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Δ-Ε	46.854	45.462	-2,97%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΑΑ-Γ	520.849	485.832	-6,72%
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΑΑ-Ε	567.703	531.294	-6,41%
MOTELS ΑΑ	0	0	-
MOTELS Α	0	0	-
MOTELS Β	0	8.017	-
MOTELS Γ	0	0	-
MOTELS Δ-Ε	0	0	-
MOTELS ΑΑ-Γ	0	8.017	-
MOTELS ΑΑ-Ε	0	8.017	-
BUNGALOWS ΑΑ	0	0	-
BUNGALOWS Α	0	0	-
BUNGALOWS Β	6.641	6.962	4,83%
BUNGALOWS Γ	0	0	-
BUNGALOWS Δ-Ε	0	0	-
BUNGALOWS ΑΑ-Γ	6.641	6.962	4,83%
BUNGALOWS ΑΑ-Ε	6.641	6.962	4,83%
ΞΕΝΩΝΕΣ	35.821	21.247	-40,69%
ΟΙΚΟΤΡΟΦΕΙΑ	0	0	-
ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ	859	0	-100,00%
CAMPINGS	28.559	27.616	-3,30%
ΚΕΝΤΡΑ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΜΟΥ	43.494	25.972	-40,29%
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΠΛΗΝ CAMPINGS	654.518	593.492	-9,32%

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990-1991)
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Α

ΑΧΑΙΑ	1990			1991	
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	30.074	62.902	2,09	25.888	60.166
ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	129	195	1,51	110	182
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	20.925	79.498	3,80	16.969	75.426
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	1.413	3.409	2,41	587	1.371
ΑΥΣΤΡΙΑ	3.301	40.763	12,35	4.189	48.524
ΒΕΛΓΙΟ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	89	122	1,37	151	270
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΓΑΛΛΙΑ	502	888	1,77	389	612
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2.220	8.496	3,83	1.530	5.275
ΠΡΩΗΝ ΓΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	23	41	1,78	10	20
ΔΑΝΙΑ	17	62	3,65	60	72
ΕΛΒΕΤΙΑ	188	483	2,57	101	179
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	4	5
ΙΣΠΑΝΙΑ	783	1.513	1,93	615	1.123
ΙΤΑΛΙΑ	9.121	18.893	2,07	6.573	13.334
ΚΥΠΡΟΣ	2.276	2.751	1,21	1.016	1.179
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	45	50	1,11	15	81
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	347	922	2,66	396	499
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	0	0
ΣΟΥΗΔΙΑ	155	310	2,00	45	99
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	0	0
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	117	145	1,24	4	11
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	328	650	1,98	1.284	2.772
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	2.298	4.699	2,04	1.486	2.499
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	0	0
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	4	16
Η.Π.Α.	1.663	3.394	2,04	1.065	1.756
ΚΑΝΑΔΑΣ	436	993	2,28	317	575
ΜΕΞΙΚΟ	21	42	2,00	9	21
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	178	270	1,52	91	131
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	331	607	1,83	343	947
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	0	0	-	0	0
ΙΑΠΩΝΙΑ	151	345	2,28	117	402
ΙΣΡΑΗΛ	55	56	1,02	62	73
ΚΟΥΒΕΙΤ	0	0	-	0	0
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	8	14	1,75	19	23
ΤΟΥΡΚΙΑ	38	53	1,39	44	292
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	79	139	1,76	101	157
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	84	216	2,57	116	258
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	3	34	11,33	3	15
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	16	36	2,00	21	30
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	63	146	2,32	92	213
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	134	205	1,53	55	76
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	23.772	85.225	3,59	18.969	79.206
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	23.901	85.420	3,57	19.079	79.388
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	53.975	148.322	2,75	44.967	139.554
ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ		12.617			10.402
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ		16,62%			19,28%
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ		22,57%			25,44%
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ		39,19%			44,72%

**ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990-1991)
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Α**

ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
2,32
1,65
4,44
2,34
11,58
1,79
-
1,57
3,45
2,00
1,20
1,77
1,25
1,83
2,03
1,16
5,40
1,26
-
-
-
-
2,20
-
2,75
2,16
1,68
-
4,00
1,65
1,81
2,33
1,44
2,76
-
3,44
1,18
-
-
1,21
6,64
1,55
2,22
5,00
-
1,43
2,32
1,38
4,18
4,16
3,10

**ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990-1991)
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Β**

ΑΧΑΙΑ	1990			1991		
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	39.943	76.534	1,92	37.083	70.853	1,91
ΝΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	55	67	1,22	50	74	1,48
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	13.036	78.384	6,01	12.691	88.110	6,94
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	416	844	2,27	301	689	2,29
ΑΥΣΤΡΙΑ	399	2.087	5,23	378	2.791	7,38
ΒΕΛΓΙΟ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	134	179	1,34	274	2.380	8,69
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	14	115	8,21
ΓΑΛΛΙΑ	3.303	28.493	8,63	4.221	36.466	8,64
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	5.125	35.626	6,95	4.534	37.487	8,27
ΠΡΩΗΝ ΠΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	32	137	4,28	27	110	4,07
ΔΑΝΙΑ	5	7	1,40	63	64	1,02
ΕΛΒΕΤΙΑ	174	445	2,56	151	289	1,91
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	14	41	2,93
ΙΣΠΑΝΙΑ	115	918	7,98	149	539	3,62
ΙΤΑΛΙΑ	2.512	6.799	2,71	1.718	5.104	2,97
ΚΥΠΡΟΣ	392	704	1,80	436	836	1,92
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	8	8	1,00	18	25	1,39
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	192	381	1,98	110	154	1,40
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	0	0	-
ΣΟΥΗΔΙΑ	56	274	4,89	24	49	2,04
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	5	18	3,60	14	48	3,43
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	168	1.364	8,12	245	923	3,77
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	1.640	2.299	1,40	578	1.085	1,88
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	0	0	-
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	0	0	-
Η.Π.Α.	1.419	1.794	1,26	464	880	1,90
ΚΑΝΑΔΑΣ	157	428	2,73	90	139	1,54
ΜΕΞΙΚΟ	0	0	-	2	2	1,00
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	64	77	1,20	22	64	2,91
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	84	118	1,40	71	182	2,56
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	0	0	-	0	0	-
ΙΑΠΩΝΙΑ	22	25	1,14	10	25	2,50
ΙΣΡΑΗΛ	46	58	1,26	27	64	2,37
ΚΟΥΒΕΙΤ	0	0	-	0	0	-
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	2	4	2,00	8	10	1,25
ΤΟΥΡΚΙΑ	5	7	1,40	20	33	1,65
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	9	24	2,67	6	50	8,33
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	9	43	4,78	9	9	1,00
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	2	2	1,00	0	0	-
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	2	19	9,50	7	7	1,00
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	5	22	4,40	2	2	1,00
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	152	405	2,66	93	230	2,47
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	14.921	81.249	5,45	13.442	89.616	6,67
ΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	14.976	81.316	5,43	13.492	89.690	6,65
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	54.919	157.850	2,87	50.575	160.543	3,17

ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ

8.339

8.964

ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ

30,59%

26,35%

ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ

32,50%

33,35%

ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ

63,10%

59,70%

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990-1991)
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ Γ

ΑΧΑΙΑ	1990			1991		
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	82.134	133.751	2,15	58.691	121.058	2,06
ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	160	374	2,34	163	301	1,85
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	19.377	74.662	3,85	14.564	59.945	4,12
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	755	1.624	2,15	558	807	1,45
ΑΥΣΤΡΙΑ	701	4.557	6,50	555	2.721	4,90
ΒΕΛΓΙΟ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	168	201	1,20	125	246	1,97
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	8	8	1,00
ΓΑΛΛΙΑ	3.659	24.569	6,71	2.167	11.550	5,33
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	4.860	31.021	6,38	4.580	32.724	7,14
ΠΡΩΗΝ ΠΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	234	295	1,26	340	2.086	6,14
ΔΑΝΙΑ	148	394	2,70	80	111	1,39
ΕΛΒΕΤΙΑ	295	443	1,50	178	235	1,32
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	6	48	8,00
ΙΣΠΑΝΙΑ	1.104	1.503	1,36	489	613	1,25
ΙΤΑΛΙΑ	4.668	6.592	1,41	2.790	4.778	1,71
ΚΥΠΡΟΣ	1.693	1.927	1,14	1.582	1.858	1,17
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	71	108	1,52	58	100	1,72
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	275	332	1,21	277	379	1,37
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	7	13	1,86
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	4	4	1,00
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	33	132	4,00
ΣΟΥΗΔΙΑ	162	191	1,18	112	137	1,22
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	33	247	7,48
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	125	157	1,26	60	126	2,10
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	461	748	1,62	522	1.022	1,98
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	2.272	3.186	1,40	1.090	1.935	1,78
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	0	0	-
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	9	9	1,00
Η.Π.Α.	1.494	1.991	1,33	725	940	1,30
ΚΑΝΑΔΑΣ	519	631	1,22	199	240	1,21
ΜΕΞΙΚΟ	40	44	1,10	31	196	6,32
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	219	520	2,37	126	550	4,37
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	189	273	1,44	211	295	1,40
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	0	0	-	0	0	-
ΙΑΠΩΝΙΑ	40	50	1,25	28	28	1,00
ΙΣΡΑΗΛ	40	49	1,23	99	108	1,09
ΚΟΥΒΕΤ	0	0	-	0	0	-
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	10	16	1,60	14	20	1,43
ΤΟΥΡΚΙΑ	45	61	1,36	30	30	1,00
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	54	97	1,80	42	111	2,64
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	109	162	1,49	103	139	1,35
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	32	42	1,31	52	66	1,27
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	2	2	1,00
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	48	65	1,35	18	39	2,17
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	29	55	1,90	31	32	1,03
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	566	709	1,25	348	470	1,35
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	22.513	78.992	3,51	16.316	62.784	3,85
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	22.673	79.366	3,50	16.479	63.085	3,83
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	84.807	213.117	2,51	75.170	184.143	2,45
ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ		14.996			13.523	
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ		29,73%			29,84%	
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ		17,64%			15,55%	
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ		47,37%			45,39%	

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
ΜΟΤΕΛ Β

ΑΧΑΙΑ	1990			1991	
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	0	0	-	556	2.252
ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	0	0	-	971	5.713
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	0	0	-	4	4
ΑΥΣΤΡΙΑ	0	0	-	15	15
ΒΕΛΓΙΟ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	0	0	-	18	18
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	615	4.639
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	0	0	-	149	377
ΠΡΩΗΝ ΓΡΟΥΚΟΣΛΑΒΙΑ	0	0	-	0	0
ΔΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΕΛΒΕΤΙΑ	0	0	-	17	40
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΣΠΑΝΙΑ	0	0	-	3	9
ΙΤΑΛΙΑ	0	0	-	128	517
ΚΥΠΡΟΣ	0	0	-	0	0
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	0	0	-	0	0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	2	34
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	0	0
ΣΟΥΗΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	0	0
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	0	0	-	20	60
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	0	0	-	15	28
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	0	0
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	0	0
Η.Π.Α.	0	0	-	13	23
ΚΑΝΑΔΑΣ	0	0	-	1	4
ΜΕΞΙΚΟ	0	0	-	1	1
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	0	0	-	7	19
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	0	0	-	0	0
ΙΑΠΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΣΡΑΗΛ	0	0	-	0	0
ΚΟΥΒΕΙΤ	0	0	-	0	0
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΤΟΥΡΚΙΑ	0	0	-	5	5
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	0	0	-	2	14
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	0	0	-	3	3
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	0	0	-	0	0
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	0	0	-	3	3
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	2	2
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	0	0	-	998	5.765
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	0	0	-	998	5.765
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	0	0	-	1.554	8.017
ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ		0			466
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ		-			16,04%
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ		-			41,06%
ΠΛΗΡΟΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ		-			57,10%

**ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
ΜΟΤΕΛ Β**

ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
4,05
-
5,88
1,00
1,00
1,00
-
7,54
2,53
-
-
2,35
-
3,00
4,04
-
-
17,00
-
-
-
-
-
-
-
3,00
1,87
-
-
1,77
4,00
1,00
-
2,71
-
-
-
-
-
1,00
7,00
1,00
-
-
-
1,00
1,00
5,78
5,78
5,16

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
BUNGALOW B

ΑΧΑΙΑ	1990			1991	
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	37	161	4,35	150	511
ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	761	6.452	8,48	886	6.352
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	0	0	-	2	2
ΑΥΣΤΡΙΑ	10	66	6,60	101	1.066
ΒΕΛΓΙΟ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	0	0	-	0	0
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΓΑΛΛΙΑ	6	6	1,00	6	50
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	651	5.116	7,86	608	4.195
ΠΡΩΗΝ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	2	7	3,50	13	62
ΔΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΕΛΒΕΤΙΑ	2	4	2,00	12	82
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΣΠΑΝΙΑ	0	0	-	1	7
ΙΤΑΛΙΑ	78	1.205	15,45	62	227
ΚΥΠΡΟΣ	0	0	-	1	1
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	0	0	-	0	0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	2	2	1,00	0	0
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	0	0
ΣΟΥΗΔΙΑ	2	20	10,00	2	8
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	0	0
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	8	26	3,25	78	652
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	15	21	1,40	46	81
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	0	0
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	0	0
Η.Π.Α.	12	18	1,50	44	77
ΚΑΝΑΔΑΣ	3	3	1,00	0	0
ΜΕΞΙΚΟ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	0	0	-	2	4
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	0	0	-	2	18
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	0	0	-	0	0
ΙΑΠΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΣΡΑΗΛ	0	0	-	0	0
ΚΟΥΒΕΙΤ	0	0	-	0	0
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΤΟΥΡΚΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	0	0	-	2	18
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	1	7	7,00	0	0
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	0	0	-	0	0
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	1	7	7,00	0	0
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	777	6.480	8,34	934	6.451
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	777	6.480	8,34	934	6.451
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	814	6.641	8,16	1.084	6.962
ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ		750			750
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ		0,72%			2,27%
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ		28,80%			28,67%
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ		29,52%			30,94%

**ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
BUNGALOW Β**

ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
3,41
-
7,17
1,00
10,55
-
-
8,33
6,90
4,77
-
6,83
-
7,00
3,66
1,00
-
-
-
-
-
4,00
-
-
8,36
1,76
-
-
1,75
-
-
2,00
9,00
-
-
-
-
-
-
9,00
-
-
-
-
-
6,91
6,91
6,42

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ

ΑΧΑΙΑ	1990			1991	
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	80	104	1,30	0	0
ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	200	755	3,78	0	0
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	0	0	-	0	0
ΑΥΣΤΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΒΕΛΓΙΟ - ΔΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	0	0	-	0	0
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΓΑΛΛΙΑ	183	726	3,97	0	0
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	14	16	1,14	0	0
ΠΡΩΗΝ ΓιΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	0	0	-	0	0
ΔΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΕΛΒΕΤΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΣΠΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΤΑΛΙΑ	3	13	4,33	0	0
ΚΥΠΡΟΣ	0	0	-	0	0
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	0	0	-	0	0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	0	0
ΣΟΥΗΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	0	0
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	0	0	-	0	0
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	0	0
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	0	0
Η.Π.Α.	0	0	-	0	0
ΚΑΝΑΔΑΣ	0	0	-	0	0
ΜΕΞΙΚΟ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	0	0	-	0	0
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΠΡΑΤΑ	0	0	-	0	0
ΙΑΠΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΣΡΑΗΛ	0	0	-	0	0
ΚΟΥΒΕΙΤ	0	0	-	0	0
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΤΟΥΡΚΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	0	0	-	0	0
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	0	0	-	0	0
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	0	0	-	0	0
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	200	755	3,78	0	0
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	200	755	3,78	0	0
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	280	859	3,07	0	0
ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ		96			0
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ		3,61%			-
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ		26,22%			-
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ		29,83%			-

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
CAMPINGS

ΑΧΑΙΑ	1990			1991		
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	4.516	12.816	2,84	3.372	11.855	3,52
ΜΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	37	64	1,73	14	38	2,71
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	7.141	15.389	2,16	5.293	15.365	2,90
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	115	175	1,52	151	274	1,81
ΑΥΣΤΡΙΑ	364	667	1,83	186	409	2,20
ΒΕΛΓΙΟ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	132	231	1,75	84	160	1,90
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΓΑΛΛΙΑ	1.122	1.857	1,66	627	1.010	1,61
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	2.473	5.685	2,30	1.797	4.905	2,73
ΠΡΩΗΝ ΠΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	55	162	2,95	256	2.174	8,49
ΔΑΝΙΑ	94	199	2,12	68	141	2,07
ΕΛΒΕΤΙΑ	170	328	1,93	162	389	2,40
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΙΣΠΑΝΙΑ	38	56	1,47	30	83	2,77
ΙΤΑΛΙΑ	1.618	3.828	2,37	812	2.054	2,53
ΚΥΠΡΟΣ	3	10	3,33	9	11	1,22
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	34	88	2,59	6	21	3,50
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	686	1.653	2,41	783	1.994	2,55
ΟΥΤΤΑΡΙΑ	0	0	-	23	23	1,00
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	0	0	-
ΣΟΥΗΔΙΑ	28	51	1,82	28	57	2,04
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	1	1	1,00
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	14	16	1,14	7	12	1,71
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	195	383	1,96	263	1.647	6,26
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	43	69	1,60	92	159	1,73
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	0	0	-
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	2	4	2,00
Η.Π.Α.	29	51	1,76	52	89	1,71
ΚΑΝΑΔΑΣ	8	8	1,00	18	40	2,22
ΜΕΞΙΚΟ	0	0	-	2	2	1,00
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	6	10	1,67	18	24	1,33
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	29	31	1,07	82	85	1,04
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	0	0	-	0	0	-
ΙΑΠΩΝΙΑ	0	0	-	2	4	2,00
ΙΣΡΑΗΛ	26	28	1,08	72	73	1,01
ΚΟΥΒΕΙΤ	0	0	-	0	0	-
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΤΟΥΡΚΙΑ	2	2	1,00	6	6	1,00
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	1	1	1,00	2	2	1,00
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	4	8	2,00	6	9	1,50
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	0	0	-	0	0	-
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	0	0	-
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	4	8	2,00	4	7	1,75
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	0	0	-	2	2	1,00
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	137	182	1,33	77	105	1,36
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	7.354	15.679	2,13	5.550	15.723	2,83
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	7.391	15.743	2,13	5.564	15.761	2,83
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	11.907	28.559	2,40	8.936	27.616	3,09
ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ		0			0	
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ		-			-	
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ		-			-	
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ		-			-	

**ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
ΚΕΝΤΡΑ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΜΟΥ**

ΑΧΑΙΑ	1990			1991	
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	188	789	4,20	163	521
ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	3.671	40.911	11,14	2.398	24.922
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	35	338	9,66	33	318
ΑΥΣΤΡΙΑ	109	1.053	9,66	58	672
ΒΕΛΓΙΟ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	379	4.464	11,78	311	3.287
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΓΑΛΛΙΑ	1.949	22.925	11,76	1.259	13.123
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	218	1.787	8,20	95	932
ΠΡΩΗΝ ΠΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	0	0	-	4	4
ΔΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΕΛΒΕΤΙΑ	50	567	11,34	53	493
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΣΠΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΤΑΛΙΑ	771	8.150	10,57	557	5.868
ΚΥΠΡΟΣ	0	0	-	0	0
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	0	0	-	0	0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	52	840	16,15	25	222
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	0	0
ΣΟΥΗΔΙΑ	67	418	6,24	3	3
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	0	0
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	41	369	9,00	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	374	1.443	3,86	3	43
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	0	0
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	0	0
Η.Π.Α.	326	1.079	3,31	3	43
ΚΑΝΑΔΑΣ	35	325	9,29	0	0
ΜΕΞΙΚΟ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	13	39	3,00	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	63	351	5,57	55	486
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	0	0	-	0	0
ΙΑΠΩΝΙΑ	0	0	-	0	0
ΙΣΡΑΗΛ	40	279	6,98	55	486
ΚΟΥΒΕΙΤ	0	0	-	0	0
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΤΟΥΡΚΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	23	72	3,13	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	0	0	-	0	0
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	0	0	-	0	0
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	0	0
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	0	0	-	0	0
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	0	0	-	0	0
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	4.108	42.705	10,40	2.456	25.451
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	4.108	42.705	10,40	2.456	25.451
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	4.296	43.494	10,12	2.619	25.972
ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ		3.000			3.000
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ		0,88%			0,58%
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ		47,45%			28,28%
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ		48,33%			28,86%

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΠΛΗΝ CAMPING

ΑΧΑΙΑ	1990			1991	
	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ	ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ
ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΜΕΔΑΠΟΙ	164.557	342.264	2,08	146.429	309.511
ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΝΙΜΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	933	1.520	1,63	333	598
ΣΥΝΟΛΟ ΕΥΡΩΠΗΣ	64.611	291.889	4,52	53.307	271.689
ΗΝ. ΒΑΣΙΛΕΙΟ	3.132	7.142	2,28	2.098	4.338
ΑΥΣΤΡΙΑ	4.638	48.688	10,50	5.350	55.876
ΒΕΛΓΙΟ - ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	912	5.280	5,79	970	6.341
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	0	0	-	31	147
ΓΑΛΛΙΑ	10.652	79.895	7,50	9.093	67.029
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	14.400	84.238	5,85	12.483	82.522
ΠΡΩΗΝ ΓΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	352	597	1,70	466	2.454
ΔΑΝΙΑ	246	601	2,44	274	428
ΕΛΒΕΤΙΑ	1.019	2.528	2,48	764	1.707
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	0	0	-	62	151
ΙΣΠΑΝΙΑ	2.114	4.122	1,95	1.423	2.505
ΙΤΑΛΙΑ	19.056	44.348	2,33	12.518	30.853
ΚΥΠΡΟΣ	4.652	5.812	1,25	3.065	3.939
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	183	266	1,45	128	255
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	1.241	3.071	2,47	1.048	1.664
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	0	0	-	7	12
ΠΟΛΩΝΙΑ	0	0	-	15	25
ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ	0	0	-	0	0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	0	0	-	6	6
ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.	0	0	-	34	133
ΣΟΥΗΔΙΑ	569	1.381	2,43	302	459
ΤΣΕΧΙΑ - ΣΛΟΒΑΚΙΑ	0	0	-	40	258
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	320	434	1,36	95	209
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΕΥΡΩΠΗΣ	1.125	3.486	3,10	3.035	10.378
ΣΥΝΟΛΟ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	7.947	14.637	1,84	4.129	7.646
ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	0	0	-	12	16
ΒΡΑΖΙΛΙΑ	0	0	-	34	58
Η.Π.Α.	5.780	9.494	1,64	2.814	4.487
ΚΑΝΑΔΑΣ	1.514	2.919	1,93	913	1.401
ΜΕΞΙΚΟ	75	100	1,33	65	248
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ	578	2.124	3,67	291	1.436
ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ	835	1.548	1,85	645	2.154
ΗΝΩΜΕΝΑ ΑΡΑΒΙΚΑ ΕΜΙΡΑΤΑ	0	0	-	0	0
ΙΑΠΩΝΙΑ	285	503	1,76	189	494
ΙΣΡΑΗΛ	228	497	2,18	286	781
ΚΟΥΒΕΙΤ	0	0	-	0	0
ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ	0	0	-	0	0
ΛΙΒΑΝΟΣ - ΣΥΡΙΑ	34	55	1,62	55	68
ΤΟΥΡΚΙΑ	99	136	1,37	118	386
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΣΙΑΣ	189	357	1,89	197	425
ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΡΙΚΗΣ	299	560	1,87	295	509
ΑΙΓΥΠΤΟΣ - ΣΟΥΔΑΝ	56	117	2,09	83	118
ΑΛΓΕΡΙΑ	0	0	-	3	3
ΝΟΤΙΟΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ	93	149	1,60	57	101
ΛΟΙΠΑ ΚΡΑΤΗ ΑΦΡΙΚΗΣ	150	294	1,96	152	287
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ - Ν. ΖΗΛΑΝΔΙΑ	1.406	2.100	1,49	936	1.385
ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	75.098	310.734	4,14	59.512	283.383
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ	76.031	312.254	4,11	59.845	283.981
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	240.588	654.518	2,72	206.274	593.492
ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ		47.703			44.024
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ		23,92%			23,44%
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ		21,82%			21,50%
ΠΛΗΡΩΤΗΣ ΣΥΝΟΛΟΥ		45,74%			44,94%

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΟΡΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1991)
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΠΛΗΝ CAMPING

ΜΕΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
2,11
1,80
5,10
2,07
10,44
6,54
4,74
7,37
6,61
5,27
1,56
2,23
2,44
1,76
2,46
1,29
1,99
1,59
1,71
1,67
-
1,00
3,91
1,52
6,45
2,20
3,42
1,85
1,33
1,71
1,59
1,53
3,82
4,93
2,55
-
2,61
2,73
-
-
1,24
3,27
2,16
1,73
1,42
1,00
1,77
1,89
1,48
4,76
4,75
2,88

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1998)

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. - Ε.Ο.Τ.

Αχαΐας

ΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΛΟΔΑΠΩΝ ΟΥΡΙΣΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ
1995	234.344	1.958	2.396	4.897	19.307	28.321	28.073	39.404	49.100	26.942	9.525	3.195
1996	158.812	2.048	2.154	4.417	11.125	17.527	26.424	27.030	28.276	24.525	9.993	3.417
1997	199.747	3.011	2.290	2.460	4.035	17.108	21.436	47.293	47.552	38.734	9.929	3.276
(ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	162.487	1.520	2.157	3.253	9.053	22.097	27.471	41.601	55.335			

ΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΜΕΔΑΠΩΝ ΟΥΡΙΣΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ
1995	316.315	21.472	22.565	31.466	36.884	21.889	19.847	28.383	42.923	28.911	19.769	22.276
1996	286.708	16.255	24.273	24.041	20.366	23.162	20.421	30.029	38.603	22.568	25.420	22.162
1997	295.156	18.800	19.204	21.253	26.525	25.018	22.659	32.313	42.238	22.883	20.307	21.719
(ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	224.074	18.551	22.257	18.969	23.927	26.750	29.409	39.449	44.762			

ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΟΥΡΙΣΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ
1995	550.659	23.430	24.961	36.363	56.191	50.210	47.920	67.787	92.023	55.853	29.294	25.471
1996	445.520	18.303	26.427	28.458	31.491	40.689	46.845	57.059	66.879	47.093	35.413	25.579
1997	494.903	21.811	21.494	23.713	30.560	42.126	44.095	79.606	89.790	61.617	30.236	24.995
(ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	386.561	20.071	24.414	22.222	32.980	48.847	56.880	81.050	100.097			

ΔΙΝΕΣ ΠΟΥ ΟΥΡΓΗΣΑΝ	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ
1995	43.639	2.772	2.616	3.333	6.411	3.892	3.773	4.026	4.373	4.318	3.119	2.482
1996	37.506	2.259	2.499	2.553	2.843	3.684	3.994	4.357	3.978	3.600	2.857	2.547
1997	36.457	2.191	2.091	1.784	2.983	3.350	4.190	4.254	4.208	3.758	2.834	2.410
(ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	25.949	2.152	2.321	2.352	2.652	3.731	4.066	4.747	3.928			

ΗΡΟΤΗΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ
1995	42,06%	27,27%	34,08%	35,19%	29,22%	41,62%	42,34%	54,31%	67,88%	43,12%	30,30%	34,21%
1996	39,60%	26,14%	36,47%	35,96%	36,92%	35,63%	39,10%	42,24%	54,23%	43,60%	39,98%	33,48%
1997	45,25%	32,11%	36,71%	42,88%	34,15%	40,56%	35,08%	60,37%	68,83%	54,65%	34,42%	34,57%
(ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	49,66%	30,09%	37,57%	30,48%	41,45%	42,23%	46,63%	55,08%	82,20%			

ΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΛΟΔΑΠΩΝ ΡΙΣΤΩΝ ΣΕ MPINGS	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ
1995	20.863	0	0	0	0	1.096	0	7.782	10.174	1.767	44	0
1996	85.195	0	0	0	299	1.418	7.239	43.450	18.240	14.495	54	0
1997	18.638	0	0	0	60	1.458	2.162	5.839	6.920	2.131	68	0
(ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	15.983	0	0	0	0	1.200	1.848	5.599	7.336			

ΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΜΕΔΑΠΩΝ ΡΙΣΤΩΝ ΣΕ MPINGS	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ
1995	15.751	0	0	0	0	36	0	7.642	7.638	433	2	0
1996	6.167	0	0	0	0	9	605	2.302	3.204	47	0	0
1997	7.362	0	0	0	0	4	375	2.334	4.470	177	2	0
(ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	4.197	0	0	0	0	50	102	1.429	2.616			

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
 (ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1998)
 ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. - Ε.Ο.Τ.

ΣΥΝΟΛΟ ΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ CAMPINGS	ΣΥΝΟΛΟ	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΪ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ
1995	36.614	0	0	0	0	1.132	0	15.424	17.812	2.200	46	0
1996	91.362	0	0	0	299	1.427	7.844	45.752	21.444	14.542	54	0
1997	26.000	0	0	0	60	1.462	2.537	8.173	11.390	2.308	70	0
(ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	20.180	0	0	0	0	1.250	1.950	7.028	9.952			

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1998)
ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. - Ε.Ο.Τ.

Αχαΐας

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	ΔΕΚ
1995	21.226
1996	1.876
1997	2.623
1998 (ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	ΔΕΚ
1995	19.930
1996	19.408
1997	22.237
1998 (ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	

ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ	ΔΕΚ
1995	41.156
1996	21.284
1997	24.860
1998 (ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	

ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΑΝ	ΔΕΚ
1995	2.524
1996	2.335
1997	2.404
1998 (ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	

ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ	ΔΕΚ
1995	52,60%
1996	29,40%
1997	33,36%
1998 (ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΕ CAMPINGS	ΔΕΚ
1995	0
1996	0
1997	0
1998 (ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΗΜΕΔΑΠΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΣΕ CAMPINGS	ΔΕΚ
1995	0
1996	0
1997	0
1998 (ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
(ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ 1990 - 1998)
ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. - Ε.Ο.Τ.

ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΣΕ CAMPINGS	ΔΕΚ
1995	0
1996	0
1997	0
1998 (ΙΑΝ. - ΑΥΓ.)	

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ

		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ					
ΝΟΜΟΣ	Δεδομένα	A	B	C	D	E	
ΑΧΑΪΑΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ		5	24	44	13	2
	ΔΩΜΑΤΙΑ		750	1.181	1.562	226	15
	ΚΛΙΝΕΣ		1.411	2.037	2.000	447	31
Άθροισμα - ΜΟΝΑΔΕΣ			5	24	44	13	2
Άθροισμα - ΔΩΜΑΤΙΑ			750	1.181	1.562	226	15
Άθροισμα - ΚΛΙΝΕΣ			1.411	2.037	2.000	447	31

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ

Γενικό Άθροισμα
88
3.734
5.926
88
3.734
5.926

ΠΗΓΕΣ

1. Περιοδικό “Εποχές των Αχαιών”
2. Εφημερίδα “Εβδομάδα”
3. Εφημερίδα “Εθνικός Κήρυξ”
4. Εφημερίδα “Πελοπόννησος”
5. Εφημερίδα “Σύμβουλος Επιχειρήσεων”
6. ΕΟΤ Πατρών
7. ΕΟΤ Αθηνών
8. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αχαΐας
9. “Περίηγηση στο Νομό Αχαΐας”, του Περ. Α. Τρακαδά
10. “Νομός Αχαΐας”, των Λάμ. Βρεττού και Παν. Καρύμπαλη
11. “Τουριστικός Οδηγός Αχαΐας”, έκδοση Νομ. Αχαΐας
12. “ Η Πελοπόννησος σήμερα”, του Αλ. Κοντούλη
13. “Akhaia and Iia”, των Α. Καρακατσάνη και Θ. Σταθακόπουλο
14. Παραδόσεις και σημειώσεις του Καμπισόπουλου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ ΑΧΑΪΑΣ

A1. Ιστορικό παρελθόν του νομού.....	σελ. 2
A2. Γεωγραφικά στοιχεία του νομού Αχαΐας.....	σελ. 4
A3. Πληθυσμός νομού Αχαΐας.....	σελ. 8
A4. Οικονομία νομού Αχαΐας.....	σελ. 12
A5. Camping στο νομό Αχαΐας.....	σελ. 14
A6. Ενοικιαζόμενα δωμάτια.....	σελ. 15
A7. Ξενοδοχεία νομού Αχαΐας.....	σελ. 19
A8. Διοικητική διαίρεση κατά Επαρχίες-Δήμους-Κοινότητες.....	σελ. 22
A9. Σπουδαιότερα χωριά και κωμοπόλεις.....	σελ. 26
A10. Βασικότερα προβλήματα του νομού-Σημερινή τουριστική πραγματικότητα.....	σελ. 33

Β. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

B1. Σημασία του τουρισμού σε εθνικό επίπεδο.....	σελ. 37
B2. Σημασία του τουρισμού σε ατομικό επίπεδο.....	σελ. 39

Γ. ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Γ1. Αρχαίες πόλεις του νομού.....	σελ. 42
Γ2. Αρχαιολογικά αξιοθέατα του νομού.....	σελ. 49
Γ3. Μουσεία νομού Αχαΐας.....	σελ. 56
Γ4. Πολιτιστικές εκδηλώσεις.....	σελ. 60

Δ. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Δ1. Επαρχία Αιγιαλείας.....	σελ. 72
Δ2. Επαρχία Καλαβρύτων.....	σελ. 81
Δ3. Επαρχία Πατρών.....	σελ. 85

Ε. ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ε1. Παραλίες του νομού Αχαΐας.....	σελ. 96
Ε2. Λιμάνια-Μαρίνες.....	σελ. 97

ΣΤ. ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

ΣΤ1. Αξιοθέατα ορεινού τουρισμού.....	σελ. 98
ΣΤ2. Προβλήματα ορεινού τουρισμού.....	σελ. 113
ΣΤ3. Περιβαλλοντικές-Κοινωνικές-Οικονομικές επιπτώσεις.....	σελ. 114
ΣΤ4. Προτάσεις-Εκτιμήσεις.....	σελ. 116
ΣΤ5. Συμπεράσματα.....	σελ. 120

Ζ. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΧΑΪΑΣ

Z1α. Επαρχία Πατρών.....	σελ. 122
Z1β. Παρατηρήσεις-Συμπεράσματα.....	σελ. 139
Z1γ. Προτάσεις.....	σελ. 141
Z2α. Επαρχία Αιγιαλείας.....	σελ. 143
Z2β. Παρατηρήσεις-Συμπεράσματα.....	σελ. 151
Z2γ. Προτάσεις.....	σελ. 152

Z3α. Επαρχία Καλαβρύτων.....	σελ. 156
Z3β. Παρατηρήσεις-Συμπεράσματα.....	σελ. 157
Z3γ. Προτάσεις.....	σελ. 157

Η. “ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΡΑΚΛΗΣ”. ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

H1. Σκοπός-Αντικείμενο προγράμματος.....	σελ. 159
H2. Προτάσεις του “Προγράμματος Ηρακλής”.....	σελ. 160

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....σελ. 168

- Ξενοδοχειακά καταλύματα νομού Αχαΐας
- Αφίξεις (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία Α (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία Β (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχεία Γ (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις σε μοτέλ Β (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις σε bungalow Β (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις σε επιπλωμένα διαμερίσματα (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις σε campings (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις σε κέντρα παραθερισμού (1990-1991)
- Διανυκτερεύσεις στο σύνολο καταλυμάτων πλην camping (1990-1991)
- Συνολικές διανυκτερεύσεις, κλίνες που λειτούργησαν, πληρότητα ανά μήνα (1995-96-97-98)
- Ξενοδοχειακό δυναμικό του νομού

ΠΗΓΕΣ.....σελ. 169